

Csiki László

**KUTYA
A HOLDBAN**

Történetek

Pesti Szalon Könyvkiadó
A kötet megjelenését
a Magyar Könyv Alapítvány támogatta

© Csiki László, 1994

A MUROK ÉS A JÓISTEN

Mellém szegődött a falusi utcán két gyerek. Egyből azt kérdezték, milyen az Isten. Hol van? Hogyan lehetne eljutni a Földről?

Nem nagyon tudták, merre is mennének.

Roppant komoly gyerekek voltak. Az egyiknek még életrajza is volt – menhelyen nevelkedett egy ideig –, gyerek-nél pedig az a jó, ha nincsen múltja, minden dolga s ő maga is jelen idejű.

Majd váratlanul a szavakról kérdeztek. Előbb, hogy miért hívom muroknak a sárgarépát. Ők ezt hallották a kerítésen át. Úgy, hogy ellenőrző kérdés volt. Meg akartak bizonyosodni az őszinte feleletből, hogy nem hazudok nekik Isten lakhelyéről sem. Mondtam, hogy az én távoli szülőföldemen a murok ismert szó.

Tudok-e még idegen szavakat? – kérdezték. Számoltam nekik egy valóban idegen nyelven. Elismételték, és nagyon élveztek. Ki találja ki a szavakat? – kérdezték aztán.

Reménykedve tudakolták, hol van a Földön a „fent” és a „lent”. Elképzelték biztosan, hogy „odalent” lehullhatnának a golyóbisról, bele az égbe.

Konok gyerekek voltak, mindegyre azt futatták, hogyan mehetnének el. Sejthetőleg kigondolták már néhány változatot, és egy magamfajta, világot járt embertől akartak bizonyosságot. Mert nyilvánvaló, hogy aki messziről jön, mint-ha a semmiből jönne. Isten is valahol messze lakik.

Mintha bejáratos lettem volna a Teremtőhöz. Meg is ijedtem egy kicsit ettől a feltételezéstől.

A történet igaz, bár hihetetlennek hangzik. Az is igaz, hogy egyik kérdésükre sem tudtam rendesen megfelelni. Pedig lényeges, a legfontosabb kérdések ezek. Az Istenről és a szavakról...

Egyet tudtam mondani nekik teljes bizonyossággal: a sárgarépát valahol valóban muroknak nevezik.

FIÓKOK

Sok nálunk a fiók. Legalább annyi, mint Salvador Dali festett zsiráfjának a nyakában. Némelyiket évek óta nem húztam ki, még költözködéskor sem. Kacatok hevernek bennük, biztosan. Kimerült öngyújtók, távoli rokonoktól kapott karácsonyi mütyürök, drótgubancok, folyóparti csigák, meghívók ilyen-olyan rendezvényekre, gyertyacsonkok, idejétmúlt emlékeztetők olyasmikre, amikre fölösleges vagy nem akarok emlékezni.

De aztán nálam is eljött az a vasárnap délelőtt, amikor, mint zuhanó repülőgép botkormányát, magam felé rántottam a fiók fogantyúját. Jó órán át egyedül bolyongtam a kánikulában áthevült lakásban, megfürödtem, olvastam, kávéztam, töltöttem az időt, mintha várnék valamire. Már-már azon voltam, hogy dolgozni kezdek unalmamban.

De nem unalom volt ez. Semmi nem volt. Nem kísérte semmilyen érzélem vagy hangulat. Várakozás volt leginkább, csak éppen nem tudtam, mire várok, készültségi állapot, melynek izgalmán nem segít sör vagy nyugtató. Egyszerűen tiszta voltam belül, szinte üres.

Az első fiókot lassan húztam ki. Akár tokjából a kardot a szamuráj. Női harisnyák voltak benne, mégpedig épek, nem elrejtett selejtek. Feleségem és lányom tudtom nélkül elfoglalta tehát ezt a fiókot. Csalódottan néztem, mint akit becsaptak. Nem az időben dunsztolt apróságok, semmiségek heverték előttem, hanem gyakorlatias, szinte értelmes

holmik. Ez meghökkentett. Mintha nélkülem működött volna valamiféle rendszer, átváltoztatva a dolgokat. Végül is, nyugtattam magam, így a helyes, és hozzá kell szokni. Erre való a fiók. Jó találmány, éppen csak én nem figyeltem fel rá, amilyen hanyag vagyok. Úgy éreztem mégis, elmulasztottam valamit, nélkülem történt egy fontos esemény.

A második fiók üres volt. Döbbenetesebb az elsőnél. Kellene lenni benne valaminek, a szokásos kacatnak legalább. Nem hagyhattam egy fiókot kihasználatlanul, ha tartalmára nem is, rendeltetésére emlékeztem. A fiókok azért vannak, hogy tartsunk bennük ezt-azt, mindegy mit, néhány elfelejtett tulajdonunkat akár.

Mintha megloptak volna. Jártak itt valakik, lehetek éppenséggel vendégek is, akik kirámolták, majd zsebükbe, parfümillatú kezításkájukba gyűrték a holmikát. Annál titokzatosabbnak tűntek a lopók, hogy azt is tudniuk kellett, évekig nem nyitom ki a fiókot, későn fedezem fel gaztettüket, amikor már messze járnak, mosolyogva dédelgetik markukban szerzeményüket. Még a szokásos port sem hagyták a sarkokban. A fiók teljességgel üres volt.

Nem volt ennél zaklatottabb vasárnapom a költözködés óta; egyszeriben érdekesnél több, izgató lett, és ijesztő is egy kicsit. Átfutott rajtam a rémület. De hát otthon voltam, saját lakásomban, ha más nem, a tárgyak biztonságot nyújthatnak volna. Megkapaszzkodhattam bennük, meg is simogathattam volna őket. Nem sokra becsülöm egyébként a tárgyakat, még bicskám sincsen. Szemüvegemet is csak kényyszerűségből hordom magammal, ki nem állhatom. Nyomja a fejemet, és ettől elálmosodom. Most mégis feltettem.

A harmadik fiókban aztán ott volt. Egy teljes panoráma. Kékes fényben derengett. Mintha egy napfényben égő tájra

idegen köd ereszkedett volna. Talán én néztem felhők felül. A házak domboldalra épültek és meghatóan sötétvörös volt a fedelük, akár a régi, selyemkötésű könyveké. Az egyikbe – hivatalféle lehetett – éppen befordult egy ember. Barna kalapos, görnyedt alak volt, talán bicegett is egy kicsit. Mit keres azonban egy polgár a hivatalban vasárnap? Aztán rájöttem: a fiókban nem vasárnap volt! Talán kedd. Sőt a fiókban bizonyosan kedd volt.

Az üzletek nyitva voltak. Az utcán nem jártak sokan, de azok céltudatosnak látszottak. Bevásárolni mentek, a magányos nagyanyjukhoz vagy délelőtti előadásra a mozi-
ba. A mozinak kéménye volt, füstölt is. Kora tavasz vagy ős-
z lehetett ott, fűtöttek. A járókelők felöltöt viseltek, a gyerek-
kocsikban elnyújtózott kis emberkének fején horgolt sapka,
lábukon horgolt cipőcske volt. A folyó partján – ez a fiók bal
oldali szélén folyt, és eltűnt valahol, talán egy másik fiók-
ban – foltozott bekecsben álltak a horgászok. A folyó sárga
volt. A sárga szín a szövőgyár hátsó udvarából eredt, egy-
másra dobált vascsövek alól, és egy beomlott partú csator-
nán át ömlött a folyóba. Rémllett, hogy ennek ismerem a
nevét, csak egy kis emlékezetzavar miatt nem jut az
eszembe.

A szövőgyár parkosított első udvarán, a kapuval egy
irányban fehér fityulás nők álltak, magas szárú vászonci-
pőben visszeres lábukon. Hadonásztak, mintha egymás or-
ráról hessegetnék a legyet. Hangjukat nem hallottam. Hét-
köznapi nyüzsgés, ugyanakkor tökéletes csönd volt ebben
a városban, az autóbuszok is zajtalanul zötyögtek a macs-
kaköveken, kerülgették a lovas szekereket. Divatjamúlt kis-
városnak látszott. A buszok oldalán feliratok sárgálltak. Az
emléktáblákon is voltak feliratok, el is olvastam apró be-

tűiket, szerencsére feltettem a szemüvegemet. Hősöket és vesztett csatákat jegyezték fel itt fekete vagy fehér márványlapra, melyekről a történelemkönyvek sem emlékeznek meg, s a városlakók sem figyelnek rájuk. Azok inkább a lábuk elé néztek, engem sem láttak a magasban.

Esküvői menet érkezett a főtérré. Az ifjú pár jött elől, lassan andalogva, miközben legszívesebben megfutamodott volna, utánuk zavarában peckesen lépdelt szűk, sötét ruhákban a násznép. Elhaladtak az egymásba rakott három tulipánkelyhet formázó beton szökőkút előtt, megkerülték a szabadságharcos emlékoszlop kőoroszlánjait, majd eltűntek egy nagy épület boltozatos kapujának homályában. Ezen az épületen is emléktábla állt. Megkerestem, már a szimmetria kedvéért is, tekintetemmel a sírkertet. Szabályos sorokban domborodtak a hantok, éppen csak a bukzusok és a törpe almafák zavarták meg a rendjüket. Itt valódi csend honolt, nem is hiányzott semmiféle hang. Szaporán bólogattak, magot csipegetve, a madarak a satnya őszi vagy kora tavaszi fűben. Rigók lehettek vagy seregélyek.

A temetődomb felső részén házakat építettek, ingó állványokon járkáltak a munkások. Egyikük leejtette vakolókanalát, s az éppen egy saroglyába pottyant, szétloccsantotta a híg maltert, egy gazdátlan talicskára fröccsent a habja. Lakótelep épült itt, alsó végében már kész lakásokba hordták be a bútorokat izzadt emberek. Lefeszegették a védőbükkfa léceket a szekrényekről, fotelokról, megtelt deszkadarabokkal a sáros feljáró, azokon tapostak el-elbotolva. A lakásban várakozó asszonyok az ablakpárkányra könyökölve éppen a természetőre láttak, de nem figyeltek rá. A jégszekrény érkezésére füleltek a második vagy a negyedik emeleten.

A főteret vettem szemügyre ismét. Nem változott. Nem is volt főtér valójában. Egy háztömböket megkerülő, kör alakú út volt, néhol kiöblösödve. Egyik tágulatában szobor állt, másikon két tört lécezetű, zöld pad az aprócska parkban. Három ilyen füves foltot láttam, egyiken kisfiút, kopott fekete kerékpárral. Pumpálta éppen a hátsó kerekét. Sírásig erőlködött. A bicikli kormányára barna ételhordót akasztott valaki, az egyik lábasból zsíros lé csöpögött.

Megismertem a fiút. Csodálkozva figyeltem, nem okozott különösebb örömet a viszontlátása. Nem ilyennek képzeltem. Roppant távoli volt, és nagyon kicsi. Esetlen és ideges. Tétováztam, szóljak-e neki, hogy a szelepgumi a hibás. Nem tettem mégsem. Nem akartam megriasztani fentről érkező szózatokkal. Segíteni sem akartam neki. Úgy volt jó, ahogy volt. Kínlódjon csak. Ha beleszólok, mindent megváltoztatok talán, ami később történik majd: mintha vasárnapra igazítanám át azt a keddet.

A fiú időnként keservesen az égre, felém emelte a szemét, de én csak hallgattam és mosolyogtam magamnak. Csöndesen becsuktam a fiókot.

A HAJTÁNY

Tizenhetedik születésnapomra megszereztem a rollert. Egy mozigépésszel és dohánygyári géplakatosokkal barátkoztam akkoriban; úgy volt, engem is ilyesminek taníttatnak, Temesváron. A mambófrizura és a keskeny bajusz dívott, de a mozigépész csak bajuszt viselt félkopasz fején. A géplakatosok csesztonsapkát hordtak és csónadrágot, velük kirándulni jártam a hegy mögé, és egyikük nekem adta a pulóverét később. A mozigépész viszont azzal hengegett, hogy ő minden „belső filmet” lát, és hogy egy nő elájult alatta a kéjtől. Furcsa dolog volt mindkettő.

A gépész maga is fura volt, és szemüveget viselt, mert félig megvakult a metilalkoholtól valami távoli tájon. Sok messzi vidékről hallottunk mi ott. Nem engedett be a „belső filmre” a gépházba, de utóbb elmesélte. Igazi bankrablást adtak, lőttek is, valódi volt az egész, azaz visszajátszás.

Az ájulós nőt sem mutatta be. Állítólag az én iskolámban tanított. A rendőrnek, aki a gépház magas lépcsőjén elállta az utamat, biztosan haza is vitte, a háziasszonyát meg elküldte valami jó mozis ürüggyel. Eszerint a rendőrrel kettesben kellett felmosnia kimeredt tanárnőmet, amikor a végsikolyra ő is berohant a rongyszőnyeges konyhából.

Ugyanott beszéltük meg ezt is, mint a rollert meg a többi, az udvarunkon, a félspirál alakú mozilépcsőn, ahonnan ellenőrök érkeztekor megtanultam már leugrani. Esernyő nélkül, ami a kisfiúk álmaihoz illik. A lépcsőt utólag

toldották a mozihoz, ami szikvízgyár volt hajdan. Tulajdonosa meg egy magyarországi filmszínész nő elcsapott vőlegénye, amikor az még a Moulin Rouge-ban táncolt. Párizsban, két világháború között. Szédítő távlat volt, még hallani is. Minden ilyennek hatott egy kicsit.

A „belső film” hangját azonban legalább olyan jól hallottam, mint a nézőtéren izzadó őrmesterek; azt nem lehetett kitiltani. Ablakom a nemesi kúriához illő, de moziudvarra vezető hosszú-tág kapubejáratra nyílt, a gang alá, s abban még Sarita Montiel nyúlós mozidala is úgy felerősödött az éjféλι vetítésekkor, hogy nem bírtam megtanulni miatta a der-die-das-t. Miszerint a fogalmak semlegesneműek. Anyám szerint: nem. De hát ő apácázárdában nevelkedett.

Hajnalban a kapualji vitrinek előtt a szövőgyári munkások éjszakai és délelőtti csapata váltotta egymást, és ha volt ideje, mindkét csapat elmagyarázta a filmek kirakati képeit. Azt is hallottam. Összeálmodtam én ott mindent, mert elég sok minden beszivárgott. A macskahúgy bűze is; ahogyan ilyen helyeken szokott. Meg a szemközti orvosi rendelő száraz fertőtlenítőszága. Egy hosszú nevű, kancsi orvos kakadukiáltása. Ő volt a süket fülész. Nem hitte el nekem, hogy nyolcvan évvel ezelőtt dédanyám fülébe fokhagymát dugtak, gyulladás ellen, és szerintem biztosan helyrejön, ha ki tudják piszkálni azt a gerezdet. Én még egyre vártam, hogy kihajt, és akkor fokhagymaleveleket lenget füléből a dédanyám.

Egy asztalospól lett színész és egy aktivista is lakott az udvaron, a mozi mellett. Nem arról van szó, hogy hozzánk jártak át, kölcsönkérni borra, amit egy Bimbó nevű, itt ragadt bohóccal ittak a köpködőben, és ébresztőórát meg kamgarnadrágot hagytak zálogba. Hanem hogy ők sem

voltak éppen olyan bátrak, mint a történelmi nevű csehóban.

Tudniillik, aztán végre történt is valami. A mozi pénztárfülkéjével szomszédos fáskamrák ajtajában, a lakatok mellé egy éjjel vonalazott papírra írott jelmondatokat csíptettek valakik. Igazában egyetlen szó állt rajtuk: az ország-rész neve, melynek szélén éltünk. Szakiskolás tanulókra vallott az írás, *j*-t rajzoltak a szó végére, *ly* helyett. Nevelő-apámat kihallgatták az ügyben, nekem utána azt mondta, semmit nem mondott nekik, mert nem tudott semmit.

A dohánygyári géplakatosok és marósok nagy tüzet raktak a közeli fürdőhelyen, de amellet sem vallották be nekem, vajon ők rajzolták-e fel harmincszor azt az egy nevet. Néhány percen át – láttam – nem is nagyon szerettek, amikor kiderült, hogy nekem a tetejébe rollerom van. Aztán nevetve élvezték. Merthogy elmagyaráztam nekik.

A rollert a mozigépész fivérének sógorától szereztem. Ő nagyapám asztalosműhelyéből vitte el (ahol a színész is tanonckodott). Nagyapa a gyalupadra állított, úgy mérte hozzám a rollert, még nyolcéves koromban. Aztán államosították az egész hóbelevancot, gépestől, rollerostól. Nagyapa erre meghalt. A mozi-sógor is eltűnt valahol – ehhez több mesés hely létezett, mindenféle bányák, mocsarak, csatornák, rizsföldek –, a roller a törvényszéki raktárból került vissza a családjához. Ő maga nem. Rovott múltú roller volt – kacagtuk a géplakatosokkal a rőzsetűz mellett.

Mások is voltak.

A gépész helyettese vagy társa – a moziudvari hárpia szerint, amilyennek mindenütt van egy egérlyuknyi helye és egy kis özvegyi nyugdíja – a fiúkat szerette; rám mégis ferdén nézett, amikor a vetítoszobában átvettem a rollert, és

cserébe átadtam a Csárdáskirálynőt, lemezen. Csípte szememet az égett filmek szaga, vagy talán a meghatottság; a helyettes nem érdekelt. Utánam a gyári kázinó szakácsa járt, vörösborból és vaníliából kutyvált likőrt hozott, viszont ő is a Csárdáskirálynőt szerette. Anyám, nevelőapám ölbe ejtett, tétlen kézzel ült – pedig lábtörlőt kellett volna fonnuk –, vagy az asztal viaszosvásznát kapargálta csöndesen, miközben Edvin herceg nagyokat énekelt, a szakács aprókat sóhajtott, én meg vonalozott cédulákra irkáltam a szomszéd szobában. Korán nyugdíjazott szüleim nem tudták még, hogy a szövőgyári kázinóban egész tyúkot kapok ebédre, kövér, fehér kéz nyújtja ki pléhtányéron, a bádoggal bélelt konyhaablakon át. Két barátomat is beoptam oda, pedig én nem a fiúkat szerettem, csak cigarettázni velük. Egy jó lánnyal jártam, akit még nagyanyám is megtűrt mellettem, mert katolikus volt, és szülei halála után egész házat örökölt volna. Úgyhogy nagyanyámhoz mindig beugorhatunk, ha a lánynak séta közben hirtelen kisdolgoznia kellett vagy megszemjázott.

Valójában olyan lány volt, le merte vetni a melltartóját a malomszigeten. Hasra fordult, benyomta két mellét a homokba, kigombolta hátul a pántokat és kirántotta, maga alól, hogy spriccolt a fövény. Aztán persze nem akart többet mozdulni, pedig még körbe is táncoltam, hogy megforduljon utánam, ha látni szeretné, hogyan csinálom a flick-flackot. Kicsavart nyakkal, hátrafelé csókolózott, és forró volt a háta. Nekem ettől állandóan be kellett gázolnom a hideg vízbe, legalább derékig.

Fentről, a gátról két idős színész horgászott, arrább toltam zsinórukat a sodrásban. Nem kiabáltak rám, mert ők már sok mindent tudtak az ilyen dolgokról, meg ittak is.

Némán versenyeztek paducfogásban, évek óta nem beszéltek egymással, valami vidéken elrontott végszó miatt. Fáskosarak billegtek mellettük, amikor egy-egy halat beledobtak. A miénknek, az udvarunkbélinek segítettem is hazavinni. A lány mögöttünk jött, élvezte, amint a meleg sár kitüremkedik a lábujjai között. Szép nyár volt, utolsó előtinek látszott, már akkor.

A vakációban egy helyi harcosról elkeresztelt városgazdálkodási vállalatnál dolgoztam, az ugyancsak róla elnevezett utcában. Téglát hordtunk, éppen a vállalat kerítését raktuk, és én napokon át rózsaszínű vakolatot kentem a kapulábakra. Aztán egy század eleji kazán alól mertük ki a poshadt, olajos levet. A betonmedencéből feladogatott vedrekből állandóan a nyakunkba loccsant vissza, még este, a moziban is búzlóttunk tőle, hiába fürödtünk folyóban vagy lavórban – kinek mire telt. Itt kerestem a pénzt a rollerra, azaz a Csárdáskirálynőre. Pontosabban egy másik lemezre, amit ennek a helyére tettem otthon. A szakács el is maradt a háztól. A pénz egyébként diákegyenruhára kellett volna. Tanárain, illetve –nőim, anyám hajdani bajtársai az apácaképzőben, elnézték, hogy szürke nadrágban járok kék helyett, és a szovjet filmek iskolás matinéin azzal a bátor lánnyal csókolózom, de azért mindig beszámoltak a száj-tartásomról. Ahogyan felolvasom az igazgatói közleményeket órák előtt a lányosztályoknak, miszerint moziban az egyenruha kötelező. Ott álltam a színész szürke kamgarnadrágjában, átlag huszonhat bentlakó vidéki lány és három városi fiú előtt, olvastam a nagy füzetből, aztán átmentem másik ugyanennyihez. Valójában állandóan mozogtam; nyűttem a főteret is. Én az élmunkások táblája előtt nem támasztottam a majomszigetnek nevezett sarkon az egyet-

len akácfát, aminek fényesre dörzsölődött a kérge a magamfajtáktól és a géplakatosoktól.

Esztergált fakerekű roller volt a járművem. Nagyanyámnak is azzal hordtam az ebédet, fel a román templom irányába, szintén gömbakácok alatt. Tele volt velük a város. Egyiken a fő válóperes ügyvéd nyula rágta a lombot délig, akkor gazdája leemelte és megsimogatta. A toronyórás törvényszék előtt már kifulladtam a rollerral, és sokan kacagtak rajtam a válóperek szünetében. A berendelt cséplőgép gazdák komoran néztek. Cséplőgéptől, úgy látszik, nehezebben lehetett szabadulni, mint a feleségtől. Azt egy életre beírták a dossziéjukba. Az alperesek általában gumicsizmában, a felperesek szandálban topogtak a nagy ház előtt. Létezett egy ilyen megosztás. A vádlottak már a Duna-csatornához öltöztek.

Legkomorabb mégis a törvényszékkal szomszédos rajoni pártszékház kapusa volt. Rollerrel ő sem szeretett. Hiába, hogy vasárnaponként együtt gombásztunk a fiával, és kifogtuk a patakból az összes rákokat. Tüzet raktunk a pihenőhelyek padjaiból, azon sütöttük pirosra őket. Mindig volt nálunk kenyér, só, akár a sarkkutatóknál és az államfőket fogadó bizottságoknál. Oldaltáskával jártunk, még színházba is.

Szörnyű volt az a három lépcső a székház előtt, ott nem lehetett elsuhanni, ölben vittem fel a járművem, szarván nagyanya zöldséglevését. Mindig rálötyögött a lakkozott fára, rosszul zárt a piros kanta fedője. Ez az átkelés annyi időbe telt, hogy közben a rendőr is kijött kuckójából, és megnézett magának. Nem szólt, tehát az éjszakánként kigondolt válaszaimat sem mondhattam el neki. De aztán odább úgy éreztem, hogy ingem alatt veritékcsöppként görög hi-

deg szeme, felfelé a gerincemen. Egy ízben meztelen felsőtesttel rolleroztam nagymamához. Ugyanazt éreztem, mint ingben.

Nem értettem, miért ne járhatnék én rollerral. Elvégre felnőtt voltam, vagy majdnem. Egy év múlva színpadon nagykorúsítanak, ünnepélyesen, és majd a jövőmről beszélnek. Nem bántottam én senkit. Csak éppen túlságosan nagyra nőttem ahhoz a hajtányhoz. Valójában nem is éreztem rosszabbul magamat – a székház előtti szakaszt leszámítva –, mint egy tengerész a fehér lován, amikor hegyre megy. Nekem viszont rollerom volt. A szikvízgyárosnak párizsi menyasszonya, a mozigépésznek bajusza és farkasvak-sága, a gyári szakácsnak meg likőrje. A fülész nem hitt a fokhagymában, a paducfogó színészek nem beszéltek egymással. Nagymama szellemet idézett, a bátor lány nem engedett magához. Nem mindegy itt minden? Rakhatják fél-céduláikat az ipariskolás tanulók a lakatok mellé, a mozi-udvaron... Egy földön élünk, és arról is kiderült, hogy gömb. Mehet az ember, ahova akar és tud, úgyis visszajut. Aludni a legjobb.

Vittem tehát kézben leveses rolleromat nagyanyához, a székház előtt, és szembejött két mozigépész. Kora délután lehetett. Egymás felé marjultak derékból, az ájulónő meg a homokos. Fémládát cipeltek, és rám kacsintottak. Titkos filmet vittek, „belső”, világos. – Cucus, holnap nősülök – heccelt az egyik. – Aztán elgyere. – A másik éppen röhögött, vagy tele volt a szája valami.

Nem tudtam, melyik másik. A roller kormányán lefolyó zsírlevet néztem, és fölfelé görgött hátamon az a rendőrszem. A mozigépészek ismerik az ilyen érzéseket, úgy látszik. A kapus intett is nekik: hagyjanak békén. Ezek itt mind ismerték egymást. Én is őket.

Két dohánygyári géplakatos is jött– de azért lehetséges, hogy ők egy másik napon, amikor ugyanúgy merítem fölfele a hegyen a levessel, vagy le a malomszigeti lánnyal. Ilyen szülőhelyeken hasonlítanak egymáshoz a napok, az enyéim egyenesen és juszt is azonosak voltak, akárcsak a barátaim ilyesmiről később a felnőttek már vicceket mesélnek; kész politika. Én akkor a géplakatosoknak azt meséltem, hogy a hajdani, az első békevilágban, vitéz előnevű nagybátyám volt a gyárunk igazgatója, harcos antinikotinista. – Horthysta – mondta egyikük. Ilyen vicceken neveltünk. Anti: anti. – Miért becézed? Antal az. Antaldühring!

– Pro-pro – humorizáltam. – Pro libertate, meg ilyesmi. Pro patria mori, nem egyébért.

– Téged is elhülyítettek – bólogattak maguknak a géplakatosok a rőzsetűz mellett.

A lány a malomsziget homokján azt mondta:

– Nagyon szeretem a rollerodat – és hasra fordulva kezdte tépni a pántjait. – Jó neked?

Tele volt már homokkal a fürdőnadrágom, annyit ültem mellette, hiába.

– Mindig azt képzeltem – mondtam – hogy délben, a nagy paszulygőzben, végigmegyek egyszer a főutcán, két aranynyelű pisztoly lesz a csípőmön, a combomra leszíjazva.

– Az felsért – mondta a lány.

– Szóval. Az ablakból aztán nem a nyanyák néznek gyöngyház színházi látcsővel, hanem puskacsővel az öreg urak. Meg a maiak.

– Kik? – Ekkor már oldalt fordult a homokon.

– Nem hiszed el, de szerettem volna, ha lelőnek, Legalább igaza lenne valakinek.

– Naná – mondta. Csupa homok volta nedves bal fele,

mert jobbra gurult. Aztán hanyatt hengeredett, grízes fehér volt a melle, felbillent, nem illett barna testéhez, és remegett is még egy kicsit. Gyűrött kis bimbója felmeredt. – Nem fordulsz el? – kérdezte.

Elfordultam, néztem a két öreg színészt a gáton, néztem a füzeket is. Vigasztaló zöldeket villant a levelük.

Nagyanya libazsírral kente a roller csapágait, ha zöldséglevesével túljutottam a székházi lépcsőkön meg a Titoképen, és nem tartott fel túlságosan sokáig sem kapus, sem ládát cipelő mozigépész, a dombon lakó géplakatosok között épp nem jöttek szembe barátaim, és az a lány sem pimpikázott mellettem, mert talán zongoraórára ment, vagy máshová, ahol csörögét ehetett csipketerítőre rakott porcelántáblából.

Betoltam a hajtányt a birsalmafa alá, és nagyanya megkente a csapágyat. Soha nem ismerte fel. Hogy a holt férje hattyúdala az a roller. Igaz, ő akkor már a répát is marhahúsnak nézte a levesben. Számára minden más volt, mint ami – de talán így volt valóságos. Irigyeltem. Hősi halottak fényképe lógott minden tény fölött, beglóriázta. Neki ezt nem mertem elmondani. Ne bántsunk senkit fölöslegesen. Ha muszáj: szabad. De ha valaki nem ért valamit, sértésnek tartja; ezt már akkor tudtam.

– Ne siess megint – mondta –, mindjár’ megjön nagyapád, kapsz tőle pépiskörtét – és lenyalta ujjáról a maradék zsiradékot.

Holt nagyapám ilyenkor talán felnyújtotta intő ujját a fűrészporból. Szerintem ott bujdokolt, a nyárikonyhának használt régi asztalosműhelyben, a gyalugép kései között. Onnan fújta a port, ami lassan belepte az egészet.

– Nagyapi Gyergyóban árulja a deszkát– mondtam nagyanyának.

Erre apámat szólította, kit réges-rég fölvéstek egy emlékoszlopra valamelyik határszélen. Nagybátyámat esténként idézte meg. Két szál gyertya közé tükröt állított, cérnára fűzött jegygyűrűt lengetett előtte, és akkor látta. A nagybácsinak holtában is akkora füle volt, megtartotta a nagy karakül kucsmát, amiben az anyjának megjelent, egy hómezővel a háta mögött. Derengett és kavargott minden. Nagymama ott volt, ahol éppen akart, szabadon járta az ismeretlen vidékeket. Én meg csak a rollert toltam ide-oda. A szikvízgyárosok menyasszonyai Párizsban táncoltak, tollakkal a fenekükön. A tanárnőm egy másik világba ájult át a kéjtől, és nagybátyám holtában anyajuhokból kimetszett báránnyal bőrt viselte a fején. Így megy ez.

A székházzal ellentétes oldalon gurultam le a rollerral, meztelen felsőtesttel, és közben próbáltam elképzelni, milyen lehet, ha megfagy az ember. Hadifogságban vagy azelőtt. Utána is lehetett. Bimbó mondta, a bohóc, akit még báróként vittek a bräilai nagyszigetre, gödörlakásba, ahol közös szemüveget használtak a feleségével. Így van ez a távoli vidékekkel, bólogatott, és zörgött fejében a műfogsor. Az is a feleségéé lehetett.

Zörgött a roller lefelé a virággrupp túloldalán, a macskafejekken, Tito meg ott meresztette seggét a nagy pannón, mutatta a fekete talpnyomokat az egyenzöld farán. Mögötte, a park szélén, négy kőbéka okádta vissza a vizet a kis medencébe. Ennek betonalja, a szóbeszéd szerint, háborús óvóhelyként szolgált. Sem a mozigépészek, sem a géplakatosok, de még a szakácsok és kapusok, szabók és licista lányok sem tudták, most mi van alatta, kik bujkálnak odalent. Lehet, hogy csupán víz volt a föld alatt is, abban meg igazi békák.

Azt hiszem, csend volt, szálltak a bogarak, én gurultam a rollerral lefelé. Nem olyan sok az életünk. A moziban pereg a film, rabolják a bankot a hősi betyárok, és nézik a rendőrök. Ennyi.

Velünk, a mozival szemben egy sikkasztó dolgozott, talán az is ott ült nálunk ilyenkor. Szép feleségének vásárolt farkasprémet a lopott pénzből, egy volt apáca írta alá a számlákat. A sikkasztó fekete volt és okos, az apáca fehér. A sikkasztó rokonszenves, az apáca nem. Az túlságosan csendes volt és hipochonder, még akkor is a szíve táját tapogatta, amikor a sikkasztót mesélte anyámnak. Eközben egy színházi szabó egyszer megitta a folttisztító benzinünket. Délelőtt jött ő is, amikor nem szokás, szabad bejárása volt a kamrába, ott tévesztette el az üveget. De azért rendszeren berúgott tőle, és már azt hitte, elfogadják válókeresetét a szomszédos törvényszéken, ahol ismert egy púderos bírót. Ilyen emberek közé érkeztem haza a konyhának használt külső szobába.

Letettem rolleromat az ajtó elé, a dohányvirágokkal teli ágyásba, bent mondtam, hogy nem maradhatok, várnak, anyám az apácára és a színházi szabóra nézett: Látják, milyen?

Azon a napon talán azt hitte rólam, én raktam ki a röpcédulákat a fűszekajtájába; úgy néztem ki. Talán nevelőapám is ezért hazudott a kihallgatáson. Kimentem a moziudvarra, és valóban vonalazott fél füzetlapokat szürkódtam a lakatok mellé, gondoltam, így mentesülnek a vádtól, gyanútól az ismeretlen ipariskolások, akikkel huszonnégy órája beszélgettek már abban a fehér házban, hogy még a „belső filmre” se jöttek el az őrmesterek. Ők nem lehettek azok. Talán én sem voltam én magam. Engem nem

érdekelt. Csupán más lettem, egy pillanatra. Amikor elhátároztam. Mintha Párizsba indultam volna, vagy ki a hőmezőre.

Fogtam a rolleromat, végighajtottam a főutcán. Nem csüngött aranynyelű pisztoly az oldalamon. Sokan jártak. Jöttek a szövőgyárból a nők, mentek a szövőgyárba, tisztviselők, egyebek sétáltak nyakkendősen hazafelé meg vissza, ha kedvük tartotta, vagy kizárta őket a feleségük. Tele volt az úttest elegáns, fáradt emberekkel. Hétféjére kiltották a járműforgalmat a központból, és éppen szombat volt, legfennebb vasárnap. Én meg ott rolleroztam hiába.

A főtca körbehaladt a régi gimnázium, az új színház és néhány üzlet tömbje körül. Mindig azt hittem, azért állnak annyian a veszélyes sarkokon, hogy kiélvezzék a hétféji baleseteket, amikor másnak folyik a vére. Háromszor kerültem meg a tömböt a rollerral, harmadszorra már integetett a malomszigeti lány. Nem intettem vissza. Este fél tizenegyig hajtányoztam körbe-körbe; akkor már furcsa öreg lányok álltak a sarkokon, meg facér kamaszok.

Aztán kijöttek a moziból a gépészek is.

– Helló – integettek –, gyere fel majd, ha befejezted.

A váltásból hazafelé tartó dohánygyári géplakatosok egymással voltak elfoglalva. Egyikük odaadta a pulóverét, nehogy megfázzam, majd ő is továbbment. A legjobb barátom volt. Azt hittem.

A székház kapusa meg a rendőr bólogatott.

GÖRÖGÖK

Az éjjel eszembe jutott a görög fiú. Nem álmodtam róla, egyszerre felvillant előttem, és ott volt. Láttam tizenkét ujjú kezeit is. Azt a két mókás és ijesztő többlet ujjpercet a hosszúra hagyott körmökkel. Ballal a fülét piszkálta, a jobbat lelógatta vékony, hosszú derekú, kurta lábú törzse mellett, és az ujjperece úgy csüngött, akár egy olajcsepp. Egy székelly barátom is tizenkét ujjal született, de neki idejében leoperálták a fölöslegét. Táltosjelnek hitték, és sokat meséltek róla, amikor már elveszítette.

A görögök viszont a magyaroknál erősebben irtóztak a sebészeti műtétektől. A nálunk, pontosabban a mellettünk lakó görögökből általában hiányzott már egy darab. Némelelyikből több. Sokukból lényeges. Csak a szívük volt a helyén, ahogy mondani szokás. Forradalmárok voltak és számúzótk. Csonkabonkák voltak. Meg vakok, heges arcúak. Szétroncsolt végtagjaikat mindenféle sebészeti fortéllal tették alkalmassá kisebb munkavégzésre a kisvárosi piás doktorok.

A görögök a munkát többnyire önmagukon végezték. Tudtak cigarettára gyújtani például, és gyakran gyújtottak is. A csikket aztán messzire köpték. Már akinek volt ajka. A kezetleneknek gyakran legjobb szomszédjuk vette ki fogaik közül a cigarettavéget, és hajította a pocsolyába, amelyikbe ők maguk köpték volna, ha van ajakuk. A parázs rövidet szisszent és kialudt.

Egyiküknek a kézfeje hiányzott, villás alakban képezték ki a kéztőcsontjait, ezzel a feszített bőrös alkalmatossággal a bolhát is megcsípte az ingében. Nem kéz volt az már, hanem szerkezet. Véletlenszerű példája annak, mit lehet egy emberből csinálni, miután mindenfélét csináltak vele. Felrobbantották, felnégyelték, szétverték és egyebek. A mi kis városunkban, mely méretével fordított arányú jelentőséggel bírt azon a vidéken, kiváló sebészek metéltek és szabtak. Nemzetiségre való tekintet nélkül, ahogy mondani szokás. A görögök azonban attól még görögök maradtak. Vagyis, ami maradt belőlük, az mind görög volt.

A legrémületesebb görögök mégis a kidülledt szemfehéreűek voltak. Az ilyenek forradásos, rücskös arcot viseltek – gyakran orr vagy áll nélkül –, abban két pingponglabdát. Zsíros érzetű fehér golyókat. Úgy forgatták a totális szemfehérségüket, mintha néznének vele. Néznék, hogy mi elmegyünk mellettük, és mintha érdekelnék őket. Közben mellettünk laktak, és fütyültek ránk. Tényleg nem láttak bennünket.

Koszosnak hatottak a nyomorékságuk miatt. Legalábbis nem szívesen érintettük volna meg őket. Igaz, nem túlságosan gyakran láttunk görögöt. Legfennebb, ha valami tartós holmiért bejöttek a városba, és megálltak az üzletek előtt, amíg az asszonyuk odabent megvásárolja. A vakok egyik végén meghajlított betonvasat lengettek álltukban maguk előtt, mintegy bűvös kört rajzolva. Az volt a botjuk. Fehérre festett betonvas. Ilyent bárhol lehetett szerezni, épült a városunk, annyi vasat raktak a falakba, ki is maradt néhány méter és mázsa. Ami a házakba bekerült, gyorsabban rozsdállt, mint a világtalanok botja.

Volt lábatlan görög is. A féllábúakon még nem látszott,

hogy idegenek, efféléink nekünk is voltak, a háborúból vagy a szövőgyárból. Hanem a derékon alul hiányosak, akik apró sámlizhoz hasonló mankókkal támasztották meg a maradék törzsüket, kezük éppen a földig ért! Az emberi test okos arányait példázta, hogy éppen ilyen hosszú a karjuk. Mintha a Teremtő vagy a természet a háborús alkalmakra, csonkaságokra is gondolt volna, előrelátóan, amikor megtervezte. A lábatlanok traktorgumibelsőből kivágott lemezeken csúszkáltak. Néhányuk dróttal varrta kabátja aljához a gumilap feltűrt széleit, szárazon kelt át a cigarettavégekkel teli pocsolyákon. Éppen csak a varródrótja rozsdállt el. Nem tudtam elképzelni viszont, hogyan vetkőznek le esténként. Talán a feleségük önti ki őket ebből a zsákból, egyenest az ágyba. Vagy egy csigarendszerrel kiemeli szorító tartalmukat, mint a régi páncélos lovagokat a történelemkönyvben.

Nehéz volt a helyükre rakni ezeket a görögöket.

Hallottuk róluk, hogy forradalmárok. Láttuk, hogy nyomorékok.

És ezek mind egy faluban laktak.

Kegyetlenül lelakták azt a falut.

Az én nagyszüleim látták még régi állapotában azt a falut, és néha emlegették, a reumájukkal együtt. A román királyné is odajárt. Fürdőhely volt eredetileg. Aztán megszüntették. A királysággal együtt, persze. Azután hozták oda a forradalmárokat, helyrebillentve valamilyen történelmi igazságot. A falu lakói régebben tejet és borvizet hordtak be a városba, ebből éltek. Aztán megkapták a forradalmárokat, és valamiképpen elapadt a gyógyvizük. Azzal együtt a tehének teje. Az összefüggés ismeretlen, de az ok nyilván közös volt. Ennyit a történelmi igazságokról.

A forradalmárok feltüzelték a kiszáradt gyógymedencék rácsos padlatát, utóbb a cserefa gerendákat is. A medencék oldala, padlata faragott gerendákból készült, síkosak voltak a kénes víztől, mely sötétbarnára vagy rozsdavörösré pácolta őket. Megszáradva aztán, ilyen színű rétegek hámlottak a megvetemedett, elkajsult gerendákról. A görögök kályhái kénszagot árasztottak.

Végül a parki padokat is eltüzelték. Előbb egy éven át ültek a padokon, és a látni tudók nézték a facsipkés pavilonokat, a vakok beszívták az iszapszagot. De elfogyott a gerendájuk, és leszaggatták a padokról a léceket, következő tavasszal már a füre telepedtek. A gesztenyefáknak előbb a fél kézzel elérhető alsóbb ágait törték le, aztán kidöntötték a törzseket is. Biztosan sokan álltak neki, amikor már nagyon fáztak. Fél-fél kezükkel húzták a fűrész. Kérdés, miképpen ugrottak el a dőlő fa elől a féllábúak és a lábatlanok. A lehasogatott ágak tövén olyanforma vöröses, ráncos szélű bemélyedés maradt a törzseken, mint a kutya segge.

A letarolt faluban aztán messzire elláttak a görögök.

Úgy látszik, „minden segítséget megkaptak az államtól”, éppen csak tűzifát, pénzt nem adtak nekik. Nem koldultak mégsem. Lehet, hogy ezt megtiltotta nekik a hivatal, ahol a forradalmárokat számon tartották, cserébe az állampolgársági bizonylatukért. Kinézetük szerint pedig kiállhattak volna bármely sarokra. A görögök azonban büszkék voltak, mint a vesztesek általában. Igazuk is volt. Éppen csak másképpen vagy máshol volt igazuk szegény görögöknek. Ott-hon volt igazuk. De náluk éppen egy király vagy diktátor érezte magát otthon, olyannyira, hogy a levelekre is az ő képét ragasztották. Előbb nagyot köptek rá, hogy ragadjon. Persze, csak a fonákjára. Mégis boldogak lehettek a mi gö-

rögjeink hazai rokonai, hogy nagyot köphetnek a diktátor hátoldalára. Azt nem tudták csak, hogy ezek a levelek a leg-ritkább esetben érkeztek meg hozzánk. Léteznek nemzetközi egyezmények, országos érdekek és kisvárosi hatalmak, és léteznek egyebek is. Ez éppen olyan érdekes, minthogy létezik egy földgömb, azon elkülönülve Európa, azon belül egy béketábor, abban meg városok, a városok mellett apró falvak, a kis falvak bugyraiban pedig furcsa lények.

Az ajándékba kapott faluban a görögök kivágták tehát a gesztenyefákat, elhordták a zöld padokat, és a zsaluk sem voltak tőlük biztonságban. A görögök talán hazakészültek és vártak – mondtam magamnak, álomból ébredve, ebben a semmilyen-se szállodai szobában, amelyben filippínók is állhatnának mérgezett törrel a barna plüssfüggöny mögött. – A görögök tudták legalább, hogy mire várnak, tehát hogy mit akarnak. Valaminek a bukását, a maguk dicsőségét. Ezért nem számított nekik semmi más, sem a mi vidékünk, sem a fák, sem mi magunk, rombolhatták az idegen tájat. Vagyis hazavágytak.

Persze, nem tudhatom, mit akartak valójában a görögök. Otthon se lettek volna jók egyébnek, mint kosárfonónak, cipőpucolónak. Már amit fél kézzel vagy vakon el lehet végezni. A vakok masszörök lehettek volna, a csonkák számlaolvasók. Néhányan közülük talán közhivatalt kaptak volna, mások inkább szobrot, mint állást, ha győz a forradalmuk. De hát nem győzött. Vagy nem ugyanaz győzött éppen. Mi is mondtunk ilyeneket akkoriban, a mi országunkban.

A görögök nálunk is kosárfonók voltak, mintha semmi nem történt volna, vagy nem történhetne más. Én pedig akkor még nem jutottam el Görögországba, hogy láthattam

volna, milyen utcasarkokat találtak ki számukra azóta, hogy beléjük lóttek más utcasarkokon. Jó, mi? – kérdeztem magamtól az athéni szállodában. – Ott vannak a görögök, ahol a képzeletemben. Minthogy az emlékezés is képzelgés többnyire. Az álmok a folyóvölgyekben jutnak el hozzánk, azért is álmodtam az imént egy görög fiúról.

Ijesztő szülei voltak a szép, éles arcú görög fiúnak. Utánagondolva, furcsa, hogy többnyire fiúk születtek ott nálunk. A falu gyógyvize lehetett az oka. Az addig is a meddőség kezeléséről volt híres. Talán a román királyné is azért látogatta, amikor még hozták és fogadták. Görög kislányt nem láttunk. Olyanok lehetek volna, mint a ringlószilva. Megtörténhet, hogy a lányokat otthon tartották, nem engedték be a városi gimnáziumba, hogy aztán az aszfaltot koptassák a színház előtt, a szövőgyári hajadonokkal. Az is lehet, hogy a kislányok hasogatták le a gesztenyefák ágait az apjuk helyett, miközben a fiúk a városi bentlakásban a dákok történelmét tanulták. Valakinek meg kellett tenni. Én is megteszem, ha csak a parkig engednek ki a házból, és a házban nincs tüzelő. A múzeumi székelő kopjafákat is elloptam volna. Ezek a görögök meg ott voltak maguknak. A fiúk a román osztályba jártak a mi városunkban. Valójában ők voltak a román osztály, és néhány magyar lány. Köztük egy barna, aki higanyozott fehér arccal bukkan fel mindig, ha rá gondolkodom. De nem gondolok rá, éppen csak megjelenik. Tulajdonképpen ő hozza magával a görög fiút. Egyedül az a lány valóságos. Mintha az imént telefonált volna ebbe az idegen városban meredező szállodába, helyesen ejtve a nevemet a központosnak, amelyből aztán 302-es lett. Én most a 302-es vagyok. Lehetnék 1004-es is. Egy portás eldöntheti a sorsunkat. Mindig is azt hittem, hogy

nagyobb utazás alatt a szállodaportások küldik fel nekünk az álmokat, rendelésre ugyan, de sose azzal az ízzel, mely a prospektusokban városok vagy személyek nevéen szerepel. Néha egyenesen felcserélik a szobaszámot. Olyankor mást álmodunk, mint amire emlékezünk. Vagy mások álmát látjuk. Imádom a portásokat ezért, de egyetlen barátom sincs közöttük.

Tartsunk sort, ha már belekeveredtünk – mondtam magamnak a szállodában. – Felelős vagy értük, ha már eszedbe jutottak. Nehogy a semmibe tűnjenek újra. Most itt vannak; de milyenek? A fiatal alakjukat rögzítsd legalább, azt ugyanis egyedül te őrzed, még csak nem is ők maguk. Az ember önmagára többnyire rosszul, pontatlanul emlékezik.

Nemzetközi ünnepeken görög fiúk és magyar lányok álltak díszőrséget román katonák mellett a szovjet hősi emlékmű talapzatán. Gyakran kirendelték őket, megtanultak már a katonáktól mozdulatlan szájjal átbeszélni egymáshoz. Mondhatni, ez volt a hasbeszélők díszőrsége. Erről volt leginkább híres városunkban az egyetlen román osztály: hogy hasbeszél, és valami más nyelven. Mi, bennszülöttek körük gyűltünk, és próbáltuk megkacagtatni őket. Mindig akadt valaki, aki feljelentett az iskolaigazgatónál, ha ez sikerült. Az őrt állók azonban többnyire komolyak maradtak, szerencsénkre, örvendhettünk a kudarcunknak. Mereven álltak, fejükön lassan átforrósodott a lapos kék diáksapka, és a viszketéstől rángtak a lábizmaik. Belém nyilallt, valahányszor Marianna izmai megfeszültek. Bárki szabadon nézhette a rövid rakott szoknya alól látszó lábait, de egye-

dül nekem fájt. Szép, áramvonalas lány volt Marianna, csillogó és veszélyes, akár egy modern harci repülőgép.

A talapzat másik sarkán a görög fiú elszántan jól érezte magát az ünneplőruhájában. A hazájában nem állhatott volna díszőrséget. Nem is látta a hazáját soha, de úgy meresztette a szemét, mintha éppen azt keresné. Mellettük a katonákból fel-felbőffent a savas kincstári koszt. Minket az érdekelt leginkább, van-e töltény a géppisztolyukban.

Déltájban megjelent Marianna anyja, a hárslobokon átsütő tavaszi napfény kimutatta fehér tarkóján a zsírredőket és szőkés hajcsigáinak sötétebb tövét, kegyetlenül áttört ferdén lógó szoknyáján, szinte vegyelemezte szegényt. Túl sok csalódott bánatot talált benne. A zömök asszony kerengett az emlékmű körül a kavicsos, remegő bokával. Lánya tekintetét próbálta elkapni, és lágy ajkaival szavakat formált, ha úgy vélte, hogy ez sikerült. Marianna rezzenéstelenül örködött tovább a katona mellett. Mintha egy forró kályhán állt volna. Az anyja intett neki, regett karján a hús. Aztán dobolni kezdett fekete retiküljén. Morzézott. Később pisszegett. Pssz. Pssz. Mari. Mariiii! Elment.

Azt mondta halkán: elment. De lehet, hogy azt: elvitték. Tény, hogy a lánynak éppen nem volt apja. Vagy nem ott volt, ahol egy apának lennie kell ünnepnapokon. Vagy nem úgy. Mindenesetre, érezni lehetett, hogy elmozdult a természetes berendezkedés. De Marianna nem. Marianna mozdulatlan szájjal mondott valamit. Talán azt: mindjárt jövök. Talán hogy egye meg a fene, vagy hogy nyugodj meg, mama. Hasznát vette a hasbeszélő tudományának végre. Nem érttem a szavát, és később sem mertem rákérdezni. A görög fiú szövegét viszont tisztán hallottam. Du-te-n măta. Ez annyit tesz: menj az anyádba. A Marianna anyjának mond-

ta. A katona már-már elröhögte magát, de aztán ő is hallatta a hangját, megismételte: du-te-n mätä.

Marianna anyja elment. Nem tudtam, a görög fiúnak van-e anyja egyáltalán. Görög nőt nem láttunk, vagyis egy nőn sem láttuk, hogy görög. Mintha a sebhelyes férfiak szültek volna gyerekeket, csupa fiút. A forradalomhoz fiúk keltenek, igaz, bár a nők állítólag ádázabbak, könnyebben gyilkolnak, ha egyszer rászánták magukat. Minálunk a nők sebtelenül jártak, sima testtel, leszámítva az öregedés ráncait, mélyülő hegeit. Csak bejött egy nő a városunkba, és elkeveredett. Nálunk sok visszeres szövőgyári lány bámulta a kirakatokban a porlepte fehérneműket, zseblámpákat, nem tűnt fel köztük egy idegen, egy barnább. Lehet, jobban meg kellett volna nézni őket, kiválasztani a csöndes, bölcs szeműeket. Figyelni kellett volna azt a furcsa lábukat. De mi akkor még csak annyit tudtunk, azt is egy-egy képzeletszegény nagybácsitól, hogy a cigánylányok lába számára feltűnően vékony. Miközben nem mindeniknek, és azt sem tudjuk, hogy miért. Nálunk a nők többsége mégiscsak vastag volt bokában.

Ez most már mindegy. Egy kasztrált férfiközösség képe maradt meg bennem: szürke, semleges térben elhalt ondószálak, rajzolatok a pauszpapíron. Forradalmárok, akik egyetlen célra szereznek és nevelnek fiúkat. A hős görög férfiakra gondoltam a szállodaszobában. Szerettem és untam őket. Ifjúkoromban hősnek és rémítőnek láttam a görögöket. Akkor még nem fogalmaztam meg, hogy ennek egyik oka a nőnélküliségük. Most megfogalmaztam. Ittam rá egy korty hideg bort.

Lehet, azért is idéztem fel őket nehezen, mert nem halottam a hangjukat. Emiatt álmhoz hasonlít az emlékezés. Néma a kép, bár mozog.

Nem ismertük egymás nyelvét, románul beszélünk. A görögök jól, mi rosszul. Ők beleszülettek, mi beletanultunk. Ékeztem azért, hogy románul beszéljek egy göröggel: ez a nagyvilág távlatát, képzetét sejdítette fel a hegyvidéki kisvárosban. Tengeri érzést keltett. Mintha egy tenger partján állnék, és meleg szél lökne hátulról a hullámokba. Most majd, ha megvirrad, a szálloda ablakából láthatom a való-tengert: kovaszíne lesz, és keserű szaga. Tegnap is kovaszíne és keserű szaga volt. Már nem a határtalanság érzését keltette, hanem a védtelenségét. Lehet, hogy a ket-tő feltételezi vagy kiegészíti egymást.

A tengerből és az idegen nyelvből együtt merült fel az a lány, aki közvetített közöttem és a görög fiú között, habár nem vágytam erre. Nekünk csak folyónk volt, annak a partján álltunk. Fonákjukra fordulva megcsillantak a fűzfalevelek.

Sétálni hívtam a folyópartra Mariannát. A görög fiú is megjelent. Egyikünk sem viselt külön ruhát ehhez, mint a tengerparton játszó jobb történetekben. Nem volt más ruhánk. Éppen csak otthon beakasztottuk kék iskolai formaruhánk zakóját az apánké mellé a szekrénybe. Így aztán látszott, hogy nadrágszíjjal gyűröttre húztuk pantallónk korcát a derekunkon, és az ingünk ettől kibuggyosodott. Narancssárga inget vettem fel, nyomban rátámadtak, megültek rajta a szúnyogok. Időnként hátamhoz tapasztotta a szél. Délről fűjt, festékszagot hozott.

Nem kellett nézmem a tájat, betéve ismertem, akár a tiltott magyar himnuszt. A görög fiú csak Mariannát nézte, szórakoztatta, repítette szinte. Valóságosabb volt, mint én, pedig én is ott rúgtam a nyári port a lány balján. Elértünk aztán a gáthoz. Andalogtunk, ahogy mondani szokás. Vö-

rös tufából rakott gát volt, inkább eresztett, mint tartott, a víz átfrocskolt a szikladarabok között, és átfolyt fölöttük. Itt már megszólaltam, mert volt mit mondanom. Lennebb, a malomszigetnél fogtuk a paducokat néha, két öreg színésszel. Szembeálltunk a gáttal, a kiszélesedő, mély gübbenőben, derékig a habos vízben, úgy suhogtattuk a botokat. Egyszer annyi halat fogtunk, a molnártól kellett kölcsönkérnünk egy vesszőkosarat. A molnár már csak öre volt a leállított malomnak, a halakat többnyire a besörözött öreg színészek akasztották meg.

Így elmesélve, a színészek jelenléte a vízben éppen annyira valószínűtlennek hatott, mint a vulkanikus kövek a folyó közepén, és egy sereg más dolog. A színészek nem voltak ott. Azt sem értettem, miképpen fuvarozták ide ezeket az emberekhez mérten túlságosan nagy szikladarabokat. A hegy messze volt, nem is volt hegy már, szétbányászták. Eltakarított felerészén krumplit természettek a városiak, másikon lövészárkokat ástak a gyakorlatozó katonák.

Azt is elmeséltem, hogy egy barátom, druszám kézzel fogta a halakat. Benyúlt a padmaly alá, simogatta a hasukat, amíg össze nem zárta két keskenyebbik végükön a markát. A halak túrték a simogatást, csak az ütésre cikkantak el. Az ütés lehetett egy kezűj ideges rándulása is. Túlságosan jelképes, azaz célzatos volt ez a mese, abba is hagytam.

Kíváncsi voltam, milyen folyóról mesél cserébe a görög fiú. Minden igazi dolog a vizek mellett történik. Vizek mellé települtek a falvak, városok, és vízbe ölte magát néhány ismerősünk. Vízre építették a malmokat, ványolókat, és a folyóban merték egymást először megérinteni a szerelmesek. Átnyúltak egymáshoz egy csuda falon. A folyók partján mindig történik valami. Legtöbbször észrevétlenül. Lemállik egy

rög a földből, elsodródik maréknyi homok, ugrik a béka, elrebben a sás. A szemét is a folyókba ömlik, és folyók alkotják általában a határokat.

A görög fiúnak nem volt folyója. Ez úgy hatott, mintha emlékei sem lettek volna, de még életrajza sem. A szülei pedig, ha megmaradtak, az emlékeiből éltek, ahogy mondani szokás. Azok között pedig biztosan létezett olyan, hogy egy nagy vízen menekülnek át, miután társaik végtagjait levegőbe perditette a robbanás egy semlyékes aknamezón, messzire szórta a kezeket, lábakat, a májakat, hogy már a maguk mögött hagyott folyó sodorta el, és a halak ették meg. Az ellenséges katonák többnyire a folyó túlsó partján állnak gépfegyvereikkel és röplapjaikkal. Közben halásznak ők is, unalmukban. Odavárják a forradalmárokat, hogy aztán visszakergessék, a vízbe lőjék őket. Igaz a mondás, hogy kilenc kövön át megtisztul a folyó. Néhány száz méterre a mészárlás helyszínétől eltűnik a vér. Soha nem tudni, hogyan tűnik el az, ami véresen valóságos volt. Az idő is így változtatja el az emlékeket. Az idő egy folyam, ahogy mondani szokás.

A görög fiúnak mindezt elmondhatta volna egy száműzött rokona, de úgy látszik, megtartotta magának mindent. A görög fiúnak tehát nem volt folyója, úgyhogy mesélnivalója sem volt. Beszélt mégis, egyfolytában, sebesen és fel-felkacagva. Románul hadarni is könnyebb. Ő pedig még az őshonos románok magasba csapó fejhangját is eltanulta.

Mesélni és beszélni két dolog. Ültem a szállodaszoba moGYORÓSZÍNŰ foteljában, mondtam magamnak a történetemet, mégsem meséltem. Szavak nélkül beszéltem valójában. Igen, mondtam magamnak, a görög fiúnak nem jutott fo-

lyó, de úgy mesélt, mint akinek tengere van. Olyan távlata, amilyent mi legfennebb elképzelni bírunk, de ha eljutnánk is olyan helyre, ahol messzire vetít valami számunkra ismeretlen vidéken kelő, hátulról meglökő fény, ráterítené az aranyutat a víz színére, minékünk még mindig Krisztusnak kellene lennünk, vagy annak képzelnünk magunkat, hogy rálépni merjünk, miközben a görög halászok minden hajnalon azzal a természetes, tehát unott mozdulattal lökik rá a csónakukat, amilyennel a mi szövőgyári lakatosaink fogják a csavarkulcsot, csomagolják ki a tízórajukat a gépcsarnok sarkába dobált olajos rongyok között. A mi görögjeinket, ha van egy csepp esze, a maga felségterületéhez tartozó tengeréhez telepíti a kormány: hadd süttessék vak arcukat a nappal, tanuljanak meg evezni a maradék fél kezükkel, és tanítsák meg a fiaikat is. A tengerparton a görögök nyugalomban élhettek volna, nem rínak ki a tájból.

Te meg ülj a mogyorószínű fotelban, a görög tenger mellett, és ne a holnap előadásodra gondolj azon a kényelmes konferencián – mondtam magamnak. – A nemzetköziségről beszélsz holnap, vagyis a kisebbségekről és a másáságról. Mi egyébről beszélhetnél, ha ott vannak a görögök, és ott vagy te is a felemás életrajzoddal? De hogyan mondd el nekik Mariannát, a magyar lányt, aki román osztályba járt a görögökkel? Miképpen magyarázz el egy nőt egy tudós társaságnak? Egy nőt, aki talán már nincsen, későbbi szerelmeid részleteiből áll össze a képe. Egy társaságnak, amely gondosan rejtí nemi gerjedelmeit, és emberek helyett népekről értekezik.

Hogyan mondja el az ember egy nemzetközi értekezleten véleményét a másáságról, ahol Mariannát kellene kitergetnie példa gyanánt, kibontva a forró zsigereit, amelye-

ket ő maga sem ismert még igazán, és éppen a görög fiú miatt? Persze, saját féltékenysége is közrejátszott. A tudatlansága, melynek sötét ürei máig megmaradtak, és soha nem lehet betölteni őket. Meg ez az egész idő. Ez az idő Mariannát is elmosta, s ő magával sodorta a többi nőt, elkeveredett velük. Melyiket mondd el nekik? És mit is? Hogy jobb volt a lábuk, mint az angolságuk? Hogy felejtették az anyanyelvüket, és helyette soha nem tanultak meg igazán egymásikat?

Azon a konferencián az ő testi valójához kellene ragaszkodnom mégis. Marianna volt a nemzetközi kérdés. Az illatát kellett volna felidézni, semmi egyebet. Olyan nő volt, ránézett az ember, és azt hitte, kovamoszatot érez a mélyben. Félt tőle, és belevetné magát. Szép volt, ahogy mondani szokás. A szépséget nem lehet elmagyarázni, megérteni még annyira sem. Elrontani lehet. És Marianna soha nem látott tengert.

Mariannának hívták, valóban? Csak azért, mert ez mindannyiótok nyelvén kimondható. Istenem, ha elkereshetnél, tied lenne a nevével. Felhívna most, és te azt mondanád a cigarettaszagot visszalehelő telefonkagylóba: mind egy, ki vagy, gyere fel. Én a 302-es vagyok. Az 1004-es. Nőbolondító szövegnek is jó volna ez, az értelmetlensége miatt legalább kellőképpen sejtelmes. Nem a hideg falat tapogatnád azután. Megadhatná számodat a portás bárkinek. Nő legyen az, aki folyót látott, és érezte is. Palaszagot izzadna a kéjben. Mintha hidegen mosta volna ki a víz a partból, és te felmelegítenéd. Ragyogna.

Az én folyóm partján tartott kukoricatáblákon mutatta magát a fény. Reggel nyugatra, estefelé keletre döntötte a

torzsok árnyékát. Csöndes sárgájuk a földön szürkére vált. Ezt az árnyékokkal való azonosságot nevezik szülőföldnek.

A görög fiú magabiztos volt ebben a tájban. Arcélével csak úgy szelte a levegőt. Jött a rövid lábán, csavargatta a vékony derekát, lengette a tizenkét ujjú kezét. Valahogy mégsem illettek össze a részei. Szanaszét volt egy kicsit. Belekeveredett az árnyékokba. A tengeriszarak számtalanszor magasra nőttek azóta, mindegyre elfödik saját árnyékukat, a görög fiút is nehezen leled meg közöttük. Elhallgatott, s azzal mintha eltűnt volna.

Akkor kezdtem nekik a gátról és a halakról, a folyóról beszélni, amikor ő elhallgatott. Neki akkor nem maradt mesélnivalója. Az én folyóm vízgyűjtő területén született, mégsem érdekelte. Születtek ott más nemzetiségűek is, sőt megtörtént, hogy elcserélték egymást. Magyar anyja román gyereket hozott erre a világra. A román meg szászt, és így tovább. Ezt mondogatta legalábbis a városka tar bolondja, amíg le nem tartóztatták. Kiderítették róla valamilyen közös ünnep előtt, hogy felforgató elem. Eszerint normális volt, tehát veszélyes: igazat mondott. A letartóztatása miatt meg szinte forradalmárnak hatott, mint a görögök, csak hát őt sem értették.

Az én görögöm hallgatva ment Marianna mellett, és nem biztos, hogy engem hallgatott. A folyót nem nézte, az biztos, pedig arról beszéltem. Felnyúlt egy fűzfaágért, kisujja és a hatodik ujjperece közé csípve leszakította, aztán Mariannát kezdte legyezni vele, az meg úgy hessegette arca elöl a leveleket, mint a bögyölyöket. Voltak bögyölyök is. Marianna arca meg fehér volt, és fintorgott. Lehet, hogy megijedt attól a furcsa többlettől az arca előtt: kifeszülve csillogott rajta a bőr, és előremeredt a köröm. A sebesült görögök vil-

lás alakban kiképzett fél karjához hasonlított ez a fogóalkalmatosság, annak kicsinyített másaként. Mintha mindenre felkészülve és elszánva, a borzalmakat átélte és megtanult apák örökítették volna gyerekeikre a fortélyosan átalakított csonkaságukat, és az többletnek látszott rajtuk. Az utódokat már a veszteség tudatában tervezte meg az előrelátó teremtés. Úgy látszott, az Isten sem bízta abban, hogy ezután nem robbantják fel, nem metélik szét a görögöket, sőt talán újabb megpróbáltatásokra szánta őket éppenséggel, és ezzel a rendellenességgel jelezte, mi vár rájuk, azután milyen alakban, miként élhetnek tovább.

Marianna viszont rátette kezét arra a plusz ujra, közel emelte az arcához, hogy azt hittem már, leharapja. De csak nézte. Azt mondta rá végül: jó. Jópofa. Nostim, azt mondta. Ismerték egymást, egy osztályba jártak, egy nyelvet beszéltek.

Lementem az uszadékfákkal teli iszapos partra, levetettem a sárga inget szúnyogostól, a nadrágot, cipőt, aztán elmerültem. A folyó körülfogott, lassan sodort, ízenként éreztem benne remegő testemet. Hittem is, hogy bármennyi ideig benne maradhatok, mégsem sikerült. Mindegyre feldobott. Aztán újra a víz alól néztem az eget, a nyomomat jelző, buborékos hullámokon át. Messze valahol mozgott a kékség, kiöblösödött, változtatta a határait, összezavarodott.

A görög fiút pillantottam meg magam felett. Ugyanolyan fekete klottgatyában úszott, amilyen az enyém. A tornanadrágunkat mind a ketten magunkkal hoztuk. Úgy érezte magát, mint hal a vízben. Mint akármelyik vízben. Lebukott, felvillantotta fehér talpát, s néha olyan sokáig lent maradt, keresni kezdtem, nehogy odafulladjon. Megérinteni mégsem

akartam. Jól fésült mambófrizurája sisakként a fejére tapadt minden felbukkanásakor.

Amikor kissé megnyugodva visszatértem a zuhany alól a szállodaszobába, éreztem meg, hogy igaza volt. Mindannyiunknak olyan természetesen kellene birtokba vennünk a folyókat, vagy átadni magunkat nekik, mint akkor ő. De tudtam, hogy nekünk, akik ott születtünk, ez soha nem sikerülhet. Mi mindig visszavágyunk vagy emlékezünk, és ez elrontja az örömünket.

Idáig jutottam a hangtalan történetemben, mely olyan érzelmesre fordult, hogy azt sem tudtam már, valóságos-e, amikor elöntött a veríték. Mert én azt is tudtam, mi történt később. És hogy azt fogom elmondani másnap az ítésezeknek, tudoroknak és politológusoknak. Tudtam, hogy senki nem fogja megérteni, vagy elhinni legalább.

Bemegyünk hárman a faluba. Akkor látom a megcsonkított gesztenyefákat és a beomlott fürdőmedencéket. Senki nem ül a fák alatt vagy a medencék szélén, padok meg nincsenek. Csak a fák és a medencék. Távolságban faközöldre vált villák, azok mögött tákolt fészerek. Anyaguk pattog a melegtől, zsong a levegő. Egy szál gyufával be lehetne fűteni a görögöknek.

Úgy néz ki, nem volt érdemes idáig gyalogolni. A völgy azonban megérte a járást. Két oldalán, a gyertyánosokban mintha vörös foltos lepelben járkálnának okker angyalok, s a magasból zöld szentek, kitárt karú fenyők figyelik nyüzsgésüket. A látvány nyomban mesévé változik az érzésekben.

Rotyogó alvilágra telepedve tündököl ez a mennyei táj,

és remeg az őszi forrásokban. Pokolsárral van tele a völgy, kékes-palás színű, zsíros tapintású a föld a patanyomokban, és sárgás a víz. Büdös víz bugyog fel mindenütt, többnyire kénszagú.

Büdös vízzel keveri nekünk a fröccsöt a kocsmáros is. A szélső parasztházakból való alacsony ember, tönkszerű. A széleken, a hosszú léckerítések mögött, rendezett kis hátsó udvarokon kásztákban száradnak a deszkaszálak, erezig felrakva áll a téli tüzelő. Fából készült itt minden, még az ivócsanak is, egyedül a görögök nem jutnak hozzá a csipkésre faragott régi villákban. Ezekre látunk a kocsmajtónát, amíg a fröccsünket isszuk. Savanyú és hűvös az is, akár az egész tapasztos falú, olajos padlójú helyiség. A festetlen asztal bicskás faragványain meg-megdöccennek az odébb tolt poharak.

A kocsmáros két malacát ellopták a görögök. A helyzet az, magyarázza, hogy a malacok el nem kószálhattak, zárta tartotta, mert nem hagyta, hogy beoltsák, s ezzel nyilvántartásba vegyék őket. Eddig pedig itt csakis a cigányok loptak, azok sem sokat, malacot vagy értékeesebb holmit aztán semmiképpen, mert akkora károkozást már nem bocsátottak volna meg nekik. Két hete azonban nincsenek is cigányok. Akkor szombaton este összeállt a falu bátrabb férfilakossága, megivott az ő számlájára egy-egy deci monopolt sziruppal, aztán pusztá kézzel szétszedte a putrikat. Nem bántottak senkit, sőt tíz percet adtak a kiköltözésre, elszívtak közben egy cigarettát. Na, azóta szál roma se sehol.

A görögök mostanig tartották magukat, pedig szegények voltak igazán. A tettes viszont csakis egy suhanc lehet, komoly, háborút járt ember nem vetemedik ilyesmire. Ezek-

nek pedig kijutott a háborúzásból. De a csibész fiaik mindenfélét kitanulnak a városban, malagamba-frizurával, csónadrágban járnak haza péntek estétként. Fogadjunk, hogy ügyvéd lesz belőlük?

A kocsmáros úgy háborog, még nekünk, városi suhancoknak is elmondja a baját. Kérdezzük, ismer-e egy Tandrakisz nevű fiút? Tandrakisz nevű görög fiú van vagy hat a faluban, de lehet, hogy az összeset így hívják. Hívhatják akárminek, mert nem jönnek, kacag a kurta ember. Nézzünk el azért a Nelli lakba, kis palatetős villa a hegy alatt, a volt Árpád utcában. Lehet ott egy Tandrakisz. Ha malacot látnánk, hajtsuk el nyugodtan, biztosan nem az övék, fizet egy fröccsöt érte. A rendőrré azért vigyázzunk, az román. Jobban mondva, havasi móc, címpeni. Az egyszer még egy igazi románt is megbüntetett. A görögökhöz nem nagyon nyúl, mert azokat védi az állam. Ilyenkor, vasárnap persze lehet, hogy bent van a városban, a nagyságájánál. Az meg zsidó. Az ilyen vasárnap délelőttökön unalmasabb a kocsmá, mint volt régen a templom.

A templomot bedeszelték, beszögezték. Nem tudták eldönteni, római vagy görög katolikus-e. De hogy a görög katolikusokat betiltották, mégsem kapták meg a rómaiak. Egy lélek sincs benne, tényleg. Mindezt részben a kocsmáros-tól halljuk, részben magunk látjuk, miközben a szövege még a fejünkben zsibong. A templomkertben az első világháborús emlékmű márványlapján gyakorolhatták a célba dobást a süldő görögök, csak töredékei látszanak a felvésett neveknek. Egyéb látnivaló a Nelli lakig nincsen is. Megint csak a megnyúzott fasorok, mögöttük az ócska villák, ember nélkül. Fantomvárosok ilyenek a kovboj-filmekben, éppen csak azokban még ennyi fát sem mutatnak, s a házak fazonja

más. A fenyegető csend azonban éppen ilyen, miközben két aranyelű pisztollyal az oldalán végigmegy a harcos a poros úton. Az ég kékje is hasonló. Persze, mert egy az ege az egész Földnek. Néhol azért festik.

Ilyeneket mondunk egymásnak. Tandrakisznak majd azt, hogy erre kerültünk hazafelé a grófi kriptától. Nem számít, hogy az az ellenkező irányba esik, egy görög úgysem ismeri ezt a helyet éppen annyira. Azt az erdei kriptát feltörték régebb, azóta ott hevernek benne, a szétomlott koporsó körül a csontok és a selymek. Megnézte, aki arra járt, de csak ha többemagával volt. Néhány italosüveget is betapostak a porba, meg hát szart is. Jó hűvös van a kriptában, de másvalamitől is kirázhatja az embert a hideg a kánikulában. Valahogy félelem nélkül lehet borzadozni ott, ingyen.

Fene tudja egyébként, ezek a görögök rokonok-e az antikokkal. Nem szívesen csapna arcul az ember valakit, akinek tankönyvekben szerepel minden őse. A magunkfaját, persze, lehet irtani. Pedig a mi felmenőink is lehettek olyan régiek, mint az övéik, éppen csak a mieinkről nem írtak, mert ők sem ismerték a betűt, hacsak nem látásból, a templomképeken. Mindenkinek egyforma korúak az elődei, elvégre valahonnan mindenki származik. Nem biztos viszont, hogy jó ismerni az összes szépapát, biztosan gazfickó volt közülük némelyik. Igaz, ilyen távolságból már bocsánatos minden gazemberség, hacsak le nem írták. Mert akkor izgalmas kalandnak látszik, ha nem éppen történelemnek. Nem azt hajtogatja-e a bolondunk is, hogy magyar nő román gyereket szülhet, a szász meg románt, és így tovább a végtelenségig, azaz visszafelé. Valami ilyen vétkes vagy tör-

ténelmi magyarázata lehet ennek is. És akkor már minden a helyén van, a bolond nem bolond. És így tovább.

A Nelli villa úgy áll a bozótosban, mintha az égből ejteték volna ide, s ettől megroggyant egy kicsit. Vakolatának a fele az eresz alatt, kis csatornát vágott már bele az esőlé. Minden ajtaja, ablaka tárva-nyitva, mégse jut belé elég napfény. Csikókályha áll a tornácon, azon meg csöndesen rotyogó lábasok. Nyilván kerítéslécekből rakták a tüzet, kerítés ugyanis nincsen. Csúnya egy hely, de otthonos. Nekünk viszont a visszhang sem felel.

Azt mondja mellettem egyszer csak a bal oldali lator, hogy biztosan az anyjáéké volt ez a ház. Volt nekik itt valami ilyesmijük. Az anyját Nellikének is becézték régebb, amikor becézték még, és nyilván a villa után, mert egyébként Olga. Ezek meg beleköltöztek. Mint Olgába a fájdalom.

Beszélgetünk ott magunkban, nehezen tűrjük a ház ajtóin, ablakain kiszivárgó csendet. Nem is csend az, némaság. Teljesen odazsibbadunk. Úgy látszik, annyira beleszoktak a rejtezkedésbe ezek a görögök, hogy most is elhúzódtak valami titkos helyre, összeesküdni, vagy legalább megemlékezni az összeesküvésükről, miközben elég volna, ha az anyanyelvükön beszélnek, úgyse érti senki rajtuk kívül. Be vannak zárva a nyelvükbe, mint egy pincébe.

Aztán egyszerre csak ott van a Tandrakisz fiú. Vagy Trandrakisz. Leginkább Trandafir, ami románul annyit tesz: rózsza. Mögöttünk bukkan fel abban a bozótos csöndben, s jó napot köszön mint egy parasztgazda az adószedőnek. Szinte kiugrunk a bőrünkben ijedtünkben. Ő meg áll a rövid lábain a zöld árnyékban, rongyos házinadrágja zsebébe dugott kezekkel, s kimeresztli a hosszú nyakát. Egy fejszefejű ember, ahogy mifelénk mondják. Keskeny arcú, he-

gyes állú. Éppen mint egy malactolvaj, akinek imént szaladt el a visító zsákmánya. Egy rózsanevű balta a szerencsétlen. Irtón morc viszont, még illendőségből sem örvend a városi barátainak. Mi tetszik ezen Mariannának? Most még a szövege sem jó. Azt kérdezi, mit akarunk – és himbálja magát. Lehet, a szedett-vedett ruhája feszélyezi. De hát a miénk sem mutatósabb. Igaz, ő a városban is úgy viseli a diákegyenruháját, mint a hétköznapit az, akinek ott hon három öltönye lóg a szekrényben, és szekrénye is három van. De ezeknek egy sincs, úgy látszik. Azaz nem látszik, csak rémlik; ez is.

Csak jöttünk megnézni, hogy laksz a miénkben, mondja az ostoba bal lator mellettem, valóban úgy, mint egy bal lator. A jobb oldali csak hallgat, én meg állok. Még jó, hogy nektek adták a románok, s nem tartották meg maguknak, mondja románul, hogy Trandafir megértse. Én alig értem, mert az iskolában tanult nyelvből hiányzik egy sereg szó, az is, hogy marha. Nincsen semmi baj, mondom én is románul, nem azért jöttünk, mondom magyarul. Demokrácia van, minden mindenkié. Csak erre jártunk, magyarázom románul, de a kriptás mesét már ürügyként sem tudom elmondani.

Ez a föld a miénk, szólal meg a jobb oldali lator is. Az iskolában mondtunk ilyen mondatokat, a nyelvtan-, de főként a történelemórán. Nyilván ő is onnan orozta az ötletet. Acest pămînt este al nostru. A fost al nostru din totdeauna. Mindig is a miénk volt. Strămoșii noștrii au luptat pentru acest pămînt. Őseink megharcoltak azért a földért. Și au învins cotropitorii. És legyőzték az elnyomókat. Au stropit cu sînge ficare glie. Vérrel öntözték minden rögét.

A görög fiú, Tandrakisz vagy Trandafir leguggol, közben

le nem veszi rólunk a fekete szemét. Felmarkol egy darab földet, aztán felénk nyújtja, vigyük, ha a miénk. Nem szól, tartja az omlós földet a hatujjú tenyerén. Színpadias és féltelmes és gúnyos ez így. Nem elég, hogy fölös ujjú, még balkezes is Trandafir. Az emberiségnek abba a négy és fél százalékába tartozik, amelyik a többség szerint fordítva fog. A csúnya kezével, ahogy nagyanyám mondaná. Én meg kiütöm kezéből a földet, egy darabban hullik le, vissza.

Te menjél haza, mondja nekem Trandafir, a rózsa, mégpedig magyarul. Menjél te haza. Úgy mondja, mint aki nyugtatni akar, hogy nem fog bántani. Ne vágj fel, mondom neki, de nem érti, s nem is kéri, hogy lefordítsam. Üss oda, öcsi, szólal meg a jobbomon álló tahó, elvégre elvette a földet. El ezek mindent, mondja a bal lator.

Bebe, mondja egy női hang a házban: egyszerre tör ki minden nyitott ajtón, ablakon. A rózsa megfordul, bemegy. Fel az elkorhadt lépcsőn, át a küszöbön, amelyre lópatkót szegzett valaki, a ház építője, már az első napon, feleslegesen. Bemegy a görög. Ő a Bebe. Az ajtó között éri a második mondat: Dă-mi o batistă curată. Adj tiszta zsebkendőt. Női hang, elhaló és sírós egy kicsit.

Te, lehet, hogy ezek nem is görögök, mondom, soha egy bűdös szót nem hallottam tőle görögül. Úgyse értenéd. De tudnám, hogy miféle, felelem.

Megtörténhet, jut eszembe, miközben tudom, nincs igazam, hogy ez az egész idetelepített társaság a többségnek egy kimetszett része, a vétkes vagy csak vesztes. Valami furcsa lázadó. Lázadásuk abban áll, hogy az új idők szavánál jobban értik a magukét, kis közösségük másfajta törvényeit, melyek úgy tartják meg őket, hogy attól különbözőnek látszanak. Nem hagyják átalakítani magukat szoci-

alista emberré, mert nem is bírják felfogni, milyen az. Nálunk sok kulákot, reakcióst deportáltak, de azokat távolabbi vidékekre. Megborzongott az ember, ha ilyeneket látott, nem nagyon akart szóba állni velük, mégis szerette volna tudni a történetüket. De talán ezeket is úgy telepítették ki, mint a szászokat, a rokonaik bűnei miatt. A mi városi udvarunkon, a kiürített asztalosműhelyben is laknak szászok: egy kemény fejű férfi, egy tömzsi kicsi asszony és három kövér lány. A mennyezeti gerendákra szegzett polcon alusznak, ahol régebben a faanyag száradt. Ezek a görögök meg szégyellik a sorsukat, azért hazudják magukat idegennek, miközben egyszerű reakciósok. Ez a Trandafir is úgy néz ki, mint a pópafi. Minden elképzelhető, sőt valószínű nálunk.

A görög fiú ismét megjelenik az ajtóban. A csikókályha mellett elhaladva, belekavar a rotyogó ételbe, megkóstol belőle egy fakanálnyit, s nyilván megégeti a száját, fintorogva rám mosolyog. A főzőlap szélére húzza a halványpiros lábast, és lejön az udvarra. Egyedül hozzám beszél. Nem felejtettem el még a cinikus mozdulatát, ahogyan a földet kínálta torz kezében, amelyikkel aztán a lecsóba kavart.

Menjél te haza, mondja. Ne legyél rossz ezekkel.

Ezekkel?, kérdezem.

Velük. Velük ne legyél rossz, mondja a görög fiú.

Ne legyek olyan rossz, mint ők?

Ne olyan. Igen.

Te meg ne legyél olyan jó, mondom neki. Ne legyél olyan nagyon bölcs, Trandafir. Mikor még azt sem tudod, hány óra.

Fél tizenegy, mondja készségesen, mi meg elkacagjuk magunkat, s ő megint nem érti, mit miért. Közelebb lép, és karomra teszi a hatujjú kezét. Szeretlek én téged, mondja.

Két kísérőm ettől röhög fel igazán, ha már úgyis benne van. Mi van, kis buzi? A görög fiú pedig megszorítja a karomat, hatodik ujjpercét külön érzem, belém bök. Én barát, mondja. Sétál barát barát. Folyó szép. Tied folyó, tudom. Hagyd, lány kis buta. Folyó nagyon szép, nagyon.

Úgy mondja, mint ki beszéd közben tanulja meg a nyelvet. Lehet, éppen a kifejezés sutasága segít neki, hogy ilyeneket beszéljen. Én az apámnak sem mertem volna azt mondani soha, hogy szeretem. Felpofozott volna, legalábbis azt hiszem. De ezek a görögök mások. Nagyon mások. Persze, nem hallja, látja őket senki az övéik közül, mondhatnak bármit. Idegenben könnyen beszél az ember, és annyit ígér, amennyit elvár. A kezét nézem, tudom, meg fogom érinteni végre azt a borzasztó ujjpercet. Hideget tapintok.

Adjam neked?, kérdezi.

A bal oldali lator ekkor már visít.

Adom?, kérdezi a görög.

Adjad, mondom.

Sarkon fordul, bemegy ismét a házba, mi meg állunk, s csak mutogatunk egymásnak némán, hogy vajon mi ez. Kijön aztán Trandafir egy hosszú kenyérvágó késsel, és balal felém nyújtja. Nyújtja a jobb kezét is. Mondani nem tudja, mutatja: vágjam. Metéljem le a hatodik ujjpercét ajándékba.

Ez a hülye le akarja csonkoltatni magát, mondja a bal lator.

Baj lesz belőle, mondja a jobb.

Én meg csak nézek.

Tiem, mondja a görög fiú. Vagyis hogy az övé is, az enyém is az az ujjperc. Tied. Be is helyezi a bajonettből kőszörült kést a kisujja és a csökevénye közé, felém áll a nyele. Ő meg

a hegyes állával int, hogy rajta, végül meg is szólal egy ismeretlen nyelven, nyilván görögül, először, mióta ismerem. Fel nem foghatom, mit mond, hosszabb a mondata egy ideülő vagy elképzelhető felszólításnál. Ki tudja, mit mondanak a görögök, amikor megcsonkítják őket? Ennek az apja, nagybátyja, egyéb férfi rokona mit mondhatott, amikor a levegőbe röpítették? Éljen a szabadság? Éljen a haza?

Tiem, szólal meg újra, és késes kezével előbb önmagára, aztán rám mutat. Tiem. Egy-egy. Azt mondja, osszuk el egymás között a fölösleges ujjait, csupa barátságból, mert egyszer sétáltam vele a folyóm partján, de azt sem én akartam, és nem is őrök jó emlékeket róla. Két kísérőm viszont már nem vihog.

Nem, mondom neki.

Nem? Nem kell?

Nem csinálhatok ilyent, mondom.

Jó.

Nézzük aztán hárman, mit tesz ő egyedül. Valami nagy dologra készült, és már nélkülünk is megteszi. A kenyérvágó kést beleüti a tornác deszkájába, s mint egy hegyébe szerelt tengelyen lefelé billenti, amíg az éle vastagabb töve a fához ér. A fényképszélvágó szerkezet működik így. Az elszürkült, szálkás deszkára nyomja aztán a jobb tenyerét, széttárt ujjakkal, a fölös percc merev ízülete éppen a vágóvonalba kerül. Megmarkolja a szerszám nyelét, és erőteljes mozdulattal lefelé húzza. A kis ujjdarab halkán koppan az eresz alá gyült törmeléken. Nem folyik sok vér, tiszta marad a kés nyele, amikor a csonka, azaz normálissá változott kezével megismétli a műveletet a másikon. Jobbjával nehezebben boldogul, de végül sikerül neki ez is. Precíz mészárosmunka, nem egyéb.

Ekkor aztán felüvölt. Vékony kutyahangon bőg a melegbe. Megfutamodik kurta lábain, széles talpával felveri a port. A fürdőtelep központja felé tart, gyorsan eltakarják a bokrok. Mire észbe kapunk és utolérjük, jódos vizű kútba lógatja a két kezét. Közel hétszáz gyógyforrás van a vidékünkön. A görög fiú ül a kútkáván, görnyedten előredőlve, mint ha a mélyben keresne valamit, nézi, amint lassan piros lesz a víz.

Mi hárman hazamegyünk.

ÖT SZÁSZ

1.

A három lány tulajdonképpen a plafonon aludt. Úgy hívták őket, ahogyan a szászokat szokás: Schmidt. Ők voltak nálunk a smittek, és még ketten, a szüleik.

Az asztalosműhely mennyezeti gerendáira amolyan deszkából készült nagy kengyeleket szegeztek vagy fél százada, ott fent száradt a faanyag, amíg a helyére nem kerültek a lányok. De ahhoz előbb nagyapának be kellett állnia a bútorgyárba, mert elvette az állam a műhelyét. Azontúl alig keresett valamit, mert soha nem teljesítették a tervet. Nagymama mégis rengeteget főzött. Megszokta, hogy az urára, két segédre, néha még inasokra is főz, és elég öreg volt már ahhoz, hogy megfeledezzen a hiányukról. Megvolt már hatvanéves is. Az ipartestületi szépségkirálynői szalagjai éppúgy elsárgultak, mint az ősz haja.

Szemre nagymama nagy volt, nagyapa kicsi. Azt mondják, régebben ez fordítva volt, de amióta gyárba járt, nagyapa összement, főleg szélteben. Nagymama viszont egyfolytában evett főzés közben, zörgött a műfoga. Akadt más baja is. Nehezen mosta ki például a port a kövér, fehér hajlataiból. A por pedig három műszakban szállt és pergett, mióta az új üzem elkezdte örölni a klinkert. Köhögött az egész város, még a kutyák is. A cementgyárat azonban mindenkinek szerette; ott keresték a kenyerüket, s az még betonutat s épített nekik. A bútorgyárat nem szerette senki, fel is verte udvarát a gaz.

Schmidt bácsi a cementgyárban zsákolt, és mindig sikerült tisztára mosdania utána. Feszes, pirosas volt a bőre, néhány annál is pirosabb folttal a szűk szája körül. Kis takonybajsa pirosas volt, mint a paprikás csirke tejfölös zaftja.

Tejfölért én jártam a piacra nagymamával, mert ő nem tudott románul, s én mondogattam a savanyú kenyérszagot árasztó pakulárfeleségeknek, hogy mit akar. Az ordával könnyebb dolgom volt; urdának hívták, és egyszer, még az elején, meghívtuk kapros-ordás palacsintára az összes smitteket. De akkor is én tolmácsoltam. Az állam nyelve erre az egyre bevált. Nagyapa a háború előtt dolgozott ugyan valami német mesternél is, tudta azt, hogy faltz-gyalu, zündwarren és hasonlók, de nem szólalt meg azon a nyelven. Megutálta azt a bajor asztalost valamiért, talán éppen mert nem kapott tőle elég ebédet. Effélék a németek, mondta, a kicsit is csak a konyhában adják.

A smittek tehát ették a palacsintát, markukba folyt a tölteleke, és nagyapa egy szót sem szólt hozzájuk, pedig ő volt a családfő. A smittek megköszönték a vendéglátást valahogy, és soha többé nem jöttek be hozzánk. Az asszony a lépcső aljában megállva kérte el a kapukulcsot, valahányszor indult valahova. Nem sok helyre mehetett ebben az idegen városban, ahol kikacagták, aki nem beszél magyarul, vagy nem román. Ezeken nem kacagtak. De mivel kevesen voltak, és többnyire új főnökök azok is, a mieinknek nem túl gyakran kellett visszafogniuk a nevetésüket, kibírták.

Schmidtné tehát ritkán járt el hazulról, és mindig nagy, bár könnyűnek látszó cekkerekkel. A lányok is otthon ültek, főként a legkisebbik. Az egyenesen fenn kucorgott nap-hosszat a plafon alatt, olvasott vagy rajzolt, nem tudom.

Közben az ujjára csavarta szőke haját. Egészen meggöndörödött már. A szászok haja szőke. Vagy vörös. Az asszonyéről nem tudtam megállapítani, milyen színű, szürke virágmintás fekete cajn-kendővel kötötte be a fejét, akár a parasztok asszonyai. Parasztok is voltak eredetileg, a legjobb földeket művelték. A cajn is német szó lehet.

Szóval a legkisebb lány fent gubbasztott a kakasülön, onnan nézte a nővéreit és az anyját. A nővérek mindegyre egymásnak ütköztek, elég terebélyesek is voltak ahhoz. Ideodajártak a műhelyben, egymás elől vették el a három csomagban idemenekített holmikat, csészéket, tányérokat, aztán összevesztek emiatt, s az anyjuk rájuk kiáltott. Halkan kiáltott, csodáltam is, hogy lehet így. Aztán ő maga fogta meg és használta azokat a tárgyakat, ha megtalálták. Egyetlen szemüvegük volt, pedig legalább három kellett volna nekik.

Hallottam én mindent a kisebbik műhelyből, ahol most a tűzifát és a félbehagyott bútorokat tartottuk. Földes padlatú helyiség volt, akárcsak a smittek lakásának a fele, ott régebben a gyaluforgácsot, fűrészpont söpörték a falnak, nagy halomban.

Simogattam a félkész széktámlák lecsiszolt, festetlenül maradt hajlatait, éreztem a fát. A bükkfa hideg, szinte hideglelés volt, a dió melegebb. Finom por tapadt a hűvös műhelyben is megizzadt ujjaimra. A csapok kivésett helye, a nütök érdeesebbek voltak, úgy nyúltam beléjük, mintha az anyag lelkét tapintanám. Érintésüktől megborzongtam, pedig a szálkás belső részek langyosabbnak hatottak. A föld mélye is meleg, azt mondják.

Hallgattam közben a szászokat. Ha nem veszekedtek: hallgattak. Csak járkáltak némán, a régi műhely egyik fe-

lében, a deszkapadlón kopogott a sarkuk, a földes részen tompán dobbant, csoszant, vagy elhalt az is, akár a szavuk. Megtörtént, hogy semmilyen hangot nem hallottam a beszegzett ajtón át, amelyik elé a nekünk meghagyott műhelyrészben még tüzelőt is raktunk. Megijesztett a némaságuk, mintha valami borzasztó dolog történe a csendben. Eleszik például egymás elől az angyalbögyörőt, vagy mezetenre vetkeznek. Ilyenkor átmentem a deszkafészerbe, amelyik az ablakokkal szemben állt az udvar hosszában, aztán a réseken át benéztem hozzájuk. Előbb kinéztem a réseken, majd be az ablakokon. Csak olyankor láttam őket, ha besütött a nap. A napot viszont hamar, már délután három óra tájban eltakarta a fészer, éppen az, amelyikben gugoltam, hogy felfelé nézzek, a műhely megfeketedett plafonja felé, ahol a legkisebbik lány ült a száradó deszkák helyén. Nehéz művelet volt, és még a két tyúkot is félre kellett rugdosnom. Mindegyre a cipőfűzőmet akarták felcsipegetni, vagy a lábujjaimat. Volt egy meséskönyvünk, abban egy rajzon akarták így megenni az egész kisfiút valami Leghorn nevű szárnyas állatok.

A szász asszonynak és a két nagyobbik lányának ebből a szögből csak a fejét láttam, azt sem mindig. De tény, hogy az anya odabent is kendőt viselt. Néha megpillantottam őket derékig. Ez azt jelentette, hogy addig ültek, és akkor felálltak. Csak ültek, álltak, néha járkáltak. Olyankor egymásnak ütődtek.

A legkisebb lányt azonban állandóan láthattam, ha akartam. Pontosabban délelőtt tizenegyedtől, amikor a nap rézsút szembekerült sokosztatú ablakokkal, délután négyig, amíg a fészer árnyékát rávetette, vagy amíg el nem zsibbadt gugoltomban a lábam, s a bizsergés olyan érzés volt, amilyent

a szóдавíz vált ki. A lány ezalatt a magasban hevert, kényelmesen.

Nagymama egy nap rám nyitott a fészkerben, szinte hanyatt estem a fénytől, mert akkor már szembesütött. – Mit csinálsz te itt? – kérdezte. – Csak nem malackodol?

Bedugtam hirtelen mutatóujjamat a résbe, amelyiken át addig a smitteket kémleltem. – Beszorult – mondtam. – Segítsen ki.

Nagymama bámult rám egy ideig, aztán kacagva kifordult az ajtón, és a sáros udvaron keresztül cuppogva átment egyenesen a szászokhoz. Belökte az ő ajtójukat, ami szintén a miénk volt, és egy pillanatra láttam a helyiség egy részét, éppen a földeset. Majdnem teljesen üres volt, még fel is separték, locsolták. Egyeden gyümölcsizes láda állt ott, rajta kék zománcos vödör, mellette piros csanak. Aztán eltakarták azt is: jött az összes. Elöl a középső lány, egy kövér szőke, nyomában a legnagyobb, egy még kövérebb szőke, utánuk az anyjuk a lekötött nagy fejével, végül az én nagyanyám. Csak úgy tessékelt a három smittet, szinte lökdöste őket maga előtt. Meg akart mutatni nekik, ahogy ott guggolok a fészkerben, és beszorult az ujjam. A szász nők azonban nem nevettek, pedig nagyanyám azt szerette volna. Mondta is: – Olyan röhejes vagy, bogárkám. Mondd meg nekik, hogy te most olyan röhejes vagy. Ugye?

A legkisebb lány még csak a létra közepénél járt ekkor, de én már előbb láttam a nyitott ajtókon át a csóré fenekét, amikor megfordulva lelépett a legfelső fokra. Két combja között sötétebb rózsaszínű volt, mint egyebütt, szinte lila. Az anyja meg befelé tartott, és a létra tövében találkoztak.

– Helga! – szólt rá, és intett, hogy másszon vissza. – Hop-pá fel!

Helgának hívták tehát a legkisebbik lányt, és úgy látzott, nem jószántából kuksol légi kuckójában, sőt mind-egyre visszakergetik. Vissza is mászott, és mielőtt a matracra hasalt, megint láttam a színeit.

A szász asszony vizes ruhát hozott, és még valamit. Rücskös mosószappan volt a kezében, amilyent dögből főznek, marószódával, rézüstben vagy lepattogzott zománcú vájdlingban, s a keze éppolyan száraz, pikkelyes, mint aki ilyent főz. Sebesen járt a szája, ki-kivillant ezüst kacagófoga. Nagyanyámhoz beszélt, nem tudtuk, mit, csak azt, hogy nagyon komoly, ha nem éppen dühös. Mintha szidta volna nagyanyát. Mondta, mondta, teljesen fölöslegesen. Kihúztam ujjamat a résből, és felmutattam nekik. Sorra megtekintették, a szász asszony bólogatott, még csücsörített is, mint ha szájába akarná venni a bibis ujjamat. Nagyanyám tarkón ütött, hogy meglengett tőle az egész elsőáldozói frizurám.

– Sipirc befelé, ne csinálj cirkuszt megint – mondta.

A többi nő akkor már bent volt a maga helyén, az én anyám meg egy síkvidéki városban, a cementipar központjában, ahova tíz nap alatt jutott el egy levél a hegyeken át. Jönni még annál is nagyobb időközökben jött.

– Megírom a mamának, hogy maga ver – mondtam.

– Aztán miből etet? – kérdezte nagyanyám, és válaszolni erre ő nem akart, én nem tudtam. Mással meg nem nagyon beszélünk akkoriban. Be se nagyon engedtünk senkit a kapun, „nehogy kárörvendjenek a nyomorunkon”.

Aznap tele volt a konyhánk puliszkával. Nagymama megint elméretezte. Két lábasban dagadozott libabőrösen a sár-

ga pép, mellette, egy billegő habverő rézüstben meg annyi tejjel elkevert szilvaíz, hogy meghívhattuk volna rá Jézus Krisztust a tizenkét apostollal utolsó vacsorára. Ők is utálták volna, főleg, ha két napon át azt kell enniük. Talán a feresztre feszítéstől is elment volna a kedvük. Nagyapám sem szerette a puliszkát, attól még Bukarestben csömörölt meg, s csak húzogatta bajuszkáját. Neki is olyan kis pamacs meredt szét az orra alól, mint Schmidt bácsinak.

– Leskelődött az úrfi – mondta neki nagyanyám.

– Jó – felelte nagyapa. Mostanában mindenre azt mondta, jó, aztán elment lefeküdni. A szobai piros plüssdíványon bevert órákig, amelyiknek réz oroszlánfejek voltak a hengeres karfáin. Egyikre a fejét támasztotta, másokra a lábát, cipőstől. A leengedett ablakredőnyön át becsíkozta a fény, később megkegyelmezett neki, és elsötétült a szoba.

Tele volt a fal fényképekkel, az ágy felett éppenséggel Jézus mutatott a mellkasán lángoló, kivett szívére, szemközt nagy-apám állt, négy kötényes inas társaságában, egy díjnyertes ebédlőasztal mellett, magas gallérú ingben. Apám barna katonaruhájának vállán virítottak a csont krumplivirágok. De nagyapa nem a fényképeket nézte. Nem nézett az akkor már semmit.

– Csak kacagni akartam egyet – mondta nagyanyám a konyhában. – De ezek a bakszások nem nagyon barátkoznak. Igaz is, ki tudja ki ül most a házukban? Te nem sajnálod őket?

Az igazság az, hogy a kitelepített szászokat nem merte sajnálni senki. Én meg nem tudtam. A másik igazság az, hogy jól megvoltak itt maguknak. Az élethez elég egy szoba, egy kicsi só meg víz. Nem volt miért beszélni erről, se a smittekéről. Ők néha előjöttek az ajtónkkal szemközti víz-

csaphoz, teleengedték kék zománcos vödriket, nézték közben a rododendronbokrokat, aztán visszamentek a szállásukra, és cakkos csíkot hagyott nyomukban a kiloccsanó víz. Amikor kapukulcsot is reszeltettek maguknak, többé már nem volt amiért hozzánk szóljanak. Más meg nem nyitotta ránk a kaput, nem is tudta volna. Fényképalbumban néztem a szüreti multságokat. Porcelánbiliből sört ivott egy disznó, mellette kétfelől pödrött bajszú férfiak emelték magasra a sétapálcájukat, és úgy tettek, mintha énekelnének. Nagypának is nagyobb bajsza volt abban az időben, kétfelől rászállhatott volna szárnyaira egy-egy madár. De még holló is.

Egy bútorrecsegtető meleg délutánon zömök bábút találtam a szekreterfiókban. Fehér gombos fekete fakabátja cipőjéig ért le arasznyi testén, amikor meg felfelé, az esztergált cilindere felé húztam, egyszer csak előmeredt piros végű, nagy micsodája. Mozgattam rajta a kabátot, lassan, ütemesen, az az izé meg mindegyre előrebukott. Volt a fiókban egy vastag levélboríték is, benne kartonlapra felvarrt cigaretták. Valahova Ukrajnába címezték, megszületésem évében, de visszahozta a hadiposta. Kipiszkáltam a cérnahurok alól egy ellaposodott Simphoniát, meggyújtottam a konyhakályha parázsánál, és lassan elszívtam, amíg nagyanya a templomban meggyóna egy békepapnak, hogy milyen igazságtalanul bánt velem a fészerve, vagy valami mást. Egészen elzsibbadt a fejem a füsttől. Éreztem, ahogy megtelik vele, még a szemem is homályos lehetett.

Egyszóval nem jártam le a kisebbik műhelybe, hallgatózni, nemhogy a fészerve, nézni. Hogy nem láttam őket, a szászok mintha még titokzatosabbakká váltak volna, úgy, mint mikor megsokszorozódik valami. Már az is, hogy:

szász! Mi a fene lehet? Mert még csak nem is német. Csak evangélikus. Vagy inkább lutheránus, mindegy. És vajon mit követtek el? Elvégre ok nélkül nem hozza el őket a falujukból hozzánk a kormány. Lehet, hogy vigyáznunk kellett volna rájuk, ne mind járkáljanak szerte a városban. Igaz, nem sokat járkáltak, még az udvaron sem, azt sem tudtam, hova dugják el a szemetüket. Hátul, a budi mellett csak a mi rothadtan is felismerhető konyhai hulladékainkat találtam azon a szortyogó kis dombon. Ők, az után a fészker-dolog után is, úgy elpárologtak, akár a szemetük. Biztosan röhögtek, bezárkózva a műhelyünkbe. A szemünkbe nem mertek. Hanem leült a három nő, ki-ki a székére, vagyis a nagypapa félbehagyott székeire, szája elé tartotta a jól mosott kezét, és némán vihogott. A kicsi leányka nyilván szaporán kérdezgette a plafon alól, hogy min mulatnak. De nem mondták meg neki. Ezek olyanok. Csak akkor beszélnek, amikor nem kellene. A fehérnép is, a szoros kendőjével, hogy jött ahhoz, hogy legorombítsa az én nagyanyámat? Ki tudja, milyen rémségeket mondott neki? Lehet, azt még egy békepap sem bocsátaná meg. Aztán odabent még azt is kacagta, hogy az öregasszony nem értette, s hogy ő milyen bátor. Talán még ittak is a sikerükre. Állt az ablakukban egy zöld üveg, át lehetett látni rajta, és kinagyította a dolgokat, abban meg volt valami, ugyancsak átlátszó folyadék.

Miközben nagydolgomra igyekezve végigmentem az udvaron, megnéztem azt az üveget, és mintha hiányzott volna belőle, háromnegyedéig ért az ital karimája. Most legalább marta a belüket, azért is jártak elő vízért mindegyre. Mert hogy nem sokat ettek, az biztos, kiderült a szemetük-ből, ami nem volt. Ég a pokol, ahogy nagyanyám szokta mondani, amikor nagypapa bent hevert a díványon, cipőjét a karfára hegyelve.

Lementem egyszer, déltájban a műhelyünkbe egy vesszőkosárral, tüzelőért, és hallottam, hogy a smittek sírnak odaát. Tisztán hallatszott, hogy három nő hüppög, hasonló hangokon. A farakás felett a közajtóhoz hajoltam, hogy csupa por lett a fülem. Ők meg egy szót sem szóltak, csak sirtak folyékonyan. A déli sírás megalázó.

– Miért nem csinálnak ezek semmit? – kérdeztem este nagyapámtól. – Fizet nekik az állam?

A bakancsát takarította éppen az udvarra nyíló ajtóban, mert másnap be akart menni az igazgatójához a nyugdíja dolgában, ugyanis elég öreg volt hozzá, de ahhoz képest kevés évet töltött állami szolgálatban. Két lámpa állt az utcában, egyik a kapunk előtt, annak fénye rásütött, és nagyapám úgy nézett ki tőle, mintha újságpapírba csomagolták volna. Még zörgött is egy kicsit.

– Ne hallgass te nagyanyádra – mondta csendesen. Nagyanyám éppen vecsernyén volt, szokás szerint az első padban térdelt, mint afféle tekintélyes iparosné. – Ugye, nem viszi le nekik a maradékot? Tudtam.

Letette fekete bakancsát az asztalra, bement a sötét szobába, és lefeküdt. Másnap úgy indult be a gyárba, hogy csak az egyik bakancsa volt kifényesítve, az is csak félig, nekem meg eszembe jutott, hogy a kicsi lányt, Helgát nem hallottam a többiekkel sírni. Úgy, hogy megint a közajtóhoz tapasztottam a fülem, de nem hallatszott a tegnapi hangjuk. Olyan csend volt odaát, amilyen egy ledugaszolt teli üvegben lehet. A fészter felett besütött hozzájuk a nap, a gyér bútorok árnyékaival berendezte a szobát. De nem látszott a három nő feje, csak a kicsi lány odafönt. Ő tetőtől talpig. A feje borzas volt, a talpa fekete. A hátán feküdt, és a régebbi enyvfőzésektől befüstölődött mennyezetet kaparta, csiszálta

a lábával. Elmélyülten csinálta, mint kinek nem számít, hogy felképelik, amiért összekeni az egyetlen ruháját.

Aznap egyszerre szállt a levegőben a cement, a korom és a fapor. A fészker résein besüvöltő fényben szinte meg lehetett különböztetni a porszemeket, eredet, fajta és természet szerint. Messziről, egy égi lyukon át nézve, biztosan az egész város így derengett ebben a szitálásban. A törvényszék óratornya kimeredt az elváltozott fényből, és falainak sárgája mintegy magyarázhatónak látszott. A mi városunkban eszerint sárga, szürke és halványfekete volt minden, ha a feketének van halványja. Sárgálltak tövüknél a fűcsomók is a parkban, a betonmedence körül, amelyiknek egy óvóhely teteje volt az alja a háború alatt, s most működő vázában szegfűk meredeztek a közepén. A cementgyári szakács szerint, aki néha a kantinban megspórolt húst hozta nekünk, a pártbizottság rendezett be ott bunkert magának, és át is mehetnek bármikor az út alatt, ha szorul a kapca; mások szerint krumplit tároltak benne, hogy betömjék a szánkat, amikor kongani kezdenek a boltok, a gyárkérmények füstjén át elszürkülve lehull a hó, és fekete nyomot hagynak benne a rézszerű répaikkal odébbállt kofák. Rozsdaszín olajfestékkel bemázolt kőbékák köpték a vizet a medencébe négy felől.

Feketék voltak az ázott vasak: kapusarkok, parki lépcsőkorklátok, a pincegádorok és a svájcisapkák, a múzeumi kézbilincsek, az ifjabb bajszok és a szemek is, mert ki ideköltözött, megváltoztatta a szeme színét, és biztosan a szászok is ezt teszik majd. Az asszony ezüst kacagófoga is szürke valójában. A szürkének megszámlálhatatlan árnyalata borult a városra, és türemkedett ki belőle, feketétől a fehérig az összes. Akár egy filmnegatívon.

A fészerben is olyan volt, mint egy fényképezőgép dobozában, amint az ember éppen felkerül a celluloidszalagra, és ezt érzi is. A tyúkokról tudtam, hogy piszkossárgák, és most szürkén totyogtak a homályban. A kisebbik vére, amikor bicskámmal átvágtam a nyakát, feketén csurgott le egy sárga foltra, egy fényoszlop talapzatára, és ott természetes színével ragyogott. Szétterítettem a tyúk két szárnyát, hogy ne vergődhessen, bal kezemben lüktetett a gyűrűs gigája, a jobbat melegen összespriccelte. Álltam felette, amíg elcsitult, aztán érdes lábainál fogva felemeltem, megráztam egy kicsit, és nehéz cseppek koppantak a földön, de azokat már nem láttam.

Ballal kopogtam a szászok ajtaján, a tyúk feje is hozzáverődött, jobb kezemről közben zsebem bélésvásznába töröltem a vért, és számoltam magamban, mértem az időt, Huszonkettő, huszonhárom, huszonnégy. Ezeknek a számoknak a kimondása egy-egy másodpercbe telik, de vigyázni kell, ha magában beszél az ember. A legnagyobb lány ért volna leghamarabb az ajtóhoz, mert kövérsége ellenére is a legfürgébbnek tűnt közülük, a középsőnek némileg több időre lett volna szüksége ehhez, az anyjuk meg talán ki se nyitotta volna, mert mindig félt valamitől, köténye zsebében hordta a kulcsot. Sok idő telt el, és ebből tudtam, hogy Helga lesz az. Lemászik a létráról a rózsaszínjeivel, talán hallgatózik is egy kicsit. Huszonhárom, huszonnégy – mondtam magamban tizenhetedszerre, aztán kopogtam megint.

– Ja – hallottam, közvetlenül az ajtó mögül. Olyan mély volt a hangja, már azt hittem, nem ő az. Mintha egy ismeretlen asszonyt rejtegettek volna mostanig, talán éppen erre az alkalomra, hogy helyettük beszéljen.

– Csak a tyúkot akarom odaadni – mondtam – nagyanya küldte. Egészségükre.

– Ja – mondta megint. Ez igent jelentett, csak nem tudjam, mire mondott igent. Jobb könyökömmel lenyomtam a kilincset, és akadálytalanul kipattant az ajtó, befelé lendült. Helga akkor már a rengő létra közepénél járt, sebesen kapaszkodott vissza a mennyezetre, ugrált a kis fenekére.

Nagyapa gyalupadját láttam az ablaknál, azon kék lábasokat, az átlátszó zöld üveget és ugyanolyan zöld szvetter-előket, –ujjakat. Kiálltak belőlük a kötőtűk. A szemközti falra kék-vörös falinaptárt rajzszögeltek, két évvel korábban, rajta egy ugyanolyan lángoló szívű Jézus mutatta magát, mint a miénk, csak ez színesben. A miénk is volt, katolikus. Itt felejtettük nekik a Jézusunkat.

Itt azonban nem volt minden fekete vagy sárga, és Helga egyáltalán nem volt az. Magaslati ágyáról azt figyelte, ahogy a tyúk nyakából lecsepeg a vér, mintha az időt mérné az is. Tépett szélű piros foltok gyűltek laposan a padlón. A földes részen álltam, húzott a hidege.

– Hova tegyem? – kérdeztem, aztán elszótagoltam neki, egyre hangosabban, mint a süketeknek: – Ho-va te-gyem? A tyú-kot ho-va te-he-tem? A-ján-dék.

Helgának így közlőrl, másfél méterről, fent a magasban kék volt a szeme, és enyhén vöröses, gyulladt a szemfehérje. Biztosan túl sokat nézte a kormos plafont. Most meg engem, de úgy, mintha rám vetítené azt az egész feketeséget.

– Enni hoztam – szólaltam meg. – Ne ijedj meg, nem megyek fel.

Végül, hogy megnyugtassam, elvettem a létrát, a tapasztos falnak támasztottam, le is vertem róla egy darabot. Ehhez előbb le kellett tennem a tyúkot, és éppen egy szvet-

terre sikerült, a dögből meg elől jött a vér, hátul a szar, ki a gyapjú zöldjére. Ennek is most jutott eszébe így elengedni magát.

Helga a helyén maradt, a kukulóriumban, megszokta ott, és mégis ijedt volt. Az idősebb nővérét, a lehallgatott nagy sírás-rívás után, orvoshoz vagy bábához kísérte az anyja meg a kisebbik nővér, mert valójában nem is kövér volt, hanem viselős. De hogy történhetett, azaz mikor? A tetejébe egy magyar fiú volt a tettes. Na, ez a tragédia. Ilyesmik vannak általában az egyszerű dolgok mélyén, ahogyan nagyanyám mondta este. Ezt azonban most még nem tudtam, és esete sem nagyon értettem. Miért kellene a dolgok mélyén másvalaminek lenni, mint maga a dolog? Mintha nem töltenék ki teljesen önmaguk határait, és beléjük lehetne még rakni valamit.

– Ne féljél – mondtam megint Helgának. – Maradj ott magadnak. Hoztam egy tyúkot. Nem kérek mást érte, csak mutasd meg a lábad közit. Nem kell legyere.

Nem tudtam elmagyarázni neki, meg pedig nem mutathattam. Elkezdtem mosolyogni, hogy hátha megérti, legalábbis múlik az ijedtsége. Aztán meg beszélni kezdtem, az néha jó. Sok mindenre jó, és még többre rossz, mint kiderült.

– Azt mondja a nagyapa, egy tyúkért csináltak ennél többet is, még embert is öltek érte. De én neked öltem meg. Szerinte a háborúban egy tyúkkal egy szakasz ember, azaz katona életét meg lehetett volna menteni. A te apád is volt katona, biztosan. Megkérdezhetnéd tőle. Még aranygyűrűt is adtak egy tyúkért. Tudod te, mi ez. Biztos volt nektek tyúkok odahaza, ne ijedj meg tőle. Biztosan még több is volt, mint nekünk. Kotkodács. Érted? Kotkodács.

Most mozdult először odafent, a létrát mutatta. Vagy azt, hogy elvettem a létrát. Félkört írt le a kezével, de olyan bizonytalanul, nem bírtam eldönteni, kell neki a létra, vagy éppenséggel fél, hogy visszateszem a helyére, és akkor fel is megyek. Lehet, ki kellett volna mennem ebből a szobaszerűségből, csak hogy a tyúknak mindenképpen nyoma marad ott. Azok a vércseppek a földes padlón többet mondtak volna annak, aki nézi, mint Helga az anyanyelvén, akárhány szót ismert is. Össze kellett volna barátkoznunk, hogy hazudhasson. A hazugsághoz többnyire nem szükséges magyarázat. De az igazat meg kellett volna magyaráznom. Legalább azt, hogy enni hoztam a smitteknek, nem egyebet. Még csak nem is nekik kellett volna elmagyaráznom, hanem a nagyanyámnak, akinek a két, ünnepre szánt tyúkjuk közül leöltem az egyiket. Igaz, a kisebbiket csak.

De ezt már éjszaka, a konyhai ágyban fejtegettem magamnak, akkor csak álltam Helga alatt, vártam, hogy tegyen valamit. Elsírta magát. Érett asszonyok szokták így.

– Haza – mondta, és értettem is. – Nem mehet haza.

Úgy tört föl belőle a zokogás, mint dolgok mélyéről az értelmük, ha veszélybe kerülnek.

Helyére állítottam a létrát, de ő nem mozdult, nem indult se haza, se sehova.

A tyúkot bedobtam a fészkerbe, az élő társa mellé, higgyenek róla, amit akarnak. Nagyanyám úgyis azt mondja majd, hogy kirabolták a szászok. Este éppen azt mondta.

Énutánam nem maradt más, csak a szászoknál a vér – mondogattam aztán, elég gyakran. Elmondtam később Helgának is, Frankfurtban. A majnaiban. Megállt mellettem a lejtős, tiszta utcán, egy viaszos levelű bokornál, laza kontyán tündökölt a fény.

– Ó, csak az kellett neked? – kérdezte, és mosolygott, tiszta szájjal. – Azt akartad? Istenem, milyen gyerekek vagyunk. Ja.

Jelen időt használt. Tudtam már annyit németül, hogy megértsem.

2.

– Nem, nem – mondta –, csupa élet volt. A tyúk vére mi más? A nővérem terhessége is: élet, ha megszakadt is. Gyönyörű volt az a vér.

Feküdtem mellette, az egymás testnyílásait is felfedő közelségben, és egyszerre félelmetesnek tűnt ez az asszony. Jó időnek kellett eltelnie, amíg megfejtettem, hogy a vér számára is a múltban csillog, és furá lelkesültsége az emlékeknek szól. Ugyanakkor képtelen volt felidézni a dolgokat, maga az emlékezés ténye ragadta el. Ebből származott át valami rám, amint a véres ragyogás visszfényével váratlanul megjelentem abból a kisvárosból. Nem csupán felidéztem benne a dolgokat, hanem meg is jelenítettem, akár egy színész. Egy lemaszkírozott, utcai ruhába bújt átváltozóművész, amilyent ágyba akarnak vinni a lányok. Helgának sikerült, s így a színdarabból is átélhetett jeleneteket vagy inkább hangulatokat.

Itt volt aztán, az időbeli távolság mellett, a földrajzi is. A tiltás maga. Hogy az országba éppúgy nem mehetett vissza, mint a gyerekkorába. Ez feszültséggel és némi vágyakozó szépséggel töltötte el, ha létezik ilyen. Odaadása a szerelemben nem nekem szólt, hanem önmagának, annak a vágyának szolgáltatva ki, követelőzőn, amelyiknek elmúlt tárgyát el nem érheti. Mondhatni, a sóvárgásra sóvárgott, és

mohósága reménytelenség volt: tudta, hogy nem elégíthető ki. Mint mikor az ember megérzi egy villanó pillanatban, hogy léteznek más világok, sorsok, és azok is valóságosak, éppen csak nincs átjárás innen oda. A szerelem, de a jóízű szeretkezés is lehet ilyen átjárás keresése, és az a tudat teszi gyakran drámaivá, hogy kudarcra van ítélve. A drámaiság pedig fokozza – ha nem éppenséggel okozza – az élvezetet. Színpadias drámaiság, valóban, és gyakran vagyunk színpadiasak partnereinkkel. Legalábbis ismétljük a régi, meghitt és valódi szerelmekben tanult, visszamaradt gesztusokat, szavakat. A tanulság mindössze annyi: a múlt odább van. Sovány dolog. És hát majd a halál, az visszavezet belé. A halál gondolata, szeretkezés után, igazán színpadias. Olyankor valóságosan valódi a dráma: a megjátszott gesztusokban.

– Ó, azt mondtam nekik, hogy az én vérem az. Nagylány lettem.

Helga úgy mosolygott, akár a víz alól, és tudtam: hazudik. Ő maga sem veszi észre, de kifinomultságában, magányában, a vér iránti hirtelen révületében mondja újra a gyerekkori történetét, amely magától is elváltozott volna mostanig, de ő mintegy visszavetítette aznap ajzottságát arra az ártatlan időre, amikor még a vér is büntelen volt – mostanra jelkép vagy jel csupán.

– Igen, igen, a tyúk vére az mondtam, az enyém, és lehet, hogy izgalmamban akkor tényleg véreztem is, először életemben.

Tűnődve, mélán mondta mindezt, az örület árnyékába húzódva szinte. Mint ki egy házomlásból mered kifelé az ablakon, hull körülötte a téglá, gomolygó porral a vakolat, és ő csak ül mozdulatlanul a keretben, belefeledkezve valami

sugaras-lombos látványba, amely éppen nyugalma, békéje, az ellentéte folytán rémes a veszély közepette, a külső szemlélő számára legalábbis. Hiszen pusztán nézője voltam közös emlékeinknek. Helga eksztázisa kirekesztett, mégis ijesztett, igazság szerint. Azok a régi dolgok önmagukban semmit sem értek, a magyarázatuk kölcsönzött nekik némi realitást – és itt a kölcsönzött azért az illő kifejezés, mert hiszen csupán ideig-óraig keltette életre a dolgokat az értelmezés, a szándék és a vágy, majd az életet vissza lehetett vonni, a dolgok újra önmaguk kontúrjaiba merevedtek, ugyanakkor beláthatatlan messzeségbe vetítette őket valami fekete fény, hogy ott összeálljanak megint, mindenik a maga határvonalával, de együttesen egy újabb, önálló alakzatot alkotva. Az volt ott a berendezett semmi, Isten szeme fókuszában.

Megrettentem ettől a gondolattól. Nem lett volna szabad ideig jutnom. A képtelen társítások veszélyesen fellazítják a lényünket megfosztják védettségétől, és bármi megtörténhet velünk. És én nem ezért utaztam ilyen messzire, De mint-ha Helga sugallta volna az egészet, talán az enyémhez tapadó bőrén át, így aztán csöndes, már-már jólnevelt örülete valószínűsnek, tehát helyénvalónak látszott, éppen én voltam rá a tanú, és a rossz irányba tért gondolataim, társításaim.

Hiszen tény maroknyi volt csak. Régen, gyerekkorunkban, egy leölt tyúkot vittem Helgáéknak, akik akkor az udvarunkon laktak. Ennyi. A többi magyarázat, körülmény, utóérzet és emlék. Csupa megfoghatatlan és megváltoztatható elem: egy erőter mégis, amelyben a tények összeállnak azzá, amik, majd újabb érzeteket, értelmezéseket sugároznak szét, megsokszorozva a világ dolgait, az összejetket. Az osztódás átélése döbrentett meg ott, Frankfurt kül-

városában, Helga ágyában, az, hogy létezett bennem ez a tudás, de sejtelmem sem volt róla, csak néha tört fel bizonyos érzetekben, a bőr bizsergéseiben vagy egy szóvételben, s még olyankor sem jöttem rá, mi az; az okára semmiképpen. Helga tébolyba hajló érzékenysége volt szükség ahhoz, hogy a valóságosnál élőbbé, értelmezhetővé tegyem a gyerekkori történeteket. Értelmezésük viszont messzire sodorta őket, azt jelentette, hogy még egyszer nem élhetem át a maguk nyers valóságában. Némi melankóliával vettem ezt tudomásul – amennyi a múltbeli dolgoknak kijár. Főlegyesen mosolyogtam ijedtségemen, mely nem volt egyéb tudatlanságnál.

A tények tehát szűkösek. Kitelepített szászok laktak egy műhelyétől megfosztott iparosnál – aki véletlenül a nagyapám volt –, és nem tudtak kapcsolatot találni egymással, és nem is csak a különböző nyelvük miatt. A gyerekek sem barátkoztak össze, noha nekik nem kellett erőt venniük a félelmükön, hiszen nem közölték velük az ijesztő és mindenható döntéseket, az okokat, noha nem is védték őket. Aztán egy kis vér folyt. Némi fennköltséggel szólva: a kisfiú gyilkolt a lány kedvéért. Ez azonban már az értelmezések iszamos tartományába tartozik.

A vére mindketten emlékeznek, negyedszázad múltán is, azt nem fedték el a későbbi történetek, átütött rajtuk. Ilyen értelemben valóban az életet jelentette, a forrását, a folytonosságát, a veszélyeztetettségét, sőt a végét is. Csak-hogy ennek a kifinomult nőnek nem valóság volt az sem, akárcsak az élet: hanem mese. Mondhatni, kiürült, akár egy húsdaráló, miután felaprózta a konkrétumokat, és maga a művelet rémségesebb volt holt anyagánál. Erre emlékszik inkább, nem az eseményekre. A viszontagságokkal szem-

ben megvolt a maga kitanult, fortélyos ellenállása, többek között éppen a felejtés. Ellenállása pedig éppen addig tartott, ameddig a borzasztóságok. Szabadulva mintha az életét veszítette volna el, félelmei és egyéb reakciói hiábavalóan csüngtek azután, akár csökevényes többlet végtagok. Önmagában az űrt aztán egzaltáltsággal töltötte fel: kinyagított elemeket és összekevert dolgokat. Számára a tyúk néhány csepp vére, misztikusan, magát a valóságot jelentette, vagy csak jelképezte. Némi erotikát is, persze. Való igaz, a régi történetnek megvolt a maga erotikus tartalma, felhangja legalább. Vagy talán a mélye, az a dolgok aljára üledett önsúly, amely megtartotta őket a maguk helyén. Volt egy mókás szexuális vonatkozása is: a nővére terhesége. Dekameronba illő mesévé vált már; a szomszéd fiú, a trafikos göndör csemetéje, a fészker hátát kibontva járt át éjszakánként, az egyetlen ivarérett férfiként, akiben a vágy mellett kellő bátor lelemény is felébredt. A maga idején mindez egyszerű volt, és tragikus. Számomra titokzatos, tehát bonyolult. De minthogy Helga sem értette az egészet, könnyen elváltozott benne, amikor pedig mögöttes részleteiről értesült, nevetségesnek is látszott. Mással történt, ráadásul jó véget ért.

Néhány év múlva hazajutottak tőlünk a falujukba, és nyomban intézni kezdték a kitelepülésüket. Legnehezebb volt felkerülniük arra a listára, amelyikről a fejpénzt fizető német állam válogatta az embereket, családokat. Az a várakozás egyöntetű volt, és már csak ezért sem hagyott nyomokat, csupán önmaga melankolikus érzését. Felszámoltak maguk körül mindent, és nem kaptak, nem leltek helyébe mást, az egész űrt a végenincs remény töltötte ki. Az az időszak volt, amely alatt Helga maga is mintegy kiürült,

hibernációjában semmire nem emlékezett, talán csak arra a még régebbi kora délutánra, amikor rátört egy fiú, vérző tyúkkal a kezében. Akkor éppen anyjára és a nővéreire várt, és a várakozásnak ebbe a készenléti, túlérzékeny állapotába rontott be az a gyerek. Helga aztán felnőtt, és mintha nem érdekelte volna. Magafajtájúak között élt már, és nem volt mivel szembeszegülnie. Kiművelte magát, és ez azt jelentette, hogy semlegessé váltak az ösztönei, nem reagáltak, mert nem érték olyan kegyetlen ingerek, mint amilyenekhez hozzászokott. Nem tudott mit kezdeni az ösztöneivel, a tanult reakcióival. Kipróbálta a buddhizmust is, de túlságosan kézenfekvőnek bizonyult, egynemű volt az is, akár a várakozás egy idegenné vált helyen, s a meghirdetett szeretet intenzitása nem ért fel a félelemével. Az alkohol sem ragadta el: abban sem bírt elmenni a végletekig. Szenvedélyévé sem vált, nemhogy betegséggé, amivel megküzdhetett volna. Erre vágyott pedig, éppen olyan öntudatlanul, amilyen a betegség. Aztán vesebajt kapott, és már-már úgy hitte, valóban él. Szenvedett, és nem akart szenvedni. Kihasználta a betegséget, és élvezte a harcot ellene. Kellőképpen erős, veszélyes inger volt. Néha belealudt, igen közel került a megsemmisüléshez, ringatózott benne.

Betegsége alatt többször és élesebben is emlékezett a régi borzalmakra, nemcsak azért, mert több ideje jutott az elmélyülésre, az önfeladásra, hanem mert az életveszély ugyanolyan közel vitte az élet érzetéhez, akár az emlékei. Az egész betegség maga olyan volt, mint az emlékezés. Vagy a nem-létezők felidézése. Fellábadva, Helga egyszerű lett, már-már sima. Tünetmentes. Akkor gondolt először arra, hogy nem jó. Nem tudta megfogalmazni, mi nem jó, a betegség vagy valami más, ez az érzés annyira kitöltötte, hogy

nem hagyott helyet az értelmezéseknek. De szenttelenül gondolt erre is, mintha végleg meggyógyult volna, s nem le-selkedne rá ezután már soha vírus, szesz vagy szerelem. Ér-dekesnek tartotta viszont, hogy időközben megszépült. Tet-szett is magának. Akár egy kép. Vagy inkább tévéreklám. Nem volt már egészen fiatal, és a haja most változott ham-vasszőkévé, kiegyenesedett és selymessé vált. A vonásai sza-bályosak lettek, nem dülta fel őket semmi. Kacagáshoz szét-húzta az ajkait, és ilyenkor mintha zárójelek képződtek vol-na a szája két sarkában.

Most megmutatta nekem a mosolyát. Szétcsúszott az aj-ka, kivillantak szabályos, kissé hosszú fogai. Így nézett rám a nagyon kék, mozdulatlan szemével. Teste is szabályos volt, egészséges és ránctalan, enyhén rózsaszínű, akár a polaroid képen, mely nyomban kicsusszan a készülékből, amíg még ott áll a tárgy, hús-vér ablakban, és a megket-tőződéssel kétségessé válik. Az ablakredőnyön beszivárgó fényben felnyújtotta kerek karját a lámpakapcsoló felé, lát-tam szörtelenített hónalját. Végignéztem tetőtől talpig. Szép ívben feszült meg a lábfeje, benne külön-külön az inak, összeszorított ujjain halványan derengett a szabályos ová-lis köröm.

Kerek és bársonyos kar – századokon át nem bírtunk en-nél pontosabb meghatározást kitalálni. Talán nem is akar-tunk, mert éppen emiatt szeretjük: hogy kerek és bárso-nyos, akár a Helga karja. Az eszményi és a közhelyes tulaj-donképpen azonos, Helga pedig beleillett ebbe a dupla fe-nekű kategóriába. Mindegyre valami gondolattársítást vál-tott ki belőlem, és ettől furcsa, idegen állapotba kerültem, már csak a szokatlansága miatt is. Mindegyre követtem a társításaim útját, s az út során magát a gondolatot, képzé-

tet, valami másba tűntem át, valami más alakban vagy éppenséggel megfoghatatlanul. Önmagam megsokszorozódásának és elváltozásának az élménye olyan erős volt, elvont ettől az asszonytól is, a testi élvezetektől, de még érzetektől is. Enyhe félelmet éreztem, ugyanakkor enyhe kéjt. Ez az asszony valójában a képzettársításokban létezett, amelyeket kiváltott. Soha nem ismertem meg nőt így – és a megismerni most bibliai értelme szerint azt jelentette: a testébe hatolni. Zsigeri tudás, mondják, ám mégis elvont; mint valami, az izmokban, belső elválasztású mirigyekben felgyűlt vegyi hatóanyag.

– Ó, igen, egy baba vagyok – mondta csendesen, és mosolygott újra. – Ne félj tőlem. Nem kérem, hogy szeress.

– Édesapáddal mi történt? – kérdeztem.

– Nem tudom – mondta. – Élt, meghalt.

– S a mama?

– Ugyanúgy.

Idősebb nővére valahol Dél-Amerikában élt, három gyereket szült – de egyik sem *az* –, latinos neveket adott nekik. Nála jóval idősebb férje feltehetően náci volt a háború alatt, fura módon inkább annak a vége felé, és nem jött át többé erre a földrészre. – Megértem – mondta Helga –, olyan unalmas itt.

Vártam, hogy mond még valamit – itt valóban elkelt volna némi magyarázat, főként egy olyan család tagjától, amelyiket a nácik bűneiért büntettek, noha maga nem volt az –, Helga azonban a mennyezetet nézte, s arra gondoltam, nekem sem lehet jobb dolgom, mint az ő mellét, testét nézni, miért érdekelne egy végzetesen idegen fasiszta, ha az volt is az a távoli, öreg férfi.

Helga mellett valamiképpen minden mindegy volt. Ta-

lán azért, mert nem tudtam azonosítani azzal a mennyezet alól leskelődő gyereklánnyal, holott eszem szerint ugyanaz volt. Az emlékbeli történet azonban mintha végleg idegenként játszódt volna le, és játszódt volna tovább, én magam is véletlen szereplőjének hatottam. Mintha én találtam volna ki az egészet, és akár folytathatnám. Ez rendjén is lett volna, legalábbis érthető, magyarázható. Csakhogy ez a mostani történet, a találkozásunk, szeretkezésünk és a beszélgetésünk sem volt valóságos. Nem lehetett az. Itt maradtam volna Helga mellett, az elhalt férje házában, és még csak nem is kellett volna beleszoknom. Adott volt, és valószerűtlen ugyanakkor. Fényképek ilyenek. Jó adag fetisizmus kellett volna ahhoz, hogy valóságosnak tartsam.

– Miért nem mesélsz? – kérdezte. – A férfiak ilyenkor szoktak.

– Mit meséljek?

– Milyen ott?

Ez az egyszerű volt a legmeglepőbb kérdése az összes közül, nem illett hozzá, a felszabadult és végletes alakjához, a mindentől független lényéhez. Az érdeklődés valahogy esendővé tette. Képszerűen megjelent előttem, amint fényes kések szúrnak kifelé a testéből, elrontva csinált harmóniáját. Azt is tudtam, nem bírom kielégíteni a kíváncsiságát, és nem csak azért, mert az otthoni világ, amelyben éltem, és amelyből egy helgányi időre kiszakadtam, nem lehetett azonos az ő emlékeiben megőrzöttel, illetve elhagyottal; ez az eltolódás, az átfedés lehetőségét kizáró elválkozás természetes. De úgy éreztem, képtelen vagyok utolérni. Csak cipelném utána a régi dolgokat, a valóság részleteit, szétszerelt darabonként, és így megterhelve lemaradnék a könnyűsége mögött, tétován, elveszetten állanék, és aztán nem tud-

nám helyükre tenni a dolgokat. Azt azonban felfogtam, hogy érdeklődése nem mesém lehetséges tárgya, az elhagyott táj és emberek felé irányul, hanem mintegy az életet keresi, és még csak nem is az a fontos számára, hanem az átjárás, az út, amelyet neki nyithatok, amelyen végigkínlódhatja magát. Most éppen visszafelé. Tulajdonképpen mindegy, merre. Önmagával kereste a kapcsolatot; és olyan nagyon közhelyes ötlet volt, hogy jobb híján saját kislányi alakját próbálja kézen fogni és átvezetni ide: a kék-ezüstszínű lakásba azt a régi, elnyomott alakot – és mintha lehetne. Ez a túlságosan közhelyes vágya – mint egyébként az emlékezés maga is – otromba és alkalmatlan ahhoz, hogy eljussunk önmagunkhoz. Általában félrecsúszunk, irányt tévesztünk, csak a dolgok mellé jutunk el, és mintegy oldalról, ferde szögből látjuk, ahogyan én a gyermek Helgát a fészker résein át. Megtörténhet, hogy így a dolgok mögé nézünk, noha véletlenszerűen csupán, és lehet, hogy e tévesztés folytán megtaláljuk a mögöttes értelmeket, talán okokat is, de leginkább csak magyarázatokat. Derék skizofrén módszer.

Hihetetlen dolgokat mesélhettem volna csak. A nyomort, a megaláztatást, a szürkeséget és a némaságot, s mindez ebben a szobában, ebben a helyzetben, ennek a nőnek a fülében valóban mesének hatott volna. Ijedten figyeltem fel erre a tünetre: hogy újra valótlanná válik minden, ami kitöltött és egyúttal magába szívott, s amiről mindenkinek meséltem, akivel első nyugati utam során összeakadtam. Mondtam, mondtam: állami terror, éhség és félelem; és ami mindennél borzasztóbb, ijesztőbb: hogy megszokható. Lehet élni benne.

De ez a történet ugyanolyan fölöslegesnek látszott, akár

a nő mellettem. Ő pedig annál idegenebb, hogy kívántam ugyanakkor, és csak ezáltal jelentett valamit, nem volt egyéb alkalmi szeretőnél, akiről azonban egy véletlen folytán piszkos kis titkot tudunk meg, és csak ez a makula teszi személyessé, gyakran még ismerőssé is. Mondhatnám: itt feküdtünk a jelenben – de abban a jelenben, amelyre vágyunk –, amelyben mindenki idegen, s ez a nő még a szokásosnál is idegenebb, mert nem illik múltbeli alakjához, a folytonosságot ő maga szakította meg. És minden, ami közben – mintegy Helga két alakja között – történt, érdekesebb volt nála magánál. Igenis, amolyan történelemféle, az úgynevezett körülmények. A mi vidékünkön, közel s távol, történelemnek nevezük mindazt, amibe nem tudunk beleszólni. Vagy mert már elmúlt, vagy mert félünk tőle. És mindig elmúlik, amire összeszedjük a bátorságunkat, hogy megértsük legalább.

Tökéletességében idegenszerű testét kiismerve, már csak ama tények érdekeltek, s talán inkább a tényekkel szeretkezem. Eszement ötlet volt, valójában nem több sejtésnél, amit a „magunkévá tenni” megfogalmazás fejez ki és rejt el leginkább. Mintha megtanulná az ember a már tudott dolgokat. „Cseszd meg a tényeket”, mondtam magamnak.

Létezett még egy tényező – vagy körülmény –, és annak is az emlékezés ferde látószögéhez lehetett köze. Hiszen néhány, fennköltén történelminek nevezett tény vagy körülmény közös volt számunkra, mégis másként kerültünk ki közülük, ha kikerültünk egyáltalán. Így vagy úgy, és különféle okból, megváltoztatta, talán eltorzította az életünket, éppen azt a szakaszt, amelyiket szinte csak a körülmények részeként éltünk át. Őket kitelepítették, bennünket államosítottak, egyre megy – mindannyiunkat kikerget-

tek a félelem hómezejére, és mi nem éreztük a félelmet, talán azért nem, mert annyira a részünkké vált. Belső szervei működését sem érzékeli az ember, és éppen ebben van valami misztikus.

– Te mesélj – mondtam Helgának. – Mi történt veletek? Otthon senki nem beszél rólatok, arról, ami veletek történt. A jövőtökről mesélnek, amikor már nem láthatnak benneteket. Irigyelnek talán. De mi történt valójában?

– Nem tudom – felelte. Elhittem neki. Hiszen éppen ez volt a lényeg: az emléknélkülisége, ettől vált olyan tökéletessé és élettelené. De mintha nem szervült volna még benne ez a tökély vagy téboly, a beleépített mesterséges szervek. Működtek, de működtek csupán. Az ölelkezés szenvedélye ellentmondott mindennek, úgy képzeltem azonban, hogy visszavezeti valahová, ahová eljutni szeretne, és még csak nem is a nők zsigeri köztársasága az. Bármennyire önfeledt, mégis tudatos az ekstázisa, kiszámított a gyönyöre, használható eszköz, módozat, a vágya másféle vágy, másfelé, noha éppen olyan testi mélységekbe irányul, mint a kéj. Olyan, akár egy pszichikai kór, amikor az ember rabul veti magát mindannak, amitől szabadulni szeretne.

– Te mesélj – kértem ravaszul. – Mondd el, milyen volt, amikor beteg voltál!

– Tulajdonképpen élveztem – felelte. – Nehogy azt hidd, hogy meg akartam halni, vagy ilyesmi. Nem ilyen egyszerű. És én nem is vagyok ennyire romantikus.

– Hát, romantikus az tényleg nem vagy.

– De te igen – mondta. – Neked van hazád, és azon törd a fejed, hogyan változtass rajta. A történelemre hivatkozol, és az igazságra. Csakhogy ezeknek semmi jelentőségük nincs. Nem többek, mint érdekesek. Olyan izgalmassá

tesznek, nem igaz? Ezért is kértem, hogy mesélj róla. Csillagtasd, lelkem, a sármodat. Te mégsem akarsz. Lehet, hogy disszidálsz, nem? És máris igyekszel felejteni. Elkezdted.

– Visszamegyek – mondtam.

– Akkor látni fogod. Érezni is fogod. Akkor majd rám fogsz emlékezni. Ez nagyon izgalmas, nem? És egy kicsit félelmetes is. Hogy ki leszek szolgáltatva az emlékezetednek. – Felkönyökölt, és tényleg izgatottnak látszott. A mellét néztem. A női mell mutatja a legtöbb formát a világon, egy asszony és a nézője helyzetétől függően. – Ha itt vagy, hazagondolsz – mondta Helga. – Otthon majd rám.

– Nem hiszem – mondtam, és közben igyekeztem megfejteni az okát, hogy vajon miért nem gondolok majd rá.

– Lehetséges – mondta. – Igen, lehet. Nem jutok majd eszedbe. Így lesz, csak azt nem tudom, miért lesz így. De érzem, hogy egyszerűen nem emlékezhetsz rám. Valamiért. Ez egy kicsit fájni fog, de az jó lesz. Szeretem a fájdalmat – mondta. – Most is jó. Nagyon jó.

Estére visszamentem a szállodába, és két nap múlva hazautaztam, anélkül, hogy bárkinek is sikerült volna elmagyaráznom valamit, azaz segítséget kérnem, és legalább ígéreteket kapnom tőlük. Valóban nem gondoltam rá mostanig. Pontosabban, néha eszembe jutott, de csak úgy, mint egy fogalom, inkább képzet. Nem kapcsolódtak hozzá érzetek, és még tökéletes látványa is megkopott, elhomályosult. Helga kihunyt. Mindannyiszor egy csinált, személytelen baba tűnt elém, és nem tudtam mit kezdeni vele. Ma azonban lefelé mentem egy lejtős utcán, a takarítatlan, jéggé fagyott hóban, és rézsút rám sütött a fény a gesztenyefák ágai között. Megálltam, és egyszerre láttam: őt és az egész történetét, az összes magyarázatokkal. Szinte sírva fakad-

tam. De aztán elszégyelltem magam a gyöngeségemért. Es inkább a szégyent választottam.

1990. január 12-e volt, legalábbis ezen a hosszúsági fokon.

2/a.

...És mindez hazugság volt. Ez a hazugság pedig mélyebbnek bizonyult, mint minden, amit sikerült megfogalmaznunk. Az utóbbi időben hajlamos voltam azt hinni, hogy egy-egy dolog értékét nem az igazságtartalma, hanem a mélysége méri. Amit igazságnak tartunk, az többnyire a dolgokra rálőcsölt, alkalmoszerűen változó vélekedés – ez bizony történelmi tapasztalat, a fenébe is –, márpedig a dolgok csak önmagukban mérhetők, és mérésen az átélhetőséget, magát az átélést értem, hiszen valójában a létezők mérhetetlenek. A mélység pedig az alászállás rokon értelmű meghatározása, a statikus változatában. Az igazság alakítható és felejthető. A dolgok mélyén önmaguk állnak, és az alászállás során vagy ott találjuk mindazt, amit testünkben s az áldozati oltáron a vér jelent és jelképez, és akkor a dolgok élők, vagy üres a mélység – pontosan önmaga ürével van teli –, és akkor a dolgok halottak. Mindennek semmi köze a halmazállapotukhoz vagy a helyükhöz. Talán csak a sorozatos ismétlődésekhez, amelyekben élünk.

Azon a délutánon, 1990. január 12-én, a dolgok mélyét egy zárt rakterű teherkocsi mutatta: széttárt ajtóin át a román forradalom után segélyként érkezett narancsokra, injekcióstűkre, vattakabátokra láttam. A kocsi a kórház lejtős udvarán állt, a rosszul szigetelt hővezetékek felett meg-

alvadt hóban, vagyis az aszfaltfeljárón, a lépcsősor alatt, és az aligazgató egy műanyag szatyorba szedte ki a maga részét a segélyszállítmányból, mellette egy ötvenes, szemmel láthatóan idegen nő téblábolt, megszólalt volna, de nem tudta, hogyan. A német sofőrök a kapusszobában melegedtek egy hőszugárzónál; két hete egész nap volt villanyáramunk. Ismertem az aligazgatót, bementem én is, legalább narancsért az unokámnak. Ingerülten közölte, hogy a szállítmány a kórház és közössége címére érkezett, és hogy mit képelek én. Nem mondtam el neki.

Az idegen asszony vastag talpú cipőben is fázott, topogott, ettől lengett rajta a bő zöld posztókabát. Lehet, hogy a felháborodás, az értetlen düh rázta belülről. Pedig ránézésre türelmes, nagy teste volt, nyugodt, széles arca feszesen telt és kissé barázdált. Zöld vadászkalapot viselt, és mintegy felségjelként rucatollat. Helga középső nővére volt, a második lány, ahogy ő mondta.

Akkor már a szemközti étteremben ültünk a csempekályha forróságában, amely legalább annyira kínozta, mint honfitársaim ricsaja. Hihetetlennek tűnt, hogy itt találtam ezt a nőt, akárcsak az, hogy azonosítani tudtam. Mosolygott ezen, láttam erős műfogait.

– Ez csak természetes – mondta. – Persze hogy visszajöttem. Szükség van rám. Ez a szülőházam.

– Emlékszik még rá?

– Nagyon – mondta, a tömondatos modorában. A szavakra is emlékszik, amelyeket nálunk tanult. Úgy vélte, kötelessége elkísérni a segélyszállítmányt. Javarészt ő gyűjtötte össze, a hozzá hasonlóktól, az innen elszármazottaktól, a felejtő megbocsátóktól tehát, és most szétlopkodják. – Nem baj – mondta –, az embereknek hoztam.

Roppant egyszerű volt mindez, mi elszoktunk már az efféle természetességtől. Számunkra már az evés sem volt természetes, a meleg sem volt egyszerű. Titokzatos okai voltak, hivatali döntések álltak az életfunkcióink mögött. Természetesnek csak az ismétlődés hatott, az egyforma napok és gondok.

A nőt Barbarának hívták. Ezt a nevet használta, az ittenit cserélte erre valamilyen ismeretlen okból vagy szándékkal, és nem is közölte velem. Nem tudtam, nálunk minek hívták.

– Vége van – mondta.

– Azt hiszi?

– Másként lesz – mondta.

– Hogyan? – kérdeztem.

– Hogy bírta ki? – kérdezte ő.

– Nem bírtam ki – mondtam. – Megváltoztam. Tudja, miután 1978-ban hazajöttem Frankfurtból, rádöbbsentem, hogy ezután már nem leszek jó semmire.

– Miért nem maradt Helgával?

– Családom volt itt.

– Azért?

– Nem azért – mondtam. – Nem kellett akkor már nekem a család sem. De miután visszajöttem, csakis a családomnak éltem. Fontos lett. Nem is volt más.

– Igen – mondta, és nem tudtam, mire. Elnézett mellettem, a nyakló nélkül vedelő, gumicsizmás emberekre, a segélyszállítmányok hírére érkezett falusiakra a hátam mögött. Két hete mindenki evett, ivott, szeretkezett. A kabátjukat sem vetették le hozzá. – Nekünk szerencsénk volt a családukkal – szólalt meg Barbara. – Szegény papa, ő is mindenáron jönni akart, de én nem egyeztem bele. Azt

mondják, néhol, főként a hegyszorosokban, még mindig lőnek. Talán majd később.

– Schmidt úr él? – kérdeztem, lehetőleg udvariasan.

– Öreg már – felelte. – Majd nyáron utazik. Addig rendbe jönnek a dolgok.

– A dolgok, igen – mondtam. – A dolgok, hát persze. Át kellett volna gondolnom a dolgokat, a Helga –dolgot, és azzal együtt sok mást. Mindent, ami történt, vagy ami elmaradt. Az összes magyarázatokat, amelyek meghamisítják a tényeket, okokként szerepelnek, noha körülményeknek is vérszegények.

– Ezután utazhat – mondta Barbara. – Eljön? Szívesen látjuk. Mi is voltunk a maguk vendégei, nem igaz?

Mosolygott újra, és nekem az jutott eszembe, hogy arról van szó csupán, Barbara másként felejt, mint a húga. A legnagyobb nővér pedig nagyon messze költözött, s ez is jelenthet valamit, ennek is az emlékezéshez lehet köze, az itteni történésekhez. Barbara nevetve szólalt meg, hogy alig értettem.

– A mama még mindig úgy süti az almás pitét, mint amikor maguknak is vittünk belőle.

– Almás pitét?

– Minden szombaton.

– Szóval mi szombaton almás pitét ettünk? – kérdeztem.

– Ó, igen. Hiszen megengedték, hogy szedjünk az almafáról. És az én anyám olyan, nem akar adósa maradni senkinek. Magát is szívesen látja majd.

Azon a régi udvaron valóban álltak almafák. Sima szürke ágaik voltak, azokon halványabb szürke foltok. Tövéknél macskák sündörögtek, otthagyták a homokon a szagukat, és mindig visszaláltak.

– Nálunk laktak még, amikor meghalt a nagypapa? – kérdeztem.

– Ó, igen. Azután kevesebb süteményt küldött maguknak a mama.

Megint egy halál volt a bizonyosság. Helga hazugságainak is az volt a bizonyítékuk, az ellenpróbájuk. Fellengősen hangzott volna, ha ezt kimondom. Túlságosan sok halál volt itt ahhoz az utóbbi időben. És Barbara is túlságosan magabiztosan ült ott, magabiztosan és engedékenyen.

– Iszik valamit? – kérdeztem.

– Ó, nem, köszönöm. Alkoholt nem.

– Igyon velem. Engedjük el magunkat. Állítólag már szabad.

– Ó, ne haragudjon, de nem. Maguk itt egy kissé sok alkoholt fogyasztanak. De megértem.

Rendeltem magamnak egy egész decit, s amíg a pincér kihozta, elélem állította a gyűrött, cigarettahamus abroszra, nem szóltunk egymáshoz. Barbara mindvégig kíváncsian figyelt; ez látszott rajta és a púder. Mindkettőt mértékkel alkalmazta. Levette az egyenkalapját, a huszonötös vilányégők fényében csillogott kifehéřített ősz haja.

– Az jutott eszembe – mondtam az első kerty után –, hogy valami elhíresült mondás szerint a boldog népeknek nincs történelmük. Ostobaság. Azt feltételezi, hogy a történelem csak vér és mocskok. Nahát, vér és mocskok nálunk bőven akad. És ez mégsem történelem. Hazugság. Legjobb esetben látszat. A rendszer megváltozik, de az életünk nem.

– Történelem – mondta Barbara, roppant komolyan, határozottan. – Én éppen ilyennek képzeltem.

– Micsoda, a halál? Lesz egy új évszám, amelyet megün-

nepelhet az új hatalom. A halál dátuma valami hősi emlékművön.

– Én sajnálom, hogy kimaradtam belőle – mondta Barbara. – Szerettem volna itt lenni. Helga például most sem mert eljönni. Én mindig is bátrabb voltam nála.

– Helga nem is akart.

– Ó, nagyon. Állandóan készült, de félt tőle. Félt, hogy túlságosan megviseli. Nem akarta látni a nyomort, és hogy elcsúfították a kedves helyeket.

– Túlságosan egyszerű ez így – mondtam.

– Ó, igen – mondta Barbara. Aztán megkérdezte: – Megmondjam az igazat? Örvendtem, hogy maga akkor nem maradt ott vele. Pedig ő nagyon akarta. Ő mindig nagyon akart valamit, tudja? De maguk ketten mindegyre idegondoltak volna. Maga nagyon idevalósi. Valami nagyon idegen életet éltek volna ott maguk. Azt pedig nem szabad. Az veszélyes. És Helga nem bírta volna elviselni. Nem bírta volna elviselni magát sem, de azért ott tartotta volna. Mondja, maga szerint mi az oka, hogy nem tudunk elszakadni innen?

– Ő elfelejtette. Egyszerűen elfelejtette. Az sem lehetett könnyű. De neki sikerült.

Barbara nyugodtam, szerintem fölényesen mosolygott.

– Nincsenek más emlékei – mondta. – De nem ez a lényeg. Hanem van itt, ezen a földön valami, ami...

– Hogy érzi magát? – kérdeztem közbe – Nincs túl meleg? Egy hónapja még bundakabátban itták itt a bundapalinkát, ha volt. De most fűtenek nekik. Ez a történelem?

– Természetesen – mondta Barbara. – A boldog népek történelme épp ilyen.

Untam már az egészet, történelmestől, Barbarástól. Egyre az motoszkált bennem, hogy jövünk mi ahhoz, hogy ilyes-

miről beszélünk? Csak azért, mert belekerültünk? Majd kikerülünk belőle. Valójában Helgára akartam gondolni, ez most fontosabbnak tetszett. A hazug művelet, a felejtésé, az emlékezés természete sokkal természetesebbnek hatott, mint ez az egész görcsös erőlködés, a düh és az öröm rángatózása itt körülöttem, vagy akár a valódi embervér az utcákon. A folyamat, melynek során Helga művi szerkezeté alakította át magát, és olyan embertelenné finomult: most jóval emberibbnek tűnt. Természetes erőfeszítés volt, még ha természetellenes cél érdekében is. És elérte!

Én másképp hazudtam. Hiszen hazugság volt, hogy részt vettem benne. Miben is? – nem tudtam eldönteni. És még csak részt sem vettem, hanem a része voltam. Csak elviseltem. Ha ellene tettem, szolgáltam. Igazoltam, hogy szükség van az elnyomásra, ellenem. Azt is mondhatnám: megszenvedtem az egészet – sokan mondják ezt. És akkor? Miféle érdem ez? Akárhogyan is: nem az enyém. A tetejébe, képtelen vagyok felejteni is, az állandó ismétlődés belém verte. A dolgokat, igen.

Zavart az is, hogy Barbara bátrabbnak nevezte vagy egyenesen hitte magát a hűgánál. Semmihez nem kell nagyobb bátorság, mint a felejtéshez. Ahhoz, hogy mindent feladjunk, és egyedül maradjunk. A múltunkat kirúgva magunk alól, akár egy hokedlit vagy hordót, ott függeni, élve, de örökös veszélyben, mindig valaminek a határán, kiszolgáltatva egyetlen rossz mozdulatnak... A magány mindig jelen idejű. És ezért nincs benne félelem, de érződik a fölötte aratott diadal. Csak tudni kell kiélvezni, és elég hosszú nyugalom szükséges hozzá.

Helga, velem ellentétben, megcsinálta – igen, megcsinálta – magát, véglegessé és magányossá. Biztosan nem volt jó,

de kiküzdött eredmény volt, akárhogyan is. Tőle függött mit választ, és ő az egyedüllétet választotta: az önmagától való függést. Szenved, mondta a nővére, és nem hittem el. Ha szenvedett is, csak az itteni dolgokért, távoli emlékek miatt, és nem önmagáért. Bármikor abbahagyhatta. Szétszedhette, újra összerakhatta másként. Megszépíthette, akár kiűzhette lelkéből az emlékeit. Szabad volt. Nem hagyta hogy bántsa, vagy akár csak elérjen hozzá valami. Idegösszeomlással kezelik, közölte Barbara. Ezek a mostani események jelentettek az utolsó cseppet a pohárban. Hogy nem lehetett jelen. Nélküle történt, pedig úgy érezte, joga, sőt szüksége van arra, hogy vele történjenek az események

Nevetséges volt az egész, és ez ellentmondott a drámaiságnak, éppen ezért valószerűtlenné tette. Hiszen velem megtörtént, és hiába. Teljesen fölösleges volt ez a beszélgetés, nem vezetett sehova. Vagy csak újabb hazugságokhoz. Értettem már az összeset, és mindenekelőtt azt, hogy hiába mondjuk el egymásnak az igazunkat, a másikban a visszájára fordul. Értelme nincs, csak haszna, az is annyi hogy így illeszkedünk egymáshoz: mint egy könyvlap két oldala. A kettőt egyszerre lehetetlen elolvasni. Ennyi az egész.

- Hoztam magának valamit – mondta Barbara.
- Helgától?
- Ó, nem. Fogalma sem volt, hogy találkozunk.
- Magának sem.
- Ó, igen. Nem sértem meg vele? Elfogadja?
- Jó – mondtam. – Kvittek vagyunk. Narancs?
- Ó, dehogy. Fénymásológép.

Azt mondta, tartalékolta a szállítmányból, remélte találkozik egy ismerőssel, akit megajándékozhat vele. De a régi falujukban már nem talált százokat. Éppenséggel azok

adták össze, küldték a segélyt, messziről. Nyissak egy kis irodát. Később talán más berendezést is küldhet.

Ekkor jutott eszembe a vér. Megkérdeztem Barbarát, emlékszik-e rá. Ó, nem, rázta a fejét, semmiféle vérre nem emlékszik.

És akkor már biztos voltam benne, hogy mégis igaz minden. De ezt csak mi ketten tudjuk Helgával. Néha egyszerre, egy időben gondolunk rá, és az jó lesz.

ÖT SZÁSZ

1.

A három lány tulajdonképpen a plafonon aludt. Úgy hívták őket, ahogyan a szászokat szokás: Schmidt. Ők voltak nálunk a smittek, és még ketten, a szüleik.

Az asztalosműhely mennyezeti gerendáira amolyan deszkából készült nagy kengyeleket szegeztek vagy fél százada, ott fent száradt a faanyag, amíg a helyére nem kerültek a lányok. De ahhoz előbb nagyapának be kellett állnia a bútorgyárba, mert elvette az állam a műhelyét. Azontúl alig keresett valamit, mert soha nem teljesítették a tervet. Nagymama mégis rengeteget főzött. Megszokta, hogy az urára, két segédre, néha még inasokra is főz, és elég öreg volt már ahhoz, hogy megfeledezzen a hiányukról. Megvolt már hatvanéves is. Az ipartestületi szépségkirálynői szalagjai éppúgy elsárgultak, mint az ősz haja.

Szemre nagymama nagy volt, nagyapa kicsi. Azt mondják, régebben ez fordítva volt, de amióta gyárba járt, nagyapa összement, főleg szélteben. Nagymama viszont egyfolytában evett főzés közben, zörgött a műfoga. Akadt más baja is. Nehezen mosta ki például a port a kövér, fehér hajlataiból. A por pedig három műszakban szállt és pergett, mióta az új üzem elkezdte örölni a klinkert. Köhögött az egész város, még a kutyák is. A cementgyárat azonban mindenki szerette; ott keresték a kenyerüket, s az még betonutat s épített nekik. A bútorgyárat nem szerette senki, fel is verte udvarát a gaz.

Schmidt bácsi a cementgyárban zsákolt, és mindig sikerült tisztára mosdania utána. Feszes, pirosas volt a bőre, néhány annál is pirosabb folttal a szűk szája körül. Kis takonybajsa pirosas volt, mint a paprikás csirke tejfölös zaftja.

Tejfölért én jártam a piacra nagymamával, mert ő nem tudott románul, s én mondogattam a savanyú kenyérszagot árasztó pakulárfeleségeknek, hogy mit akar. Az ordával könnyebb dolgom volt; urdának hívták, és egyszer, még az elején, meghívtuk kapros-ordás palacsintára az összes smitteket. De akkor is én tolmácsoltam. Az állam nyelve erre az egyre bevált. Nagyapa a háború előtt dolgozott ugyan valami német mesternél is, tudta azt, hogy faltz-gyalu, zündwarren és hasonlók, de nem szólalt meg azon a nyelven. Megutálta azt a bajor asztalost valamiért, talán éppen mert nem kapott tőle elég ebédet. Effélék a németek, mondta, a kicsit is csak a konyhában adják.

A smittek tehát ették a palacsintát, markukba folyt a tölteleke, és nagyapa egy szót sem szólt hozzájuk, pedig ő volt a családfő. A smittek megköszönték a vendéglátást valahogy, és soha többé nem jöttek be hozzánk. Az asszony a lépcső aljában megállva kérte el a kapukulcsot, valahányszor indult valahova. Nem sok helyre mehetett ebben az idegen városban, ahol kikacagták, aki nem beszél magyarul, vagy nem román. Ezeken nem kacagtak. De mivel kevesen voltak, és többnyire új főnökök azok is, a mieinknek nem túl gyakran kellett visszafogniuk a nevetésüket, kibírták.

Schmidtné tehát ritkán járt el hazulról, és mindig nagy, bár könnyűnek látszó cekkerekkel. A lányok is otthon ültek, főként a legkisebbik. Az egyenesen fenn kucorgott nap-hosszat a plafon alatt, olvasott vagy rajzolt, nem tudom.

Közben az ujjára csavarta szőke haját. Egészen meggöndörödött már. A szászok haja szőke. Vagy vörös. Az asszonyéről nem tudtam megállapítani, milyen színű, szürke virágmintás fekete cajn-kendővel kötötte be a fejét, akár a parasztok asszonyai. Parasztok is voltak eredetileg, a legjobb földeket művelték. A cajn is német szó lehet.

Szóval a legkisebb lány fent gubbasztott a kakasülön, onnan nézte a nővéreit és az anyját. A nővérek mindegyre egymásnak ütköztek, elég terebélyesek is voltak ahhoz. Ideodajártak a műhelyben, egymás elől vették el a három csomagban idemenekített holmikat, csészéket, tányérokat, aztán összevesztek emiatt, s az anyjuk rájuk kiáltott. Halkan kiáltott, csodáltam is, hogy lehet így. Aztán ő maga fogta meg és használta azokat a tárgyakat, ha megtalálták. Egyetlen szemüvegük volt, pedig legalább három kellett volna nekik.

Hallottam én mindent a kisebbik műhelyből, ahol most a tűzifát és a félbehagyott bútorokat tartottuk. Földes padlatú helyiség volt, akárcsak a smittek lakásának a fele, ott régebben a gyaluforgácsot, fűrészpport söpörték a falnak, nagy halomban.

Simogattam a félkész széktámlák lecsiszolt, festetlenül maradt hajlatait, éreztem a fát. A bükkfa hideg, szinte hideglelős volt, a dió melegebb. Finom por tapadt a hűvös műhelyben is megizzadt ujjaimra. A csapok kivésett helye, a nütök érdeesebbek voltak, úgy nyúltam beléjük, mintha az anyag lelkét tapintanám. Érintésüktől megborzongtam, pedig a szálkás belső részek langyosabbnak hatottak. A föld mélye is meleg, azt mondják.

Hallgattam közben a szászokat. Ha nem veszekedtek: hallgattak. Csak járkáltak némán, a régi műhely egyik fe-

lében, a deszkapadlón kopogott a sarkuk, a földes részen tompán dobbant, csoszant, vagy elhalt az is, akár a szavuk. Megtörtént, hogy semmilyen hangot nem hallottam a beszegzett ajtón át, amelyik elé a nekünk meghagyott műhelyrészben még tüzelőt is raktunk. Megijesztett a némaságuk, mintha valami borzasztó dolog történe a csendben. Eleszik például egymás elől az angyalbögyörőt, vagy mezetenre vetkeznek. Ilyenkor átmentem a deszkafészerbe, amelyik az ablakokkal szemben állt az udvar hosszában, aztán a réseken át benéztem hozzájuk. Előbb kinéztem a réseken, majd be az ablakokon. Csak olyankor láttam őket, ha besütött a nap. A napot viszont hamar, már délután három óra tájban eltakarta a fészer, éppen az, amelyikben gugoltam, hogy felfelé nézzek, a műhely megfeketedett plafonja felé, ahol a legkisebbik lány ült a száradó deszkák helyén. Nehéz művelet volt, és még a két tyúkot is félre kellett rugdosnom. Mindegyre a cipőfűzőmet akarták felcsipegetni, vagy a lábujjaimat. Volt egy meséskönyvünk, abban egy rajzon akarták így megenni az egész kisfiút valami Leghorn nevű szárnyas állatok.

A szász asszonynak és a két nagyobbik lányának ebből a szögből csak a fejét láttam, azt sem mindig. De tény, hogy az anya odabent is kendőt viselt. Néha megpillantottam őket derékig. Ez azt jelentette, hogy addig ültek, és akkor felálltak. Csak ültek, álltak, néha járkáltak. Olyankor egymásnak ütődtek.

A legkisebb lányt azonban állandóan láthattam, ha akartam. Pontosabban délelőtt tizenegyedtől, amikor a nap rézsút szembekerült sokosztatú ablakokkal, délután négyig, amíg a fészer árnyékát rávetette, vagy amíg el nem zsibbadt gugoltomban a lábam, s a bizsergés olyan érzés volt, amilyent

a szóдавíz vált ki. A lány ezalatt a magasban hevert, kényelmesen.

Nagymama egy nap rám nyitott a fészkerben, szinte hanyatt estem a fénytől, mert akkor már szembesütött. – Mit csinálsz te itt? – kérdezte. – Csak nem malackodol?

Bedugtam hirtelen mutatóujjamat a résbe, amelyiken át addig a smitteket kémleltem. – Beszorult – mondtam. – Segítsen ki.

Nagymama bámult rám egy ideig, aztán kacagva kifordult az ajtón, és a sáros udvaron keresztül cuppogva átment egyenesen a szászokhoz. Belökte az ő ajtójukat, ami szintén a miénk volt, és egy pillanatra láttam a helyiség egy részét, éppen a földeset. Majdnem teljesen üres volt, még fel is separték, locsolták. Egyeden gyümölcsizes láda állt ott, rajta kék zománcos vödör, mellette piros csanak. Aztán eltakarták azt is: jött az összes. Elöl a középső lány, egy kövér szőke, nyomában a legnagyobb, egy még kövérebb szőke, utánuk az anyjuk a lekötött nagy fejével, végül az én nagyanyám. Csak úgy tessékelt a három smittet, szinte lökdöste őket maga előtt. Meg akart mutatni nekik, ahogy ott guggolok a fészkerben, és beszorult az ujjam. A szász nők azonban nem nevettek, pedig nagyanyám azt szerette volna. Mondta is: – Olyan röhejes vagy, bogárkám. Mondd meg nekik, hogy te most olyan röhejes vagy. Ugye?

A legkisebb lány még csak a létra közepénél járt ekkor, de én már előbb láttam a nyitott ajtókon át a csóré fenekét, amikor megfordulva lelépett a legfelső fokra. Két combja között sötétebb rózsaszínű volt, mint egyebütt, szinte lila. Az anyja meg befelé tartott, és a létra tövében találkoztak.

– Helga! – szólt rá, és intett, hogy másszon vissza. – Hop-pá fel!

Helgának hívták tehát a legkisebbik lányt, és úgy látzott, nem jószántából kuksol légi kuckójában, sőt mind-egyre visszakergetik. Vissza is mászott, és mielőtt a matracra hasalt, megint láttam a színeit.

A szász asszony vizes ruhát hozott, és még valamit. Rücskös mosószappan volt a kezében, amilyent dögből főznek, marószódával, rézüstben vagy lepattogzott zománcú vájdlingban, s a keze éppolyan száraz, pikkelyes, mint aki ilyent főz. Sebesen járt a szája, ki-kivillant ezüst kacagófoga. Nagyanyámhoz beszélt, nem tudtuk, mit, csak azt, hogy nagyon komoly, ha nem éppen dühös. Mintha szidta volna nagyanyát. Mondta, mondta, teljesen fölöslegesen. Kihúztam ujjamat a résből, és felmutattam nekik. Sorra megtekintették, a szász asszony bólogatott, még csücsörített is, mint ha szájába akarná venni a bibis ujjamat. Nagyanyám tarkón ütött, hogy meglengett tőle az egész elsőáldozói frizurám.

– Sipirc befelé, ne csinálj cirkuszt megint – mondta.

A többi nő akkor már bent volt a maga helyén, az én anyám meg egy síkvidéki városban, a cementipar központjában, ahova tíz nap alatt jutott el egy levél a hegyeken át. Jönni még annál is nagyobb időközökben jött.

– Megírom a mamának, hogy maga ver – mondtam.

– Aztán miből etet? – kérdezte nagyanyám, és válaszolni erre ő nem akart, én nem tudtam. Mással meg nem nagyon beszéltünk akkoriban. Be se nagyon engedtünk senkit a kapun, „nehogy kárörvendjenek a nyomorunkon”.

Aznap tele volt a konyhánk puliszkával. Nagymama megint elméretezte. Két lábasban dagadozott libabőrösen a sár-

ga pép, mellette, egy billegő habverő rézüstben meg annyi tejjel elkevert szilvaíz, hogy meghívhattuk volna rá Jézus Krisztust a tizenkét apostollal utolsó vacsorára. Ők is utálták volna, főleg, ha két napon át azt kell enniük. Talán a feresztre feszítéstől is elment volna a kedvük. Nagyapám sem szerette a puliszkát, attól még Bukarestben csömörölt meg, s csak húzogatta bajuszkáját. Neki is olyan kis pamacs meredt szét az orra alól, mint Schmidt bácsinak.

– Leskelődött az úrfi – mondta neki nagyanyám.

– Jó – felelte nagyapa. Mostanában mindenre azt mondta, jó, aztán elment lefeküdni. A szobai piros plüssdíványon bevert órákig, amelyiknek réz oroszlánfejek voltak a hengeres karfáin. Egyikre a fejét támasztotta, másokra a lábát, cipőstől. A leengedett ablakredőnyön át becsíkozta a fény, később megkegyelmezett neki, és elsötétült a szoba.

Tele volt a fal fényképekkel, az ágy felett éppenséggel Jézus mutatott a mellkasán lángoló, kivett szívére, szemközt nagy-apám állt, négy kötényes inas társaságában, egy díjnyertes ebédlőasztal mellett, magas gallérú ingben. Apám barna katonaruhájának vállán virítottak a csont krumplivirágok. De nagyapa nem a fényképeket nézte. Nem nézett az akkor már semmit.

– Csak kacagni akartam egyet – mondta nagyanyám a konyhában. – De ezek a bakszások nem nagyon barátkoznak. Igaz is, ki tudja ki ül most a házukban? Te nem sajnálod őket?

Az igazság az, hogy a kitelepített szászokat nem merte sajnálni senki. Én meg nem tudtam. A másik igazság az, hogy jól megvoltak itt maguknak. Az élethez elég egy szoba, egy kicsi só meg víz. Nem volt miért beszélni erről, se a smittekéről. Ők néha előjöttek az ajtónkkal szemközti víz-

csaphoz, teleengedték kék zománcos vödriket, nézték közben a rododendronbokrokat, aztán visszamentek a szállásukra, és cakkos csíkot hagyott nyomukban a kiloccsanó víz. Amikor kapukulcsot is reszeltettek maguknak, többé már nem volt amiért hozzánk szóljanak. Más meg nem nyitotta ránk a kaput, nem is tudta volna. Fényképalbumban néztem a szüreti multságokat. Porcelánbiliből sört ivott egy disznó, mellette kétfelől pödrött bajszú férfiak emelték magasra a sétapálcájukat, és úgy tettek, mintha énekelnének. Nagypának is nagyobb bajsza volt abban az időben, kétfelől rászállhatott volna szárnyaira egy-egy madár. De még holló is.

Egy bútorrecsegtető meleg délutánon zömök bábút találtam a szekreterfiókban. Fehér gombos fekete fakabátja cipőjéig ért le arasznyi testén, amikor meg felfelé, az esztergált cilindere felé húztam, egyszer csak előmeredt piros végű, nagy micsodája. Mozgattam rajta a kabátot, lassan, ütemesen, az az izé meg mindegyre előrebukott. Volt a fiókban egy vastag levélboríték is, benne kartonlapra felvarrt cigaretták. Valahova Ukrajnába címezték, megszületésem évében, de visszahozta a hadiposta. Kipiszkáltam a cérnahurok alól egy ellaposodott Simphoniát, meggyújtottam a konyhakályha parázsánál, és lassan elszívtam, amíg nagyanya a templomban meggyóna egy békepapnak, hogy milyen igazságtalanul bánt velem a fészerve, vagy valami mást. Egészen elzsibbadt a fejem a füsttől. Éreztem, ahogy megtelik vele, még a szemem is homályos lehetett.

Egyszóval nem jártam le a kisebbik műhelybe, hallgatózni, nemhogy a fészerve, nézni. Hogy nem láttam őket, a szászok mintha még titokzatosabbakká váltak volna, úgy, mint mikor megsokszorozódik valami. Már az is, hogy:

szász! Mi a fene lehet? Mert még csak nem is német. Csak evangélikus. Vagy inkább lutheránus, mindegy. És vajon mit követtek el? Elvégre ok nélkül nem hozza el őket a falujukból hozzánk a kormány. Lehet, hogy vigyáznunk kellett volna rájuk, ne mind járkáljanak szerte a városban. Igaz, nem sokat járkáltak, még az udvaron sem, azt sem tudtam, hova dugják el a szemetüket. Hátul, a budi mellett csak a mi rothadtan is felismerhető konyhai hulladékainkat találtam azon a szortyogó kis dombon. Ők, az után a fészker-dolog után is, úgy elpárologtak, akár a szemetük. Biztosan röhögtek, bezárkózva a műhelyünkbe. A szemünkbe nem mertek. Hanem leült a három nő, ki-ki a székére, vagyis a nagypapa félbehagyott székeire, szája elé tartotta a jól mosott kezét, és némán vihogott. A kicsi leányka nyilván szaporán kérdezgette a plafon alól, hogy min mulatnak. De nem mondták meg neki. Ezek olyanok. Csak akkor beszélnek, amikor nem kellene. A fehérnép is, a szoros kendőjével, hogy jött ahhoz, hogy legorombítsa az én nagyanyámat? Ki tudja, milyen rémségeket mondott neki? Lehet, azt még egy békepap sem bocsátaná meg. Aztán odabent még azt is kacagta, hogy az öregasszony nem értette, s hogy ő milyen bátor. Talán még ittak is a sikerükre. Állt az ablakukban egy zöld üveg, át lehetett látni rajta, és kinagyította a dolgokat, abban meg volt valami, ugyancsak átlátszó folyadék.

Miközben nagydolgomra igyekezve végimentem az udvaron, megnéztem azt az üveget, és mintha hiányzott volna belőle, háromnegyedéig ért az ital karimája. Most legalább marta a belüket, azért is jártak elő vízért mindegyre. Mert hogy nem sokat ettek, az biztos, kiderült a szemetükből, ami nem volt. Ég a pokol, ahogy nagyanyám szokta mondani, amikor nagypapa bent hevert a díványon, cipőjét a karfára hegyelve.

Lementem egyszer, déltájban a műhelyünkbe egy vesszőkosárral, tüzelőért, és hallottam, hogy a smittek sírnak odaát. Tisztán hallatszott, hogy három nő hüppög, hasonló hangokon. A farakás felett a közajtóhoz hajoltam, hogy csupa por lett a fülem. Ők meg egy szót sem szóltak, csak sirtak folyékonyan. A déli sírás megalázó.

– Miért nem csinálnak ezek semmit? – kérdeztem este nagyapámtól. – Fizet nekik az állam?

A bakancsát takarította éppen az udvarra nyíló ajtóban, mert másnap be akart menni az igazgatójához a nyugdíja dolgában, ugyanis elég öreg volt hozzá, de ahhoz képest kevés évet töltött állami szolgálatban. Két lámpa állt az utcában, egyik a kapunk előtt, annak fénye rásütött, és nagyapám úgy nézett ki tőle, mintha újságpapírba csomagolták volna. Még zörgött is egy kicsit.

– Ne hallgass te nagyanyádra – mondta csendesen. Nagyanyám éppen vecsernyén volt, szokás szerint az első padban térdelt, mint afféle tekintélyes iparosné. – Ugye, nem viszi le nekik a maradékot? Tudtam.

Letette fekete bakancsát az asztalra, bement a sötét szobába, és lefeküdt. Másnap úgy indult be a gyárba, hogy csak az egyik bakancsa volt kifényesítve, az is csak félig, nekem meg eszembe jutott, hogy a kicsi lányt, Helgát nem hallottam a többiekkel sírni. Úgy, hogy megint a közajtóhoz tapasztottam a fülem, de nem hallatszott a tegnapi hangjuk. Olyan csend volt odaát, amilyen egy ledugaszolt teli üvegben lehet. A fészter felett besütött hozzájuk a nap, a gyér bútorok árnyékaival berendezte a szobát. De nem látszott a három nő feje, csak a kicsi lány odafönt. Ő tetőtől talpig. A feje borzas volt, a talpa fekete. A hátán feküdt, és a régebbi enyvfőzésektől befüstölődött mennyezetet kaparta, csiszálta

a lábával. Elmélyülten csinálta, mint kinek nem számít, hogy felképelik, amiért összekeni az egyetlen ruháját.

Aznap egyszerre szállt a levegőben a cement, a korom és a fapor. A fészker résein besüvöltő fényben szinte meg lehetett különböztetni a porszemeket, eredet, fajta és természet szerint. Messziről, egy égi lyukon át nézve, biztosan az egész város így derengett ebben a szitálásban. A törvényszék óratornya kimeredt az elváltozott fényből, és falainak sárgája mintegy magyarázhatónak látszott. A mi városunkban eszerint sárga, szürke és halványfekete volt minden, ha a feketének van halványa. Sárgálltak tövüknél a fűcsomók is a parkban, a betonmedence körül, amelyiknek egy óvóhely teteje volt az alja a háború alatt, s most működő vázában szegfűk meredeztek a közepén. A cementgyári szakács szerint, aki néha a kantinban megspórolt húst hozta nekünk, a pártbizottság rendezett be ott bunkert magának, és át is mehetnek bármikor az út alatt, ha szorul a kapca; mások szerint krumplit tároltak benne, hogy betömjük a szánkat, amikor kongani kezdenek a boltok, a gyárkérmények füstjén át elszürkülve lehull a hó, és fekete nyomot hagynak benne a rézszerű répaikkal odébbállt kofák. Rozsdaszín olajfestékkel bemázolt kőbékák köpték a vizet a medencébe négy felől.

Feketék voltak az ázott vasak: kapusarkok, parki lépcsőkorklátok, a pincegádorok és a svájcisapkák, a múzeumi kézbilincsek, az ifjabb bajszok és a szemek is, mert ki ideköltözött, megváltoztatta a szeme színét, és biztosan a szászok is ezt teszik majd. Az asszony ezüst kacagófoga is szürke valójában. A szürkének megszámlálhatatlan árnyalata borult a városra, és türemkedett ki belőle, feketétől a fehérig az összes. Akár egy filmnegatívon.

A fészerben is olyan volt, mint egy fényképezőgép dobozában, amint az ember éppen felkerül a celluloidszalagra, és ezt érzi is. A tyúkokról tudtam, hogy piszkossárgák, és most szürkén totyogtak a homályban. A kisebbik vére, amikor bicskámmal átvágtam a nyakát, feketén csurgott le egy sárga foltra, egy fényoszlop talapzatára, és ott természetes színével ragyogott. Szétterítettem a tyúk két szárnyát, hogy ne vergődhessen, bal kezemben lüktetett a gyűrűs gigája, a jobbat melegen összespriccelte. Álltam felette, amíg elcsitult, aztán érdes lábainál fogva felemeltem, megráztam egy kicsit, és nehéz cseppek koppantak a földön, de azokat már nem láttam.

Ballal kopogtam a szászok ajtaján, a tyúk feje is hozzáverődött, jobb kezemről közben zsebem bélésvásznába töröltem a vért, és számoltam magamban, mértem az időt, Huszonkettő, huszonhárom, huszonnégy. Ezeknek a számoknak a kimondása egy-egy másodpercbe telik, de vigyázni kell, ha magában beszél az ember. A legnagyobb lány ért volna leghamarabb az ajtóhoz, mert kövérsége ellenére is a legfürgébbnek tűnt közülük, a középsőnek némileg több időre lett volna szüksége ehhez, az anyjuk meg talán ki se nyitotta volna, mert mindig félt valamitől, köténye zsebében hordta a kulcsot. Sok idő telt el, és ebből tudtam, hogy Helga lesz az. Lemászik a létráról a rózsaszínjeivel, talán hallgatózik is egy kicsit. Huszonhárom, huszonnégy – mondtam magamban tizenhetedszerre, aztán kopogtam megint.

– Ja – hallottam, közvetlenül az ajtó mögül. Olyan mély volt a hangja, már azt hittem, nem ő az. Mintha egy ismeretlen asszonyt rejtegettek volna mostanig, talán éppen erre az alkalomra, hogy helyettük beszéljen.

– Csak a tyúkot akarom odaadni – mondtam – nagyanya küldte. Egészségükre.

– Ja – mondta megint. Ez igent jelentett, csak nem tudjam, mire mondott igent. Jobb könyökömmel lenyomtam a kilincset, és akadálytalanul kipattant az ajtó, befelé lendült. Helga akkor már a rengő létra közepénél járt, sebesen kapaszkodott vissza a mennyezetre, ugrált a kis fenekére.

Nagyapa gyalupadját láttam az ablaknál, azon kék lábasokat, az átlátszó zöld üveget és ugyanolyan zöld szvetter-előket, –ujjakat. Kiálltak belőlük a kötőtűk. A szemközti falra kék-vörös falinaptárt rajzszögeltek, két évvel korábban, rajta egy ugyanolyan lángoló szívű Jézus mutatta magát, mint a miénk, csak ez színesben. A miénk is volt, katolikus. Itt felejtettük nekik a Jézusunkat.

Itt azonban nem volt minden fekete vagy sárga, és Helga egyáltalán nem volt az. Magaslati ágyáról azt figyelte, ahogy a tyúk nyakából lecsepeg a vér, mintha az időt mérné az is. Tépett szélű piros foltok gyűltek laposan a padlón. A földes részen álltam, húzott a hidege.

– Hova tegyem? – kérdeztem, aztán elszótagoltam neki, egyre hangosabban, mint a süketeknek: – Ho-va te-gyem? A tyú-kot ho-va te-he-tem? A-ján-dék.

Helgának így közlő, másfél méterről, fent a magasban kék volt a szeme, és enyhén vöröses, gyulladt a szemfehérje. Biztosan túl sokat nézte a kormos plafont. Most meg engem, de úgy, mintha rám vetítené azt az egész feketeséget.

– Enni hoztam – szólaltam meg. – Ne ijedj meg, nem megyek fel.

Végül, hogy megnyugtassam, elvettem a létrát, a tapasztos falnak támasztottam, le is vertem róla egy darabot. Ehhez előbb le kellett tennem a tyúkot, és éppen egy szvet-

terre sikerült, a dögből meg elől jött a vér, hátul a szar, ki a gyapjú zöldjére. Ennek is most jutott eszébe így elengedni magát.

Helga a helyén maradt, a kukulóriumban, megszokta ott, és mégis ijedt volt. Az idősebb nővérét, a lehallgatott nagy sírás-rívás után, orvoshoz vagy bábához kísérte az anyja meg a kisebbik nővér, mert valójában nem is kövér volt, hanem viselős. De hogy történhetett, azaz mikor? A tetejébe egy magyar fiú volt a tettes. Na, ez a tragédia. Ilyesmik vannak általában az egyszerű dolgok mélyén, ahogyan nagyanyám mondta este. Ezt azonban most még nem tudtam, és esete sem nagyon értettem. Miért kellene a dolgok mélyén másvalaminek lenni, mint maga a dolog? Mintha nem töltenék ki teljesen önmaguk határait, és beléjük lehetne még rakni valamit.

– Ne féljél – mondtam megint Helgának. – Maradj ott magadnak. Hoztam egy tyúkot. Nem kérek mást érte, csak mutasd meg a lábad közit. Nem kell legyere.

Nem tudtam elmagyarázni neki, meg pedig nem mutathattam. Elkezdtem mosolyogni, hogy hátha megérti, legalábbis múlik az ijedtsége. Aztán meg beszélni kezdtem, az néha jó. Sok mindenre jó, és még többre rossz, mint kiderült.

– Azt mondja a nagyapa, egy tyúkért csináltak ennél többet is, még embert is öltek érte. De én neked öltem meg. Szerinte a háborúban egy tyúkkal egy szakasz ember, azaz katona életét meg lehetett volna menteni. A te apád is volt katona, biztosan. Megkérdezhetnéd tőle. Még aranygyűrűt is adtak egy tyúkért. Tudod te, mi ez. Biztos volt nektek tyúkok odahaza, ne ijedj meg tőle. Biztosan még több is volt, mint nekünk. Kotkodács. Érted? Kotkodács.

Most mozdult először odafent, a létrát mutatta. Vagy azt, hogy elvettem a létrát. Félkört írt le a kezével, de olyan bizonytalanul, nem bírtam eldönteni, kell neki a létra, vagy éppenséggel fél, hogy visszateszem a helyére, és akkor fel is megyek. Lehet, ki kellett volna mennem ebből a szobaszerűségből, csak hogy a tyúknak mindenképpen nyoma marad ott. Azok a vércseppek a földes padlón többet mondtak volna annak, aki nézi, mint Helga az anyanyelvén, akárhány szót ismert is. Össze kellett volna barátkoznunk, hogy hazudhasson. A hazugsághoz többnyire nem szükséges magyarázat. De az igazat meg kellett volna magyaráznom. Legalább azt, hogy enni hoztam a smitteknek, nem egyebet. Még csak nem is nekik kellett volna elmagyaráznom, hanem a nagyanyámnak, akinek a két, ünnepre szánt tyúkjuk közül leöltem az egyiket. Igaz, a kisebbiket csak.

De ezt már éjszaka, a konyhai ágyban fejtegettem magamnak, akkor csak álltam Helga alatt, vártam, hogy tegyen valamit. Elsírta magát. Érett asszonyok szokták így.

– Haza – mondta, és értettem is. – Nem mehet haza.

Úgy tört föl belőle a zokogás, mint dolgok mélyéről az értelmük, ha veszélybe kerülnek.

Helyére állítottam a létrát, de ő nem mozdult, nem indult se haza, se sehova.

A tyúkot bedobtam a fészkerbe, az élő társa mellé, higgyenek róla, amit akarnak. Nagyanyám úgyis azt mondja majd, hogy kirabolták a szászok. Este éppen azt mondta.

Énutánam nem maradt más, csak a szászoknál a vér – mondogattam aztán, elég gyakran. Elmondtam később Helgának is, Frankfurtban. A majnaiban. Megállt mellettem a lejtős, tiszta utcán, egy viaszos levelű bokornál, laza kontyán tündökölt a fény.

– Ó, csak az kellett neked? – kérdezte, és mosolygott, tiszta szájjal. – Azt akartad? Istenem, milyen gyerekek vagyunk. Ja.

Jelen időt használt. Tudtam már annyit németül, hogy megértsem.

2.

– Nem, nem – mondta –, csupa élet volt. A tyúk vére mi más? A nővérem terhessége is: élet, ha megszakadt is. Gyönyörű volt az a vér.

Feküdtem mellette, az egymás testnyílásait is felfedő közelségben, és egyszerre félelmetesnek tűnt ez az asszony. Jó időnek kellett eltelnie, amíg megfejtetem, hogy a vér számára is a múltban csillog, és fura lelkesültsége az emlékeknek szól. Ugyanakkor képtelen volt felidézni a dolgokat, maga az emlékezés ténye ragadta el. Ebből származott át valami rám, amint a véres ragyogás visszfényével váratlanul megjelentem abból a kisvárosból. Nem csupán felidéztem benne a dolgokat, hanem meg is jelenítettem, akár egy színész. Egy lemaszkírozott, utcai ruhába bújt átváltozóművész, amilyent ágyba akarnak vinni a lányok. Helgának sikerült, s így a színdarabból is átélhetett jeleneteket vagy inkább hangulatokat.

Itt volt aztán, az időbeli távolság mellett, a földrajzi is. A tiltás maga. Hogy az országba éppúgy nem mehetett vissza, mint a gyerekkorába. Ez feszültséggel és némi vágyakozó szépséggel töltötte el, ha létezik ilyen. Odaadása a szerelemben nem nekem szólt, hanem önmagának, annak a vágyának szolgáltatva ki, követelőzőn, amelyiknek elmúlt tárgyát el nem érheti. Mondhatni, a sóvárgásra sóvárgott, és

mohósága reménytelenség volt: tudta, hogy nem elégíthető ki. Mint mikor az ember megérzi egy villanó pillanatban, hogy léteznek más világok, sorsok, és azok is valóságosak, éppen csak nincs átjárás innen oda. A szerelem, de a jóízű szeretkezés is lehet ilyen átjárás keresése, és az a tudat teszi gyakran drámaivá, hogy kudarcra van ítélve. A drámaiság pedig fokozza – ha nem éppenséggel okozza – az élvezetet. Színpadias drámaiság, valóban, és gyakran vagyunk színpadiasak partnereinkkel. Legalábbis ismétljük a régi, meghitt és valódi szerelmekben tanult, visszamaradt gesztusokat, szavakat. A tanulság mindössze annyi: a múlt odább van. Sovány dolog. És hát majd a halál, az visszavezet belé. A halál gondolata, szeretkezés után, igazán színpadias. Olyankor valóságosan valódi a dráma: a megjátszott gesztusokban.

– Ó, azt mondtam nekik, hogy az én vérem az. Nagylány lettem.

Helga úgy mosolygott, akár a víz alól, és tudtam: hazudik. Ő maga sem veszi észre, de kifinomultságában, magányában, a vér iránti hirtelen révületében mondja újra a gyerekkori történetét, amely magától is elváltozott volna mostanig, de ő mintegy visszavetítette aznap ajzottságát arra az ártatlan időre, amikor még a vér is büntelen volt – mostanra jelkép vagy jel csupán.

– Igen, igen, a tyúk vére az mondtam, az enyém, és lehet, hogy izgalmamban akkor tényleg véreztem is, először életemben.

Tűnődve, mélán mondta mindezt, az örület árnyékába húzódva szinte. Mint ki egy házomlásból mered kifelé az ablakon, hull körülötte a téglá, gomolygó porral a vakolat, és ő csak ül mozdulatlanul a keretben, belefeledkezve valami

sugaras-lombos látványba, amely éppen nyugalma, békéje, az ellentéte folytán rémes a veszély közepette, a külső szemlélő számára legalábbis. Hiszen pusztán nézője voltam közös emlékeinknek. Helga eksztázisa kirekesztett, mégis ijesztett, igazság szerint. Azok a régi dolgok önmagukban semmit sem értek, a magyarázatuk kölcsönzött nekik némi realitást – és itt a kölcsönzött azért az illő kifejezés, mert hiszen csupán ideig-óráig keltette életre a dolgokat az értelmezés, a szándék és a vágy, majd az életet vissza lehetett vonni, a dolgok újra önmaguk kontúrjaiba merevedtek, ugyanakkor beláthatatlan messzeségbe vetítette őket valami fekete fény, hogy ott összeálljanak megint, mindenik a maga határvonalával, de együttesen egy újabb, önálló alakzatot alkotva. Az volt ott a berendezett semmi, Isten szeme fókuszában.

Megrettentem ettől a gondolattól. Nem lett volna szabad ideig jutnom. A képtelen társítások veszélyesen fellazítják a lényünket megfosztják védettségétől, és bármi megtörténhet velünk. És én nem ezért utaztam ilyen messzire, De mint-ha Helga sugallta volna az egészet, talán az enyémhez tapadó bőrén át, így aztán csöndes, már-már jólnevelt örülete valószínűsnek, tehát helyénvalónak látszott, éppen én voltam rá a tanú, és a rossz irányba tért gondolataim, társításaim.

Hiszen tény maroknyi volt csak. Régen, gyerekkorunkban, egy leölt tyúkot vittem Helgáéknak, akik akkor az udvarunkon laktak. Ennyi. A többi magyarázat, körülmény, utóérzet és emlék. Csupa megfoghatatlan és megváltoztatható elem: egy erőter mégis, amelyben a tények összeállnak azzá, amik, majd újabb érzeteket, értelmezéseket sugároznak szét, megsokszorozva a világ dolgait, az összejetket. Az osztódás átélése döbentett meg ott, Frankfurt kül-

városában, Helga ágyában, az, hogy létezett bennem ez a tudás, de sejtelmem sem volt róla, csak néha tört fel bizonyos érzetekben, a bőr bizsergéseiben vagy egy szóvételben, s még olyankor sem jöttem rá, mi az; az okára semmiképpen. Helga tébolyba hajló érzékenysége volt szükség ahhoz, hogy a valóságosnál élőbbé, értelmezhetővé tegyem a gyerekkori történeteket. Értelmezésük viszont messzire sodorta őket, azt jelentette, hogy még egyszer nem élhetem át a maguk nyers valóságában. Némi melankóliával vettem ezt tudomásul – amennyi a múltbeli dolgoknak kijár. Főlényesen mosolyogtam ijedségemen, mely nem volt egyéb tudatlanságnál.

A tények tehát szűkösek. Kitelepített szászok laktak egy műhelyétől megfosztott iparosnál – aki véletlenül a nagyapám volt –, és nem tudtak kapcsolatot találni egymással, és nem is csak a különböző nyelvük miatt. A gyerekek sem barátkoztak össze, noha nekik nem kellett erőt venniük a félelmükön, hiszen nem közölték velük az ijesztő és mindenható döntéseket, az okokat, noha nem is védték őket. Aztán egy kis vér folyt. Némi fennköltséggel szólva: a kisfiú gyilkolt a lány kedvéért. Ez azonban már az értelmezések iszamos tartományába tartozik.

A vére mindketten emlékeznek, negyedszázad múltán is, azt nem fedték el a későbbi történetek, átütött rajtuk. Ilyen értelemben valóban az életet jelentette, a forrását, a folytonosságát, a veszélyeztetettségét, sőt a végét is. Csak-hogy ennek a kifinomult nőnek nem valóság volt az sem, akárcsak az élet: hanem mese. Mondhatni, kiürült, akár egy húsdaráló, miután felaprózta a konkrétumokat, és maga a művelet rémségesebb volt holt anyagánál. Erre emlékszik inkább, nem az eseményekre. A viszontagságokkal szem-

ben megvolt a maga kitanult, fortélyos ellenállása, többek között éppen a felejtés. Ellenállása pedig éppen addig tartott, ameddig a borzasztóságok. Szabadulva mintha az életét veszítette volna el, félelmei és egyéb reakciói hiábavalóan csüngtek azután, akár csökevényes többlet végtagok. Önmagában az űrt aztán egzaltáltsággal töltötte fel: kinyagított elemeket és összekevert dolgokat. Számára a tyúk néhány csepp vére, misztikusan, magát a valóságot jelentette, vagy csak jelképezte. Némi erotikát is, persze. Való igaz, a régi történetnek megvolt a maga erotikus tartalma, felhangja legalább. Vagy talán a mélye, az a dolgok aljára üledett önsúly, amely megtartotta őket a maguk helyén. Volt egy mókás szexuális vonatkozása is: a nővére terhesége. Dekameronba illő mesévé vált már; a szomszéd fiú, a trafikos göndör csemetéje, a fészer hátát kibontva járt át éjszakánként, az egyetlen ivarérett férfiként, akiben a vágy mellett kellő bátor lelemény is felébredt. A maga idején mindez egyszerű volt, és tragikus. Számomra titokzatos, tehát bonyolult. De minthogy Helga sem értette az egészet, könnyen elváltozott benne, amikor pedig mögöttes részleteiről értesült, nevetségesnek is látszott. Mással történt, ráadásul jó véget ért.

Néhány év múlva hazajutottak tőlünk a falujukba, és nyomban intézni kezdték a kitelepülésüket. Legnehezebb volt felkerülniük arra a listára, amelyikről a fejpénzt fizető német állam válogatta az embereket, családokat. Az a várakozás egyöntetű volt, és már csak ezért sem hagyott nyomokat, csupán önmaga melankolikus érzését. Felszámoltak maguk körül mindent, és nem kaptak, nem leltek helyébe mást, az egész űrt a végenincs remény töltötte ki. Az az időszak volt, amely alatt Helga maga is mintegy kiürült,

hibernációjában semmire nem emlékezett, talán csak arra a még régebbi kora délutánra, amikor rátört egy fiú, vérző tyúkkal a kezében. Akkor éppen anyjára és a nővéreire várt, és a várakozásnak ebbe a készenléti, túlérzékeny állapotába rontott be az a gyerek. Helga aztán felnőtt, és mintha nem érdekelte volna. Magafajtájúak között élt már, és nem volt mivel szembeszegülnie. Kiművelte magát, és ez azt jelentette, hogy semlegessé váltak az ösztönei, nem reagáltak, mert nem érték olyan kegyetlen ingerek, mint amilyenekhez hozzászokott. Nem tudott mit kezdeni az ösztöneivel, a tanult reakcióival. Kipróbálta a buddhizmust is, de túlságosan kézenfekvőnek bizonyult, egynemű volt az is, akár a várakozás egy idegenné vált helyen, s a meghirdetett szeretet intenzitása nem ért fel a félelemével. Az alkohol sem ragadta el: abban sem bírt elmenni a végletekig. Szenvedélyévé sem vált, nemhogy betegséggé, amivel megküzdhetett volna. Erre vágyott pedig, éppen olyan öntudatlanul, amilyen a betegség. Aztán vesebajt kapott, és már-már úgy hitte, valóban él. Szenvedett, és nem akart szenvedni. Kihasználta a betegséget, és élvezte a harcot ellene. Kellőképpen erős, veszélyes inger volt. Néha belealudt, igen közel került a megsemmisüléshez, ringatózott benne.

Betegsége alatt többször és élesebben is emlékezett a régi borzalmakra, nemcsak azért, mert több ideje jutott az elmélyülésre, az önfeladásra, hanem mert az életveszély ugyanolyan közel vitte az élet érzetéhez, akár az emlékei. Az egész betegség maga olyan volt, mint az emlékezés. Vagy a nem-létezők felidézése. Fellábadva, Helga egyszerű lett, már-már sima. Tünetmentes. Akkor gondolt először arra, hogy nem jó. Nem tudta megfogalmazni, mi nem jó, a betegség vagy valami más, ez az érzés annyira kitöltötte, hogy

nem hagyott helyet az értelmezéseknek. De szenttelenül gondolt erre is, mintha végleg meggyógyult volna, s nem le-selkedne rá ezután már soha vírus, szesz vagy szerelem. Ér-dekesnek tartotta viszont, hogy időközben megszépült. Tet-szett is magának. Akár egy kép. Vagy inkább tévéreklám. Nem volt már egészen fiatal, és a haja most változott ham-vasszőkévé, kiegyenesedett és selymessé vált. A vonásai sza-bályosak lettek, nem dülta fel őket semmi. Kacagáshoz szét-húzta az ajkait, és ilyenkor mintha zárójelek képződtek vol-na a szája két sarkában.

Most megmutatta nekem a mosolyát. Szétcsúszott az aj-ka, kivillantak szabályos, kissé hosszú fogai. Így nézett rám a nagyon kék, mozdulatlan szemével. Teste is szabályos volt, egészséges és ránctalan, enyhén rózsaszínű, akár a polaroid képen, mely nyomban kicsusszan a készülékből, amíg még ott áll a tárgy, hús-vér ablakban, és a megket-tőződéssel kétségessé válik. Az ablakredőnyön beszivárgó fényben felnyújtotta kerek karját a lámpakapcsoló felé, lát-tam szörtelenített hónalját. Végignézttem tetőtől talpig. Szép ívben feszült meg a lábfeje, benne külön-külön az inak, összeszorított ujjain halványan derengett a szabályos ová-lis köröm.

Kerek és bársonyos kar – századokon át nem bírtunk en-nél pontosabb meghatározást kitalálni. Talán nem is akar-tunk, mert éppen emiatt szeretjük: hogy kerek és bárso-nyos, akár a Helga karja. Az eszményi és a közhelyes tulaj-donképpen azonos, Helga pedig beleillett ebbe a dupla fe-nekű kategóriába. Mindegyre valami gondolattársítást vál-tott ki belőlem, és ettől furcsa, idegen állapotba kerültem, már csak a szokatlansága miatt is. Mindegyre követtem a társításaim útját, s az út során magát a gondolatot, képzé-

tet, valami másba tűntem át, valami más alakban vagy éppenséggel megfoghatatlanul. Önmagam megsokszorozódásának és elváltozásának az élménye olyan erős volt, elvont ettől az asszonytól is, a testi élvezetektől, de még érzetektől is. Enyhe félelmet éreztem, ugyanakkor enyhe kéjt. Ez az asszony valójában a képzettársításokban létezett, amelyeket kiváltott. Soha nem ismertem meg nőt így – és a megismerni most bibliai értelme szerint azt jelentette: a testébe hatolni. Zsigeri tudás, mondják, ám mégis elvont; mint valami, az izmokban, belső elválasztású mirigyekben felgyűlt vegyi hatóanyag.

– Ó, igen, egy baba vagyok – mondta csendesen, és mosolygott újra. – Ne félj tőlem. Nem kérem, hogy szeress.

– Édesapáddal mi történt? – kérdeztem.

– Nem tudom – mondta. – Élt, meghalt.

– S a mama?

– Ugyanúgy.

Idősebb nővére valahol Dél-Amerikában élt, három gyereket szült – de egyik sem *az* –, latinos neveket adott nekik. Nála jóval idősebb férje feltehetően náci volt a háború alatt, fura módon inkább annak a vége felé, és nem jött át többé erre a földrészre. – Megértem – mondta Helga –, olyan unalmas itt.

Vártam, hogy mond még valamit – itt valóban elkelt volna némi magyarázat, főként egy olyan család tagjától, amelyiket a nácik bűneiért büntettek, noha maga nem volt az –, Helga azonban a mennyezetet nézte, s arra gondoltam, nekem sem lehet jobb dolgom, mint az ő mellét, testét nézni, miért érdekelne egy végzetesen idegen fasiszta, ha az volt is az a távoli, öreg férfi.

Helga mellett valamiképpen minden mindegy volt. Ta-

lán azért, mert nem tudtam azonosítani azzal a mennyezet alól leskelődő gyereklánnyal, holott eszem szerint ugyanaz volt. Az emlékbeli történet azonban mintha végleg idegenként játszódtott volna le, és játszódtott volna tovább, én magam is véletlen szereplőjének hatottam. Mintha én találtam volna ki az egészet, és akár folytathatnám. Ez rendjén is lett volna, legalábbis érthető, magyarázható. Csakhogy ez a mostani történet, a találkozásunk, szeretkezésünk és a beszélgetésünk sem volt valóságos. Nem lehetett az. Itt maradtam volna Helga mellett, az elhalt férje házában, és még csak nem is kellett volna beleszoknom. Adott volt, és valószerűtlen ugyanakkor. Fényképek ilyenek. Jó adag fetisizmus kellett volna ahhoz, hogy valóságosnak tartsam.

– Miért nem mesélsz? – kérdezte. – A férfiak ilyenkor szoktak.

– Mit meséljek?

– Milyen ott?

Ez az egyszerű volt a legmeglepőbb kérdése az összes közül, nem illett hozzá, a felszabadult és végletes alakjához, a mindentől független lényéhez. Az érdeklődés valahogy esendővé tette. Képszerűen megjelent előttem, amint fényes kések szúrnak kifelé a testéből, elrontva csinált harmóniáját. Azt is tudtam, nem bírom kielégíteni a kíváncsiságát, és nem csak azért, mert az otthoni világ, amelyben éltem, és amelyből egy helgányi időre kiszakadtam, nem lehetett azonos az ő emlékeiben megőrzöttel, illetve elhagyottal; ez az eltolódás, az átfedés lehetőségét kizáró elválkozás természetes. De úgy éreztem, képtelen vagyok utolérni. Csak cipelném utána a régi dolgokat, a valóság részleteit, szétszerelt darabonként, és így megterhelve lemaradnék a könnyűsége mögött, tétován, elveszetten állanék, és aztán nem tud-

nám helyükre tenni a dolgokat. Azt azonban felfogtam, hogy érdeklődése nem mesém lehetséges tárgya, az elhagyott táj és emberek felé irányul, hanem mintegy az életet keresi, és még csak nem is az a fontos számára, hanem az átjárás, az út, amelyet neki nyithatok, amelyen végigkínlódhatja magát. Most éppen visszafelé. Tulajdonképpen mindegy, merre. Önmagával kereste a kapcsolatot; és olyan nagyon közhelyes ötlet volt, hogy jobb híján saját kislányi alakját próbálja kézen fogni és átvezetni ide: a kék-ezüstszínű lakásba azt a régi, elnyomott alakot – és mintha lehetne. Ez a túlságosan közhelyes vágya – mint egyébként az emlékezés maga is – otromba és alkalmatlan ahhoz, hogy eljussunk önmagunkhoz. Általában félrecsúszunk, irányt tévesztünk, csak a dolgok mellé jutunk el, és mintegy oldalról, ferde szögből látjuk, ahogyan én a gyermek Helgát a fészker résein át. Megtörténhet, hogy így a dolgok mögé nézünk, noha véletlenszerűen csupán, és lehet, hogy e tévesztés folytán megtaláljuk a mögöttes értelmeket, talán okokat is, de leginkább csak magyarázatokat. Derék skizofrén módszer.

Hihetetlen dolgokat mesélhettem volna csak. A nyomort, a megaláztatást, a szürkeséget és a némaságot, s mindez ebben a szobában, ebben a helyzetben, ennek a nőnek a fülében valóban mesének hatott volna. Ijedten figyeltem fel erre a tünetre: hogy újra valótlanná válik minden, ami kitöltött és egyúttal magába szívott, s amiről mindenkinek meséltem, akivel első nyugati utam során összeakadtam. Mondtam, mondtam: állami terror, éhség és félelem; és ami mindennél borzasztóbb, ijesztőbb: hogy megszokható. Lehet élni benne.

De ez a történet ugyanolyan fölöslegesnek látszott, akár

a nő mellett. Ő pedig annál idegenebb, hogy kívántam ugyanakkor, és csak ezáltal jelentett valamit, nem volt egyéb alkalmi szeretőnél, akiről azonban egy véletlen folytán piszkos kis titkot tudunk meg, és csak ez a makula teszi személyessé, gyakran még ismerőssé is. Mondhatnám: itt feküdtünk a jelenben – de abban a jelenben, amelyre vágyunk –, amelyben mindenki idegen, s ez a nő még a szokásosnál is idegenebb, mert nem illik múltbeli alakjához, a folytonosságot ő maga szakította meg. És minden, ami közben – mintegy Helga két alakja között – történt, érdekesebb volt nála magánál. Igenis, amolyan történelemféle, az úgynevezett körülmények. A mi vidékünkön, közel s távol, történelemnek nevezük mindazt, amibe nem tudunk beleszólni. Vagy mert már elmúlt, vagy mert félünk tőle. És mindig elmúlik, amire összeszedjük a bátorságunkat, hogy megértsük legalább.

Tökéletességében idegenszerű testét kiismerve, már csak ama tények érdekeltek, s talán inkább a tényekkel szeretkezem. Eszement ötlet volt, valójában nem több sejtésnél, amit a „magunkévá tenni” megfogalmazás fejez ki és rejt el leginkább. Mintha megtanulná az ember a már tudott dolgokat. „Cseszd meg a tényeket”, mondtam magamnak.

Létezett még egy tényező – vagy körülmény –, és annak is az emlékezés ferde látószögéhez lehetett köze. Hiszen néhány, fennköltén történelminek nevezett tény vagy körülmény közös volt számunkra, mégis másként kerültünk ki közülük, ha kikerültünk egyáltalán. Így vagy úgy, és különféle okból, megváltoztatta, talán eltorzította az életünket, éppen azt a szakaszt, amelyiket szinte csak a körülmények részeként éltünk át. Őket kitelepítették, bennünket államosítottak, egyre megy – mindannyiunkat kikerget-

tek a félelem hómezejére, és mi nem éreztük a félelmet, talán azért nem, mert annyira a részünkké vált. Belső szervei működését sem érzékeli az ember, és éppen ebben van valami misztikus.

– Te mesélj – mondtam Helgának. – Mi történt veletek? Otthon senki nem beszél rólatok, arról, ami veletek történt. A jövőtökről mesélnek, amikor már nem láthatnak benneteket. Irigyelnek talán. De mi történt valójában?

– Nem tudom – felelte. Elhittem neki. Hiszen éppen ez volt a lényeg: az emléknélkülisége, ettől vált olyan tökéletessé és élettelené. De mintha nem szervült volna még benne ez a tökély vagy téboly, a beleépített mesterséges szervek. Működtek, de működtek csupán. Az ölelkezés szenvedélye ellentmondott mindennek, úgy képzeltem azonban, hogy visszavezeti valahová, ahová eljutni szeretne, és még csak nem is a nők zsigeri köztársasága az. Bármennyire önfeledt, mégis tudatos az ekstázisa, kiszámított a gyönyöre, használható eszköz, módozat, a vágya másféle vágy, másfelé, noha éppen olyan testi mélységekbe irányul, mint a kéj. Olyan, akár egy pszichikai kór, amikor az ember rabul veti magát mindannak, amitől szabadulni szeretne.

– Te mesélj – kértem ravaszul. – Mondd el, milyen volt, amikor beteg voltál!

– Tulajdonképpen élveztem – felelte. – Nehogy azt hidd, hogy meg akartam halni, vagy ilyesmi. Nem ilyen egyszerű. És én nem is vagyok ennyire romantikus.

– Hát, romantikus az tényleg nem vagy.

– De te igen – mondta. – Neked van hazád, és azon törd a fejed, hogyan változtass rajta. A történelemre hivatkozol, és az igazságra. Csakhogy ezeknek semmi jelentőségük nincs. Nem többek, mint érdekesek. Olyan izgalmassá

tesznek, nem igaz? Ezért is kértem, hogy mesélj róla. Csillagtasd, lelkem, a sármodat. Te mégsem akarsz. Lehet, hogy disszidálsz, nem? És máris igyekszel felejteni. Elkezdted.

– Visszamegyek – mondtam.

– Akkor látni fogod. Érezni is fogod. Akkor majd rám fogsz emlékezni. Ez nagyon izgalmas, nem? És egy kicsit félelmetes is. Hogy ki leszek szolgáltatva az emlékezetednek. – Felkönyökölt, és tényleg izgatottnak látszott. A mellét néztem. A női mell mutatja a legtöbb formát a világon, egy asszony és a nézője helyzetétől függően. – Ha itt vagy, hazagondolsz – mondta Helga. – Otthon majd rám.

– Nem hiszem – mondtam, és közben igyekeztem megfejteni az okát, hogy vajon miért nem gondolok majd rá.

– Lehetséges – mondta. – Igen, lehet. Nem jutok majd eszedbe. Így lesz, csak azt nem tudom, miért lesz így. De érzem, hogy egyszerűen nem emlékezhetsz rám. Valamiért. Ez egy kicsit fájni fog, de az jó lesz. Szeretem a fájdalmat – mondta. – Most is jó. Nagyon jó.

Estére visszamentem a szállodába, és két nap múlva hazautaztam, anélkül, hogy bárkinek is sikerült volna elmagyaráznom valamit, azaz segítséget kérnem, és legalább ígéreteket kapnom tőlük. Valóban nem gondoltam rá mostanig. Pontosabban, néha eszembe jutott, de csak úgy, mint egy fogalom, inkább képzet. Nem kapcsolódtak hozzá érzetek, és még tökéletes látványa is megkopott, elhomályosult. Helga kihunyt. Mindannyiszor egy csinált, személytelen baba tűnt elém, és nem tudtam mit kezdeni vele. Ma azonban lefelé mentem egy lejtős utcán, a takarítatlan, jéggé fagyott hóban, és rézsút rám sütött a fény a gesztenyefák ágai között. Megálltam, és egyszerre láttam: őt és az egész történetét, az összes magyarázatokkal. Szinte sírva fakad-

tam. De aztán elszégyelltem magam a gyöngeségemért. Es inkább a szégyent választottam.

1990. január 12-e volt, legalábbis ezen a hosszúsági fokon.

2/a.

...És mindez hazugság volt. Ez a hazugság pedig mélyebbnek bizonyult, mint minden, amit sikerült megfogalmaznunk. Az utóbbi időben hajlamos voltam azt hinni, hogy egy-egy dolog értékét nem az igazságtartalma, hanem a mélysége méri. Amit igazságnak tartunk, az többnyire a dolgokra rálőcsölt, alkalomszerűen változó vélekedés – ez bizony történelmi tapasztalat, a fenébe is –, márpedig a dolgok csak önmagukban mérhetők, és mérésen az átélhetőséget, magát az átélést értem, hiszen valójában a létezők mérhetetlenek. A mélység pedig az alászállás rokon értelmű meghatározása, a statikus változatában. Az igazság alakítható és felejthető. A dolgok mélyén önmaguk állnak, és az alászállás során vagy ott találjuk mindazt, amit testünkben s az áldozati oltáron a vér jelent és jelképez, és akkor a dolgok élők, vagy üres a mélység – pontosan önmaga ürével van teli –, és akkor a dolgok halottak. Mindennek semmi köze a halmazállapotukhoz vagy a helyükhöz. Talán csak a sorozatos ismétlődésekhez, amelyekben élünk.

Azon a délutánon, 1990. január 12-én, a dolgok mélyét egy zárt rakterű teherkocsi mutatta: széttárt ajtóin át a román forradalom után segélyként érkezett narancsokra, injekcióstűkre, vattakabátokra láttam. A kocsi a kórház lejtős udvarán állt, a rosszul szigetelt hővezetékek felett meg-

alvadt hóban, vagyis az aszfaltfeljárón, a lépcsősor alatt, és az aligazgató egy műanyag szatyorba szedte ki a maga részét a segélyszállítmányból, mellette egy ötvenes, szemmel láthatóan idegen nő téblábolt, megszólalt volna, de nem tudta, hogyan. A német sofőrök a kapusszobában melegedtek egy hőszugárzónál; két hete egész nap volt villanyáramunk. Ismertem az aligazgatót, bementem én is, legalább narancsért az unokámnak. Ingerülten közölte, hogy a szállítmány a kórház és közössége címére érkezett, és hogy mit képelek én. Nem mondtam el neki.

Az idegen asszony vastag talpú cipőben is fázott, topogott, ettől lengett rajta a bő zöld posztókabát. Lehet, hogy a felháborodás, az értetlen düh rázta belülről. Pedig ránézésre türelmes, nagy teste volt, nyugodt, széles arca feszesen telt és kissé barázdált. Zöld vadászkalapot viselt, és mintegy felségjelként rucatollat. Helga középső nővére volt, a második lány, ahogy ő mondta.

Akkor már a szemközti étteremben ültünk a csempekályha forróságában, amely legalább annyira kínozott, mint honfitársaim ricsaja. Hihetetlennek tűnt, hogy itt találtam ezt a nőt, akárcsak az, hogy azonosítani tudtam. Mosolygott ezen, láttam erős műfogait.

– Ez csak természetes – mondta. – Persze hogy visszajöttem. Szükség van rám. Ez a szülőházam.

– Emlékszik még rá?

– Nagyon – mondta, a tömondatos modorában. A szavakra is emlékszik, amelyeket nálunk tanult. Úgy vélte, kötelessége elkísérni a segélyszállítmányt. Javarészt ő gyűjtötte össze, a hozzá hasonlóktól, az innen elszármazottaktól, a felejtő megbocsátóktól tehát, és most szétlopkodják. – Nem baj – mondta –, az embereknek hoztam.

Roppant egyszerű volt mindez, mi elszoktunk már az efféle természetességtől. Számunkra már az evés sem volt természetes, a meleg sem volt egyszerű. Titokzatos okai voltak, hivatali döntések álltak az életfunkcióink mögött. Természetesnek csak az ismétlődés hatott, az egyforma napok és gondok.

A nőt Barbarának hívták. Ezt a nevet használta, az ittenit cserélte erre valamilyen ismeretlen okból vagy szándékkal, és nem is közölte velem. Nem tudtam, nálunk minek hívták.

– Vége van – mondta.

– Azt hiszi?

– Másként lesz – mondta.

– Hogyan? – kérdeztem.

– Hogy bírta ki? – kérdezte ő.

– Nem bírtam ki – mondtam. – Megváltoztam. Tudja, miután 1978-ban hazajöttem Frankfurtból, rádöbbsentem, hogy ezután már nem leszek jó semmire.

– Miért nem maradt Helgával?

– Családom volt itt.

– Azért?

– Nem azért – mondtam. – Nem kellett akkor már nekem a család sem. De miután visszajöttem, csakis a családomnak éltem. Fontos lett. Nem is volt más.

– Igen – mondta, és nem tudtam, mire. Elnézett mellettem, a nyakló nélkül vedelő, gumicsizmás emberekre, a segélyszállítmányok hírére érkezett falusiakra a hátam mögött. Két hete mindenki evett, ivott, szeretkezett. A kabátjukat sem vetették le hozzá. – Nekünk szerencsénk volt a családukkal – szólalt meg Barbara. – Szegény papa, ő is mindenáron jönni akart, de én nem egyeztem bele. Azt

mondják, néhol, főként a hegyszorosokban, még mindig lőnek. Talán majd később.

– Schmidt úr él? – kérdeztem, lehetőleg udvariasan.

– Öreg már – felelte. – Majd nyáron utazik. Addig rendbe jönnek a dolgok.

– A dolgok, igen – mondtam. – A dolgok, hát persze. Át kellett volna gondolnom a dolgokat, a Helga –dolgot, és azzal együtt sok mást. Mindent, ami történt, vagy ami elmaradt. Az összes magyarázatokat, amelyek meghamisítják a tényeket, okokként szerepelnek, noha körülményeknek is vérszegények.

– Ezután utazhat – mondta Barbara. – Eljön? Szívesen látjuk. Mi is voltunk a maguk vendégei, nem igaz?

Mosolygott újra, és nekem az jutott eszembe, hogy arról van szó csupán, Barbara másként felejt, mint a húga. A legnagyobb nővér pedig nagyon messze költözött, s ez is jelenthet valamit, ennek is az emlékezéshez lehet köze, az itteni történésekhez. Barbara nevetve szólalt meg, hogy alig értettem.

– A mama még mindig úgy süti az almás pitét, mint amikor maguknak is vittünk belőle.

– Almás pitét?

– Minden szombaton.

– Szóval mi szombaton almás pitét ettünk? – kérdeztem.

– Ó, igen. Hiszen megengedték, hogy szedjünk az almafáról. És az én anyám olyan, nem akar adósa maradni senkinek. Magát is szívesen látja majd.

Azon a régi udvaron valóban álltak almafák. Sima szürke ágaik voltak, azokon halványabb szürke foltok. Tövéknél macskák sündörögtek, otthagyták a homokon a szagukat, és mindig visszaláltak.

– Nálunk laktak még, amikor meghalt a nagypapa? – kérdeztem.

– Ó, igen. Azután kevesebb süteményt küldött maguknak a mama.

Megint egy halál volt a bizonyosság. Helga hazugságainak is az volt a bizonyítékuk, az ellenpróbájuk. Fellengősen hangzott volna, ha ezt kimondom. Túlságosan sok halál volt itt ahhoz az utóbbi időben. És Barbara is túlságosan magabiztosan ült ott, magabiztosan és engedékenyen.

– Iszik valamit? – kérdeztem.

– Ó, nem, köszönöm. Alkoholt nem.

– Igyon velem. Engedjük el magunkat. Állítólag már szabad.

– Ó, ne haragudjon, de nem. Maguk itt egy kissé sok alkoholt fogyasztanak. De megértem.

Rendeltem magamnak egy egész decit, s amíg a pincér kihozta, elém állította a gyűrött, cigarettahamus abroszra, nem szóltunk egymáshoz. Barbara mindvégig kíváncsian figyelt; ez látszott rajta és a púder. Mindkettőt mértékkel alkalmazta. Levette az egyenkalapját, a huszonötös vilányégők fényében csillogott kifehéřített ősz haja.

– Az jutott eszembe – mondtam az első kerty után –, hogy valami elhíresült mondás szerint a boldog népeknek nincs történelmük. Ostobaság. Azt feltételezi, hogy a történelem csak vér és mocsok. Nahát, vér és mocsok nálunk bőven akad. És ez mégsem történelem. Hazugság. Legjobb esetben látszat. A rendszer megváltozik, de az életünk nem.

– Történelem – mondta Barbara, roppant komolyan, határozottan. – Én éppen ilyennek képzeltem.

– Micsoda, a halál? Lesz egy új évszám, amelyet megün-

nepelhet az új hatalom. A halál dátuma valami hősi emlékművön.

– Én sajnálom, hogy kimaradtam belőle – mondta Barbara. – Szerettem volna itt lenni. Helga például most sem mert eljönni. Én mindig is bátrabb voltam nála.

– Helga nem is akart.

– Ó, nagyon. Állandóan készült, de félt tőle. Félt, hogy túlságosan megviseli. Nem akarta látni a nyomort, és hogy elcsúfították a kedves helyeket.

– Túlságosan egyszerű ez így – mondtam.

– Ó, igen – mondta Barbara. Aztán megkérdezte: – Megmondjam az igazat? Örvendtem, hogy maga akkor nem maradt ott vele. Pedig ő nagyon akarta. Ő mindig nagyon akart valamit, tudja? De maguk ketten mindegyre idegondoltak volna. Maga nagyon idevalósi. Valami nagyon idegen életet éltek volna ott maguk. Azt pedig nem szabad. Az veszélyes. És Helga nem bírta volna elviselni. Nem bírta volna elviselni magát sem, de azért ott tartotta volna. Mondja, maga szerint mi az oka, hogy nem tudunk elszakadni innen?

– Ő elfelejtette. Egyszerűen elfelejtette. Az sem lehetett könnyű. De neki sikerült.

Barbara nyugodtam, szerintem fölényesen mosolygott.

– Nincsenek más emlékei – mondta. – De nem ez a lényeg. Hanem van itt, ezen a földön valami, ami...

– Hogy érzi magát? – kérdeztem közbe – Nincs túl meleg? Egy hónapja még bundakabátban itták itt a bundapalinkát, ha volt. De most fűtenek nekik. Ez a történelem?

– Természetesen – mondta Barbara. – A boldog népek történelme épp ilyen.

Untam már az egészet, történelmestől, Barbarástól. Egyre az motoszkált bennem, hogy jövünk mi ahhoz, hogy ilyes-

miről beszélünk? Csak azért, mert belekerültünk? Majd kikerülünk belőle. Valójában Helgára akartam gondolni, ez most fontosabbnak tetszett. A hazug művelet, a felejtésé, az emlékezés természete sokkal természetesebbnek hatott, mint ez az egész görcsös erőlködés, a düh és az öröm rángatózása itt körülöttem, vagy akár a valódi embervér az utcákon. A folyamat, melynek során Helga művi szerkezeté alakította át magát, és olyan embertelenné finomult: most jóval emberibbnek tűnt. Természetes erőfeszítés volt, még ha természetellenes cél érdekében is. És elérte!

Én másképp hazudtam. Hiszen hazugság volt, hogy részt vettem benne. Miben is? – nem tudtam eldönteni. És még csak részt sem vettem, hanem a része voltam. Csak elviseltem. Ha ellene tettem, szolgáltam. Igazoltam, hogy szükség van az elnyomásra, ellenem. Azt is mondhatnám: megszenvedtem az egészet – sokan mondják ezt. És akkor? Miféle érdem ez? Akárhogyan is: nem az enyém. A tetejébe, képtelen vagyok felejtani is, az állandó ismétlődés belém verte. A dolgokat, igen.

Zavart az is, hogy Barbara bátrabbnak nevezte vagy egyenesen hitte magát a húgánál. Semmihez nem kell nagyobb bátorság, mint a felejtéshez. Ahhoz, hogy mindent feladjunk, és egyedül maradjunk. A múltunkat kirúgva magunk alól, akár egy hokedlit vagy hordót, ott függeni, élve, de örökös veszélyben, mindig valaminek a határán, kiszolgáltatva egyetlen rossz mozdulatnak... A magány mindig jelen idejű. És ezért nincs benne félelem, de érződik a fölötte aratott diadal. Csak tudni kell kiélvezni, és elég hosszú nyugalom szükséges hozzá.

Helga, velem ellentétben, megcsinálta – igen, megcsinálta – magát, véglegessé és magányossá. Biztosan nem volt jó,

de kiküzdött eredmény volt, akárhogyan is. Tőle függött mit választ, és ő az egyedüllétet választotta: az önmagától való függést. Szenved, mondta a nővére, és nem hittem el. Ha szenvedett is, csak az itteni dolgokért, távoli emlékek miatt, és nem önmagáért. Bármikor abbahagyhatta. Szétszedhette, újra összerakhatta másként. Megszépíthette, akár kiúzhette lelkéből az emlékeit. Szabad volt. Nem hagyta hogy bántsa, vagy akár csak elérjen hozzá valami. Idegösszeomlással kezelik, közölte Barbara. Ezek a mostani események jelentettek az utolsó cseppet a pohárban. Hogy nem lehetett jelen. Nélküle történt, pedig úgy érezte, joga, sőt szüksége van arra, hogy vele történjenek az események

Nevetséges volt az egész, és ez ellentmondott a drámaiságnak, éppen ezért valószerűtlenné tette. Hiszen velem megtörtént, és hiába. Teljesen fölösleges volt ez a beszélgetés, nem vezetett sehova. Vagy csak újabb hazugságokhoz. Értettem már az összeset, és mindenekelőtt azt, hogy hiába mondjuk el egymásnak az igazunkat, a másikban a visszájára fordul. Értelme nincs, csak haszna, az is annyi hogy így illeszkedünk egymáshoz: mint egy könyvlap két oldala. A kettőt egyszerre lehetetlen elolvasni. Ennyi az egész.

- Hoztam magának valamit – mondta Barbara.
- Helgától?
- Ó, nem. Fogalma sem volt, hogy találkozunk.
- Magának sem.
- Ó, igen. Nem sértem meg vele? Elfogadja?
- Jó – mondtam. – Kvittek vagyunk. Narancs?
- Ó, dehogy. Fénymásológép.

Azt mondta, tartalékolta a szállítmányból, remélte találkozik egy ismerőssel, akit megajándékozhat vele. De a régi falujukban már nem talált százokat. Éppenséggel azok

adták össze, küldték a segélyt, messziről. Nyissak egy kis irodát. Később talán más berendezést is küldhet.

Ekkor jutott eszembe a vér. Megkérdeztem Barbarát, emlékszik-e rá. Ó, nem, rázta a fejét, semmiféle vérre nem emlékszik.

És akkor már biztos voltam benne, hogy mégis igaz minden. De ezt csak mi ketten tudjuk Helgával. Néha egyszerre, egy időben gondolunk rá, és az jó lesz.

HALANYA, AVAGY A SZAVAK

A selyemfiú egyik neve románul: hal. Pește. Nem tudom, miért. Azt sem tudom, miért hívják hálnak a halat.

Radu hal volt. Én akkoriban jegyellenőr voltam.

Felhívott Henrietta, kérte, szállhasson meg nálam átutazóban, csak egy éjszakára. Mielőtt megkérdeztem volna, milyen italt vegyek, közölte: Raduval van. De azért megkérdeztem, milyen italt vegyek. Azt felelte, még mindig a vodkát szereti. Volt egy kis sértődöttség a hangjában.

Ez is jól kezdődik, gondoltam.

Pedig még csak nem is folytatódott.

Feljött tehát Raduval és egy bőrönddel. Közös csomagnak látszott.

Radu karcsú, nagy fejű, fekete fiú volt. Kecses és kissé ferde karó, amilyenre minden növény felfuthat, hogy aztán virágot bontson. Henrietta már termésre érett nő volt. Kétségbeejtő gyönyörűséget okozott, amint minden lépésére gödrök képződtek a farcsokán. Melltartóban-bugyiban járt ki a fürdőszobából a selyemruhájáért vagy valamiért.

Radu illedelmesen ült a kisasztalom mellett, egy alacsony tabureten, melléig ért fel a térde. Gyéren kortyolt a vodkából. Mindannyiszor felnyögött: – Ez igen!

Mit is mondhatott volna, szegény?

Ó, nem – mondta, amikor elvettem mellőle a bőröndöt, hogy a sarokba állítsam.

Henrietta férjének csontjait hordta a bőröndben. A férj

Radu unokabátyja volt. Hét éve halt meg – lehet, hogy kilenc, de az túl soknak tűnt –, és átvihették a szülőföldjére. Az ősi rögök közé, mondta Radu. Ecetes vízzel lemossák a csontjait, és újra elföldelik, örök nyughelyén. Párásztászt fognak tartani. Kolivát osztanak szét a gyülekezetben, és apró cseréptálakat. A koliva mézzel, dióval főzött búza- és árpaszemekből készült pép. Ezt tudtam. A többit nem értettem.

A férj, mondta Radu, idegenben halt meg. Félre ne értem, ott, ahol Henrietta, a felesége élt.

Radu most, a csontokkal együtt, Henriettát is magával vitte. Ő pedig ment.

Ez volt a helyzet. Éppen csak eltelt hét év, vagy kilenc.

A bőrrönd szürke kartonból készült, behorpadt a sarka, elég törődöttnek látszott ahhoz, hogy elképzeljem: a család összes idegenben elhunyt tagját abban költöztették haza. Mondta Radu, hogy katonacsalád. Henrietta férje is katoná volt: élelmezési főtest a 2. erdélyi hadtestnél. Ételmérgezésben hunyt el.

Ez nem vicc. Voltak gyanús körülmények is.

Radu szavaiból képtelen voltam kihámozni, hogy a gyanús körülményeket a 2. hadtest vagy Henrietta teremtette meg vagy használta ki. Látszott azonban: a dolog komoly. Hallgatni kell róla.

Radu is komoly volt. A villamosipari szakközépiskolát végzett osztályelsőként ilyenek, ha vasalt kék inget, szürke pantallót vesznek fel, és mezítlábra papucscipőt. Lábfejen barna volt a bőr.

Henrietta negyedszerre jött ki a fürdőszobából, szinte teljes pompájában, azaz meztelenségében. Egy válltáskából szedegette elő apró fehérneműit és nagy smukkjait. Görcs

állt a tarkómba az erőlködéstől, hogy ne forduljak utána. Az ő lábfeje is barna volt.

Ó, ne – mondta Radu, és elvette hanyagul leállított poharamat a bőröndről, erről az átutazó síremlékről.

Ó, pardon – mondtam.

Jó ideig ilyeneket mondogattunk egymásnak.

Maga, nemde, rég ismeri Henit? – kérdezte aztán Radu egy óvatlan pillanatban.

A köztes román nyelvi forma miatt nem tudtam, tegeződünk vagy magázódunk Raduval, hiába lestem a segédigéket. Azt sem tudtam, mit feleljek, hogy Henriettának jó legyen.

Évfolyamtársak voltak, nemde? – kérdezte, mintegy sugallva Radu, és ezzel megkönnyítette a dolgomat. Bólintottam kettőt. Éreztem, hogy előrebukik az agyam, aztán vissza.

Szép lány – mondta Radu. – Irina asszony boldog lesz, hogy megismerheti.

Gondoltam, Irina asszony Henrietta anyósa lehet, és némi késéssel ismeri meg a menyét. Illett volna hajdani kedvesemhez ez a hanyag vagy közönyös távolmaradás.

Kisült, hogy Irina asszony Radu mamája.

Egyszóval, a dolog komoly volt. Henrietta holnap vagy holnapután bemutatattatik Irina asszonynak, Radu mamájának, és dulcsászat eszik alpakka kiskanállal egy apró porcelántányérról a leeresztett zsaluk félhomályában. További nagynénik a hátsóbb szobákban suttogva tárgyalják, noha senki nem hallja őket, hogy a bozgoroaică másodszor is betolakszik a katonacsaládba. Ők is dulcsászat szopogatnak. Azokba a szobákba sem süt be a nap. Enyhe kamilla-illat árad be az udvarról, már-már a fény helyett. Apró izzadságcsöppök gyöngyöznek púderos homlokokon.

És Costică úr?

Costică úr volt a bőröndben.

Holtak a holtakkal, élők az élőkkel – felelte Radu. Nagyon szerelmes lehetett, hogy ilyen bölcsességre bízta magát.

Bizony – mondtam. – Abszolút.

Maguknál nem így van? – kérdezte Radu.

Már hogyné! Abszolút.

Aggodalmasnak látszott. Túlságosan fiatal volt ehhez az egészhez, és Irina asszonynak nevezte a mamáját! Henriettát kellett volna megkérdezniem, miféle álmokat szövöget velem izzadó szeretője.

Henrietta éppen kézügyben volt, kesernyés tengeribürok-illata kibélelte a légutaimat. Mellettem állt a rózsás szőnyegen, csípője megérintette az arcomat. Hűvöset éreztem, alatta forróságot. Henrietta pezsgett megint. Belesóhajtottam a pálinkámba, buborékokat vetett.

Az asszony, meglepő tapintattal, amitől még nyugtalanítóbbá vált, fülön fogta férje átmeneti nyughelyét, és kivitte a konyhába. Radu nem tiltakozott. Én fellélegeztem, s ez látszott italom felszínén.

Egy szó sem esett.

Henrietta jelen volt. Ehhez nagyon értett. Az embernek nemcsak az ágyát, idejét és érzékeit, de az emlékeit is elfoglalta. Amikor évekkal ezelőtt, vele elteltten felébredtem reggel, csak azt nyögtem a fogmosó pohárba: – Ó, én hülye, micsoda hülye! – Délutánra azonban már némán sikoltottam utána.

Totoja-motolla – mondta most nekem, nagyjából az anyanyelvünkön –, ne túrd a habot. Reggel elmegyünk.

Mind a hárman?

Radu felnézett ültéből az asszonyra, sötét örökmécses-szerű szemében olyan féltékenység lángolt, amilyent csak egy férfi érezhet, aki még nem kapta meg a nőt, egy másik férfi iránt, aki megkapta már és elfelejtette.

Túl gyorsan utaztak el ezek a közös bőröndjükkal, jutott eszembe. Nem maradt idejük egymásra, és alig bírják kivárni. Ugyan miért siettek, és hova?

Lemész délre, ezekhez? – kérdeztem Henriettát.

Egy életem van – felelte.

Radu meg csak nézett.

Elképzeltem, hogy ez a vasutas szüleit is szégyellő lány török budin guggol a kánikulában, ebédre fél ökölnyi darabokra vágott tejfölös tököt eszik fokhagymás mártásban, közös szobában hál Irina asszonnyal, miközben a hosszú ház többi helyiségét csupán legyek lakják, s hajnalonként benyit hozzájuk egy unokaöcs azzal, hova a nyavalyába dugták a kutyát. Délelőtt megkérdezik tőle, hova siet, és este, hogy miért nem fekszik le. Náluk miért nem csókolnak kezét a nagymamának?

Működött ott lent délen egy világ, saját gőzeiben, és éppen annyira vágyott, amennyit elérhetett. Hősnek nevezte a családfőt, ha az hozott valamit azon felül, és kiakasztotta fényképét a perzsaszőnyegre a falon. Amikor a környékről származott mozisínészt elcsábította feleségétől, és határon túlra szöktette egy francia filmsztár: bólogattak. Hát persze! Hoz majd valamit a házhoz a kurvája! Nyomd oda, Gicá!

Tudták még délen, odalent, mit jelent az alkonyi fény, ha két ház között egy üres telken tüzet raknak, és nyakendősén-papucsban köréje gyűlnek a férfiak, az asszonyok meg a tűzfalak mentén, a zuvathalmokon gubbasztva ta-

lálgatják, hogy mi a fenétől ilyen okosak. Néha rájuk szólnak azért: elég! – és elveszik vastag kezükből a huszonkét fokos pálinkával teli üveget.

Boldog bölcsesség áradt az ilyen mozdulatokból. Belakták az életüket. Henrietta a magából is kikíváncozott.

Egy agg lord, az elképzelhető – ha létezik még ilyen, és kellőképpen, botrányosan kéjsóvár! Ifjú menedzser, aki egy ritka szabadnapján többet fedez fel hirtelen a meleg éjszakában, mint amennyit az amszterdami kupikban összetanulhatott volna, ha jó irányba kerüli az iskolát. Egy méla német polgár, akinek megreped a szíve kancsója, amint Henrietta megható tarkójára pillant! Egy messzi ausztrál, fénysebzett arccal. Bumfordi portugál, akinek jachtja van, s azon egy medencében viszi az üres úszóvizet! Sokat próbált üzletember, aki nem kérdez a múlt felől, mert unja a magányt, új életet akar, és úgyis más nevet ad a nőnek abban az előkelő és főként ismeretlen lakónegyedben!

De Radu!

Te tudod – mondtam Henriettának.

Ne szörözz – mondta. Megpaskolta aztán Radu nagy fején a göndör tincseket. – Légy jó fiú – mondta neki.

El voltunk intézve.

De még Costică úr is a konyhai bőröndjében. Olyan dühös lettem Henriettára, amiért mindannyiunkat túlél, vacsorát sem akartam adni neki. Akkoriban este tízkor zártak az éttermek, s addig is főként hústalan napokat tartottak, úgyhogy mégis kénytelen voltam megegetni őket.

Visszavitettem Costică urat a szobába, s a konyhai asztalon tálaltam. Ez nem kér enni – mondtam, csakis Henriettának. Erős fogait kimutatva elmosolyodott, látszott tele szájában a paradicsomos spagetti. Úgy tudott enni, olyan

egészségesen és nyilvánvalóan, elkezdtem szánni Radut akit nemsokára kékes árnyalatú ajkai közé kap majd, lakásom második szobájában.

Hej! – sóhajtottam, álnokul.

Ne féltsd – mondta Henrietta, aki értette. – Jut is, marad is.

Radu meg, a nyelvi lehetetlenségekbe beletörődve vagy -fáradva, csak falt és hallgatott. Sajnáltam, miközben irigyeltem.

Olálá! – mondtam.

Aha – mondta Henrietta.

Radu ezt sem értette már, úgy elfacsarodott a hosszú sóvárgástól. Fürtjei zsírosan és nedvesen kacskaringóztak a nagy fején. Velem együtt kezdett végére érni a türelmének noha másfelől indultunk neki, és más reménnyel. Henrietta bírta, mint vénasszonyok a kánikulát.

Na – mondtam az utolsó előtti pohárnál, már a szobában –, én ezzel nem alszom együtt.

A bőrönd tényleg ott állt, s akkor is óvakodtam megrázni legalább, amikor becipeltem. Meglepően könnyű volt.

Henrietta felkapta, és átvitte a másik szobába. Ott alig jutott hely neki a meleg ágy és a hideg fal között, de azért elfért. Az asszony nem is jött vissza. Radu egy ideig fészkelődött és udvariaskodott, még ásított is, amíg megkönnyörültem rajta, és én is ásítottam egyet.

Vegyünk búcsút egymástól – mondtam akkor, ahogyan szokás, és a szokásuk szerint illendő. – Könnyű álmot!

A rövid heverőn nyögtem egyet-kettőt, de mire átadtam volna magam a vigasztalón kaján képzelgésnek, hogy Henrietta most egyszerre három pasával... – az álom rám dőlt, mint a fal.

Második év végén Henrietta beverte a rendőr ablakát a körömcipője sarkával. Fel nem foghattam, miért viselt fehér körömcipőt decemberben, délelőtt. Mondta aztán, hogy dühös volt a milicistára, mert az elvette a végre-valahára megszerzett útlevelét. Törökországba készültek Raduval. Meglátta a kis kurta fickót, és egyszerre eszébe jutott, hogy dühös rá. A milicistát éppen nekiszorították a vaskerítésnek, és borzasztó csúnyákat mondtak neki az oltyánok, mert forradalom volt, erre ő odasózott.

Most itt volt nálam.

Én meg szinte rendőr voltam. Tartottam a kapcsolatot az új városi tanács és a régi karhatalom között. A jegyelőri fizetésemért.

Henrietta vasútszagú volt. Gyűrött is volt egy kicsit; valamiképpen a feszes bőre alatt. A húsa állaga változott meg. Lehet, hogy a sok marharépatól, amit ott délen megettek. Biztosan az édeskés illata juttatta eszembe ezt. Meg a népyomor. De az savanyú szagú.

Mondta, hogy nem egyetlen ütéssel verte be az ablakszemet. Az ablakszem magasan volt, s legalább fél méternyire a vaskerítés mögött, ami két méter húsz centi legalább. Az ablakszem sarkát betörni nehezebb, mint a közepét. Többször odacsapott.

Öregasszonyos gesztusnak hatott, így elmesélve, ez az állhatatos kopácsolás az üvegen.

A polgárok üvöltöttek, rázták a milicistát és az öklüket.

Az ablakszem előbb berepedt, aztán...

Hova indultál te körömcipőben karácsony előtt?

Hova mehettem volna onnan? – mondta. – Csak fel akartam venni már azt a cipőt.

A hajadat meg levágattad!

Nő már.

Igyekeztem nem nézni felnyírt nyakszirtjére. Félhosszú bongyor tincsek borultak rá, és részben eltakarták a lágy horpadásokat. Mintha szirénázás miatt abbahagyták volna a fodrászolást a fején, és még csak bocsánatot sem kértek érte. Azt akartam kérdezni hirtelen: Radu vert? – de úgylis letagadta volna.

Bement fürödni, a heverő mellett hagyta két kimarjult cipőjét. A sarkokon lekopott a talp, és oldalt szálkásan fel-türemkedett a bőr. Ráncos, rücskös volt az egész.

Nálunk még a diplomaták is nyútt cipőben jártak. Az egész ország lábbelije úgy nézett ki, mintha kétszer járta volna meg az utat a nyugati határig és vissza. A szvetterek többsége lila volt, a szoknyák olívizöldek, a nadrágok leginkább poros kékek.

Henrietta drapp szoknyában érkezett, és nagyon tiszteltem érte. Ahogyan a régi dicsőséget szokás. Nem illett hozzá, az is lehet, hogy kölcsönvette.

Gondoltam, ott lent délen mégicsak jobban bírták az utolsó pár évet, mint mi. Sikerült legalább elmagyarázniuk maguknak, miféle céllal nyomorognak, és akár áldozatnak tarthatták, nem kibaszásnak. A természet rendje vagy hasonló. A gyíkfejű zsarnok közülük való volt, vele egy srófra járt az eszük, még ha gyűlölték is. Gyűlölték, s azt mondták rá, nagy ember. Mint ki képes megszegni a természeti törvényeket, vagy éppenséggel beteljesíteni.

Az új főnökök rokonsága szintén ott élt és várt. A fordulat óta többször találkoztunk velük, a kihallgatásokon vagy értekezleteken kevesebbet ordítottunk, de sokkal elszántabban voltunk náluk. Vagy hitetlenebbek. Reménykedőbbek talán. Ők egymást kergették vagy dugták el az új hivata-

lokban. Attól függ, amitől lóg, mondta az egyik népi írónk, tanácsstag maga is.

Ha engem, itt középen, megkergetnek, inkább Kelet felé, Moldvának futok, és életem végéig savanyú levest eszem, nem törökös édességet odalent.

Ez a Henrietta pedig a fehér körömcipőjével... Fél nap alatt idáig futott, nehogy ellene forduljon a rendőrről a népharag. Te bántod a mi Georgicánkat?

Még csak az kell, hogy sírjon itt nekem.

A szürke bőrönd ekkor az előszobában állt. Betört sarkában megült a por. Nyaranta ilyen apró szemű homokot sodor a tengeri szél a Bărăgan síkjáról. De lehet, hogy műtrágya a fele.

Costică úr mostanra eltűnt a bőröndből. Özvegye vékonyra mosott ruháival telt meg a helye. Az meg, kifürödve, elkezdte előszedni a hóbelevancot a bőröndből, és berakosgatni a szekrényembe. Én közben a konyhában gondolkodtam a dolgon.

Elférünk apró, szabályos dobozokban, jutott eszembe: kofferban, konyhában, szekrényben, autóban. Csak nehéz menet közben átszállni egyikből a másikba. Vagy nem.

Van egy lány – mondtam Henriettának, amikor végre beementem hozzá –, még az is lehet, hogy elveszem.

Barátok vagyunk, totoja-motolla – mondta a kétfelé nyitott szekrényajtók közül. Felfogta, mit mondok vagy hazudok, de se nem mosolygott, se a szekrényajtót nem csapta be.

Ezután elmentünk ebédelni az első maszek étterembe, amely megnyílt mámoros városunkban. Lila-fehér helyiség volt, az elbujdosott pártbizottság vendégházában, az asztalról bokánkig lógott a rojtos abrosz.

Kíváncsi voltam, Henriettának sikerült-e megőriznie az étvágyát is, vagy csak a fogait. A merevsége azonban újdonságszámba ment. Mégicsak verte az a Radu, gondoltam. Bevonult reggel a közös konyhába, mint egy úrinő, rátapadt átlátszó köpenye, és szájon kapták. Nem egyébért, csak hogy tudja, kicsoda, hol a helye, és hogy töltse ki a teát a mamának is. Aztán békésen megreggeliztek, és Henrietta felhúzta a fehér körömcipőt. Lötyögött az elsoványodott lábfejen. Még az is lehet, a főutcán egyszer kilépett belőle, beletoccsant az olajos latyakba. Ha akkor nem sírta el magát, azután már soha.

Most mégis közel állt hozzá.

Sültet kértem, tükörtojással. A tükörtojást románul szemeknek mondják. Henrietta felcsuklott a szó hallatán, öklendezően nagyokat nyelve csak intette, hogy nem kér.

Legyen hal – mondtam a pincérnek. – Lehet benne fokhagyma is.

Peşte – sóhajtotta Henrietta.

A szavak mégiscsak jelentenek valamit. Mindig valami mást. Egyszeriben Raduról lett szó. Úgy döntöttem, mégsem rendelek egyebet, mert arról is biztosan eszébe jut valami. Tele volt sanda emlékekkel.

Ez a Henrietta mindig jelen idejűen létezett, most meg valamiképpen visszavetült a régi dolgokra, s azok tükröződtek benne. A merevségéről is a tükörlap jutott eszembe. Úgy mutatta magát, hogy benne is látszott ez-az. Egyöntetű ragyogását megtöltötték, összezavarták, még el is takarták az elmúlt dolgok. A tükör emlékezete – az milyen lehet? Mindenképpen olyan, hogy ő már nem nézheti magát benne, pedig ahhoz szokott.

Igyunk valamit – mondtam. – Vodkát.

En többé soha – felelte. – Nézz rám!

A vállát markolászta, mintegy mutatva: ikrás a húsa. Az üvegmerevség és a pépes lágyság együtt olyan érzést keltett, elment az ember kedve a tapintásától. Hideg masszába nyúlt volna talán, ha a felszint áttöri. A koliva – rémlett föl. – A mézédés temetői pép a verőfényben.

Akkor mesélj – mondtam.

Na, jó – mondta. – Elvégre a lakód vagyok, fizetnem keli valamivel. Tényleg érdekel?

Nem.

Nem szerettem volna holmi intellektuális magyarázkodásba fogni, sem ilyent meghallgatni, megzenésíteni vidéki tragédiákat.

Nem – mondtam. – Jól vagy te úgy, ahogy vagy.

Totoja-motolla, olyan hülyeség, hogy én itt ülök, te meg emlékezni próbálsz rám.

Megrendítő ostobaság volt, valóban. A tetejébe, valami szerelmes mellékízt kapott.

Totoja-motolla.

Olalá! II pleur dans mon coeur.

A kerülgető enyhe érzések közül egyszerre csak belém szúrt az unalom. Sajgón untam Henriettát, az eljátszott bánatával együtt. Ő meg pénzt kért.

Ti nyertetek, de én szenvedtem érte – mondta. – Nektek most van, adjatok valamit a népnek is. Vagy engedjete ki az országból.

El van intézve.

Mennyit tudsz szerezni?

Elmehetsz – mondtam. – Amerika, mi?

Törökország – mondta. – Ott még jó vagyok. Most minden ribanc Magyarországnak fut, nekem elég lesz egy török.

Az új helyzet az volt, hogy folytatódott a régi. Annyi, hogy a török már megkerült, és várta valahol. Meg is egyeztek nagyjából Raduval. Szóval Radu meg a török. Radu és Henrietta. Henrietta és a török. Közös vállalatot alapítanak Slobozián vagy Roşiorii de Vedén. Videót vagy téglát árulnak majd. Az is lehet, hogy benzint. Radu és a török. A török meg görög. Csak amott lakik, mert valamit elkövetett vagy nem fizetett ki Szalonikiben, esetleg Rodoszon. Henrietta nem értett az adóügyekhez, sem a téglákhoz vagy a videóhoz. Mondta.

Köd ez, Heni.

Hát persze. Én már csak lennebb megyek. A térképen. Szeretek napozni, tudod. Azoknak ott meg van vagy két tengerük. Egyből helyrejövök, csak süssön a nap.

El bírtam képzelni. Ismertem a hazalátogató középkorú hölgyek kihalványítottan világító szépségét, a kozmetiku- maik szagát és nevét, ismertem Henriettát is, akire egyszerre két nap sütött. Egyedül az utat nem ismertem, el-vissza. Mondtam is, hogy én idekozmálok.

Ne keseregj – vigasztalt Henrietta, visszanézve a szebb jövőjéből, ahol szőke lesz, huszonnyolc éves, és megtanulta már az összes testvibrátorok nevét. Az egyiket esetleg róla keresztelik el. Kapós cikk lesz a Radu boltjában, majd amikor kinyit és felvirágozik.

Jussak azért eszedbe – mondta Henrietta.

Majd, ha ott leszel.

Van ezeknek rebarbarakompótjuk? – kérdezte Henrietta. – Azt az egyet megszerettem ott. Ştevie, tudod.

Azt hittem, hogy az büröklevél.

Nem olyan hülyék azok – mondta Henrietta. – Még azt is elviselik, ha utálja őket az ember.

Megvannak maguknak.

Egyszer majd főzök én neked Ştevie-t. Cukorral kell, tudod...

Nehogy elmeséld!

Az új étteremben nem tartottak efféle sajátos édességet, de úgy néztek rám, amikor kértem, mint egy fővárosból szajlított ingyencigizgatóra.

A ştevie pedig lósóska. Lórom. Paréj.

Feljött a peşte este nyolckor.

Én csak egy jegyellenőr vagyok – mondtam neki.

A lány – azt mondtam, a lány: fata – négy hónapja eltűnt, de nem az én autóbuszomon.

Mindenfélét kellett mondanom a kiöltözött Radunak, nehogy gázpisztolyt vegyen elő a kockás zakójából. Miközben nem volt egyebe, csak a pénze és a harcias bánata. Megdagadt tőlük némileg. Igazodott vállban-hasban a nagy fejéhez. Lefogadtam volna, minden özvegyasszony tőle kérdezi meg, merre van a December 22. utca. Nem tudta volna elmagyarázni, pedig az itt is a főutca volt már.

Radu lazán mozgott, de biztosan, mint ki mindig eltrafálja a tárgyat, amiért nyúl. Ült a kis asztalom mellett, és semmit nem talált rajta.

Nekem akkor már a kilenc is páros szám volt. Hát még a három! Az sem volt igaz, hogy jegyellenőrként eszem a kenyerem. Kiestem valamiből, és nem találtam vissza semmibe sem. Elvont lettem egy kicsit.

Totoja-motolla, bizony.

Ezt mondta Radu is, ijesztően tökéletes kiejtéssel, csak azt nem tudtam, mire érti. Behízeltgőnek hatott, legalábbis

annak szánta. Kiderült viszont, hogy tanulékony. Meg hogy a szerelem beleette magát az értelmetlen szavaival. Henrietta éjszakánként föléje hajolt a süppedős ágyban, és meleg szájával csak mondta-mondta neki.

Radu ekkor már megkapta valami elvert közhivatalnok lakását, bútorostól. Az a fajta rendes fiú volt, aki gyűrött zokniban mászkál a perzsaszőnyegen, koloniál szabású bútorok között, és délutáni szundikálásához sem veszi le a nyakkendőjét, ha reggel felkötötte. Mostanában biztosan a templomba is eljár, százezerhuszonharmadikként megcsókolja az ikon közepét, ugyanazon az elkenődött folton, és elintézi a lerakatban a pápa tűzifa-kiutalását. Gondolkodtam, vajon tolószékben viszi el misére Irina asszonyt, az anyját, s az állítat végeztével hatéves Mercedes vagy tizenhárom éves Ford csomagtartójába rakja be a tolószéket, né tán a napverte főtéren át lassúdan hazagördíti. Vagyis hogy milyen messze lakhatnak Isten házatól abban az Isten háta mögötti városban? Egyéb nem jutott eszembe, amin gondolkodhatnék.

Radu meg dugig tele volt, mégis hallgatott.

Történelmet csináltak – mondtam neki. A történelmi témát nagyon szerették, de csak az egyik oldaláról. – Ilyen messze visszafelé még senki nem ment a világon.

Nem értette, mit mondok, vagy nem érdekelte. Radut csakis Costică úr maradék csontozata érdekelte. A maradékokat ugyanis a lány elhagyta a második átszálló állomáson, amikor két évvel ezelőtt elstartoltak tőlem az új életükbe. Azt mondta – a lány –, ellopták tőle az indóház előtti kis parkban. A sündörgő csórók azt képzelték, rövidkaraajt hoznak a fővárosból, bizonygatta a lány. Nagyon fogtak a kutyák is. Tele volt alacsony korcsokkal a virány. Úgy

süvöltöttek, olyan holdugató hangon, mint mikor meghal valaki, vagy megérkezik a hentesáru-fejadagja a boltba. Na?

Halk ujjongás bugyborékkolt bennem. Ez a Heni! Ez oda-hagyta a biztonsága zálogát. Ez csak magára hagyatkozott. Ő megy férjhez Raduhoz, teljes merejében, és nem Costică úrnak a törvény tölcserén át a családba becsurgott özvegye. És fulladjon meg Irina asszony a tolókocsijában, ő nem tartja meg a vékony nyakán elbicsaklott fejét, ha szájáig ér a...

De Radu sírt. Akkor, a vasútállomáson még voltak könnyei, mondta, már-már mutatta is. – Nevetségessé tenni egy holt embert? – kérdezte. – És éppen az asszonya! – mondta. – Bömböltem én ott azoknak mindenfélét, összevissza. Hogy ellopták a nagybácsikám ereklyéit, a kannibálok! Mit tett veletek ez a rendszer, ha nektek már a hősi halott se szent? Úgy, hogy bevittek.

Bekísérték Radut a rendőrségre, Henrietta meg várta, aztán borogatta. Az igazság az, hogy amint annyira lelohadt szeme alól a daganat, hogy látni bírt, lekevert egyet a nőnek. Ott, azon a szűk virányon. Éjszaka volt már, kutya egy se, csak a hold. Egy lécevesztett padon ültek. E just, nu-i așa?

Abszolút – mondtam. – Megérdemelte.

Langy mélabúval gondoltam, hogy minden lányszöktezés romantikája az első átszálló nyárfás állomáson koppan le a peron betonjára. Romantikusabb vidékeken viszont nem íratnak alá elkötelező nyilatkozatot a reménybeli vőlegénnyel a rendőrségen. No de sebaj, itthon vagyunk, el se mehetünk. Ha fordul is a helyzet, csak a fonákjára: ugyanaz, csak éppen leesünk róla. Tetű a nyárfalevelelről. Jegyel-lenőr az autóbusról. Aztán igyekszünk visszakapaszkod-

ni. Cakkos a perem, érdesek a szélek, érzékeny már a potrohunk.

Úgyhogy bólogattam ott Radunak.

Adtál neki enni? – kérdeztem aztán, tanult sejtelmekkel.

Kapott, ha jól viselte magát. Az enyém volt, nem igaz?

Henrietta pedig csak viselte magát, ahogy mifelénk mondják. Magát viselte csak, mondtam én, magamban. Így aztán sok napot töltött egyedül Irina asszonyság házának leghátsó szobájában, a mosóteknők, műanyag bödönök között, és hiába kereste a kulcsot, nézte az ablakon a legyeket. Bemásztak a kinti szittyó egyhangú látványát.

Szép lányt ne engedj ki – mondta Radu. – Hagyd, hogy bemotozzon a csontodig. Benyúl a bordáid közé, és megessi a szívedet.

Az anyját!

Mi kéne? – kérdeztem. – Heni nincsen itt.

Ragaszkodsz ehhez az ötlethez?

Én nem, csak ő.

Amikor ezt sem hitte, azt mondtam, elvitte a török.

Radu erre olyasféle magyarázatba kezdett, amiből azt hámoztam ki, hogy ez a török magyarul egy rézfaszú bagoly.

Megkapott mindent. Heni, a Henrietta. Tudod te, miért jött el hozzánk? Unta, hogy magyar, s állandóan ezt kell ismételtetnie elalvás előtt, nehogy másvalaminek ébredjen reggel. Azt mondta, hogy ő csak egy nő.

Kitesz kettőt – mondtam én. – Abból az egyik magyar lehet.

Bundát akart viselni.

Az a fele.

Meg mindig elment volna.

Ugyanaz a fele – mondtam.

Most meg elment.

Várta a másik fele. A törököknél.

Csuda jó marhaságokat mondtunk. Amilyeneket elhagyott szeretők szoktak mondani – egymásnak – zavarukban, szemérmesen eltréfálva a csalódásukat.

Itt volt azonban – most már feladványként csupán – a szürke bőrönd is, Costică úr meg a saját hűlt helyével. Ez a hordozható kripta minden drámai elképzelésünket cáfolta, még mielőtt kialakulhattak volna. Először is: megvolt, csak nem itt. Másodszor: Radu ezt nem tudta, noha tőle szökött el a nő, csomagostól. Harmadszor: hol volt Costică úr, ha megkerült a tokja? Hol tartalékoltadugta az üres kofert Henrietta, miközben üres kézzel integetve új házába tért meg Raduval, s amikor eljött onnét? Mert az tény, hogy átűnt az én lakásomon.

Ilyen nehéz rejtélyek lebegnek a nagy szerelmek alján. Csontvázak tartják ellensúlyként merülési szinten a fehér vitorlás kecses érzeményeket, amint azok más tájakra húznak át viharos tengeren, befülledt rakománnyal. Csupa csempészáru.

Jól elvontunk ott mi ketten Raduval, egyikünk sem visított. De az sem volt, aki könyveljen a Radu beindult üzletében.

Heni, Heni, Heni!

Ne böggj! – szóltam rá. – Éppen nekem...

Heni, Heni, kiverted a rendőr szemét. Most hogy jössz haza?

Egyből megértettem, miért nem akart Henrietta tükörtőjt enni.

Radu meg szepegett, szipogott.

Ochiuri – szemek – tükörtőjtás.

Az eltűnt nőt pedig fiatal fénybe vonta, görögös csúcsra vetítette ez a siratózás. Úgy látszott, mintha érdemes volna szenvedni érte. Már-már szoltam Radunak, hogy egy cédat sirat, de tudta ő magától, kit tisztel meg a fájdalomával. És végül is, mindegy. Magunkhoz jutunk csak. Ott vége.

Pirkadatra Radu is kipukkant.

Szerencsére nem kellett korán kelnem, mert magamon kívül már nem foglalkoztam mással. A forradalmat az ellenségeim csinálták tovább, vagy ment magától, hátrafelé. A megújult hús-sorokba nem álltam be, de menet közben köszöntöttem volt tagtársaimat.

Hajnalban még ráérősen morfondíroztam tehát Henriettaviselt dolgain, ágyékán, szürke bőröndjén, meglepő indulatain és frusztrációin, a rendőr szemén, a tükörtojáson és a fehér körömcipőn. Amire déltájban felébredtem a zöld függöny mögött, fűszínűen, Radu eltűnt, magával vitte egy tiszta gatyámat, de elismervényt hagyott róla a névjegye hátán. Névjegye is volt már.

Istenem – mondtam hangosan az üres szobában –, ha én képes lennék ilyen természetesen élni, és nem szégyellném... Lehet, nem itt élnék már. Vagy sehol.

Közel egy évvel később, amikor arra gondoltam, amit ezen a délelőttön gondoltam, elkezdett hullni a hó, de én nem láttam.

Totoja-motolla.

Felébredtem, és ott állt felettem Radu kitanított szeretője, fehér fityulával, egy szilvaszerű lány. Azt mondogatta, nincs már semmi baj, és én hatodszorra sem értettem.

Protekción beteg voltam négyszáz kilométerre a szülővá-

rosomtól. A négyszázból háromszáznolcvankét kilométerre emlékeztem is. Előbb hegyeket láttam, karsztos vidékeket, majd egy folyó völgyre épített cementgyárat, körülötte elszürkült fenyőket. Következtek a bádofedelű házak és az akácok, a fővárosi pályaudvar csarnokában sündörgő kutyák és arabos kinézetű valutaárusok, végül a sík, félbehagyott gátakkal és öntözőcsatornákkal, kiterjedt kavicsgörgöttegek közepén felejtett munkagépek, lábon elszáradt napraforgótáblák a téli mezőben. A kavics összefagyott, a kórókon dél nyugat felé állt a hótaraj, amint az ellenkező irányból érkező Crivăț szelében csipkésen megdermedt.

A szilvaszerű lány szerint délcegen leszálltam a vonatról, de akkor már nem tudtam, ki vagyok, mentem, egyenesen neki a nagy üvegajtónak. Mondtam is valamit, sőt ismételtettem. Az igazgató úr délután meglátogat. Totoja-motolla – ezt kell mondani nekem.

Totoja-motolla – mondta tehát a szilvaszerű lány, elke-rekített ajkakkal. Sok időbe, szerelmes éjszakába telhetett, amíg ezt így megtanulta. Az a hangot tisztán ejtette, mély, már-már barnás árnyalattal.

Eljutottam tehát Raduhoz, hogy behajtsam a tartozását. Főként pedig eljöttem onnan. Indulhattam volna akár nyugatnak: arrafelé is idegen ország következett, ahol az egy-nyelvűek távolabbról érkezettjét menekültnek mondják. Itt legalább a papírjaim érvényesek voltak.

Tudtam, hogy ostoba ötlet. De elég különös volt ahhoz, hogy beváljon. Itt nem kérdezik meg, miért jöttem, tehát hogy mi elől. A régi hatalom verőlegényeinek többsége is jól megélt délen. Hemzsegjünk csak, mondtam magamnak, eltűnhetünk a bolyban. Olyan hely ez, ahol tisztelik az erőt, a hatalmat, bárkit szolgált, vagy bárki adta volna. Az ide-

genség pedig, titokzatossága folytán, könnyen kelti a becsület s az erő olyasféle látszatát, mint a hatalom. Változás esetén elnézik legalább, mint a betegséget, a tébolyt, amelyet még tisztelni is képesek. A szentség auráját könnyebb kiizzadni, mint megtépázni.

Meg hát, én beérem telemea túróval és olajbogyóval.

A magamfajták mostanában az enyémmel ellenkező utat járták be, észak felé, és többéves ittlét után hazaérve, szobrokat kezdtek állítani, ahelyett hogy utakat építettek volna. Itt kifészelt ürületet betöltve, kiszorítom magam körül a gyanút, és elleszek a melegükben. Ez jó elképzelés volt, noha egy kissé tétova.

A baj csak az, hogy az efféle tudatlan elméleteket nem bírja az ember gyomra. Az enyém menet közben kilyukadt. Úgy, hogy most még telemea túró sem kaptam ebédre. Rúd alakban kisütött rizst hoztak, főtt rizsköret tetején. Nem a szokásos kínai rizs volt, hanem holland. A szilvaszerű lány meghatottan közölte ezt, mint ki beleszagolt az óceáni messzeségbe és a gazdag népek jóindulatába.

Egyedül feküdtem a hatágyas kórteremben, ráterítettem törülközőmet az elszürkült párnahuzatra. Másnak nem volt elég gyógyszere, amit a kiürült raktárterű és szekrényű kórházba magával hozott volna, inkább be se feküdt. Ilyen elképzelésekkel szórakoztam, minthogy magam mostam a törülközőmet is. – Csak vért ne adjanak – kértem a szilvaszerű lányt. – Nem a nemzeti identitásomat félttem, hanem az egészségemet. – Mosolygott, látszott az ezüst kacagófoga.

Maga biztosan művész.

Ezzel nyugtatják magukat, ha nem értenek valamit vagy valakit. Imádták a különcségei, és ettől ők maguk is különnek hatottak. A szilvaszerű lány vérre menő kérésemet

humorosnak tartotta, akár a totoja-motolla szót. Talán a magyarázata miatt. Humorosnak is szántam. Képtelen volt, noha nem bántam volna néha, ha lehetséges a vércsere. De régi viccnek hatott itt: nem helyénvalónak. Ez belakott hely volt, és ettől természetes. Természetes közegben bármilyen furcsaság megtörténhet. Vagy csak van.

Ekkor már nemcsak ostobának, hanem érvénytelennek és főként haszontalannak kellett volna tartanom az ötletet, amely idelökött. Csakhogy túl sok vért vesztettem, az agyamba sem jutott elég.

Na mindegy, itt voltam s elaludtam.

Szunyi – mondta Henrietta –, te mindig elalszol, ha baj van.

Te meg kivered a rendőr szemét.

És ellopom a férjemet.

Így beszélgettünk, félálomban, ébredőben. Elég jól hangzott. Nem hervadtak el tőle a gerberák, amiket a betegágyamhoz hozott, s egy joghurtosüvegbe állított. Ő maga virult. Ez idegesített egy kicsit, valamilyen rejtélyes vagy csak régi okból. Akkora lett, be se fért volna mellém a keskeny vaságyra. A kezét azért bedugta a takaró alá.

Majd segíték, ha akarod – mondta. –Túlságosan feszült vagy, az a baj.

Kérdezd meg a nővért, szabad ezt?

Kisfiú – mondta –, tartozom valamivel.

Csupa rózsza volt. Egy délszaki úriasszony, virágos se-lyemruhával a terebélyén. Egy tájvédelmi rengeteg. Kiszőkített haját okkult módon még izgalmasabbá tette a festék alól felsejlő fekete. Feszességére rátelepedett valami vékony puhaság. Az alatt szinte pengett. A keze megnőtt valami-

képpen, lágyan és nyugodtan mozgott, gondosan, szinte anyásan. Az arca csak világos selyem.

Ügyvéd vagyok most – mondta.

Szükségem is van egy ilyenre.

Megkapod.

Álmomban mosdatott meg. Kevés vérem maradt az élvezethez, belealudtam. Húvös ujjai a hasamon: mint nikkelezett műszerek.

A síkság hidege ébresztett, a nyitott ablakon át rám lehelte a koromszagát. Odakint fagyott; eltörik a kutya a kanyarban, mondják erre mifelénk. Mifelénk jókat mondanak.

Henrietta egy kis vörös fotelban ült, és betöltötte. Ez a bútordarab előző ébrenlétemkor nem állt a teremben. A hidegtől tágasabbnak hatott a helyiség; mintha frissen megszelték volna. Eltelt némi idő, amíg azonosítottam.

Vigyél ki innen – mondtam Henriettának.

Majd kitalálunk valamit.

A vörös fotel karjáról lelógó bundát néztem. Valódi nercnek látszott. Megkapta tehát. Radu eszerint elveszítette a játszmát. Vagy nyert a török.

Most mindketten a fővárosban voltak.

Radu egy e célra átépített, bársonyrekeszes diplomata-táskában erdélyi szilvóriumot vitt a szenátoroknak és főbb hivatalnokoknak, a török csekkeket és előszerződéseket. Henrietta volt a jogászuk. Elkelt volna nekik még egy.

Azt mondják, megdöntöttem itt az államhatalmat – mosolygott Henrietta a redős ajkaival. – Kivertem volna egy rendőr szemét. Az ablakszemét, totoja-motolla. De mind egy. Nem vagyok megbízható. De azért jól érzem magam. Beszállhatnál.

Mert hanem nem viszel ki innen.

Nem erről van szó – mondta. – De nincs hova menjél.

Úgy beszélgettünk, mint egy könyvben, amit ránk csukhatnak.

Ugyanazon az egyetemen tanultuk a szocialista jogot – mondta. – Vagy mi a franc...

Látni akarom előbb a várost – mondtam. – Vagy mi a franc?

Az volt.

Az óvárosban szinte rám szakadtak a vaskorlátos erkélyek az egyemeletes, gipszfrízes vályogpalotákról. Az erkélyekről viszont eltűntek a húsz évvel ezelőtti daloló háziasszonyok, és feliratok jelentek meg a helyükön. Kintebb, a lakónegyedben ugyanolyan volt a beton, mint mindenütt az általam ismert részeken. A beépített vasrácszat leányékolta a tévé- és rádióhullámokat. Néhol alumínium mosdótálakat raktak ki az erkélyre antenna gyanánt. Söpörte a szél az üres zacskókat, azok meg keskenyedő csíkban húzták maguk után a síksági port a havon. A fürdőszobák ablakán át rozsdát fogott kályhacsövek meredtek rézsút kelet felé, és elkormolták a fentebbi emeleteket, ahonnan ugyanolyan kürtők eregették a letépett parki padok és a gyümölcsösrekeszek füstjét. Fekete csíkosak voltak a tömbházak.

Oké – mondtam. – Megfelel.

Akkor majd bemutatlak Irina asszonynak – mondta Henrietta. – Vegyél neki virágot. Pénzed van?

Azt hittem, Törökországba mentél – mondtam neki.

Errefelé vezetett az út.

És Radu?

Az anyjánál lakik.

Annak is eljött az ideje: odamentünk. Olyasféle deszka-

labirintusba jutottunk, mindössze két családi ház között, maga Irina asszony sem talált volna ki belőle, ha rászánja magát, hogy legalább húsvétkor meglátogassa a rokonait. Szoros kerítések között mentünk be, elfordultunk jobbra, s a nyeles telken egy kékre festett ajtóhoz tereltek a palánkok. Mindvégig sok volt a száraz vadszőlő és a didergő macska. A venyigék között a magasban helyet hagytak vagy vágtak az égnek vagy a macskáknak. Szúrt a fosókaszilva ága.

Te vagy a Heni első szerelme – mondta nekem a hal anyja. – El vagyok bűvölve.

Tényleg úgy látszott. Meghatottan és emlékezőn, tehát elbűvölve ágaskodott, hogy megcsókoljon. Kis kövér arcát forrón az arcomhoz nyomta, éreztem rajta Heni parfümpermetének az illatát. Amúgy egy kicsi, kerek, véglegesnek ható asszony volt. Számtantanámó és özvegy, aki valami gyógyteát akar belém tölteni, és én meg is iszom.

A szeme kátrányos, a tekintete valamiképpen mégis színtelen. Vakok látószerve ilyen. Nem illett hozzá, vagy másvalakihez illett, ahogyan az az örökölt sajátosságokkal gyakran megtörténik. Mintha egy-két századdal ezelőtt élt tűzoltó vagy katona fiatal szemét viselte volna. Egy duci compó – jutott eszembe zömök alakjáról; de ahhoz túl meleg volt, és kevésbé idegen. Néztem kurta karján a könyökét, azon a gödrös zsírpárnát, a bébi-bokáját, amely sajoghatott. Lakkcipőt húzott, nyilván a tiszteletemre. Egy újonnan betelepült távol-keleti cég ilyen apró hegedűtokszerű cipőket forgalmazott, olcsón, s azok az első eső vagy hosszabb szerelmes séta után szétmállottak. Ravatali papírcipőnek készültek eredetileg, egyetlen útra, amelyet az ember nem a saját lábán tesz meg. Ezzel törtek be a tudatlan szabadpiacra.

Irina asszony viszont, a cipője és a lába ellenére, életvi-

dám volt, és valamiképpen misztikus. Mintha nem lett volna oka az öröme, de ő még ezt is élvezi. Biztosan annak az ifjú tűzoltónak a hazajáró lelke viháncolt benne.

Kávét töltött egy vörös zománcos csanakból, és a sűrű főzetet mindegyre elterelte a csésze felől a peremre égett habja.

Szegény Heni, szegénykém – mondta Irina asszony, miközben a kávét töltötte. – Micsoda élet! Feleségül veszed?

Nem mondhattam, hogy csak a gatyámért jöttem a fiához. Nem mondtam semmit.

Szegénykém, idegenben – mondta Irina asszony, és billegett a kerek feje, de rezzenetlen maradt a haja. – Az ügyvédi diplomáját sem akarta használni. De én nem hagytam. Mutasd meg ezeknek, Heni, mondtam neki. Ami volt, elmúlt. Ügyvéd – nő! Majd hozzászoknak. Az a rendőr meg, Isten bocsássa meg. Úgyis olyan csúf volt a szeme. Maradt is neki még egy. Feljelenteni se merte. Egy ügyvédet itt soha.

Ez az Irina asszony értette a szavakat, amelyeket kimondott. Egyszerre jöttek fel belőle, össze is torlódtak, de nem akart velük mást, mint amit jelentettek. Irina asszony nem csak a szavak alibijeként létezett. Igaz, amikor magamban lefordítottam őket, mesterkéltnek hatottak, papírizüekké váltak. Egyetlen nyelven voltak csak igazak.

Henrietta is csak hallgatta, és nyilván nem fordította le magának: beleszokott. Akkor sem tiltakozott, amikor róla esett szó. Egyetlen ellenvetéssel dicséreteket provokált volna ki, tudta ő. Ismerték ezek egymást, valami közös női gyökérről.

Nem volt neki anyja, hiszed-e? – kérdezte Irina asszony, de úgy, hogy elhittem neki. – Vedd el feleségül.

Biztosan hümmögtem csak.

Melodráma, tudom én – mondta Irina asszony. – De vedd el!

Úgy hangzott ez, lágyan: ia-o!

Nu. – Túl rövid volt a válaszom.

Ti tudjátok – mondta Irina asszony. – Ha nem, hát nem. Iszik még tehát?

Nu.

Mama – mondta neki Henrietta. – Van énnekem férjem.

Radu egy strici – mondta Irina asszony.

Azt mondta: peşte. Ez nem is sértő.

Crai și crăiță – mondta aztán Irina asszony. – Szép lett volna. Királyfi és királylány.

Nem figyelt fel arra, hogy a „crai” mást is jelent. Talán arslánt, talán selyemfiút, én sem tudtam pontosan. Irina asszony mirtuszkoszorúkat képzel, amelyeneket a templomukban esküvői szertartáson tartanak fáradt arák és zavarukban alázatos vőlegények feje fölé. A szertartás öt órán át is eltarthat, a násznép közben a cinteremben rájár egy-egy üvegre a bukszusok között. Naș – nász. Násznagy.

Öles gyertyák égnek, fátylak lebegnek közöttük.

Mama – mondta Henrietta, búcsúzól, mintha egy nagyothallóhoz beszélne –, holnap visszahozom neked a kávévét.

Két pofont érdelek – mondta Irina asszony. – De maga azért látogasson meg.

Én azt mondtam, jó, jövök.

Még jó, hogy nem halat ígértél neki – mondtam Henriettának odakint, és palltam magamról a szemcsés havat.

Rendes nő a mama – mondta Henrietta. – Nem mondta neked: totoja-motolla. Mert irtó jól ejti egyébként.

Tangó!

Három hétre fogadtak be a kórházba, mint Radu igazgató úr barátját, odamentem, egyedül. Fertőtlenítőszagot kaptammár.

Tavasza lett, vagy majdnem. Egy szép napon – de tényleg szép nap volt, amikor még a múlása is érződik – kiolvadt Costică úr a felejtésből, az összes magyarázataival. Még csak ő hiányzott.

Egy történet, akár egy életrajz, elsoványodik, elhal a magyarázataitól, az elkallódott okok beterelek a rendes kerékvágásnak nevezett banalításba a legszebb meséket is. Kiderül végül, hogy egyszerű, azaz szemenszedett hazugságok állnak magyarázatként, de még okként is a mesék mögött, mint részeg őrangyalok. A különbségünk az egyedüli, ami némi értéket kölcsönöz nekünk, ideig-óráig. Aztán rendes emberekké válunk, és megöregszünk.

Vigasztaló ellenben, hogy nem csak a változó időjárás váltotta ki tavaszi mélabúmat. Annak is oka volt. Kár lenne csak a hipochondriánkba belehalni.

Costică úr előbb egy sikoltásszerűen rövid utcában tűnt fel. Róla keresztelték el az utcát. Egyszer csak festetlen bádoglapokon megjelent a neve egy régi munkásünnep helyén a házfalakon. Réim komoly volt a Constantin formájában. De hogy Pop is, doktor is, azt addig nem tudtam róla. Meg hogy ezredes. Nyilván postacímként többet jelentett, mint élő valójában.

Costică úr hős volt. Ez annyit tesz: a régi rendszer áldozata. Úgy nézett ki, a régi rendszer csupa gyanús körülmény volt, és nem is több annál. Amikor élelmezési főtisztek ételmérgezésben hunynak el, idegenben...

Vagy Radu hazudott.

Ez a tavasz legfőképpen azt jelentette: Costică úr megkerült. Megnyugodtam volna, ha aggódom egyáltalán.

Abban a szürke bőröndben lehetett valami.

Jól néz ki, ugye? – kérdezte az ötletét megillető komolysággal Radu, aki az utcablákat felszögelte egy vasárnap hajnalban. Hétfőre már megszokták a lakók, ha észrevetették is.

Te is Pop vagy? – kérdeztem tőle.

Még nem. De leszek – felelte. – Felveszem a mama nevét.

Ezen a tavaszon már nem szólította Irina asszonynak az anyját. Én viszont igen. Kézcsókom, Irina asszony – köszöntem neki vasárnap délután, a táblanézését követően. – Săru' mîna.

De a Pop nem stimmel. A Popescu jó lett volna. Popok mifelénk vannak. Costică úr mégis Pop volt itt lent délen. Erről nem kérdeztem Irina asszonyt, új keletű nyelvészkedési gerjedelmekben sem, ami a semmittevés közben elfogott. A hal meg ilyen ügyekben értetlen és tudatlan volt.

Radu arra készült, hogy megnyitja a Pop autószalont, török tőkével. Felajánlottam, hogy megtanítom a törökös ü-kre, ö-kre, noha tudtam már, nem maradok itt a leckék végéig. Szerinte megteszik az ő széthúzott ajakkal ejtett ö hangjai is. Félbehagyott tanulmány eredményeként hangzottak.

Egyébként, ki a fene tudja elolvasni azokat a festékpisilősen kacskaringós, csurgásszerű betűket a cégtáblán? Elég lesz a Pop, latinosan.

Az autószalon kirakatában ott komorlik majd Dr. Pop Constantin ezredes, a diktatúra áldozatának szemcsésen kinagyított mellképe, fekete-fehéren, tányérsapkával. Meg-

van már. Temetésén azt vitte Henrietta, az özvegye. Ahogyan szokás. Szólt a katonabanda.

Szóval, Henrietta vitte. Csak vitte, vitte, hordta. Nehéz melle alá szorította a keményfa keretet, hasára fogta Dr. Pop Constantin ezredes itt maradt látományát, és néha elbicaklott fehér körömcipője a sírhant körül, a göröngyökön.

Hoppá, gondoltam, a fehér cipő más alkalomra szólt, most feketét viselt. Lehet, befestette a fehéret, s ettől az vadonatújnak látszott. Az igazság ez lehetett. Csakis amit elképzelünk.

Sortűz volt? Volt. Koliva? Persze. Osztogattak cseréptányérokat és peracet? De hát az a hagyomány. De üvegpocharat adtak, az is jó. Henrietta sírt? Nem akart.

A török autóbádogos meg hozza majd a tőkét a Pop szalonba.

Komolyan?

Păi, ce? – Vagyis, hogy mi van? Azaz: hát nem? – Hozza tehát. A török a tőkét. Radu megbántottan nézett, mintha én is elcsórtam volna Costică úrból egy szilárdabb darabot.

Jó hely ez – mondtam neki –, itt minden megtörténhet.

Nyitott tér volt, meglepően független attól, minek keresztelik el a részeit. Most színültig töltötte a tavasz, aminek itt méz- és lestyánillata volt.

A tömbházak falán kiolvadt a beázás, lehullt egy-egy foltban a vakolat. Bezárt a sajtgyár. A parki szemétkosárban halvány csírákat eregetett a tavalyi narancsmag. A sörterazon, betonvályúban kihajtott a zöld, aztán kiderült róla, hogy kábítószeres növény.

Zömök fekete emberek ültek a műanyag székek öblében, hasuk alá csúszott nadrágszíjjal, éppen a sajtgyár épületére láttak a korsójuk fölött, de nem azt nézték. Műszak-

nyi idő elteltével hazavitték műanyag szatyrukat, belefű-
ledt a túró, és kiolvadt a hal jege.

Élnek – mondtam Irina asszonynak. – Nem készülnek
sehova.

Maga menne – mondta. – Megértem. Mindenki hazavá-
gyik.

Nehéz lett volna elmagyarázni, ezért bele se kezdtem.
Nem vágytam haza, de azért készültem.

Hazavágyik az is, akinek nincs hazája – mondta. – Ilyen
a tavasz.

Gondoltam, elkerüljük egymást az oklevelem másolatá-
val, és inkább kézhez veszem az eredetit.

Jaj, maga!

Az oltyán nőknek van egy felcsapó fejhangjuk. Összerán-
dulnak a nyitott zsigereik, és forrón, sikoltásszerűen fel-
préselik a szavakat, többnyire a „vai”-t, ami jaj-t jelent,
amennyiben egy indulatszó lefordítható. Itt nem indulat-
szónak hangzott. Ezt használták, ha összefutottak az ut-
cán, vagy ha a férjüket szidták. Boldog hangfekvésnek ha-
tott, ritkán mélyült el, de olyankor egészen elfeketedett.
Visszhangoztak az utcák.

Irina asszony tompa á-ja az én jaj-ban ejtett magánhang-
zómhoz hasonlított volna leginkább, feltéve, hogy kimon-
dom a kis szobában.

Vai, dumneata – mondta tehát feddően és megbocsátón.
– Maga is megjátssza magát idegenben. Totoja-motolla.

Hogy fordíthattam volna le neki: lebögttem? Azt mon-
tam inkább: – Vai, Irina doamnă – Meg: – Hagyja, Irina
asszony. – Hagyjon üvölni, mondtam volna.

És Heni? – kérdezte.

Hát Radu?

Radu egy strici. Un pește. Hal.

De miért? – kérdeztem. Mert ez volt a kérdés, akárhogy kerülgettük is.

Olyan.

Halanya – merült fel bennem némán, ahogy közeledtem a szó eredeti értelméhez, s az alakja eközben egyre különösebbé vált: akár egy ismeretlen tulajdonnév. Ami valójában volt, vagy kellett volna hogy legyen. Kitaláltam vagy ráhibáztam: egyre megy. A hálnak is van anyja, csak nem leli.

De a fia, kellett volna mondanom Irina asszonynak. Érzelmes lett volna, és hiábavaló. Ő azonban válaszolt; talán egy másik kérdésre. Eligazította előbb rózsaszín pulóverét a telt hasán.

Nem tudom, kivel-mivel keresztezett minket a jó Isten, hogy ilyenek lettünk – mondta.

Megmondhattam volna neki? Mit?

Kézcsókom – mondtam. Mi sose... – gondoltam, búcsúzól. Mi magunkról ilyent soha.

És Heni? – kérdezett utánam.

Láttam tegnap reggel a kórház ablakából. A repedt járdán ment nercbundában. Iratokat vitt egy fekete táskában. Sárgarépat evett, menet közben. Azt hittem előbb: kifli. De sárgarépa volt. Érzékenyen harapdálta. Menet közben is mintha szexuális életet élt volna. Valamilyen életet.

Nem tudom, hol van – mondtam Irina asszonynak .- Nem tudom, mit csinál.

Te szegény – mondta Irina asszony.

Az ő nyelvén mindez igaznak hatott. Tegezhetett is. De lehet, hogy magázott.

Deafia, deafia – bukott fel bennem a szó, ahogyan

vévevesztett vagányokban szokta felütni magát a betegség, lüktetőn –, deafia.

Radut mégiscsak Irina asszony szülte. Mondhatni: szeretete, de nem vállalta. De-a-fia volt. Radu elment hősnek, csakhogy túl messzire. Éppenséggel egy utazásra és egy vasútállomásra hivatkozott. Ott mentette meg a hősi halált halt Costică maradványait a csöcselék elől, és tartott lázító beszédet. Le is tartóztatták, meg is verték, szenvedett tehát a régi rendszerben. Megfogalmazás kérdése az egész.

Tele hallal a város – mondta Irina asszony. –Tudja maga, hogy akkor decemberben feljött hozzánk a tenger? Olyan nagyon átlátszó, mégis mindent elváltoztat. Pont olyan hideg volt, mint a levegő a konyhában, talán ezért nem vetjük észre. Úgy ébredtünk. Ugyanolyanok voltunk, de másnak láttuk egymást. Vagy elváltoztunk, de a tengermély egyformának mutatott. Én, egy percig, azt hittem, német vagyok.

Ez az egész a talpán áll, és mégis lebeg. Feloldott bennünket a sós víz, éppen olyan ízű, akár a vérünk. De színtelen. Mozog. Tornyokat pödörít egy-egy földszintes házból. A hegy mintha elomolna. Suhannak, lebegnek, mint a boszorkányok, a derék háziasszonyok, a bugyijuk is kilátszik. Leülepednek a vasmunkások, és hosszan felbuborékolnak.

Láthatatlan rengeteg látszik, amikor a víz mozog. Másvalamihez nyúlunk, amikor kinyújtjuk a kezünket valami után. Megragadunk valamit, de nem azt, amire vágytunk. Nem tudjuk megfogni a zsebünkből kiúszó bankjegyeket, de nem is a mi pénznemünk.

Kilebben aztán a palota emeleti ablakából egy beglerbég, bomlott kék turbánja kígyózik utána. Mintha egy óriási száj-

ból pöffenne ki. Lassultan rohannak fecskendőikkel a tűzoltók, és beszipantják, akár a levegőt.

Felkereng Szűz Mária az iszapból, a nád tövéről. Szárnyal a fátyla. És akkor már olyan zavaros minden. Viszi a víz a csontokat, a virágtöveket, keveri a sajtgyári alkatrészeket és az árvalányhajat. Titkos szeretők emelkednek ki a kéményeken.

A halak úsznak. Érzik a saját súlyukat. Beúsznak a toronyablakon, tompán kondul a harang, amikor hozzáütődnek. A szétgyűrűző hangoktól ellebbenek az indák.

Csupa inda, iszalag a táj, körülfonja a házakat a zöld szál, akár a vetőháló. Algásak már az ablakok, elnyomja a rózsát a kovamoszat. A rozsdá rétegesen hántja a vasat. Leszállnak a darabok, a százalékok a talajra.

Minél magasabb, annál vékonyabb minden, túszerűvé válnak a csúcsok, nikkelesen ragyognak. Szabadon, kéken áramlik közöttük a tenger. Lennebb barnásan gyűlik a máladék, íves-kúpos alakzatok képződnek. Mintha víz a vízben lecsorogna, szétfolyna alább, elszínezetten. A vér alvad így, halványuló holdudvaras savóval a trombita formájú szélei körül, pirosát is olvadni hagyva.

Látod a halakat? Guvizi.

Tüskés pikó, talán.

De nem, mert gülüszemű géb.

A tüskés pikó volna jó, mégis.

NÉGY NŐ SZERELME

(Regény)

Azt mondták, a fényképen látható családi ház helyén most irodaépület áll. A halványzöld festésű családi ház egyszerűen kidőlt a sorból, barokkos homlokzatú társai közül, a földes útra. Az utat azóta leaszfaltozták. Az irodatömb így sem illik ide. A saroktól ez a negyedik épület. A sarkon óráékszer bolt van.

Botorság volna azt hinni, hogy egy ilyen változás után az ég ugyanolyan maradt a város fölött. Vagyis hogy úgy változik, mint mikor még állt a családi ház, és az egyik szobájában lakó három lány kijött a kapuba, felnézett az égre, aztán az anyjuk beszólította őket.

Mindhárom lány barna hajú volt, és erős fekete szemöldökű. Olyan örményesek. De másként viselték a hajukat, rövid, félrövid és hosszú frizurákban. Attól még ugyanabba a fiatalemberbe voltak szerelmesek. A különféle frizurákkal mintegy kipróbálták az ízlését, s ha megtetszik neki valamelyiküké, a másik két lány is nyomban átrendezte volna a haját. A rövid frizurás állandóan aggódott, hogy beláthatatlan időbe telik, amíg megnöveszti, hogyha a hosszú haj tetszik a fiatalembernek. A közepes frizurájú lány bölcs várakozó állásponton volt. A hosszú hajú a legnyugodtabb, mint kinek legtöbb a lehetősége. Később mégis ő ugrott le a padlásról a fiatalember miatt. Semmi baja nem esett, azt hitték, baleset történt vele. Én tudtam egyedül, hogy egy másik „baleset” volt ennek az oka.

Én voltam az a fiatalember, akit szerettek, vagy azt képzelték.

Én mondtam az édesanyjuknak szombat délutánonként: Kézcsókom, Ella néni – és meg is csókoltam a kezét. Enyhén ecetszagú bőre volt. Én jelentettem nevükben beteget, amikor mind a négyüket egyszerre döntötte ágyba a tavaszi nátha. Összesen két ágyba, egyetlen szobában. A családi ház más helyiségeibe a háború után vasutascsaládok költöztek, de a férfi jövevények legalább felhasogatták a volt tulajdonosok téli tüzelőjét. Más nem nagyon történt arra felé. Ezért is jártak ki a lányok a kapu elé, eget nézni, és biztosan még valamilyen más okból, esetleg céllal. Hiszen az eget az ablakból is láthatták volna, igaz, csak egymás váll felett, a csipkefüggönyön át. De ezek olyan lányok voltak, mindent közélről akartak látni, közvetlenül, szinte rátapadva, akár testükre az idegen ruha.

A lányok télen kék posztó sínadrágban jártak. A legkisebbik középső nővérétől örökölte a sínadrágot, csak elrongyolódott talpalóját kellett kicserélni. Az idősebbek már nem voltak növésben, nekik külön nadrágot kellett varratni vagy venni. Egy ilyen családban elég nagy kiadás kétévenként két nadrág. A harmadikat mindannyiszor egy hegyi asszonynak ajándékozták, aki csütörtökönként ordát és túrót hozott nekik. A palacsintához a lisztet Ella néni szerezte a sarki élelmiszerboltból, amelynek pénztárosi üvegketrecében ült, és télen megperzselte bal lábát a villanymelegítő.

A lányok iskola után este, szünidőben délelőtt is kötöttek. A legkisebbik keddenként kivitte a zöldségpiacra a pulóvereket, kesztyűket, legalábbis azokon az őszi napokon, amikor a mama nem tudta eladni azokat az élelmiszerbolt-

ban, vagy nem megrendelésre dolgoztak, és felgyűlt az árujuk. A fizikatanár, egy középkorú, pattanásos férfi évente három pulóvert rendelt, vagy ha nem tellett neki fonalra, átköttette a régieket. Tény, hogy gyakran eljárt a házhoz, és hosszan, izzadva tárgyalt Ella nénivel a pulóverekről, kötésmintákról és -technikákról, amíg a lányok az eget nézték a kapuból, mögöttük, a boltíves bejáratban pedig butykókat hasogattak a vasutasok, nagy visszhangosan.

Én aztán megbetegedtem, és jobbára ágyban tanultam meg a biológiát, a lányok pedig egyedül maradtak, végül már az emlékezetemből is kiestek. Most meg visszamentem. Megnéztem a sarki óra-ékszer bolt kirakatában az arannyal futtatott smukkok és zöld pulóverek kínálatát a becsületes száraz sajtok és ürmös borok helyén. Az egyszer-volt-hol-nem-volt élelmiszerüzletben a kasszírő hiánya idézte eszembe Ella mamát, ő pedig a lányait hozta magával. Ebben a sorrendben, lassan, biztosan, ütemesen. Vézna, mégis dús hátsójú személyek voltak, mintha olajozott forgóponton ingott volna a közepük járás közben.

A második épületben butikot nyitott egy öngyilkos lakásában valami bátor és feledékeny lélek, a barokk ablakdíszeket fehérén kisimíttatta, és fekete betűket festett rájuk. Gazdátlan nadrágok álltak az elbővült ablakban, melltájon dróttal hegyesre bökött női blúzok és aranyló kávécsomagok. Aztán belöktem a harmadik kaput, s ott álltam bokáig fenyőforgácsban a bejárat boltíve alatt, fecskék fröccsenetek szét sárfésszükéből a döndülésre, amikor hátam mögött egy rugó berántotta a kaputáblát. Hosszú, fényes udvarra láttam a félhomályból, a virágágyásokban lapítva készülődött esti ébredésre a dohányvirág illata, s hátul, a lugasban egy kerekét veszített fekete bicikli dőlt a szőlőinda gyér

szövedékének, mellette a vasutasgyerekek játécai heverték a csiganyomos homokban, egy zöld bádogbéka és egy apró autó.

Ella néniék szobájára a jobb oldali első ajtó nyílt. Szalonnadarabokat rakhattak a sarkaiba, mert hangtalanul csukódott be, s én ott találtam magamat a hímzések között: a minták ismeretlen táj térképének útjeleiként kanyarogtak. Olvasólámpa világította meg a rekamié párkányára állított csámpás, tömzsi agyagfigurákon a zománcos kék mellényt és műstoppolt bőrnadrág vörös foltjait, a zöld dirndlit, a széles mosolyokat az erőszakkal nagykorúsított-nak látszó gyerekpáron. Az asztal furnérján, a csempekályha felé eső sarkon lerágott almacsutka hevert, középen pedig, meglepő módon, egy kitömött gólya állt a bolyhos terítőn. Csőréből horgászsínóron meztelen kaucsukbaba lógott, ingott a vékony huzatban, amely elhordta a meleget. A meddőség kezeléséről neves fürdőhelyen fényképezkedtek hasonló reklámegyüttes mellett méla mosolyú asszonyok, még mielőtt egy nyári hajnalra virradóra utánuk jön a férjük, bejelentetlenül és dühösen. A szoba egésze mégis olyan érzést keltett, mintha tiltott nőgyógyászati műtéteket, legalábbis praktikákat végeztek volna benne; a kihűlt forró víz illata ilyen. Nem volt rejtélyes, legalábbis nem volt rejtélyesebb, mint maga a mulandóság hirtelen érzete. Természetes volt, éppen csak régi.

Leültem a beroskadt díványra, és két fahasábot néztem a bádoglemezen a csempekályha előtt. Az egyiknek megpörkölődött a vége, mintha tüzre rakták, majd valami okból kivették volna. Ez volt az egyetlen rejtélyes dolog a szobában, ennek is leginkább az oka. És én magam egy kicsit.

– Klára férje Argentínában most tejet tölt a rumba – hal-

lottam. Bólogattam ott magamnak: így képzeltem én is. Mi egyebet tehet egy férj, ha egyedül vetődött el Argentínába? Tejet tölt a rumba. Vagy egy táncról van szó talán? Homályos volt a hang. A rumba mindenesetre egy tánc neve.

– Piri kiskorában magázta a macskát, és franciául beszélt a kecskével.

Bizony, volt egy kecskéjük, a filagóriában tartották, minden este megfejték, és valamelyik lány afféle volt, aki egyenesen önözi a macskát, noha nem a tisztelet miatt, hanem mert franciául nem ismeri még a tegező formákat.

– De hasznát is vette azután. Amikor megjöttek a francia mérnökök a gyárhoz. Ő mutatta meg nekik a lakásokat. Volt azokban még hűtőszekrény is, tele drága italokkal meg vajjal, a törülközőket is kirakták nekik a fürdőszobába. A konyhában meg mindenféle gép, meg nagy fényesség. Az lett a Piri veszte. Egy lány ne menjen be egy fürdőszobába, ha a lavórhoz szokott. Tudod te, milyenek a franciák. De aztán ez a Pierre hallani sem akart róla többé. Pedig Piri betanulta a szöveget, amit ilyenkor egy férfinak elő kell adni. Úgyhogy végül, de még idejében hozzáment a fizikatanárhoz, akinek huszonhét pulóvere volt, és Piri évenként újrakötötte neki mind a huszonhetet. Nem volt túlságosan fiatal hozzá, ez nem igaz, legalábbis később már nem látszott volna rajtuk a korkülönbség. Klára viszont nem szerette a tanár urat. Vagy éppenséggel hogy szerette, és fáj neki, hogy az a másik nő, aki miatt általában hoppon maradnak a rendes lányok, az éppen a saját húga. A gyereket így aztán Irma tartotta keresztvíz alá. Kisfiú volt, de nem élt túlságosan sokáig, csak épp amíg megszerették. Erre aztán Piri otthagya a tanárt. De Klári se ment hozzá.

Egyszóval így járt Piri Pierre-rel. Sóhajtottam rá egyet.

Az ablakon besütött a tegnapi napfény, gyöngéd árnyékokat terített a tárgyak mögé.

– Irma persze vénlánynak született. Nem mintha fogyatékos lett volna. Ellenkezőleg. A legtöbb esze neki volt. Harmincévesen informatikát kezdett tanulni, meg örökléstanal foglalkozott. Az akkor már nem volt kapitalista tudomány. És nagyon szép lány volt Irma. Egyszer röviden, másszor félhosszan hordta azt a gyönyörű haját, néha azonban hagyta megnőni. Persze, ez időbe telt, de az Irma-féleknek mindig van elég idejük. Az egyik télen valami gyulladást kapott, elkezdett hullani a haja, de még akkor sem volt ősz szál között. Akkor foltokban kopaszodott, mint a háború előtti húslevesekben a sárga zsírkarikák. Végigsírta azt a telet, de aztán tavaszra, ahogy a haja nőtt, úgy apadt a könnye. Akkor kezdett bele az örökléstanba. Mintha azt akarta volna kideríteni, ki volt az apja. Hősi halott volt, semmi egyéb. És csak rá kellett nézni Irmára: kiköpött anyja volt. Jó lett volna azért, ha ő tud franciául, és nem Piri, mert azok a könyvek többnyire idegenek voltak. Ő viszont még magyarul is keveset beszélt. Valami kimondhatatlan nevű városban vásárolt lakást magának, a lebontott házért kapott kártérítésből. A nővéreinek egy vasat nem adott. Azóta nem beszélnek egymással, semmilyen nyelven. Igaz, nem is találkoztak soha, hogy kipróbálhatták volna. Ünnepekre azért küld még nekik egy-egy képeslapot. Úgy írja alá: Imre. Nem is hinné az ember, hogy ilyen humora van. A humorhoz szeretet kell végül is, meg lelki nyugalom.

Úgy megszállt engem is a lelki nyugalom, mint elhagyott otthont a por, észrevétlenül és láthatatlanul. Jó volt itt, ennyi idegen bánat között. Szép is a távoli gyötrelmem! Szerettem volna hirtelen szerelmes lenni, és nem bánom, ha

elhagy a kedvesem, élvezettel sírtam volna, s még csak nem is szégyellem. Elmentem volna utána, szárnyvasúton és autóbuszon, bármilyen messzire, s minden átszálló állomáson iszom egy pohár rumot. Amikor aztán egy menedékházban, a hegyek között megtalálom, azt mondom neki: – Te ringyó! – és visszautazom ugyanazon az útvonalon. Lehet ugyan, hogy ilyenkor azt kell mondani; – Te édes! – Vagy még inkább: – Te tolvaj! – Egyre megy.

Jólesett még elképzelni is. A szobát előtű kék fény illett ehhez. Kimutatta a szeretett lény hiányát, akár a röntgen. Ebben a sugárzásban azonban csak tárgyak látszódtak, az élet váza. Vagy inkább: a szeretet helyett annak keltei, talán a maradványai.

Ella mama viszont két dolgot próbált egyszerre: meghalni és életben maradni. Emiatt aztán folyamatosan hazudott. Mindig a másikat mondta. Mindig a másik végletbe vágyott. Néha olyan hevesen tört ki belőle az életerő, legszívesebben felakasztotta volna magát. Az a fajta szép asszony volt, aki megöli magát, mert fél az öregségtől. Aztán kétségbeesésében férjhez ment. Ötvennyolc éves volt akkor, és szebb, mint valaha. Addigra a felsőteste is kitelt. Ezek a nők, Ella és a lányai erős csípőjű, elsimítható mellű, keskeny vállú alakok voltak fiatalon, az arcuk meg gyerekes. Az évek múltával mintegy kiegyenlítődték. A járásuk ingó maradt, de már nem keltette azt a benyomást, hogy eldőlnék, esetleg be az első ágyba.

Ella néni felköltözött a dombra, az új városba, az urához. Így is nevezte: az uram – és hagyta, hogy az imádja. Furcsa dolog, már-már szemérmetlen, hogy boldogabb lett, mint a felnőtt lányai. El is riasztotta őket a boldogságával. Aztán magát vádolta, amiért nem keresik meg a gondjaik-

kal. Egyébként is, mindig kesergett valamiért, csak hogy megvigasztalhassák. Ha pedig vigasztalták, elkeseredett, hogy erre szorul, és szánakoznak rajta. Ezzel együtt nem holmi pityergő, elkényeztetett nagysága volt ő, hanem erős akaratú szomszédasszony. Mindenkin segített, és vigasztalt mindenkit. A lányait kivéve. Lehetséges, hogy csak azért tette ilyen bonyolulttá magát, hogy ne unatkozzon. Temp-lomba is talán emiatt kezdett járni. Friss házassága kezdetén már úgy ült a harmadik padban, akár egy özvegy. Ragyogott belőle a bánat. Az embernek kedve kerekedett megkönyékezni. Azt is inkább azért, hogy a visszautasítás örömet szerezzen Ella mamának, s büszkébb lehessen általa. Nagyszerű asszony volt: megközelíthetetlen, de megdöbben-tően szenvedélyes. Az ilyenre mondják, hogy van egy titkos élete is. Nem gondolnak arra, hogy éppen a látható, a köz-napi élete a titkos, de nyugalmas és világos az a másik. Ezt én nem tudom jobban elmondani.

Én pedig nem tudtam, ki mondja, kié a hang, és honnan jön. Mindegy is volt tulajdonképpen. Mintha egyetlen életrajzot hallgattam volna végig, négy megközelítésben és változatban. Egy bronzkutyát néztem éppen. Kékes fény vil-lant rá, és ettől mozdulni látszott.

Reklámfelirat percegett odakint, az épületdoboz bejára-ta fölött, amelybe reggel irodisták jönnek, s nekem az ju-tott eszembe, talán az emlékezetben nyílnak ilyen üres szo-bák, s ha egyszer már megnyílnak, váratlan és ismeretlen alakok foglalják el bennük a helyüket. Mindegy, mit írnak az ilyen belakott ürok fölé, vagyis hogy miképpen nevezik azokat.

KÍSÉRLET

Egész éjjel nyüszítettek a klinika kutyái. Több hete nyüszíthettek már, de én csak ezen az éjszakán hallottam őket a furcsa házban. Magas földszintű, vakolatlan téglaház volt, olyan, mintha száz éve folyamatosan átépítenék, és soha nem bírnák befejezni. Vagy a gazdái haltak ki idő előtt, vagy a pénzük, esetleg a türelmük fogyott el. Tornya sem volt, pedig kellett volna, hogy legyen. Nagy, súlyos épület volt, több, egymást szerető generációnak való, de ezen az éjszakán csak mi ketten laktuk Máriával, és mi sem teljesen. Nem tudtam, és nem bírtam elképzelni sem, hány poros szoba tátong benne, s azokban miféle holmik. Régi vadász-kabátok ujjából, aszott bélésű csizmák torkából tolt a sötétség. Effélék lehettek az egyik szekrényben, száraz tapintású selyemruhák egy másikban. Mindenütt nagy szekrények álltak, tetejükön elhalt virághagymák, kimarjult karú gyümölcsprések, rafiakötegek, egyebek. A konyhai mosókagyló zománcán rozsdás csíkok látszottak, és biztosan nappal is bogarak jöttek fel a lefolyón. A kutyák pedig nyüszítettek egész éjszaka.

– Telehold van – mondtam Máriának –, de nem azt ugatják. Nyüszítenek csak, és dörgölöznek valamihez. Hallom a bőrük roszogását. Mintha csórék volnának.

Akkor mondta Mária, hogy ezek a klinika kutyái. Bérbeadták a hátsó udvarukat a laboratóriumnak, mióta nagyanyját magukhoz vették a szülei. A nagyanya egyszer szin-

te grófné lett, de aztán kasszirnőként nyugdíjazták, és most asztmás, alig kap levegőt. Mindannyiszor azt mondja, ha fulladozik: Berci elvette a levegőt. Berci a férje volt valamikor, és holtában is bosszantotta.

Mi most a nagyanya ágyában feküdtünk, tiszta lepedőn, amit Mária a kórházból lopott. Érződött rajta a fertőtlenítő szaga, és látszott a belemaratott leltári szám. A telihold fényében ezüsből valónak hatott a meztelen Mária, mint egy gyertyatartó. Kinyújtózott az öreg diófa ágyban, megfeszült testén így kevesebb lett, szinte elcsitult az árnyék, melle is elsimult egy kicsit.

– Mesélj ezekről a kutyákról – kértem.

– Nem ezért jöttél te, bogár. Két napunk van csak. Ne a kutyákat szeresd, bogár.

Ellágyult, mély hangja illett az elavult szobához, de hozzá már kevésbé. A derengés nagyobbnak mutatta a bútorokat, tárgyakat, mint amekkorák valójában voltak, amikor nyikorgó társzekereken idefuvarozták őket. Szétoldódott a körvonaluk, az anyaguk is talán, el lehetett volna hessenteni, akár a füstöt. A házban csak mi ketten voltunk valóságosak. Nem is lett volna szabad káprázatta változtatni bennünket holmi mesével, még az életrajzunkkal sem, kivétíve meztelenségünket valami kétséges múltba. Nem ismerjük egymás életrajzát, csak a testét. Elég kellett volna, hogy legyen ennyi, és nem is akartunk többet egymástól. Engem azonban megzavartak a klinika kutyái, másfelé terelték figyelmemet Máriáról. Ő, akárhogy is, otthon volt egy kicsit a nagyanyai házban, bármikor kiléphetett belőle, tudta: minden a helyén marad, megvárja. El is akarta adni, miután megöröklí. Ezt arra a kérdésemre mondta válaszul:

– Mit kezdesz a berendezéssel, ha meghal a nagyanyád önnagysága?

– Meghal? – kérdezte.

– Még én is – mondtam.

– Értem. Értem – suttogta. – Kinyitom az ablakot, ha légszomjad van.

– Akkor erősebben hallom a kutyákat.

Légszomjam volt, valóban. Kitalálta, vagy sugallta éppen séggel. Tényleg úgy éreztem, hogy elszorul a szívem, mintha idegen kéz matatna a bordáim mögött.

– Sajnálom ezeket a dögöket – mondtam magyarázat-ként, mintha Mária is érezte volna, amit én, s közben a szívemre figyeltem. Egyenletesen vert; éppen csak éreztem.

Mária hirtelen felült az ágyban, összegömbölyödött, felhúzott térdére támasztotta a fejét, s a haja eltakarta. Sötét redős szőke haja volt a rásütő félhomályban, két félnek látszott ő maga is, megsimogattam a sötét, láthatatlan részét. Hideget éreztem a gerincén.

– Nem vagyok én kurva – mondta csendesen. – Nem vagyok én kurva, hogy ölelkezés után depressziós legyél valami büntudattól. És még el is mondd, és éppen nekem. A feleséged sem vagyok.

Orvosi, „klinikai” diagnózisnak hatott ez, s nem bántam. Kimozdított az ölelkezést követő érzelmes hangulatból, szinte állapotból. Valami jó gorombát kellett volna mondanom rá, aztán megvigasztalnom Máriát.

– Ez csak az első napunk – mondtam. – Holnapután visszautazom. Maradt még egy éjszakánk, hogy helyrehozzuk.

Elmentem mezítláb a poros szőnyegen az ablakig. Egy kis barna festék pergett a kezemre, amikor kinyitottam. A

kertben megszámlolta a fűszálakat a hold, egyenként ragyogtak. Hátul, a fészertetőszerepein csurgott már a harmat, éreztem a csírátlan illatát. A fű kesernyés szaga is bejött.

– Kutyaszag van – mondta mögülem Mária.

Nem volt kutyaszag, vagy én nem éreztem. A csonka állatok éppen elcsendesedtek, némán készülődhetett a hajnali derengés odakint. Hűvöse nedvesen érintette meg a hasam alját, mint egy orvos mutatóujja. A magasföldszint ablakából érdesen, rücskösen, a harmattól elfeketedve mutatkoztak alattam a házalap bazaltkövei, odébb a mélyben egy kerti szék. Vászna öblösen megereszkedett, mintha láthatatlan alak ülne benne. A kutyaőr talán.

Mária szülei aludtak, egy másik házban, nagyanyja egyenletesen szedte álmában a levegőt. Lehetséges mégis, hogy az apja a konyhában cigarettázva virraszt, és legénykori emlékeit gerjesztve azon képzeleg, mit tehet egy jöttment férfi a leányával, hova nyúl, és ő hogyan építi át majd neki ezt a házat, amelyben unokák kacagnak, és kiszalad alóluk a háromkerekű bicikli, amikor eléje rohannak, hogy miféle ajándékot hozott. Ismertem ezeket a nagyapai álmokat, nem annyira értelmetlenek, mint inkább fölöslegesek voltak.

Akkor persze, az ajándékosztáskor, a nagymama már nem lesz a világon. Mária apja arra gondol, hogy talán ő maga sem lesz már akkor. Úgyhogy sietnie kell az átépítéssel. Éppen ezért az első felvásárlónak odaadja a baracktermést.

Mária apja gyümölcstermelő volt és vadász, láttam egyszer egy kórházi kimenőm alatt, éppen egy baracklopó gyereket pofozott. Szőrös, barna ember volt a Mária apja, látzatra velem egyidős, csak nagyobb nálam, s ettől idősebbnek hatott.

Lehet, hogy most arra gondol, mégiscsak feljön az öreg házhoz, és bekopog, de aztán elrestelli magát, fél, hogy még neki kell magyarázkodnia az ajtóban a meztelen lánya előtt. Abban marad magával tehát, hogy ilyen ez, így megy az élet, és egye fene. Legalább annyi, hogy érezné jól magát a lánya azzal az ismeretlen valakivel. Úgy dönt eközben: reggel azt mondja a feleségének, Mária telefonált, hogy éjszakai ügyeletet vállalt a klinikán, mert az a hülye Kovács nővér ismét beteget jelentett, miközben a vérnősző férjét keresi az éjszakában. Mária anyja nem ébredt fel a telefoncsöngésre; ne is szedjen annyi altatót. Aztán arra gondol Mária apja, mi lenne, ha imádkozna, csakhogy elfelejtette a Miatyánkot is, akárcsak én. Feláll a konyhaasztaltól, előkeresi a vadászpuskáját, és szalonnás rántottát süt, mielőtt a kukoricásba állított magasles felé indul.

– Mindent előkészítettem pedig – mondta mögöttem Mária. Éreztem már egy ideje, hogy közeledik, talán a sugárzó testmelegéről, és vártam, hogy megérint. – Még pezsgőt is vettem neked. Kettőt. A másik lent van a pincében, felhozhatod.

– Az Isten hozott – mondtam neki, amikor hozzám tapadt végre. Próbálta testemhez igazítani meleg idomait, s csak a hajnal hűvöse volt közöttünk leheletnyi ideig, valamint egy sereg más dolog, amit ő nem érezhetett, nem is érthetett.

– Ö-ö-ö – szólalt meg torokhangon a klinika első kutyája. Az, amelyiknek legerősebben fájhatott, mert a legtöbb kísérletet végezték rajta, vagy a legrosszabbat.

– Na, erről mesélj! – mondtam. – Elvégre idevalósi vagy, a te házad, a te városod, tudnod kell mindent. A nagyanyád hogy bírta ezt?

– Bogár – suttogta, és éreztem langy lélegzetét a hátamon. – Holnapután hazamész.

A többi kutya is rákezdte, biztosan megzavarta őket a fény. A nap úgy jött fel, mint egy böffenés az üres gyomorból, elrontotta a készülődő tájat. A kutyák felnyögtek, mélyről bukott fel belőlük a hang, görcsös és forró zsigerek közül. Kemény bőrük csikorgott valami annál is keményebb tárgyon. Mintha irhájától próbálna szabadulni mindenik, és aztán vérzón, végleg meztelenül rohanni valamerre. Kéves hely látszott, és egyetlen rejtek sem.

– Csukd be azt a nyomorult ablakot – mondta Mária. – Nem ezért vagy itt.

– Majd ha mesélsz. Mire használja ezeket a professzorod?

Ellökött magától, szinte kibuktam az ablakon. Megkapaszkodtam a párkányban, ismét lemállt festékdarabok ragadtak a kezemre, és nem volt mire kennem. Távol volt minden, vagy árnyék volt. Magamba törülközhettem volna csak.

– Pedig olyan jó volt – mondta Mária, valahol a sötétben.

– Jótékonykodtál velem? – kérdeztem, és mintha nem is tőle kérdeztem volna. Mióta a kutyákat megláttam, egyfolytában ez a kérdés járt a fejemben, éreztem is az útvonalat és érdes nyomait. – A tanárod művére voltál kíváncsi? Fiatalon az ember kíváncsi még.

– Ne csináld ezt – mondta. Az ágyban feküdt már, oldalára fordulva a nagyanyja paplana alatt, nem láttam belőle semmit, ami elterelte volna a figyelmet magamról. Odamentem, és megsimogattam a fejét. Rengeteg haja volt, beletúrta. Ő meg tenyerembe nyomta a hűvös orrát. A síró nőnek forró az orruk, az övé hűvös volt.

– Félek – mondtam ki végre.

– Nincs semmi bajod – felelte csöndesen, kérdő hangsúlyt sejtettem a mondatában, – Neked sikerült. Megúsztad. Lehet, hogy ezért szeretlek.

Egyszóval megnézte a zárójelentésemet, mielőtt elhozott ebbe a házba, és szeretni próbált a nagyanyai ágyban, melyben az ő szülei is ölelkeztek titokban. Kíváncsiságból ölelt talán. Hiszen én már-már megtettem az utat odaátra, s Mária azt várta talán, hogy új tudással érkezem vissza, másként. Ez lehetett a magyarázat, miért csábított el egy apja korú embert. Én meg úgy éreztem, felhasználtak és kiszolgáltattak valamely kísérletnek. Egyedül azt nem értettem, miért szenved még a kéjben is. Nem hihettem, hogy ennyire azonosul velem, s hogy ami gyötrődésnek látszik, az valójában a félelem leküzdéséért tett erőfeszítés. Lehet, hogy irtózott tőlem, és azért ajzotta túl magát, hogy lendületével elsöpörjön, éppen a szenvedélye elől.

Arról az elképzelt útról szinte szellemtestként érkeztem vissza: akár egy mesebeli királyfi. Ilyent érezhetett. Félretolta a paplant, ott feküdt újra a holdfényben színezüsten, akár egy elrejtett inka kincs, amely felől álmunkban eltakarítjuk az erjedt televényt. Csodálatosan szemérmetlen volt most: mint kit más szándék mozgat, s magára már nem figyel. A holtig reménykedő betegek ilyenek, a fehér lepedőkön. Széttárta, ütemesen összevonta combjait, egyfajta vákuumot teremtve, amely majd engem is magába szív. Valami kétségbeejtő és csodálatos tudás ingerelte így.

– Gyere, gyere hozzám – mondta. Nem láttam.

– Előbb megmosakszom – mondtam.

– Csak ne gondolkozz közben. – Ez amolyan rikoltás volt, indulata az okával együtt ismeretlen számomra. – Ne gondolj rám.

Ebben a házban, fennállása rövidnek tűnő száz éve alatt, bizonyára kiabáltak még, különféle okkal és indulattal, a betegek megnyugtatóására is: hogy azok embernek higgyék magukat, akik elég erősek még fogadni és visszaverni a szenvedélyeket, mielőtt végleg a hideg falnak fordulnak. Sok kegyes harag gerjesztette magát a halál ellen, csak hogy a halál akkor másokban fészkelte.

A fürdőszobában koszos kád állt karmokat formázó vaslábakon, és meglehetősen hideg volt benne. Az ajtókeret körül friss vakolás szürkéje látszott. Ez a ház valóban átépítés alatt állt – így gondoltam, ilyen sután. De eszembe jutott erről Mária apja, pontosabban az, amit elképzeltem róla. Én a helyében azt gondoltam volna, hogy agyonütöm a lányomat, aztán majd bánom, hogy felépítettem a házát; kulcsra zárom az ajtót, és minden évfordulás napnak itt töltöm a felét, amíg úgy el nem szegényedem a bús tétlenségben, hogy bérbe kell adnom a kiürített szobákat.

A festetlen keretű kis ablakon át a hátsó udvarra láttam. Lebetonozott térség volt, felseperte a ferde fény, kimutatta egyenetlenségeit. Derengett. Lilásfehér megvilágításban ámolyogtak a klinika kutyái, szürke árnyékokat vetettek, egyszerre négyet is. Az udvar sarkaiból ostornyelű lámpák világították meg, s mintha lecsupaszították volna őket, leszopták volna róluk a maradék húst. Előjött két kutya, jobb oldalukon egy szál szőr se látszott, csak a gyűrt vörös bőr. Talán a derengéssel keveredő neonfénytől hatottak ilyenek. Kellett léteznie egy magyarázatnak.

A kutyák a kerítés betonoszlopának vetették magukat, dörzsölték a csupasz felületet, és szájukból hosszan csurgott a nyál. Úgy viszkettek a kutyák, hogy attól én is vakarózni kezdtem. Két másik fejéből idegen dúcok emelkedtek

ki, katéterek vagy elektródák. A bemetszés körül lilás dudor: akár szelep az agyon. Ez jó, mondtam magamnak, aztán többször elismételtem.

Lehet, hogy ezt is a fény mutatta ilyennek, a hajnali fény változtatta el a színeket, formákat. Némelyek fél lábra sántítottak csupán: ezek üvöltöttek. Üvöltöttek egyszerűen, emberi hangjuk volt.

Nem bírtak elaludni ezek a kutyák. Olyan hülyék, agyametszettek voltak, nem tudták elfogadni a halálukat. Érezték pedig. Ott, az ablakkeretben, miközben az üvegen át őket, az üvegen pedig saját arcmásomat láttam, azt hittem: érezni több, mint elgondolni vagy tudni valamit. Tanulságos, ugyanakkor értelmetlen tapasztalat volt, akár csak az egész látvány.

Egy teljesen csupasz kutya jött ki a fényre a betonon. Nem is kutya, csak lábra kelt húsadag valamely éhező országban. Állt, ingott egy ideig, szaglása, ösztöne sem működött már, vagy beprogramozott reakciókat mutatott. Roskadtan, egy helyben támolyogva állt ott, a bundája, szinte az élete nélkül, aztán egyszer csak meghajtotta a fejét. Emberi mozdulat volt. Egy élőlényé mindenképpen.

Becsuktam az ablakot, álomhoz való csend lett. Egy apró gipsz Krisztus állt a komódon, redős palástban. Kicsi, sima szobor, akinek azt mondtam: te sem hiszed el. Üvöltöttem volna akár, Mária aludt. Ismeretlen őseire láttam a falakon, többnyire gyerekekre. Egyikük talán éppen Mária volt, tudatlanul mosolygott a képen. Hosszú lett a szoba a holdfényben, messze került minden.

A kertet néztem, újra. Ilyen nekem sose volt, nem jutott. Egy fűszálat sem mondhattam magaménak, nem nevezhettem a nevéen. Ha egyszer birtokomba vehetek egyet, Kovács

Józsefnek fogom elnevezni. Kovács József fűszál, a barátom. Üvegen át néztem a kertet, meszes fényben láttam. Aztán meghallottam az első autóbust, nehezen jött fel a tetőre. Felzavart egy kutyát, de az vakkantani is alig bírta. A hajnali hideg elmerevítette az állkapcsát, akár egy nikkelezett orvosi szájpecek.

A fürdőszoba kis ablakán át újra megnéztem a kutyákat, az összeset. Kint heverték a hideg betonon. Pihentek, de nem aludtak, most sem, látszott a szemük fehérje.

– Feküdj le, bogár – mondta az ágyból Mária –, holnap is szükségem van rád. De még ma.

Rám fordult, amikor mellé dőltem. Nagyon fáztunk egy ideig, mint akiket a hideg ráz, de aztán már nem. Éltünk. Éltük egymást, ahogy mondani szokás azon a messzi vidéken, ahonnan idejutottam.

KÖZKÓRHÁZ

– Hogy aludt?

A választ még az éjszaka előkészítettem, miközben a hold átröntgenezte a szobánkat.

– Egy túlságosan kicsi meszesgödörben feküdtem, vagy egy túlságosan nagy lavórban – mondom. – És úgy éreztem, orromon át a gyomromig nő le egy sárgarépa.

– A szonda. – Az orvos elnézően mosolyog. – Mi spagettinek hívjuk.

– És a gyomoredveimet a nyakamban viseltem, mint egy spanyolgallért.

Ez így volt: az orromból kilógó csövet éjszakára átvetettem a tarkómon, a végén félig telt fecskendő lógott, amit egy mókás kedvű nővér vacsora után ragtapasszal a pizsamámra rögzített szív felől, mondván: „maga helyes fiú, ki van tüntetve”.

– Egyszóval nem aludt.

– Vártam a bombázókat – mondom. – Hallgassa csak! Ketten még mindig horkolnak a meszesgödörükben.

– Az öregúr végig az arcomba fűjt a szomszédból. De aztán kibombázták.

Az igazság az, hogy amikor ezt mondom, az öregurat már lepedőbe csavarva felrakták a tepsibe, és elgurították az alagsor felé. Két napon át valóban rám fűjta szagtalan, elhűlt lélegzetét, s nem tudtam, melyik az utolsó. Azt nem is vettük észre. Egyszer csak: volt, nincs, hol volt, hol nem volt.

Azelőtt mindannyian láttuk, amint lassan, rendre felölti azt az arcát, de nem féltünk tőle. Régebbi szobatársai, akik még beszéltek vele, sajnálták egy kicsit. De inkább a feleségét, aki csak akkor sírta el magát, amikor az öreg elkékült lábujjait meglátta. Akkor letette a csőrös porcelánkancsót az almalével, ránk nézett – Ugye, vége? – kérdezte és elkezdett sírni, mi meg félrefordultunk.

Az öreg, amíg még élt – öntudatlanul –, mindegyre kitakarta magát, és gyerekes nemiszervét fogdosta. Az egésznek semmi köze nem volt a szexualitáshoz: egyfajta végső életfunkció működésének hatott, vagy annak próbálgatása volt. A látvány maga viszont annyira megdöbbenő, akár csak az öregember erőlködése, hogy félrehajtsa magáról a takarót, s mintegy önmagától bukkant fel a kérdés: Van a halálban kéj? Vagy csak a vágya? Valóban szemérmetlenek az aggok?

Belgyógyászaton szerencsére hamar eltompul az ember, nem úgy, mint például az ortopédián, ahol riadókészültségben tartja a fájdalom, tehát itt nem tesz fel ilyen érzelmes kérdéseket. Inkább alszik. Itt csak a vér meg a húgy a fontos, meg az étel. Maga a működés! A belek, a máj, a hasnyálmirigy sötéten zsigeri, csupán bűzös eredményeiben látható és mérhető munkája. Fontos, de nem ijesztő. Mindenki figyelni önmagát, a rejtett szerveit, és nem ijed meg tőlük, csak ha beléhasít a fájdalom. Akkor él, és elhiszi... De addig nem nagyon fontos. Az egyik ágyon vért vesznek a cirózisos belügyi előadótól, a másikon én kanalazom a szűrt híg levest, odább esetleg az ágytálat használja egy szélütött, és én közben csak nézek. Magamat figyelem, mintha a lé máshova is csuroghatna, mint a gyomromba, a vér közé. Mert azért hátha...

Két nap múlva tudjuk azért egymás véralvadási idejét, húgymennyiségét – mérés után bekiabálják a nővérek – , a testsúlyát s néhány más jellemző adatát. A neveket már – még – nem annyira, az elején legalábbis könnyen összekeverjük egymást.

– Mi kell mindennek? – kérdezi már első napon lábtól a bohókás szélütött.

– Magától kérdi – mondja a sarokágyból a kis geodéta.

– A másik? – kérdezem tétován.

– Annak is kell – mondja a bohókás szélütött.

– Semmi?

– Annak is kell.

Így hajigálom a számukra meglepő elvont fogalmakat, végül feladom, mert aludni akarok.

– Mi kell hát mindennek? – kérdezem.

– Név. Név mindennek kell – mondja a bohókás szélütött, rendkívül komolyan, mintha nem megtréfálni akart volna.

Tudhattam volna, hogy név mindennek kell – de én másra figyeltem magamban: valaki másokra és a semmire.

– Akar altatót? – kérdezi másnap az orvos.

– Félek tőle. Nem ébredek fel, ha valami történnék velem.

– Így meg jár az agya üresben.

– Nem üresben. Felszecsáltam már az összes ismerőseimet. Most majd újra összerakom őket, de másképp. Azt csinállok velük, amit akarok.

– Húha – mondja az orvos.

– Mondja, doktor, mi köze a szerelemnek a gyomorhoz? Egy kis csalódás, és máris kifakad a fekélyünk. Főként, ha

búfelejtőt is használunk közben. Ennyire összefüggenek a dolgok?

– Hány éves is maga?

– Ott a lázlapon. Negyvenkettő.

– Hát akkor lassacskán már összefüggenek. – Ezt lemondóan mondja, közben méri a pulzusomat. Olyan fiatal, megszánom egy kicsikét a bánatát: igyekszem szabályosra fogni a szívemet, hátha átragad rá, és megnyugtatja a jó ritmus. Én lassú számolásba kezdek, ha ideges vagyok. Ő fogja a csuklómat, és kinéz az ablakon.

A kezünk mindannyiunknak vértelen és finom, mint a politikai foglyoknak, akiket nem visznek ki munkára. Láttam egyszer, talán 1966-ban, egy szállítmány ilyen holdas körmű rabot egy vidéki állomáson, egy másik országban. Amnesztiát hirdettek, nemzeti ünnep előtt. Azok meg ültek a váróteremben, gubás hegyilakók, kockás inges kültekiek, sötét öltönyös belvárosiak: várták a vonatot.

A mi szabadulásunkról innen nincs hír. Mindegyre kitalálnak holmi új vizsgálatot, csövet nyomnak a szánkba, belekotornak a fenekünkbe, és lerajzolják a szívverésünket. Az idő meg telik, de nem úgy, ahogyan szokott. Úgy érzem: „utolérjük magunkat” – de nem tudom, ez pontosan mit jelent. Megöregsünk talán?

Az időt mi is töltjük. A nős emberek a feleségükre gondolnak és a szeretőjükről beszélnek az éjszakai cigarettázáskor, ha mernek még cigarettázni egyáltalán. A nőtlenek keveset szólnak, az elváltak annyit sem.

– A cukrom felső határa ma... – kezd bele az elvált ember, de senki nem hallgat rá. – Azért van, mert az utóbbi hónapban piáztam is. – Így mondja: piáztam. – Pedig már nem is volt miért.

– Az utóbbi két hónapban szívtam én is – mondja a szíves. Nagydarab szőke férfi ez a szívbeteg („ma szív, holnap beteg” – élcelődik az elvált ember a háta mögött), és mindigre vízszintesen előrelöki két karját, mutatja, hogy remeg a keze. Nőtársaságban felső fogsorát is a fejébe rakja, késő este viszont anélkül jelenik meg közöttünk, s így felkoppan, sőt felkopik az álla, arca a későbbi, az öreges, halálos formáját mutatja. – De azért nem sokat. Délután háromtól, ahogy kijöttem az iskolából, este tízig egy-két liter bort. Az nem sok. Igaz, hogy Dopegytre ittam. Mert féltékeny voltam. Mostanáig soha nem voltam féltékeny, pedig most már unokám is van. Nem is leszek ezután! Csakhogy a nőnek van valahol a jó francban, messze egy vőlegénye, és néha elmegy hozzá. Na, olyankor! Nagyon intelligens nő egyébként, he-tente négy órát beszélgetünk. A szex egy óra alatt lemegy. Tudja, miért kell beszélgetni? – kérdezi, és előrenyújtott két karját nézi. – Mert nagyon egyedül van. A fiával nem beszélgethet így.

A lépcsősor tetején, a szemeteszsákok mellett és között dohányszag. A terhes nők is ide járnak ki a szomszédos osztályról. A nőgyógyászati bajokban szenvedő nők közül a fiatalabbak is. Egy részük harsányan hangos valamitől. Mintha büszkék lennének valamire. Viháncolva hencegik el mintha, hogy a betegségük is női mivoltukat igazolja. Persze ott áll néhány, a falba belemosódott keserűség is aszszony képében. Bár az ilyenek többsége nem jár ki a lépcsőfordulóra, úgyhogy a harsányak és a bánatosak itteni aránya nem jellemző. Viszont sok a korán ivarérett cigány-lány, csillogó nadrágos fiúkkal fogódkodnak össze délutánonként. Egyiknek hatalmas nagy lábujja van.

Késő este felerősödik a szemétszag, és befülled a lépcső-

feljáró. A villanyt leoltják. A dohányszagú bűdös sötétségben lehet dohányozni. Van egy társaság, amelyik bent a belső folyosón szívja, éppen a Dohányozni tilos tábla és az osztályvezető főorvos üvegre festett neve alatt. Egy kiselejtett íróasztalon ülnek, a „szíves” férfi karjait maga elé nyújtva néha feléjük indul, ők meg nézik. Vannak nehezebb, valamiképpen hosszabb napok, olyankor az éjszaka minden órájában ül valaki az íróasztalon, és cigarettázik, vagy csak néz kifelé a sötétbe. Szemközt jó ideig családi vacsorákra láthat a fényes ablakok mögött. Az utca túloldalán más világ van.

– Hogy aludt? – kérdezi a fess orvos. Fiatal is, nem csak fess, a takarítónők mindig utánafordulnak a folyosón. Az egyik takarítónő, tetovált karú fekete asszony, homlokára csúszott frizurával, minden este feltúrja a szemeteszsákokat, melyekben vér és kidobott joghurt keveredik, s valószínű nem mos kezét utána, úgy hozza be a vacsoránkat. Magában beszél, és vasárnaponként csak azután kezdi nagy garral feltörölni a linóleumot, cementet, miután végighallgatta a misét a rádióban. Egyébként a saját kezére tetovált betűket sem tudja elolvasni. A másik, olyan harminckilós forma, a szó szoros és átvitt értelmében csúf szájú fiatalasszony, aki felseperni is utálja a koszt. Ferdén áll minden része: válla, fogsora, még a szeme is. Miközben olyan keskeny ő maga, érthetetlen, hogyan jutott hely rajta annyi sápadt ferdeségnek. Egy reggel arra ébredtem, simogatja a hajamat. Másik kezével a partvist fogja. – Miért a francért nem borotválkozol meg, szép fiú lehetnél – mondja. – Azért, mert a borbély sose mossa ki a fésűjét – felelem neki, és szőrös fejemre húzom a párnát. – Nekünk csak ilyenekre telik – mondja az orvos, aki valóban fess, fiatal és szomorkás. A

szája cakkos, és fekete hajhoz kék szemet visel, fehér arcban. – Alvás volt? – kérdi.

– Hajnalig.

– Pihenjen csak – mondja. Ez nem sok, nem is túl szak-szerű, ráadásul olyan hangon mondja, mint kinek sok a baja, de maga sem tudja, mifélek.

Lábtól való ágyszomszédom, a szélütött műbútorasztalos, akinek a bevérzett agya is úgy vág, mint a békebeli falcológyalu, azt mondja erre egy délután:

– Telik az idő. Elfelejtjük, amit nem akarunk, s amit el akarunk felejteni, azt nem tudjuk. – Idézem ezt az orvosnak, legyint rá. Valahogy úgy van ez, mint a rendőrségi kihallgatáson: „itt csak én kérdezhetek”. Néhány államban az öngyilkosságot is büntetik – ha nem sikerül, és elkapják az embert. Ezt mind mondom az orvosnak. Egészen jó kedvre derül tőle.

Az okos szélütött váratlanul szokott megszólalni a kórtermi csöndben, középről kezdi a történeteit, melyekről utóbb kiderült, hogy egyfajta tanmesék, vagy viccet mond, esetleg holmi tanulságszámba menő következtetést, mely egy-egy néma gondolatsora végén pattan ki belőle, mint a karikás ostor csapója.

– A betyárját! – mondja az orvosra. – Ezt is csak a maga baja érdekli. Úgy szenved, szinte boldog tőle.

A cukros beteg – az elvált – meg lagymatagon dühöng este a folyosón:

– Ezeket nem érdekli, hogy miért kerültünk ide, ezeket csak a bélflóránk érdekli. A lelkünk nem,

Megütődve és kissé ütődötten nézzük a cukrost: lélekről nem szokás idegen társaságban beszélni, legfennebb közérzetről, stresszről, súlyosabb betegségről soha.

– Belgyógyászok – szólal meg valaki a csöndben. – Munkadarab vagyunk nekik, le kell, hogy gyártsanak. Így a jó.

Ezzel az orvosok kerülnek terítékre. Rendkívül vázlatosak. Kevésbé ismerjük, és csak ilyen általánosító fogalmakkal jellemezzük őket: a helyes, a szőke, a rokonszenves, az, amelyik mindig siet. Egyedül a kis bolgár doktornőre mondják a férfiak, távollétében csettintve: csinos. A betyárját! Valóban, olyan megnyugtató vonalvezetésű a lába. Bizalomkeltő bokája van. Éjszakánként kedvem kerekedik imáimba foglalni, csak hogy sokáig ilyen maradjon. Közben egy másik asszony példájából tudom: megváltozik, s még csak nem is elképzelésünk szerint. Ezt válaszolom, ha megkérdezi valaki, miért vagyok itt, de nem kérdezi senki, legfeljebb megméri a vérnyomásomat.

Egyik-másik orvos szerepet játszik: az orvosét. Bizalmaskodót, atyáskodót, soha nem aggodalmasat. A viszketeg cukorbeteg szerint pénzért alakítanak, „pofára megy a gázsi”. Nemigen kérdezzük tőlük semmit, kissé széppenten túrjuk a kérdéseiket, és sokan hazudnak nekik: hogy nem ittak éppen *annyt* odakint, és itt betartják a sótlan diétát. A tanár úr vizitkor csak végigfut rajtunk, mint bűvös kéz a zongorabillentyűkön.

Életrajzokat próbálok kitalálni az orvosoknak, teljesen fölöslegesen. Mindenféleképpen szórakozom, kivéve talán az emlékeket. A mostani látványokat meg szavakat rakosgatom különféle rendszerekbe elalvás előtt, és mindig valami más jön ki ugyanazokból az elemekből, sose a valóság. Odakint, a „valóságban” jól elbeszélgethetnék az orvosokkal, még az is kiderülhetne, hogy némelyikük ostoba. Itt viszont mi pizsamában vagyunk, ők meg tiszteletre méltóak. Egy kicsit csodát is várunk tőlük, mindhiába vagyunk okosak. Úgy-

hogy valójában nem is lenne jó közelről megismerni őket. Az ember a barátainak nem hazudik, és nem vár tőlük csodát. Legalábbis igyekszik igazat mondani nekik, vagy hallgat. Itt viszont felelni kell a kérdésekre.

– Megint nem aludt? – kérdezi az orvosom, miután a bémamosók lecsutakolták a szélütöttet, és közben megtárgyalták meztelen teste fölött egy Gordini autó dugulását.

– Tudja, hogy nem tudok – felelem tehát. – Minden bajom megvan, ami ezeknek itt. Mintha tőlük kaptam volna el. Maguknak sincsen túl nagy választékuk: csak gyomorfekély, cukor- és szívbaj, szerelmi bánat, májzsugor és dülmirigyrák. Csak tapogatom itt magam, és fognám a fejem, ha tudnám, hol áll.

– Magán múlik minden – mondja. Ez nyilvánvaló nagyképűsködés tőle: mintha el tudnám zárni gyomromban a vérzést, mint egy vízcsapot.

– Doktor – mondom neki –, ki az az új nő a 7-esben? A 7/2-es.

Reggel apró műanyag tégelyben székletmintát vittem, szerény áldozatot a folyosó végében álló asztalra, a tudomány falmelléki oltárára. A női kórtermekbe önkéntelenül is bepillant az ember – hát még szándékosan. Igaz, hogy a mi osztályunkon többnyire öregek, kövérek, ám jópofák a nők. A szépek a szülészetben vannak, vagy a szomszédságában kezeltetik magukat. A 7/2-es ellenben ismerősnek tűnt egy villanásra, csikordult tőle egyet a gyomrom. Szóval azt kérdezem: – Ki az az új nő a 7-esben?

– Egy beteg – mondja az orvos.

– Egy nő! – helyesbíték – Neme van. – Az orvos mosolyog, ajakán széthúzódnak a cakkok.

– Mióta is van itt bent maga?

– Régóta. Második hete.

– Naná! Ennyi idő után minden nő szépnek látszik.

– Nem azt mondtam, hogy szép, hanem hogy ismerős. Túláságosan ismerős. – Mondom ezt neki, s közben rájövök, milyen alpári beszélgetést folytatunk mi ketten, sőt arra is, hogy doktoromat bizonyára holmi nagyobb port felvert „nő-ügy” borította el ilyen fehérén. Elmegy, és sztetoszkópjának csövei olyan búsan lengnek, akár orromból a szonda. A készülék membrándofoza a fehér köpeny zsebébe dugva: mintha saját hasfájását hallgatná az orvos. Biztosan van neki is. Ha nem egyébért – jön meg a kedvem –, mert jóból is megárt a sok.

– Olcsó húsnak híg a leve. De csak a kórházban.

– Döntsd a nőket, ne siránkozz – mondja a „szíves”, nem is tudja, miféle idézetet ferdít.

Viccelődünk a lépcsőfordulón. A földig érő kerek ablaknak derékmagasságban kitört az egyik szeme; ott húzza ki a cigarettafüstöt a légvonat.

– Azt kérdezi a gyerek: apu, hogy írják azt, hogy víkend? Két kával? Naná, nem is az anyáddal.

Nevetünk, s velünk a szomszédos kisanyák nikotinéhe-
sebb része, a petefészek-gyulladásos nők is. Tátva a szá-
junk, mikor a lengőajtón át öt férfi érkezik. Egyikük súlyos
hátsó fali infarktussal fekszik egy hete, nem szabad felkel-
nie a maga meszesgödreből.

– Meghalt a tanár úr – mondják. – Két órán át még ott
hagyják.

– Kihűl a vacsora – szólal meg az infarktusos.
Állnak ott mellettünk, kezd szűk lenni a lépcsőforduló.

A szívszakadásos ember a kerek ablak párkányára ül, szinte
a padlóra, frottírköpenye alja szétterül a mozaikmintás li-

nóleumon. Azt nézi. A többiek egy ideig hallgatnak, aztán összevissza hablatyolnak, nagyon hangosan.

Előbb a kismamák és a terhes nők mennek el. A terhesek talán valamivel hamarabb, mint a kismamák. A cigaretták sorra behullnak a porceláncsészébe, végül csak a halott szobatársai maradnak a lépcsőfordulón, a többiek mennek lefeküdni, be a meszesgödörbe.

– Ez is kitakarta magát? – kérdezem elmenőben. – Marholásza a micsodáját?

– Napok óta meg se moccant, csak a kezét emelte magasra néha. Fel-fel...

A kérdés tehát még mindig ugyanaz: van legalább a halálban kéj? És szemérmetlenek valóban az aggok, amilyenek mi is leszünk egyszer?

Néhány napos bezártság után kezd felszállni agyunkról a jótét tompa köd, s akkor kilátszanak mögüle az ilyen kérdések is. Mintha egy mozdony jönne messziről, felgyújtott reflektorokkal, s az ember nem bír elszaladni. Ilyeneket álmodhat itt.

– Ne kérdezze, doktor, nem aludtam. Haza akarok menni.

– Majd ha három napon át negatív lesz a Webere. Ha már nem vérzik.

– Tegnap óta megint érzem. A vér ízét a számban. Dögletes.

–A 7/2-es miatt? – kérdezi. Elborzadok, hogy esetleg élvezi, hogy kitalálta.

– Miért, mondott magának valamit?

– Ő aztán nem. Keveset szól. Idegkimerültség, epezavarok. A legnagyobb baj, hogy nem akar felkelni.

– Miért ide hozták?

– Ide tartozik. Akárcsak maga.

– Csak amiért azonos lakcímünk volt? Ott kezdődött és végződött, doktor. De ha itt is vele maradok, elvizek belülről. Lassan, csendesen, egyszerűen. Ne féljen, nem fogok kiabálni. Neki se kiabáltam, pedig azt mondta, nem akar szeretni. Nem jó neki, nem bírja, meg kell szabadulnia ettől az érzéstől. Maguk most majd leszoktatják rólam, ugye?

– Ne vegye úgy a szívére – mondja az orvos, s máris készül a következő aranyköpésre, kénytelen vagyok megelőzni.

– A gyomromra veszem, doktor. Csak azt nem tudom, hova menjek innen, ha maguk gyógyultan kirúgnak. Elkérhetné attól a 7/2-estől a lakáskulcsot. Az enyémet akkor este kihajítottam az ablakon.

– Vissza akar menni, oda? – kérdezi szeppenten, mintha őt küldenem haza az elhagyott szeretőjéhez. Eszerint telibe találtam a bánatát, de nem sok örömem telt benne. Cinkekosok lettünk, vagy annál is több. Mintha egy helyre zártak volna velem, egy kellemetlen kis helyiségbe, és egyikünk sem tudná elintézni a baját, a másikat meg utálja.

– Apópó – mondom. – Mit foglalkozik velem ennyit? Úgy látom, ez nem szokás ebben a műintézetben. A végén azt hiszik, hogy lefizettem, vagy a rokona vagyok. Esetleg maga vigasztalja az elhagyott babámat, ha nem éppenséggel maga miatt hagytam el. Vagy át akarja képezni magát pszichiáternek, s én vagyok a szemléltető ábra? Netán papnak áll? Mi a francért ilyen rendes velem meg az asszonyommal?

Ettől kezdve a doktor elmarad az ágyam mellől, helyette két újabb tableta jelenik meg a gyógyszerdoboz esti rekeszében, és újabb gyanúokok a képzeletemben. Ő csak a nagyviziteken néz rám mosolyogva és szomorúan kifordult

szemmel, mint aki titokban jeleket készül adni a professzor háta mögött. Telt az idő, bántam már, vagy inkább restelltem, hogy rajta töltöttem ki a mérget, de most már talán valóban le kellett volna fizetnem ahhoz, hogy beszélgessem velem. A folyosói társaságnak, amelyik mostanra nemcsak szegről-végről, hanem tragédiáról-komédiáról, házasságról-epekőről ismeri egymást, nincs kedvem elmondani a bajomat: úgyis tudják, mert az övék is azonos vagy bár hasonló.

A folyosóra is ritkán járok ki, nehogy szembetalálkozzam azzal a 7/2-essel, neki végképp nem tudnék mit mondani. Naphosszat fekszem, akár a súlyos betegek, többnyire arccal a falnak, akár a sarokban a rákgyanús kis geodéta, s valószínűleg szürkül már a bőr az én szemem alatt is, mely gyerekesen tágra nyílik, amikor nézem magam előtt a nagy semmit. Nem olvasok és nem mosdom, egy hét múlva úgy érzem, odakozmálok az ágyra. Odabent meg tovább csurog a vérem, kacér kis vörös szalagokban. Négy nap múlva elkezdik szívni a karomból is. Kétóránként vizsgálják a cukorszintemet – eddig azt se tudtam, hogy van ilyen, csak beszéltem róla, ha dühös vagy másnapos voltam. Sejtettem, hogy minden betegséget elkapok itt, mintha ragályos lenne a szív-, máj- és cukorbetegség. Legalább lesz miről beszélnem, ha cigarettaszünetet tartunk a szenvedésben. Hálás téma, és kimeríthetetlen. Itt úgyis mindenki magával foglalkozik, párhuzamos monológok döcögnek a lépcsőfordulói füstben, fel se tűnök majd a bajommal, szövegemmel.

Elég nekem a kedélyes szélütött a kórteremben, még rádió helyett is őt hallgatom. Ajtót, ablakot kinyitottunk, hogy mozduljon a pállott levegő. Fektemből a folyosó egy részére látok, ha akarok, előre jelzem, hogy érkezik a nagyvizit

vagy a bádogkocsi az ebéddel. Ehhez hasonlóban gurigáz-
zák az újszülött kis bögőmasinákat is a szomszéd osztályon,
túl a hangos lépcsőfordulón, ahova már nem látok és nem
megyek ki.

A cirózisos beteg is naphosszat fekszik az ágyamra me-
rőleges ágyban, vízzel telt hasa felmered, s bizonyára azokra
a gorombaságokra gondol, amiket látogatáskor mond majd
a lányainak. Ritkán kel fel, ám olyankor teleköpködi a mos-
dókaagylót. Fürdőköpenyben alszik, alatta két tornainget és
pizsamát visel, mégsem izzadja ki azt a rengeteg vizet. Nad-
rágja fenekét papírvattával tömte ki, mert vérzik az arany-
ere. Olyan utálatos, mintha rajta múlna a sok baja. Egy este,
mikor frissen mosott hajjal visszaklaffog a fürdőből, közel
gyalogol az ágyamhoz.

– Egy szép nő üdvözli magát. – Vigyorog, egy szál foga
kint reked a szájából. – Nagyon csinos nő – mondja cup-
pogva, aztán a helyére megy.

– Most mit hülyéskedik? – kérdezem később, mikor már
tudok nyelni, szólni. – Senkit nem ismerek itt.

– Szép álmokat – mondja a gonosz májzsugor. – Vele biz-
tosan szépeket álmodik.

A mókás szélütött sem tud ehhez szólni, csak puffanva
rávág paplanára az egészséges bal kezével. Fekvésben ő a
cinkosom, amióta lefektettem a karját. Az ágytámlához kö-
tött gézcsíkba kapaszkodva felhúzódkodik, felül néha, hogy
elkerülje a felfekvésnek nevezett szörnyűségeket. Étkezés-
kor is felhorgad, de aztán többnyire elveszíti a műfogsorát.
Az etető nővérek mindig más polcra rakják az éjjeliszekrény-
ben, ráadásul különféle színű kendőbe, szalvétába csavar-
va. Én keresem meg neki, ezért aztán szolidarizál velem,
együtt utáljuk, némán, a májzsugorost. Kedélye változat-

lan maradt, pedig már a szíve is bepörgött (a guta tetejébe), és holmi nyugdíjbonyodalmai is támadtak távollétében. Kölcsönös együttérzésünket megalapozandó, éppen a klotyóról jövök vissza beteg-rabságom második napján, a kis ürülékestégellyel a zsebemben, s látom, lecsúszott az ágyról béna balja, a jobbal nem tudja visszaemelni. Sokat hízott, mióta ágynak esett, és tejbe áztatott zsömlét etettek vele, képtelen átnyúlni széles mellkasán egyik kezével a másikért. Visszateszem a balját, mint csecsszopót az anyja mellé, mire azt mondja:

– Sok régi ismerőse van ennek a kezemnek, sokan emlégetik. A bécsi döntögetés után apámat Udvarhelyre helyezték, ott tanultam bokszolni, de nem ám bakancsot. Olyan balhorgom volt, hogy csak na. – Most, két hét késéssel folytatja a meséjét, talán hogy elterelje a figyelmemet egyebekről. – Mikor a háború előtt visszajöttünk, egy pincérnőnek udvaroltam itt, s egyszer elkapott a budiban egy magas pasas. Én kicsi voltam, azt képzelte, könnyű dolga lesz velem. Sípconton rúgtam egy kicsit, ahogyan azt szokás, s ahogy előredőlt, pont szembement ezzel a bal kezemmel. A pincérlány aztán siratta, mert nem is a babája, hanem a bátyja volt...

Meséli a bal keze történetét és a fellengzős ipséket, akik szembetalálkoztak vele; nem mókás már, élvezni nem tudom, meghatódni nem akarok tőle, elalszom.

Ímedve, őt látom az ajtóban, a 7/2-est, éppen elfordul tőlem, és nekivág a hosszú folyosónak. Talán nézett, amíg védtelenül aludtam, felém tartotta csontos, sápadt, szep-lős arcát, zöldeskék szemét. Most meg csak megy azzal az ismerős, sportos járásával, amíg el nem tűnik a fehér ágy-

neműs szekrény mögött, a kanyarban, egyenetlenül szőke, sötétes redőzetű szőke haja súrolja hátul a fürdőköpenyét.

– Az egyiket meg – mondja tovább ki tudja, mióta a béna-balog asztalos – a műhelyben kaptam el, éppen egy nagy tábla mahagónifurnért nyomkodott be az inge alá, olyan lett, mint a frakk plasztronja... Amíg ki nem vasaltam őt is.

Felkelek, végigcsattogom papucsban a folyosót, ki a lépcsőfordulóig. Nincs ott. Csak a szülészetről kiosont kismamák füstölnek, és fogják a férfiak kezét. Látogatási idő van, délután öt óra húsz perc. Kedd.

Szobatársam, a rákgyanús kis geodéta a folyosói alacsony asztalnál – termetre éppen odaülök – befőttesüvegből húslevest, sárgarépát kanalaz ajkai közé. Nehezen megy neki, Az anyja mögötte ül, és néha megsimogatja forgókban meredező őszes haját. Az az érzésem támad, mindjárt a feje búbjára üt, belenyomja orrát a levesbe, ha nem eszik rendszeren a szomorú szemű kis geodéta.

Benyitok a 7-esbe, nézem a 2-es ágyat. A falnak fordulva fekszik, mellén összefont karokkal szorítja magát, bal keze feje lazán hátára lóg a hónaljánál. Ismerem ezt a testtartását, én is tőle tanultam el; összecsomagolja magát az ember, és befelé figyel.

Addig állok az ajtóban, amíg egy duzzadt szemhéjú kedves néni meg nem kérdezi, halkán:

– Mi tetszik, fiatalember?

Nem felelek, tudom, ő hallja a kérdést ott a falnál, s ha ezt nem, majd a másikat. A néni fel is teszi:

– Keres valakit, kérem?

Nem felelek, talán megijedne a hangomtól ő, a 7/2-es, úgyhogy állok csak némán. Az idős hölgyet az idegesség kerülgeti, megpróbálja tágra nyitni kenőcsöktől fényes szem-

háját. Közben zavartan ősz hajába túr, s ez a mozdulat valamiképpen kacérnak hat, elképedek tőle. Roppant tanulságos mozdulat, főként egy kórházban.

– Valami baj van? – kérdezi, most már fennhangon. Így van ez itt: mindenki sápadtan nyugodtnak látszik, de egyetlen gesztustól kitör a pánik. – Hívjam a nővért? – kérdezi. Nem szólok. – Hívom a nővért – mondja.

Visszamaszom alkalmi meszesgödrombe. Az eredeti kérdés, vagy amit az föld, némileg módosul, anélkül hogy értelme megváltozna. Az elején valahogy így hangzott: halálba vezet-e a kéj? Szemérmelenségünk, amikor másoknak megmutatjuk magunkat, vajon nem halálos? A kérdés most egyszerűsödik: Miért vagyunk kiszolgáltatva a szerelemnek? Ennyi. Semmi köze a filozófiához, az elméletekhez – egyszerűen fáj. A hasfalamon és mellkasom jobb felén érzem, ki-sugárzik.

– Remélem, alszik. – A fess orvos, lám, visszatér, mint ki az Északi-sarkról érkezik: a bőre barna, ő maga elcsigázott, és valami hideg árad belőle. Lehet, hogy csak szabadságon volt, de közben házat épített, vagy a feleségét békítette. Hosszú, keserves útról jött, amilyeneken képzeletemben eltűnt a 7/2-es is.

– Hol van? – kérdezem.

– Átvitték egy másik osztályra. Nyugodjon meg.

– Hova vitték?

– Nem mondhatom meg. Ez az ő kérése.

– Az élettársa vagyok, a francba! – mondom. – Hol van?

Látni akarom. Nála van a kulcs.

Az orvos megvakarja állán a gödröcskét.

– Én viszont arra kérem – mondja kelletlenül – ne ijeszt-

gesse a betegeinket. Az idős hölgy a 7-esből állítja, rémes arccal rémítette Őket, és forgott a szeme. Mi a baj?

– El akarok menni – mondom. – Látni akarom.

Mindenfélét mondok, nem érek a végére, közben a doktor eltűnik – „veszendőbe megy?” –, őt se látom, csak gondolhatok rá, mint mindenki másra, még önmagamra is. – Miért foglalkozik ez ennyit velünk – kérdezgetem –, két egymásba fáradt szeretővel? És ha már ránk adta a fejét, miért nem tisztességes, miért nem mondja végig, amit akar vagy tud? Bezárkózik saját bánatába, onnan kíváncsiskodik kifelé, akár egy pinceablakon át. Játssza itt nekünk a titokzatosat, miközben az életünkről van szó – gondolom, és közben érzem, hogy ez így túlzás egy kicsit, mint a szavak általában, és legalább annyira, mint az orvostudori fellengzős szűkszavúság. Mi túl fogjuk élni mindenképpen, még ha utóbb szemérmetlennek hat is egy ilyen fellábadás.

– Én tulajdonképpen mindent megkaptam az élettől – vág bele a mesébe s a csöndbe a szélütött asztalos. – Ellenőr is voltam, meg nevelőtanár. Megkaptam én minden kitüntetést, minden miniszter küldött egyet. Az utolsót már hazahozta az igazgatóm, rá is tűzte a pizsamámra. Kár, hogy nem ihattam vele egyet.

A kórteremben mindenki piheg-liheg a melegtől, éber, alvó egyaránt. A délutáni órák az igazán rémesek: minden seb, ideg erősebben fáj, bár tompábban, lüktetésszerűen. Összeszedem magam, felveszem vékony kórházi köpenyemet, pénzt és cigarettát rakok a zsebébe, nekivágok a folyosónak. Úgy döntök, megnézek minden osztályt, kivéve a szülészetet. Bár vajh' ki tudja? Egy biztos: most már nem 7/2-es a neve, más helyen más számot visel. Én még min-

dig a 9/6-os vagyok, de nem biztos, hogy jó nekem az ilyen kétes bizonyosság.

Előbb az egyes osztályok bejáratához kifüggesztett névsort olvasom el, s az az érzésem támad, egy nemzetközi gyorsvonal hálókocsijait vizsgálom át, ahol az utasok különféle betegségeket hordanak útlevel gyanánt. Itt azonban dicséretes gyakorlati érzéssel és golyóstollal falemez spatulákra írták a neveket, szoba- és ágyszámokat, majd gumiszál alá csíptették őket kilyuggatott kartonlapokra. Eldobható, könnyen cserélhető névtáblák ezek, minthogy az utasok is mindannyian átszállók, valami felé. Hogy is? „Mi kell mindennek?” – „A másik?” – „Annak is kell.” – „Senki?” – „Név. Név mindennek kell a világon.” Én meg nem találom azt az egyetlen nevet, és egy sereg dolgot nem tudok elkeresztelni, ami körülöttem lebeg, úszik, foszlik és dagad. És az elváltozott kérdés is ott motoz, egyre bizonytalanabban: Miért vagyunk kiszolgáltatva a szemérmetlen szerelemnek? Miért nem bírunk megmaradni magunkban?

Bennebb hatolok a folyosókon. Előbb a félszemű öreg nőkkel találkozom. Egyik szemükre kagyló alakú, lyuggatott fémvédőt ragasztottak, és párosan jártak, szorosan összesimulva, pongyolájuk egy ütemre lebeg: egy ép jobb és egy ép bal szemű. Így mindenhová eltalálnak, csak szólniuk kell egymásnak, vagy kis karszorításokkal, bökődésekkel jelezniük. Vannak más, beragasztott fejű emberek is a közelben, legtöbbjük a fülén visel pólyát. Ezen a tájon mindenkiből kilóg valami, vagy rászereletek valamit. A földszinti belgyógyászaton csöveket meg sipolyokat. Ezen a folyosón sokáig sétálok, sorra nyitogatom az ajtókat, és szótlanul végignézem a kórtermeket. A harmadikban fekszik, egy sarokban, a falnak fordulva itt is, egyenetlenül szőke

haja a párnára kerül. Odamegyek, és vállánál fogva megfordítom. Álmából ébred, és kiderül, hogy idegen. Gégéjét átvágták, majd gondosan összevarrták. Odébbállok. Tudhattam volna már az elején, hogy tévedek: más volt a tapintása, a tenyerem nem emlékezett semmire. De megcsalt a szemem, s talán a kívánság is.

A fekete lábú férfiak következnek. Ezek általában rövidre nyírtak, sokan kopaszok. Meztelen lábszáruk kilátszik az egyenhálóingből, és állandóan vakarják. Egyébként egészségeseknek látszanak, mint kik tréfából öltöztek maskarába, s nagyokat nevetnek, ha nincs orvos a közelben, s a nővérek elmenekültek már előlük. Hosszú, pálinkaszagú leheleteket fújnak keresztbe a folyosón. Az egyik óriás hasú fickón megfeszül az ing, s emiatt alig ér le a combjáig. Szétvetett, pirosra dagadt két lába közt bánatosan csüng a nemi szerve. Arca vidámabb.

– Igazság – mondja. – Minek nekem az igazság a börtönben, mondom neki. Még azt hiszik, hogy kiharcoltam magamnak, olyan verekedős fajta vagyok, s akkor el kell hogy tiporjanak, hogy nekik legyen igazuk. Nem igaz, főhadnagy elvtárs? Hagyni kell, játsszák a szerepüket, ha már élvezik. Az ember ilyen helyen legyen csak néző. Attól még lehet főnök is. De ők hadd játsszák meg magukat, ha az kell nekik. Minek nekem az igazság, hogy beletapossanak a földbe?

Furcsa labirintus ez a kórház, félemeletnyi vagy annál is kisebb szintkülönbségekkel, lejtő és emelkedő folyosókkal, szegletek, kanyarulatok, benyíló és átjárók sokasága. Hatalmas fehér ajtók váltakoznak keskeny kis fehér vagy éppenséggel festetlen ajtókkal: mintha bárhol bejáratot lehetne vágni a falba, és mögötte máris ott egy új kórterem.

Végeérhetetlen ez a kórház, rejtett bugyrai úgy türemkednek ki egymásból, akár a szappanhab buborékai; talán alakja, terjedelme is változik, mindenképpen mozog, alakul, miközben én mozgok benne.

Az alagsor kusza képével térek vissza a szobámba. Az alagsor határozottan egy másik világban van. Derékszögben többszörösen elkanyarodó folyosó az alagsor, mennyezete különböző átmérőjű, zöldre és ezüstfehérre festett csövekből áll, melyekről cafatokban lóg a kirojtosodott szigetelőanyag, és egyenetlen falközökön ajtók nyílnak: itt egy úri szalonba illő, metszett üvegű, kétszárnyas, amott egy kamrára való kajla. A cementpadlót közönként árkok keresztezik, a feltört beton falnak söpörve áll, kupacokban. Emiatt a guruló hordágyak is nehezen haladnak, nyomukban megcsörrenhetnének a beszerelésre váró gázcsövek, de tehetetlenül hevernek egymáson.

Az alagsort belengi a hatalmas konyha gőze, rétegekben egymás fölött úszik a hagyma és krumpli nehezebb, a sárgarépa könnyebb szaga, a padló szintjén biztosan zsírt, olajat szimatolna az ember. Mindez elkeveredik a fertőtlenítő és az olajfesték szagával, ahogyan a kondérkongás is a röntgen és ultrahangos vizsgálógépek zúgásával. Ide civilek is bejárnak megnézni a belsősegeiket, a napfényről jönnek, és itt elválnak egy kicsit; a várakozás alatt lassanként megszürkülnek a homályban, és egészséges magabiztosságuk is elszáll; ha ennek van kipárolgása, akkor a szagüledékek legtetején lebeg.

Szívesen kifüggesztenék, már csak unaloműzőként is az EKG, TERÁPIA és egyéb táblák mellé vagy helyére még egyet: BAB EL MANDEB. A Könnyek Kapuja. Csakhogy szerencsére mindig idejében rájövök, hogy a valóság nem az,

amit a neve fed, inkább az, amit elképzelünk róla; ráadásul itt roppant átmeneti...

Itt már a tehetetlenség lendületével, egyfajta makacs vállalás miatt keresem csak azt, akit mindenképpen meg is kell találnom, hogy nyugodt lélekkel kijuthassak innen, ugyanakkor, akár egy álomban, tudom, hogy ő nem lehet ezen az elátkozott helyen, ezt nem hiszem el róla, mert nem illene hozzá.

Találkozom viszont egy hordágyvivővel, illetve -tolóval, és terhével, a szőke öregasszonnyal. A szemüveges kórházi tologató nem bírja átzökkenteni a szőke öregasszonyt a harántáron, ezért aztán fejtől megfogom a taligát, hogy segítek neki. Hajlomban közel kerülök a sovány szőke asszony sápadtságához. Szájából indulnak ki a ráncok, szerte a fején, talán ha fúj egy nagyot, kisimulnak. A ráncok között nyílik a két megdőbbentő rés is: a szemei. Forróság süvít ki rajtuk, akár a révült szeretők szemein, amikor azt suttozza:

– Áldjon meg az Isten, kisfiam.

Köszönetfélének hihetném ezt a segítségemért, de az asszony egyszeriben meghal, éppen a harántárok fölött, melyen átemeljük. Érzem, ahogy kileheli a lelkét, hideg lesz tőle a szemgolyóm, mint mikor rejtett huzat éri. Nem tudom még pontosan, mi történik, csak újra felbukkan a régi kérdés a szerelemről és a szeméremről, és olyannyira elváltozik, hogy nem tudom már újrafogalmazni. Állok csak a szőke öregasszony maradéka fölött, nem jut eszembe más: a nők a szeretetet is magukkal viszik – és váratlanul szinte elsírom magam, mert szólni nem tudok, valamit pedig tenem kell.

Aztán megkönnyebbülten fekszem az ágyban, a meddőn

felfedezett kórház értelmetlen élményével, és sokáig arra gondolok, mindegyre elismételve, hogy rossz helyen kerestem a szerelmemet és a gyógyulást, valahogy ki kell jutnom innen, s közben holmi teátrális fordulatra lesek: hogy az orvos vagy egy láthatatlan lélek fogason lógó köpenyem zsebébe ejti csörrenő lakáskulcsomat, az ürülékminta-vevő tégely mellé.

Kora délután van, az a súlyos, ködszerű csend, amelyben lüktet a fájdalom.

– Ha szőröm helyett mind tollam lenne, most hazarepülnék – mondja a műbútorasztalos, aztán elalszik. Elalszom én is, és álmomban is várom, hogy mire felébredek, talán megtörténik a csoda, és kezembe kerül a kulcs.

MÁSNAP

(Hangjáték)

SZEREPLŐK

Jani, sofőr

Imre, egyetemista, kocsikísérő

Tamás, diák

Berszán, tanár

Róza, boltos

Orbán, kocsmafőnök

Klára, viselős fiatalasszony

Dezső bácsi

Ödi, a húszem mindenese

Rendőr

Férfihangok

*Erdélyi város külső részén: húszem udvara, kora reggel. Rakodás zaja hallatszik, alumíniumtepsik csikorognak a gépkocsiplatókon; nagy dübögések. Autók zúgnak. Férfi-
hangok: – Dobd fel a májat! – Hol vannak a sofőrök, me-
gint reggel isznak? – Ez száztizenhét kiló, kereken. – Annyi
van itt húsból, mint otthon Katiból. – Ne köpj a parizerre! –
Délután lesz még egy fuvarotok. – Süttök ma bikatököt? –
Induljatok neki, elvtársak!*

JANI (*kiáltva*): Ödi! Mennék.
ÖDI: Jövök s mehetsz. Itt írd alá.
JANI: Nem láttad a kölyköt? A rakodómat.
ÖDI: A kapusházban virikol. Hallgatja a rádiót.
JANI: A francba! Három napja egyfolytában rádiót hallgat.
ÖDI: Tanár lesz, érdekli.
JANI: Erre a nyárra magam mellé vettem: én érdekeljem! Meg a hús. Ma mit viszek, Ödi?
ÖDI: Parizert.
JANI: Csak?
ÖDI: Ünnepe volt, két nap szünet.
JANI: AZ. Felszabadultak vagy nyertek... Mennyi ez?
ÖDI: Kétszáz kiló.
JANI: Legyen kettő hús.
ÖDI: Kettő tíz. Marad abból, ha ráhajtasz.
JANI: Az első órában tíz kilónál több a súlyvesztés. Túl vi-
zesre csináljátok.
ÖDI: Ha sietsz, marad. Leesik neked ilyenkor öt kiló?
JANI (*nem akar erre a kérdésre válaszolni*): Hol az a kölyök?
Hallgatja, mit mondanak a csehekről, mi?
ÖDI: Azok is, szerencsétlenek!
JANI: Magadat sajnáld, ne a cseheket. Rakass fel kétszáz-
húszat, Ödi. Úgy, lehet, még neked is marad.
ÖDI: Adj be az asszonynak két rudat.
JANI: Egyet. Ötvenhatodik éves vagyok már.
ÖDI: Parizert!
JANI: Mi más? (*Nevetnek.*) A zászlókat sem szedtéték le a
kapuról. Megint beleakadok. Aztán jön a baj, hogy tépem
a trikolorjukat...
ÖDI: Ne félj, leszedetem, ahogy elmentetek. Na, itt a kölyök.
Olyasféle, mint az apja volt, nem? Emlékszel?

JANI: Szemre olyan; fekete. *(Kiált)* Gyere már, Imi! Ideszáradunk. Ráment két kiló a cseheidre.

IMRE *(elkeszen)*: Mondjak egy viccet, Jani bá?

JANI: Nyúlj ki az ablakon, tartsd félre a zászlót, nehogy elvigyem belőle a sárgájukat.

ÖDI: Ne beszélj állandóan hülyeségeket a gyerek előtt. Igyekeztek.

IMRE: Mehet. Fogom.

ÖDI: Délre itt legyetek.

(Kocsi indul. Motorzúgás. A fiúkében.)

IMRE *(belekezd a viccbe)*: Mondhatom? Augusztus 21-én, vagyis négy nappal ezelőtt hajnalban ébreszti a cseh feleség a férjét...

JANI *(a poéngyilkos)*: Azok mindig besöröznek, azt mondják.

IMRE: „Kelj fel, apjuk!” – „Hagyjál már!” – „Kelj fel, apjuk, mert megszálltak.” – „Szálltak a fenét, azt nem hagynák az oroszok.” Jó, mi?

JANI: Csakhogy éppen az oroszok...

IMRE: EZ a vicc. Hogy éppen az oroszok. Ezek meg nem hiszik...

JANI: Hagyd békén a cseheket, az oroszokat meg a magyarokat, a románokat. Parizert szállítunk, öcsém. Leadjuk a megrendelést a falusi boltokba. Ennek, amíg friss, sokat csökken a súlya. Az üzem ráteszi az esési százalékot. Mi meg, ha igyekszünk, spórolunk magunknak valamennyit a ráadásból. Erről van szó. Te meg egyfolytában politizálsz, akár az apád. Én meg nem bírok az útra figyelni, ha idegesítesz. *(Egy ideig csak a motorzúgás hallatszik.)* Mond valamit a rádió?

IMRE: Semmit. Ez a baj. Hogy semmit.

JANI: Nem is szokott.

IMRE: 22-én még dőltek belőle a hírek.

JANI: Aztán a nagyfőnök maga. A Mickey Mouse.

IMRE: Ne izéljen már. Akárhogy is, bátor dolog volt. Azt mondta, mi nem vonulunk be a többiekkel...

JANI: Mi-e?

IMRE: JÓ, a románok nem vonultak be.

JANI: Na, látod!

IMRE: Tegnapelőtt meg, a nemzeti ünnepükön, olyan táblákat vittek a felvonulók: „Ha kell, fegyverrel segítünk a hős csehszlovák népnek!” Velük vagyunk. Ez agresszió! A szuverenitás megsértése. Ezzel vége az egységes tábornak... És ma semmi. Egy hang se.

JANI: Cigaretta-t vettél?

IMRE: Hej, Jani bá! Kiment a fejemből.

JANI: Borvizet?

IMRE: Kenyeret se. Lestem a rádiót. Álljon meg itt valahol, hozok.

JANI: Fél kilót veszünk, amíg megveszed. Majd kérünk ajándékba, csak jussunk el az első boltig.

IMRE: Ne mérgeledjön örökké.

JANI: Nem is azért. De neked mindig máson jár az eszed; mint szegény apádnak. Az se bírta rendesen eltartani a családját – már meg ne haragudj. Szégyenében ment el tőletek, szerintem.

IMRE: De ez most fontos!

JANI (*komoly*): Háború lesz, azt mondd?

IMRE: Most eldőlhet a szocializmus ügye.

JANI: Eldőlt az már, öcsém. Balra.

IMRE: Jani bá!

JANI: Mondjad, csak mondjad. Te vagy az értelmiségi.

IMRE: Muszáj ma nekem magával menni?

JANI: Mi van, nőd van?

IMRE: Itt maradnék, a városban. Lehet, hogy történik valami.

JANI: Nem késel le semmiről, ne félj. Ha akarják, megcsinálják nélküled.

IMRE: Én kiugrom!

JANI: Nem tudok elszámolni veled az anyádnak. Ül a seggeden. Mire visszaérünk, kiderül, mi a helyzet. Jobbra vagy balra? Akkor aztán, ha kell, mehatsz. Vagy hívnak. Voltál te katona, öcsi? Hát azért!

IMRE: Arról van szó most, hogy mi...

JANI: Arról van szó most, hogy mi leszállítjuk a parizert.

IMRE: Nem, most végre mi magunk...

JANI: Ki a franc vagy te? Megvéded te a cseheket?

IMRE: Lehet, hogy már a hazánkat kell megvédeni, ha a szovjetek...

JANI: A hazánkat... Persze. Ez a hazánk, tényleg. Azt képezed, hogy rajtunk múlik. Ne legyél már ilyen felvágós. *(Egy ideig csak a motorzúgás hallatszik.)* Visszafelé juttasd eszembe, hogy álljunk meg itt a falerakatnál. Úgy látom, kaptak bükköt meg gyertyánt. Figyelj csak oda! Szél-deszkát látsz? Azt nézzed!

IMRE *(lemondóan)*: Van két rakás.

JANI: Jó lenne a java kerítésnek. Szólok majd Boga úrnak, pakolják meg a kocsit. Segítesz, s viszünk anyádnak is.

IMRE *(ironikus)*: Nyomjon oda Bogának két kiló párizsit, elintézi.

JANI: Húst már kapott. Na, kint vagyunk a városból. Most aztán nyomás! Ne kérd, hogy felvegyek valakit, mert nem

állok meg. Ma én parancsolok, öcsi. Holnap aztán barát-
kozhatunk, ha akarsz.

(Kis ideig szótlanok)

IMRE: Pesten a parizert párizsinak mondják.

JANI: Pesten sokat mondanak. Aztán elfelejtik. Tüdő, gége,
vér, hulladék. Meg ami szemetet beledarálnak. Még pa-
pírt is, öcsi. Mitől párizsi az? Olyan város nincsen is.

IMRE: Csak mondtam. Párizsban is lázadnak a fiatalok, ar-
ról jutott eszembe. Cohn-Bendithnek hívják a diákve-
zért...

JANI: Ismered?

IMRE: Olvastam.

Jani: Á! Persze, olvastad. Mikor jártál te Pesten?

IMRE: Még eddig nem.

JANI: Akkor Prágában sem. Na, látod! Ne bizgessd őket. Nincs
ott neked szeretőd. Akkor meg mit érdekel? *(Dohog.)* Pá-
rizs. Párizsi. Prágai sonka. Kassai sonka. Gyulai kolbász.
Bécsi szelet. Álom s esős idő. Parizer, fiam, parizer.

IMRE: Integetnek.

JANI: Mondtam, hogy sietünk.

IMRE: A volt tanárom az, Jani bá, Berszán.

JANI: Tényleg, a Kétfogú Einstein. Ez is jól bevette a deftet.
Azt is hittem, már megmurált. Felvesszük, aztán hallgassd
meg: a kollégádat! Tavasszal, amikor az új megyéket csi-
nálták nekünk, ebből szinte-szinte tanfelügyelő lett. De
azt hitte szegény, ha belőle itt főnök lehet, akkor vissza-
jött a magyar világ. Felvett valami vitézkötéses ancúgot,
s elkezdett szervezni...

(A gépkocsifékez, megáll ajtója nyílik.)

IMRE: Tanár elvtárs! Szálljon fel, elvisszük.

BERSZÁN: Csak az első faluig megyek.

JANI (*indít*): Az ingét aztán mi lelte, tanár elvtárs?
BERSZÁN: Elszakadt?
IMRE: Egy kicsit.
JANI: El egy kicsit, a bal vállától le a farsokáig.
BERSZÁN: Akkor mégiscsak megütöttek.
JANI: Hát akkor meg. Mit keres erre felé, tanár elvtárs, vakációkor?
BERSZÁN (*rezignáltan*): Állatösszeírás. Leltározzuk a disznókat. A majorságot. Még a szilvafákat is.
JANI: S megkergették, mi? Nem akarják leadni a kvótát az államnak... a kurva parasztok.
IMRE: Tanár elvtárs, hallgatott rádiót?
JANI: Futás közben?
IMRE (*rászól a sofőrre*): Ne ártsa bele magát, Jani bácsi!
JANI: Azt mondja el inkább az ifjú kollégának, hogy volt, amikor szinte főnök lett, de a végén mégis kisírtették falura!
BERSZÁN: Nem ők, János. Ők nem számítanak. Én választottam ezt. Tiltakozásul. Tiltakoztam, János. Én itt, ezeknek még a vezetőjük sem akarok lenni. De jól van így. Gyűjtöm az anyagot.
JANI: Naná, ötvenhat disznó, kétszáz tyúk, tanár elvtárs.
BERSZÁN: Igen, azt is felírom, mit tartanak, mit esznek. A néptáplálkozás adatai, adott pillanatban, igen sokatmondóak lehetnek...
JANI: Aztán megkergetik.
BERSZÁN (*elnéző és derűs*): Én örvendek, ha utálnak. Hiszen azt hiszik, én vagyok a hivatal. Büszkék. Szemérmesek. Ilyen a mi fajtánk, János. Bizony. Nem akarják, hogy belenézzenek a fazekukba, a gyomrukba.
JANI: Mert szégyellik. Akkor maga csal egy kicsit az összeírásnál, tanár elvtárs.

BERSZÁN: Soha. Csupán csak két nyilvántartást vezetek. És nálam, otthon, minden fel van írva.

JANI (*mormog*): Elég ijesztő.

BERSZÁN: A műemlék, a dűlőnév, a gazdasági adat, a nép-egészségügyi adat, a népdal...

JANI: Figyelj, öcsi, hogyan kell *menteni* a népet! (*Ez sértésnek hat.*)

IMRE (*elnézést kérve*): Tanár elvtárs...

BERSZÁN: Én neked, fiam, úr vagyok, és az is maradok. János! Álljon meg itt. Kiszállok.

JANI: Messze még a falu, tanár úr.

BERSZÁN: Kiszállok, mondom.

JANI (*zavarban*): Ne adjak egy kis parizert, tanár úr?

BERSZÁN: Maga egy kissé í-zve beszél, barátom. Szamosháti, ugye? Hát igen, ez sok mindent megmagyaráz (*A kocsi közben megáll*) Vizontlátásra. Siessenek. Fiam, úgy tudom, a cseheknél sok a halott. Köszönöm, hogy elhoztak.

(*Becsapódik az ajtó. A motor üresben jár, a kabinban csend van*)

IMRE: Hisz maga Istenben, Jani bá?

JANI: AZ anyám hitt. Kicsi koromban még én is. Akkor még azt kellett. (*Indít, majd dőcögve száguldanak.*) Hülye egy kölyök vágy te, már meg ne haragudj. Nem szólsz, amikor kéne, pedig van eszed. Nekem sem volt könnyű életem.

IMRE: Nem áll meg? Ott a bolt.

JANI: Azt az ipsét utálok, az ma nem kap semmit. Dögöljenek meg.

(*Motorzaj, falu közt.*)

IMRE: Csak meghallgattam volna a rádiót.

JANI: Figyelj! Integtet megint. Az a nő. Minden reggel lengeti

a kezit a zsalugáter mögül. Egyszer még leveri a virágce-repet. Ez nem jár el dolgozni?

IMRE: Egyszer megállhatna.

JANI: Minek? Lehet, hogy selypít. Vagy nincsen lába, azért ül ott mindig. Tudod, az ilyen szőke irtó sírós fajta. Hagyd, hogy integessen. Ne akarj te olyan nagyon házasodni még.

IMRE: Házasodni, Jani bá?

JANI: Nana. '57-ben, amikor kiszabadultam, de az apád még bent maradt, megkérdeztem a városban a trafikos lányt – már olyan í-zve, szamoshátiasan, ahogy a tanárod mondja –, hogy merre van az állomás. Két gyerekünk van, öcsi. Hát így állj meg valahol.

IMRE: Éppen '57-ben szabadult?

JANI: Kellett a hely az ötvenhatosoknak. Figyeld csak meg, miféleképpen tizenkét évenként szokott kitörni a cirkusz vagy valami. 44, 56, 68. Azért is szabnak ki tizenkét évet a bíróságon. Ők is tudják, hogy jön a következő eresztés. Addig bírjuk. Tízéves korunktól, amikor nyílni kezd a csipánk, huszonkettőig, amikor a bicska nyílik ki a zsebünkben. Ezért is nem hagytalak otthon. Veszélyes korban vagy. (*Motorzaj.*) Én nem politikai voltam, azért is engedtek el hamarabb. Én csak agyonütöttem a komámat. S téged is agyonváglak, ha muszáj. Azt, a barátomat, kuláklistára tették, az apja mellé. Úgy, hogy ez enyhítő körülménynek számított a peremben. Akkor nyomták az osztályharcot, egyebet, én pedig megszabadítottam őket egy ellenségtől. Hát nem? Úgy volt, hogy lefogják a fiút, viszik a Duna-csatornához. Elkezdünk előre inni, mert aztán neki ott úgyse lehet. Búcsúzkodtunk. Hát így. Az apja ott maradt. De nekem jó ügyvédem volt, párttag. Szinte hős lettem. Csakhogy az a helyzet, hogy mégis agyon-

ütöttem a legjobb cimborámat. Na, itt vagyunk. (*Fékciskorgás.*) Vigyél be hat rúd parizert. Nem többet, öcsi! Én beszélek közben Rózsival. Van nála egy kiló cukrom.

(*Kabinajtó nyílik, majd a raktéré.*)

IMRE: Csókolom, Róza néni.

JANI (*kiáltva; nyilván nem szállt ki*): Rózszi!

RÓZA: Vidd hátra, fiam, gyorsan, ne lássák a népek. Nem bírok mindenkinek adni.

JANI (*halkabban*): Rózszi! Gyere közelebb. Ez a kölyök azt fogja kérdezni, mit hallottál a rádióban. Te aztán semmit. Ezt mondd.

RÓZA: Miért, mi van?

JANI: Okos vagy, Rózsikám. De legalább olyan verekedős, mint az urad volt.

RÓZA: Ma csak ezt hoztátok?

JANI: Ünnepe után vagyunk, lelkeim. Minden húst kimérték – maguknak – augusztus 23-ra. Előtte hopp, utána kopp. Ebbe darabolták bele a maradékot.

RÓZA: Ennyiből még a főnököknek sem jut.

JANI: Vigyék az egészet. Hátha hasmenést kapnak tőle. Másnapos hús ez. De te kapsz tőlem egy fél rudat, igazit.

RÓZA: A fele nekem nem elég, Jani. Már az emlékezeted is kurtul?

JANI: Felet kapsz, és fizeted. De igyekezz, mert szikkad az áru. A fiúnak meg írd alá. És ne beszélj. Hallottad, mi van a cseheknél?

RÓZA: Mi van?

JANI: Semmi. Hülye vicceket csinálnak, s annyi. Jövő héten kapsz friss húst is. Megegyeztünk?

RÓZA: Hozom a cukrot. Ilyen édes szájú a feleséged?

JANI: Majd megesz.

IMRE (*a cipekedéstől lihegve*): Hallotta ma a rádiót, Róza néni?

RÓZA: AZ uram szokta.

IMRE: Mit mondanak?

RÓZA: Én nem értem a nyelvüket. De a nagyfőnök beszélt megint.

IMRE: De mit? Segítünk a cseheknek?

RÓZA: AZ uram azt mondja, marad a szocializmus. A rendszer, na. Ebben mi előbbre járunk, mint a csehek, meg mint mindenki. A miénk a jó.

IMRE: De toboroznak már? Megyünk segíteni?

RÓZA: Miért, ők segítettek nekünk? Elég nagy vagy, tudhatnád.

JANI: Gyere, öcsém, mert pénzbe kerül. Jövő kedden jövök, Rózsi. Borsod van? Az most nagyon kapós a magyaroknál.

RÓZA: Szerzek addigra.

JANI: Olyan tíz zacskó kéne. Annyit bevarrhatok a gatyámba. Szállj fel, öcsém. Istened legyen, Rózsi.

(Kocsi indul.)

JANI (*zsörtölődik*): Te is! Leállsz mindenkivel. Tudod, mi volt ennek az ura? Foglár. S kit ütött a legjobban? A magyar rabokat. Nehogy azt higgyék a „kollégák”, hogy kedvez nekik.

IMRE: Csak kérdeztem valamit.

JANI: Volt egy cellatársam, az azt kérdezte az instruktorától, hiszi-e, amit povedál. Két évet kapott érte.

IMRE: Maguk mindentől be vannak gazolva.

JANI: Mi igen. De élünk, öcsém. *(Kuncog.)* Azt a foglárt azért jól megbosszultam. Illetve a foglárnet.

IMRE: Most más világ kezdődik, Jani bá. Erről van szó. Mi nem vonultunk be Csehszlovákiába...

JANI: Mi nem is. De a magyarok bementek. Azt is rajtunk verik el ezek. Milyen jól jön nekik, hogy azok bementek! Mert mi ilyen gonosz fajta vagyunk...

IMRE: AZ a parancsuk állítólag, hogy ne álljanak meg lakott területen, ne vegyenek el semmit a lakosságtól, még ajándékba sem. Az ottani magyarok pedig éltetik őket.

JANI: Abból lesz a baj. Azok a magyarok a csehszlovákoknak: árulók. Köszöntik a megszállókat. Hát nem? Nem is hiszem én ezt az egészet. Azért is nem érdekel a rádió.

IMRE: Most nem az a fontos, ki a cseh, ki a szlovák, ki a magyar. De még hogy román sem. Hanem hogy emberarcúvá váljék a rendszer. Szabaddá váljanak az emberek. Akkor aztán választhatnak maguknak olyan nemzetiséget, amilyent akarnak.

JANI: Ne adja az a magasságos Isten, hogy jó világ legyen itt. Mert akkor már te sem leszel magyar. *(Gúnyosan.)* Választasz. Verheted a melled, hogy nem vagy sem ilyen, sem olyan. Nem leszel te senki. Eszel, iszol, olvasol és... gondolkodol.

IMRE *(sértetten)*: Mit csináljak? Csak éljek és meghaljak?

JANI: Miket tanultok ti azon az egyetemen? Minek? Urak lesztek s anyyi. *(Dudál.)* Az anyját! Ez se lát a szemtől. Egyezzünk meg, öcsi. A vakációban, amíg nálam dolgozol, felrakod, aztán lerakod az árut, aláíratsz, és kész. Nem politizálunk!

IMRE: Miket képzelsz magáról, Jani bácsi?

JANI: Beszélgetni sem muszáj. Haladjunk.

(Felbőg a motor. Hosszabb szószünet)

IMRE *(higgadtan és konokan, szükségesnek tartva megma-*

gyarázni): Hallgasson rám egy kicsit. Kiszállni úgyse tud. Engem úgy vettek fel az egyetemre, hogy le kellett tagadnom az apámat, a származásomat. S azt akarom, hogy ne legyen többé büntudatom, amiért megtagadtam. De magamnak, éjjel a falnak ezt hiába mondogatom. Ehhez az kell, hogy mindenki bevallja. Most ez történik. Ez akar megtörténni. Hogy ne lehessen többé elvekhez igazítani a valóságot. Ne gyűljön meg a bajom, csak mert kimondtam, amit gondolok, csak mert járt a szájam, mint maguknak. El se kelljen mondanom, ha nem akarom: legyen természetes. Vagyis igaz. Lehet, hogy ezt politikának nevezik. Ha pedig az apánknak nem sikerült, próbáljuk meg mi. Még ha ugyanoda jutunk is, mint ők. De úgyis a miénk. Az egész – érti? –, a bűnök is.

JANI (*megengesztelődve, de kerülve is a vitát*): Nézd csak a fehérnépeket. Ott balra, a tarlón.

IMRE: Hova futnak ezek?

JANI: A boltba. Ilyen messze a várostól az asszonyok már megtanulták kirántani a parizert, ebédre. (*Kiabál.*) Hajrá, asszonyok Fogd fel a szoknyát! Tartsd a fejedet a szalmakalapot! Ne keresztbe vidd a gereblyét, te! Jövőre ad a kormány nektek egy harmadik kezét.

IMRE: Mit kiabálnak, Jani bá, maga hallja?

JANI: Tudom én. Hogy mit hozok? Kolbász van? Oldalast küldtek? Figyeld azt a pocakost.

IMRE: Jani bá, az viselős!

JANI: De azért nagyon bírja. Két kézzel fogja a hasát. Tartja az iramot.

IMRE: Nem vesszük fel?

JANI: Ezek megesznek, ha megállok. (*Fékez, kiált*) Hé, fiatalasszony! Pattanjon fel. (*Imréhez.*) Nem csúf kicsi darab.

IMRE: Olyan, mint egy madár.

JANI: Tojós ruca. Fél kiló parizert késünk miattad, megint.

(Klára, a viselős asszony, lihegve közelít.)

KLÁRA: Elviszen, Jani bácsi?

JANI: Hát nem? *(Klára szuszogva bemászik a fülkébe. Indulnak.)*

IMRE: Jó napot kívánok. Nem fáj?

JANI: Te kié vagy?

KLÁRA: Most már a Zágoni Gyurié.

JANI: S hányadikban vagy?

KLÁRA: Az utolsóban, azt hiszem.

JANI: Ne csináld ezt. Még megellessz itt nekem.

KLÁRA: Eljönne keresztapának?

IMRE *(Klárához, hírekre éhesen)*: Hallotta, hogy bementek a csehekhez az oroszok?

KLÁRA: Ide is bejöhetnének. Lenne, ki megvédje a magyarokat.

IMRE: Mit akarnak maguk? Megszállást? Rabságot?

KLÁRA: Miért, most mi van? Nyomnak a románok.

JANI: Ezt megkaptad, öcsém!

IMRE: Értsék meg végre, nekünk sem lesz jobb, ha nem jó a románoknak, ha nem jó a cseheknek, a bolgároknak. Csak a független országokban létezhetnek jogok mindenkinek. Nekünk is, itt.

JANI: Ne mondj ilyeneket neki, mert megindul tőle a szülése.

KLÁRA: Megindult az már, Jani bácsi. Azt hiszem, elment a vizem. De letakarítom az ülést, bizony Isten.

JANI: Mondtam, hogy ne csináld.

KLÁRA: Nem tehetek róla, Jani bácsi. Vártam volna még, amíg az uram leszerel. De ezek most nem engedik, mert hátha háború lesz.

IMRE: Mit csináljunk, Jani bá? Egy pelenkánk sincsen.

KLÁRA: Nem jön az olyan hirtelen. Meg kell szenvedni érte.

JANI: Merre laktok? Hazaviszlek. De aztán elég legyen.

KLÁRA: Nincs honn senki. Az igazság az, hogy az anyósomékhoz nem mehetek.

IMRE: Hol az orvos?

KLÁRA: A községben. Eggyel odább.

JANI: AZ anyját!

IMRE: Kibírja odáig?

KLÁRA: Csak azt szeretném, hogy leánykám legyen. A lányok otthon maradhatnak, nem viszik el őket. Laurának kereszteletem. Azt próbáljak lefordítani! Ugyanolyan.

(Teljes sebességgel haladnak. Egy idő után érezhetően lakott területre érnek, a sofőr dudál néha.)

JANI *(izgatottságát már-már dühöngéssel nyomja el)*: Mi van itt? Megint ünnepelnek? Itt künn koslat az egész nép. Nem magyarok ezek, hogy az utcán mászkálnak ilyenkor, nincsenek kinn a mezőn. Merre van a rendelő?

KLÁRA *(fájdalmi vannak már)*: Menjen csak előre, szólok. Ez az.

IMRE: EZ a kórház! Biztosan van rádiójuk.

KLÁRA: Akkor építették, amikor a nagyfőnök itt járt. Hogyha vadászatkor mégis valami baj érné...

JANI: Le tudsz szállni, vagy segítsek?

KLÁRA *(fájdalmasan is van benne egy kis hamisság és bölcsesség)*: Segít az úrfi. Ne legyen megijedve annyira. Hozzá kell szokni magának is. Fáj egy kicsit, de meglátja, jó lesz. *(Nyögve lezökken az útra.)* Na, megvagyunk, még egyben. Hagyja, innen bemegyek én. Az én dolgom ez, úrfi, egyedül. Meg a kicsi leánykámé. *(Búcsúzik.)* Jani bácsi, majd jöjjön el. Jöhessen maga is, úrfi. *(Távolodik és hangos-*

kodik.) Preda doktor! Jöjjön már, mert kiejtem a leánykát! (Románul) Doctor Preda, am venit! Nasc! Numele fetei este Laura. Jelentése: Preda doktor, megjöttem. Szü-lök. A lány neve Laura.)

(Teljes csend, az indulás óta első ízben. A motor se jár.)

IMRE: Mehetünk?

JANI: Hagyjad, szusszanjak egyet. *(Csend.)* Na jó. Nemso-kára eggyel többen leszünk.

IMRE: Bemennék.

JANI: Lányka lesz, Laurának hívják majd, te ezen már nem változtatsz.

IMRE: Tudnom kell, mi történik.

JANI: A világban, persze. De hogy itt? Menj, öcsi, menj, rá-diózzál. Az is a mennyből jön.

(Imre távozik, majd megérkezik Dezső bácsi Lassú beszé-dű, idős ember.)

DEZSŐ BÁCSI: Úgy nézi azt a kórházat, János, mintha oda-bent is maga volna.

JANI: Jó napot, Dezső bátyám. Csak levegőzöm egy kicsit.

DEZSŐ BÁCSI: Maga se tudja, hova álljon. Itt viszi át a gyári füstöt a szél. Huzatos völgy ez. Rég járt maga errefelé.

JANI: Nem az én körzetem már, a megyésítés óta. Kaptak gyárat, hallom. Ezután nem kell a városig menni munkára.

DEZSŐ BÁCSI: Oltyánokat kaptunk vele, János. Most építik nekik a lakásokat. Na, ott nekünk is akad munka. Ne-künk mindig a maradék jut. *(János nem felel.)* Lehet, ezek azért építettek ide gyárat, hogy legyen a kórházban elég betegük.

JANI: Dezső bátyám, behoztam ide a szomszédból egy kicsi asszonykát, szülni. Zágoni Klárinak hívják. Megkérhet-

ném, hogy tartsa rajta a szemit, hogy ne legyen olyan árva?

DEZSŐ BÁCSI: Klárit-e? Jó, értettem. Szólok az asszonynak, hoz az majd neki radinát, ahogy kell. Az unokáimtól is biztosan maradt még gyerekholmi.

JANI: Megköszönném. Vágjak egy fél rúd parizert?

DEZSŐ BÁCSI: A falhoz! (Sértetten elköszön) Na, én megyek, mert várnak. Vigyázzon magára, János.

(Dezső bácsi távozik. Távolabbról hangszóróból induló harsan. Disszonáns. Aztán érkezik, feldúltan, Imre.)

IMRE: Vége, Jani bácsi, vége az egésznek.

JANI: Szállj fel!

IMRE: Egy orvossal beszéltem...

JANI (*megijed*): Nehogy azt mondd, hogy baj van Klárival.

IMRE: Azt nem tudom. De nemrég mondott beszédet a nagyfőnök. Mindent visszavont. Hogy nem úgy volt, nem úgy képzeltek. Nem tájékoztatták őket eléggé. Hogy az internacionalizmus. És a nemzeti érdek...

JANI: A fő, hogy Kláriról nem beszélt. Az orvos.

(*Motorzaj*)

IMRE: Ezek egy percig sem gondolták komolyan, Jani bácsi. Azt mondja: mit képzeltem én, hogy mi szembeszállhatunk a szovjetekkel? Ki az a bolond, aki meg akar halni?

JANI: Orvos!

IMRE: A nagyfőnök csak megjátszotta magát. Tapsol is neki a Nyugat, s küldi majd a segélyt. El van ez intézve. Ismerik ezek egymást, mintha egy budin szartak volna. Oltyán a doktor is.

JANI: Hát akkor ennyi, Imre. Gyere, most szépen hazaviszlek.

IMRE: A fő, hogy megéljük. Hogy élünk, azt mondta, röhögve.

JANI: Hát nem? *(Motorzajos csend.)* Röhögni azért nem volt muszáj. Na, leadjuk itt a maradék árut, aztán hazamegyünk. Behordom én, ha elgyengültél volna.

IMRE *(keserűen)*: Csinálom. Elvégre élni kell. Élni... Nagy bölcsesség!

JANI *(kifelé kiabál az ablakon)*: Orbán! Itt a húsod. Tölts egy deci rumot ennek a fiúnak. *(Imréhez.)* Te most ezt megiszod, aztán alszol. Anyádnak én majd elmagyarázom. Szerelmi bánatod van, hogy tudd. Az bocsánatos.

(Imre kiszáll – ajtó csukódik –, aztán a lerámolt tepsik csikorgása.)

ORBÁN *(izgatott)*: Ide figyelj! Van itt egy kölyök, egy órája csak ül a hátizsákján. Átadnám. Diák, de katonának indult a reggel, hogy jelentkezik Csehszlovákiába. Nálam, a kocsmában, éppen ment a rádió. Hallotta a mai nagy bukuresti beszédet. Most oda készül. De hogy ott, a nagy téren felgyújtja magát. Tiltakozik, vagy mi a fenét akar. Vedd át tőlem, Jani; nekünk itt még tűzoltóságunk sincsen. Aztán suvaszd el valahova.

JANI: Megbolondították ezeket a gyerkőcöket. Mi az isten van ebben az országban? Na jó, megbeszéltük. De az én kíséromnek nem szólsz. Nehogy még ötleteket adj neki.

ORBÁN: Elviszed? Nehogy meghaljon itt nekem.

JANI: Kitalálok valamit. *(Kiabál.)* Imre, szedd a lábad! Hozd a barátodat is. *(Tamáshoz, az új utashoz.)* Gyere, gyere, fiam, ilyenből, mint te, befér ide kettő. A zsákot majd fogd az öledbe. Neved van?

TAMÁS *(komor és szófukar, elszánt)*: Tadeusz Kosciuszko. Csehszlovák vagyok.

JANI: Az is valami. Lehet, még köszönni is tudsz.

TAMÁS: Éljen a szabadság!

JANI: Rendben van. Bukarestbe készülsz, mi? Megmondom most: mi csak az első városig megyünk.

TAMÁS: Nem számít. Holnapra úgyis eljutok. Holnap dél az időpont.

IMRE *(közben beszállt, most bemutatkozik)*: Szervusz. Imre vagyok.

TAMÁS: Engem Hriszto Botevnek hívnak. Csehszlovák vagyok.

IMRE: Akkor hallottad.

TAMÁS: Én tudom. Nem kell, hogy nekem mondják.

JANI *(részben hogy elejét vegye a két fiú beszélgetésének)*: Imrécske, fiam! Mennyi maradt még, parizer?

IMRE: Semennyi.

JANI: Most már nincs hova siessünk, csak azért.

IMRE: Orbán úr küldött egy fél kiló kávé.

JANI: Jól tette. '58-ban ő volt a párttitkár. Jó magyar ember. Ez megcsinálta a kollektívet! Kijött a határozat, aztán a Regátban azt mondták a puliszkaevők, ne siessük el, holnapra még el is aludhat az egész. *(Közmondást idéz.)* A víz elfolyik, a kövek megmaradnak. De mifelénk, ha egyszer kellett, ha vállalták, meg is csinálták pár nap alatt. Tűzzel-vassal. Ott lent meg keletebbre egy halott se volt. De mi, meg ez az Orbán, komolyan vettük. Hát, ez a különbség. Nem azért mondom... *(A fiatalok nem felelnek, a motor zúg. Jani megszólítja Tamást.)* Te, izécske... Nem a Weis doktor a te apád?

TAMÁS: Nem.

JANI: De nem is a Kenderesi Kuhn?

TAMÁS: AZ se.

JANI: S méssz Bukarestbe. Dolgod van ott, biztosan. (*Tamás hallgat.*) Sürgős lehet. Apád nem adott pénzt vonatra?

TAMÁS: Nem nagyon akarok beszélni.

JANI: Hát ne is. De azért mi elviszünk. Hogy intézd a dolgot.

IMRE (*kitör*): Tudod te, mi folyik most Prágában? Te meg, mint egy nyári Mikulás, a zsákkal. Halnak az emberek. De ők nem gyilkolnak, még övédelemből sem. Ezt, ezt a passzív ellenállást kell nekünk itt tőlük megtanulni.

TAMÁS: AZ szar.

Imre (*döbbent hallgatás után*): Jani bácsi, nem tehetnénk ki ezt a srácot?

JANI: Ezen a fedélzeten nem te parancsolsz.

TAMÁS (*mégsem bírja magában tartani a titkát, ahhoz túl fiatal*): Hallgassák meg holnap a rádiót. És aztán tegyennek is végre valamit.

JANI: S honnan tudjuk, hogy rólad beszélnek, öcskös?

TAMÁS: Bartha Tamásnak hívnak, arra figyeljenek.

JANI (*megkönnyebbülten*): Na végre! Eddig eljutottunk. De a főváros még messze van. (*Halkan.*) Szerencsére.

TAMÁS: Jobb lesz, ha mégis a Szabad Európát hallgatják inkább.

JANI: Csakis. Holnap egész nap otthon ülök.

TAMÁS: Este fogják bemondani, azt hiszem.

JANI: Csak elég korán legyen még. Hamar elalszom, tudod. Na, itt megálljunk egy kicsit. Van egy ismerősöm.

TAMÁS: Ha úgyis kiszáll... Adna kölcsön egy kis benzint? Két liter kellene. Maguk elszámoljak valahogy, de nekem nagy szükségem volna rá, s nincs honnan szerezniem.

JANI: Mindjárt megbeszéljük.

TAMÁS: Üveg is kéne. Vagy kanna.

JANI: Fiam, csak szólj. De ne szeptess. Mindjárt jövök.
(*A motor elhalkul, Jani kiszáll. Csend.*)

IMRE: Miért mennél Bukarestbe? Éppen most.

TAMÁS: Nem akarok megöregedni. Ezekkel! Árulók egy szá-

IMRE: Párizsba kéne menni. Ott még mernek lázadni a diákok. Én egyszer eljutok oda. Fogadom!

TAMÁS: Akkor már öreg leszel. Úgy minek?

IMRE (*kirobban*): Megölöm! Ezt a szónokló bohócot én egyszer megölöm.

TAMÁS: Ahhoz fel kell juss Bukarestbe.

IMRE: Nem. Sehova se. Nem akarok lenni sehol sem.
(*Rendőr jön, kopog a szélvédőn. Idegen akcentussal beszél*)

RENDŐR: Rendőrség vagyok. Tessék kiszállani.

JANI (*távrolról*): Csak a szőkét, a feketét ne, őrmester elvtárs, csak a kisebbiket.

RENDŐR: Maga Tamás?

TAMÁS: Tadeusz Kosciuszkónak hívnak.

RENDŐR: Papírt!

IMRE: Add oda neki az igazolványodat. Csak nem vagy magyarországi?

RENDŐR: Maga a titkár elvtárs fia. Akkor miért lopik?

JANI (*a háttérből*): Négy kiló parizerünk hiányzik, őrmester elvtárs.

RENDŐR: Maga jön velem. Tessék venni a zsákot, követni.

TAMÁS: Ártatlan vagyok.

JANI (*halkan*): Azért mernél meghalni.

RENDŐR: Telefonálunk apunak, Tamás. Megyünk!

TAMÁS (*Janihoz*): Ezt még megemlegeti, vén hülye!

JANI: Nem is akarom elfelejteni.

TAMÁS *(üvöltve)*: Imre, te rohadt, te fekete! Úgyse vagy szebb nálam.

RENDŐR: Jöjjél. Csendesen. *(Elvezeti)*

JANI: Add oda az őrmester elvtársnak a fél kiló kávé, Imrecske. *(Indít.)*

IMRE: Tudja, maga most mit csinált, Jani bácsi?

JANI: Én igen. Megkerült az elveszett parizerünk, fiam. A párizsi. *(Motorzaj.)* Te akartad kirúgni. Most majd vigyázhat rá az apukája. Az is ember. S akárhogy is, csak közbüntényes lehet, nem politikai.

IMRE: Miért lenne politikai egy hülye kölyök?

JANI: Mert él. Mert a világon van. S annyi. Aludnék már egyet. Túl sokat ver a szívem, pedig még csak dél van.

(Szótlanul haladnak a város felé.)

IMRE: Kiszállnék, Jani bácsi.

JANI: Van valakid itt? A nyílt mezőben? Szép is az.

IMRE: Hagyjon itt, ha lehet.

JANI: Legyen. De estére hazaérv, az anyádhoz.

(Ajtó csapódik, Imre kiszáll. Az autó elmegy. Imre léptei kopognak az aszfalton. Aztán dúdolni kezd, majd harsányan, de hamisan énekel.)

IMRE: Te vagy a legény, Tyukodi pajtás,

Nem olyan, mint más, mint Kuczugh Balázs.
Teremjen hát országunkban jó bor, áldomás,
Nem egy fillér, de két tallér kell ide, pajtás.

VISSZAÚT

(Kolozsvár főtere 1991 őszén)

(Hangjáték)

Ez a történet nem a jelenkori Erdélyről tudósít. Inkább az emlékezés természetéről szól De a kolozsvári főtéren játszódik (játszódhatna), 1991 őszén.

A rendező, az olvasó a háttérbe képzeljen idegen, érthetetlen hangokat.

A csapongó beszélgetéseket, amelyek a szereplők egymáshoz való viszonyából és a mindent elváltató időből fakadóan hol szószátyárok, hol a feszélyezettség miatt töredékesek, ismétlések és külső hangok tagolják, belátás és szükség szerint többször is, mint ahányszor a szövegben jeleztem.

A történet lényege talán az, hogy valakik igazat mondanak hamis helyzetben, és emiatt minden féligazsággá változik.

A többi mese.

HANGOK

Péter

Imre

Józsi bácsi

Újságáros

Dan DULÁU.

Asszony

Naccsága

Több járókelő

IMRE: Látod, Péter, a templomot?

PÉTER: Nézem.

IMRE: Ne azt nézd. Az utat nézd. Meg Józsi bácsit.

PÉTER: Józsi bácsinak a templom felől kell jönnie.

IMRE: Azt mondd, boldog akar lenni az öreg...? Elég hülye ehhez?

PÉTER: Halála előtt látni akarja a szülővárosát.

IMRE: Vakoknak való látvány.

PÉTER: Segíts nekem. Hazudj.

IMRE: Miért legyen boldog éppen ő? Mivel érdemelte ki? A háború után megpucol innen, és ránk hagyja a szart. Most abból rakjak neki várat?

PÉTER: Az öreg azt mondja, negyvenvalahány éven át csak álmában látta a kincses Kolozsvárját, de aztán megtörtént most a fordulat...

IMRE: És te nem világosítottad fel?

PÉTER: A rádiónak sem hisz, nemhogy nekem.

IMRE: Vagyis ő vállalja a boldogabb részt, mi pedig érjük be a többivel. Ő viszi a maga boldog emlékeit Szabolcsba vagy Pestre, mi meg maradunk a boldogtalanabbik felével. Amiből még az emlékeit is kivonja.

PÉTER: Ennyit igazán megérdemel. Annyit álmodozott róla...

IMRE: Öregem, ha az álmokat napi értéken beváltanák, itt mindenki milliomos lenne.

PÉTER: Szegények!

IMRE: Azt hiszem, már te is úgy vagy ezzel, mint az emigránsok többsége: összekevered az álmaidat az emlékeiddel.

ÚJSÁGÁRUS: Adevărul! România Liberă! Azi!

IMRE: Remélem, süket az öreg.

PÉTER: Se nem süket, se nem vak.

IMRE: Akkor vége van.

PÉTER: ...Csak járni nem tud. Azért hozatja magát ide, a régi New York elé.

IMRE: Continental. Nem New York, hanem Continental. Már akkor Continental volt, amikor te elmentél innen.

PÉTER: Magasan van a felirat. Józsi bácsi nem fogja látni. Merev a nyaka.

IMRE: Milyen merevség az? Elvi? A ludovikás tisztí keménygallértól van? Vagy Don-kanyari reumától? Netán egy recski marjulás?

PÉTER: Neked mindegy, mi?

IMRE: Én csak csodálom. A felemelt fej filozófiájának alapja a merev nyak. Magyarán: a dac s a büszkeség beteg dolog.

PÉTER: Imre! Mindössze arról van szó, hogy idejön egy öreg ember, és halála előtt látni szeretné a városát.

IMRE: És nem látja meg. *(Kétségbeesett.)* Mit mutassak neki? Az emlékeit is eltörölték, az álmait is átépítették. De én itt élek, és nekem nem az emlékeimet változtatják át, hanem az életemet. Miért szerezzek örömet egy álmodozó vénembernek, amikor magamat is utálom?

PÉTER: Majd én körbevezetem. Én már tudok hazudni, ha kell.

IMRE: Jó neked. Neked volt kihez menned. Ott volt Józsi bácsi az egész Magyarországgal. Most majd, hálából, megmutatod neki Kolozsvár főterét. Jó boltot csináltál. Örökölsz is utána, hogy így pátyolgatod?

ASSZONY: Fialalúr, van forintja?

PÉTER: Mit akar ez?

ASSZONY: Veszek forintot, ha van.

IMRE: Hallod. Új hang, de érted.

PÉTER: Nincs eladó forintom.

ASSZONY: Akkor meg mit keres maga itt?

IMRE: Tényleg, mit keresel te itt?

PÉTER: Várom az öreget...

IMRE: ...Aki halála előtt látni akarja a szülővárosát. Csak-hogy éppen a valutázók helyén állsz. Elfoglalod a tisztességes feketézők helyét.

PÉTER: Ilyen nyíltan csinálják?

IMRE: Jól csinálják.

PÉTER: És a törvény?

IMRE: Mikor dobbantottál te innen, öregem? Hat éve? Hét? Akkor minden világos.

PÉTER: Mindenesetre, az utazási és a pénzbeváltó iroda helyén akkor még hangszerbolt volt.

IMRE: Most még csak azt kell mondanod, hogy a város serdült fiatalsága azokban a régi szép időkben itt vásárolta meg élete első szájharmonikáját.

PÉTER: Fegyelem volt legalább.

IMRE: Most még a valutáját sem a hangszerboltban veszi, csak hogy tudd. Hanem a flaszteron. Bent harminc lej a különbség a vételi és az eladási ár között, itt meg tíz. Sőt odabent délire elfogy a valuta, itt kint éjfélkor is kapsz, ha kell. Ne bántsod tehát a derék üzéreket.

PÉTER: Te meg ne irigyeld.

IMRE: Egyébként is, mit kezdene a dolgozó fiatalság egy szájharmonikával? Az egy árulkodó szerkezet. Minden sóhajlás hallatszana. Száz márkával már tudnak mit kezdeni. Felsétálnak oda, sré vizaví a bank első emeletére, és vesznek egy vasúti jegyet külföldre. Vagy folyószámlát nyitnak.

PÉTER: Ott dolgozott az anyám.

IMRE: AZ állam meg le van ibirkálva.

PÉTER: Rég hallottam ezt a szót.

IMRE: Itt még tudnak magyarul. Nem azt mondják; hogy le van szarva.

PÉTER: Gyakran kellett idejőnnöm, a bankba. Gyerekkoromban, persze. Főleg olyankor, ha a papa nem került elő. Olyankor eljöttem a mama elé, és elvittem sétálni vagy moziba, mindegy hova, csak a papának legyen ideje hazáérni. Minden rendőrt ismertem. De csak látásból. Úgy tettek, mintha nem látnának, amikor bemegyek. Pedig ki volt írva: Idegeneknek tilos a bemenet.

IMRE: Milyen nyelven van ez? „Bemenet.”

PÉTER: Magyarul. Volt. Helytelen, de akkor is a miénk.

IMRE: Kezdünk túlságosan mélyértelműek lenni, Péterem. Mint akiknek nincs mondanivalójuk. Józsi bácsi hányra ígérkezett?

PÉTER: Déli kettőre.

IMRE: Melyik időszámítás szerint?

PÉTER: Nem akarok többet politizálni. Egyfolytában politizálunk. Miért nem beszélünk valami emberi nyelven? Miért nem kérdezed meg például, hogy vagyok? Hogy van a feleségem?

IMRE: Hogy van a feleséged?

PÉTER: Nincsen. Elment.

IMRE: Román asszony volt, ugye?

PÉTER: Nem politizálok!

IMRE: És a gyerek?

PÉTER: Magával vitte. Román asszony volt, és magával vitte a kislányomat Németországba. Most mind a ketten németek. Meg vagy elégedve?

IMRE: Hát te? Nem akarsz véletlenül leinni magadat?

PÉTER: Le akarom. De nem iszom le. Várom azt az idióta Józsi bácsit, és megmutatom neki...

IMRE: Ő neked! Ő majd elmagyarázza mindkettőnknek, milyen is ez a város. Hogy Báthory Gábor fejedelem urunk arról a helyről nézte a karóba húzást, ahol most a Someşul vendéglő áll. A fránya összeesküvőket pedig nagyjából a Mátyás-szobornál nyársalták fel. A lényeg az volt, hogy minél tovább éljenek a póznán. Bizony, Józsi bácsinak a történelem még érv ahhoz, hogy jogokat kérjen és kapjon. Józsi bácsi azt hiszi, hogy ha az őseit itt húzták karóba, akkor neki is joga van itt élni.

PÉTER: Nem politizálok!

IMRE: Nem iszol, nem politizálsz – akkor mivel szórakozol?

PÉTER: Józsi bácsit ápolom. Nehogy azt hidd, hogy az albérlője vagyok. De nem ám. A fogadott fiának nevez.

IMRE: Vagyis elszedi a pénzedet. Apám is ezt csinálta az öcsémmel.

PÉTER: Tényleg, az öcséd mit csinál?

IMRE (*gúnyosan*): Hogy van a feleséged? Öcsém egyébként politizál. Legalábbis fizetett alkalmazott az RMDSZ-nél.

PÉTER: Miből fizetnek ezek?

IMRE: Ahhoz képest, hogy a Cár alatt az öcsém sofőr volt a Duna-csatornánál, barakkban lakott, és csak olyankor mosdott, amikor hétvégeken jutalomból levitték őket megnézni a tengert...

PÉTER: Amíg ki nem derült, hogy a Duna nem akar hegynek felfelé folyni.

IMRE: Szóval, ahhoz képest jól van. Látod a kirakatot?

PÉTER: Látom az egészet.

IMRE: AZ egyetemi könyvesbolt kirakatát.

PÉTER: Még mindig Aragon *Kommunistájkját* árulják magyar könyvként?

IMRE: A párkányt nézd csak. Látszik még a gyertyák nyoma. Az elesettek emlékére gyújtottak gyertyákat, 1989 karácsonyán. Itt lötték le őket. Innen, ahol állsz. Most is meghaltak emberek, nem csak Báthory Gábor idején. Az öcsém barátja volt az egyik.

PÉTER: Mit lehet ilyenkor mondani?

IMRE: Éljen a szabadság! Azt kellene mondani, de már senki nem mondja. Néha elmegyek annak a gyereknek a szüleihez. Az apja gyárában két hónapra ha van nyersanyag. Úgy, hogy már most részidőben dolgoznak. Fele pénzért. Amikor egy kiló karaj 600 lejbe kerül! Igaz, az öreg kap majd valamennyit a fiáért.

PÉTER: Mennyibe van errefelé egy hősi halott?

IMRE: A múltkor vittem nekik egy szappant. Hónapok óta nem lehetett kapni. Rózsaszín mosószappan volt. Mindenki rózsaszín lett tőle. Befestette őket a szappan, ami tisztára kellett volna, hogy mossa.

PÉTER: Jelképes.

IMRE: Rossz. Rossz minőségű szappan volt, nem jelképes. Megfogta az ünneplő fehér ingeiket, blúzaikat is. Az anyja ide jár misére. Itt imádkozik.

PÉTER: A hősi halottakért.

IMRE: A fiáért. Talán meglátod. A görög katolikusok vasárnaponként a Mátyás-szobor előtt tartják a misét. Szabad ég alatt. Ácsolnak egy kis tribünt, felhúznak föléje egy kék baldachint, kiraknak két hangszórót, és imádkoznak. Nem kapják vissza a templomukat.

PÉTER: Úgy, hogy azért imádkoznak, hogy legyen, ahol imádkozzanak.

IMRE: És kik nem adják vissza nekik?

PÉTER: A magyarok. Nyilván.

IMRE: A saját ortodox véreik.

PÉTER: Jézusom! Már a bűnbak szerepüktől is megfosztanak. Semmi jogcímünk nem lesz az itt lakásra, ha már bűnbaknak sem vagyunk jók.

IMRE: A mi templomunkba mégsem jönnek be misézni, pedig felajánlottuk nekik.

PÉTER: EZ azért egy erdélyi dolog, nem? Ez a sajátosság. Hogy a közös föld jobban összeköt embereket, mint a nemzeti érzés.

IMRE: Ez nem sajátosság, hanem illúzió. Csak messziről látszik sajátosságnak. Onnan, ahol te vagy, és a Józsi bácsi szemével nézel.

PÉTER: AZ ott ki?

IMRE: Köszönöm, a feleségem jól van.

PÉTER: AZ a sánta pasas.

IMRE: Lehet, hogy Józsi bácsi.

PÉTER: Ne bántsuk egymást, Imre.

IMRE: Nem sánta, hanem szekus. Az a pasas.

PÉTER: Tudtam, hogy valami hibája van.

IMRE: EZ reggel héttől este tízig mindennap sánta. Hivatali kacskaság. Egy-egy műszakra ő az áldozat. A forradalom hőse, azaz a szeku áldozata.

PÉTER: De hát ha mindenki tudja róla, hogy kicsoda...

IMRE: Te nem tudtad. Nem tudják sem a visszatérők, sem az újonnan betelepülők. A vinilinkalaposak. Nehogy azt hidd, hogy a vinilinkalap a divat. A divat az az ember, aki ilyen kalapot visel. Na, az nem tudja. Sem azt, hogy Gogu szekus, sem azt, honnan nézte Báthory Gábor a kivégzést. Úgyhogy a földre szemetel. Egyszer majd, ha ásatást

végeznek itt a régészek, tökmaghéjat és nejlonszatyrot találnak a kultúrrétegben. Alább háborús aknák és érvényüket vesztett pesti oklevelek, azok alatt rozsdás fringiák, még lennebb római kori agyagmécsesek – de legfelül csak tökmaghéj és söröskupak.

PÉTER: Erre jön. Ne beszélj így, erre tart a szekusod.

IMRE: A, Gogule, szervusz. Bine că te văd, vreau să-ți spun ceva. Bocsáss meg, öregem, egy perc az egész.

(Imre Goguval halkán beszélgetve távolodik.)

PÉTER *(beszél valaki máshoz)*: Én? Ne integessen nekem, nem vagyok én se rendőr, se kurva. Jöjjön ide maga, ha valami baja van.

DULĂU *(suttogva)*: Elnézést kérek a zavarásért. Szeretnék kérdezni öntől valamit. Meghívhatom egy kávéra?

PÉTER: Itt várok valakit.

DULĂU: Szeretném, ha egy csendes helyen válthatnánk néhány szót.

PÉTER: Nem értettem a becses nevét.

DULĂU: Dulău. Dan Dulău. Magyarul: Véreb. Nem tehetek róla. Megmutassam az igazolványomat?

PÉTER: Miért mutatná?

DULĂU: Régóta figyelem önt. Ne haragudjon. De nem vagyok titkosrendőr. Igazán nem. Igen, önnek igaza van. Minálunk manapság bármilyen igazolványhoz hozzá lehet jutni. De az enyém valódi, tessék elhinni. Látja, magyarul is milyen jól beszélek.

PÉTER: Látom, hogy beszél, csak azt nem értem, mit mond.

DULĂU: Muszáj itt? Esetleg ön meglátogathatna a lakáson. Megadom a címem. Kérem, én nem besúgó vagyok, hanem egyetemi tanár. A régi rendszerben. Lehettem volna. De letartóztattak, még mielőtt megkaptam a kineve-

zésemet. Persze, én azóta is egyetemi tanárnak tekintem magam.

PÉTER: Megegyeztünk. Mostantól én is egyetemi tanárnak tekintem önt.

DULĀU: De hiszen mondtam, hogy nem vagyok egyetemi tanár. Igaz, lehetnék. Éppen arról van szó, ugyebár, hogy önök most egyetemet akarnak indítani. Vagy a régit újra, vagy egy újat, ugyebár. Tudom, az amerikai kongresszusban is sok támogatójuk van. Mindenesetre több, mint nekünk.

PÉTER: Nem vagyok az amerikai kongresszus tagja.

DULĀU: Rövid leszek. Majd otthon nálam bővebben... Van francia konyakom, a nővérem küldi, ilyen alkalmakra. Most csak annyit mondok önnek, és kérem, gondolkodják délutánig rajta, hogy én felajánlom a szolgálataimat önöknek. Ha megalakul az egyetemük. Ezek meg fognak pukkadni. Tetszik érteni, hogy egyebek mellett mekkora propagandaértéke van, ha alkalmaznak egy ellenzékit, aki...

IMRE: Helló, Dan, te mit keresel itt? Misére jöttél vagy kocsmába?

DULĀU *(Péterhez)*: Kérem, kezelje bizalmasan. Én megyek is. Délután várom, ott a címem a névjegyem. Házinyomdán készült, de...

IMRE: Szervusz, Dan. Kihúl a söröd.

PÉTER: Ki a fene volt ez?

IMRE: Be akar szállni a kft.-nkbe. Jó szimata van az ürgének. Kiszúrta, hogy a németekkel közösen összehoztunk valamit. Tőkeerős. Ez jó szó, mi? Csak azt nem tudja a szerencsétlen, hogy mi kizárólag magyarokat veszünk be az üzletbe. Állandóan mondom, szart sem ér ez az egész

nemzetiségi politizálás, ha nincs kellő gazdasági alapunk. Magyar vállalatokat kell alapítani. Persze, ezt nem mondtam neki, ha nem jött rá magától.

PÉTER: Ezt tényleg DULÁUnak hívják? Vérebnek?

IMRE: Én Goguról beszélek.

PÉTER: Egy házi guminyomdán nyilván mindenki azt nyomtat ki, amit akar. De miért éppen Véreb?

IMRE: Ja, te a kutyusról beszélsz? Ez egy lecsúszott tojásfej. Még a régi uraknak sem kellett. Az igazság viszont az, hogy ennek a Gogunak rengeteg kapcsolata van. Ami jól fogna egy ilyen üzletben. Éppen csak szegény feje...

PÉTER: Tudom már: szekus.

IMRE: Többségi.

PÉTER: Akkor keressetek magatoknak egy magyar szekust a kft.-be.

IMRE: Tudod, azt mondta valaki, akkor lesz itt nyugalom és stabilitás, amikor minden szekusnak megvan a maga butikja, a magas állása. Akkor aztán őrzi már az államrendet. Jut eszembe, az előbb megvádoltál valamivel.

PÉTER: Csak levontam egy logikus következtetést. Magyar seggbe magyar lófasz.

IMRE: Naná. Átjössz ide a francia nadrágodban, az amerikai dzsekiddel és az anyaországi dölyföddel, s máris jobban tudod, mi a teendő, mi a logikus következtetés. Te is többségi vagy már, úgy gondolkodol. Ne adjatok ti nekünk tanácsokat. Ez itt a Balkán, ennek mások a törvényei.

PÉTER: EZ nem a Balkán!

IMRE: Nézz körül.

PÉTER: AZ előbb még utáltad.

IMRE: Most is utálok. De itt élek.

PÉTER: Elfogadod.

IMRE: Itt élek, mondom.

PÉTER: De így élsz.

IMRE: Próbálj másképpen. Gyere vissza, próbáld meg. Ez a te Józsi bácsid nem milliomos véletlenül? Beszállhatna a boltba. Ne csak a hazafias érzéseit hozza, hanem egy kis tőkét is.

PÉTER: Józsi bácsi az én boltomba száll be.

IMRE: Oké. Akkor neked ajánlom fel: kössünk üzletet. A bizalom, a barátság megvan, már csak egy kis pénz kellene.

PÉTER: Józsi bácsi egy másfél szobás kültelki lakást hagy rám. Ennyi az egész.

IMRE: És te mit szedtél össze?

PÉTER: Gyomorfekélyt.

IMRE: Ezért kár volt elmenned. Gyomorfekélyt itthon is kaphattál volna.

PÉTER: A tetejébe, minden félretett pénzem rámeleg erre az utazásra.

IMRE: Szerintem jó befektetés. Az öreget biztosan megüti a guta, vagy infarktust kap a régi városától. Megöröklöd a lakását. Az is valami. Mit ér ma egy ilyen lakás felétek?

PÉTER: Egy fél Józsi bácsit.

IMRE: Hagyjuk ezt abba, jó? Félek, úgy járunk mi is, mint a Józsi bácsid. Szerintem neki már látatlanban megszakadt a szíve. Elég volt, ha csak idegondolt, és máris: puff! Én is olyanokat álmodom mostanában, hogy reggel késsel a kezemben ébredek. Aztán csak állok a hideg szobában, és ekkora hasadások vannak a szívemen, né! A segélyekkel hozott gyógyszer meg elfogyott. Vagy ellopták. Elvégre demokrácia van. Mindenkinek kell az, ami a miénk.

PÉTER: Kedves feleséged hogy van?

IMRE: Megvan.

PÉTER: AZ is valami. Nekem meg nincs.

IMRE: Megvan magának. Sokszorosít.

PÉTER: Sok vagy te nekem egy példányban is.

IMRE: Elcsípett annak idején a holland segélyszállítmányból egy másológépet. Elmagyarázta a hollandusoknak, hogy ő az egyháztól van. Annyi elég is volt nekik: még haza is szállították a berendezést. Úgyhogy, ha meglátogatsz, és miért ne látogatnál meg, láthatod az ajtónkon, egy sárga táblán, hogy mi másolóiroda vagyunk. Mindenféle rongyos telekkönyvi kivonatot meg papírzacskóra írt szerződést másolunk. Kell a csóróknak a kártérítéshez meg a privatizáláshoz. Harmincszázalékos.

PÉTER: A haszon vagy a feleséged harmincszázalékos?

IMRE: A privatizáció. Mi most egy sajtógyárat akarunk megvenni, négyen. Jó kis üzem, szinte világhírű. Egy bökkenő van csak. A sajtokat a hegy oldalában, egy barlangban erjesztik, van ott levegő meg nemes penész meg minden. Igen ám, de az egyik partner szerint az egy „dák barlang”. Szerintünk meg nem dák, hanem karszt. Nem a dákok vájták, hanem a víz.

PÉTER: Látod: nem a történelem, hanem a természet.

IMRE: Látod: ha ebben nem tudunk megegyezni, kútba eshet az egész.

PÉTER: Nem láttam még barlangot kútban. Ráadásul hideg lesz a tél.

IMRE: Megbukik a kormány.

PÉTER: Nem politizálok.

IMRE: Ha most tartanának választásokat, még rászavaznak. Nem egyébért, csak mert nincs aki másra. De ha végigdidergik, -éhezik a telet, akkor megbuktatják a kormányt. Jöhet a helyébe akárki, csak ez menjen.

PÉTER: És ki jön akkor?

IMRE: A fecskék.

PÉTER: Lehetséges, hogy a természeti változásokat követik a társadalmiak. Például, többnyire együtt jár a forradalom és a földrengés. Rendszerváltozásokkor mindig földcsuszamlás történik, vagy árvíz jön.

IMRE: Frontérzékenyek az emberek. Idegesebbek lesznek, ha földrengés készül. Csökken a tűrőképességük.

PÉTER: Aztán minden összeomlik.

IMRE: Te is Józsi bácsi szemüvegén át nézed a dolgokat. Neked is minden változás: romlás. Felépítettek egy új üzletházat, erre te azt mondd: lebontottak egy történelmi épületet.

PÉTER: De ha lebontották!

IMRE: De ha felépítették! Azt elismerem a kedvedért, hogy ronda. Azt főleg, hogy koszos. Még azt is, hogy nincs benne áru. De kérlek, hagyd már, hogy én bankódjam ezért az országért, ne aggódj te helyettem. És ne mondd mindegyikre: szebb volt.

PÉTER: Szebb volt.

IMRE: Csak te voltál fiatalabb. Lehet, hogy a szemed romlott el, nem a világ.

PÉTER: Józsi bácsi öreg, és ő is úgy tartja: szebb volt.

IMRE: Hát ez az. Józsi bácsi. Annak húzzák a nótát, aki fizet.

PÉTER: Józsi bácsi tiszta ingyen hülye.

IMRE: Jó, cserébe elismerem: szebb volt. Nem tudom, milyen volt. Most ilyen.

PÉTER: És neked jó így.

IMRE: Sőt szeretem.

PÉTER: Ez az erdélyi szellem központja volt.

IMRE: Ma is az erdélyi szellem központja. Csak a szellem más. Mit akarsz te ötven év éhezés után? Hogy ne egyék le a paradicsomkert gyümölcseit? Kitörtek az elfojtott indulatok, és így van ez rendjén. Rombolni fognak. Természetesen. Ez hozzátartozik a katarzishoz. Nézd meg az országnak azokat a részeit, ahol nem lőttek le embereket 1989 telén, ahol nem haltak meg ártatlanok. Ott nem is történt semmi. Vagy csak *mintha* történt volna. Mintha, szinte. Örvend a nép – csakhogy a román mondás szerint: „Az urak bukása a bolondok öröme.” Igenis, át kell esnünk ezen. Persze, bele fogunk halni. Így igaz. Ez azonban csak annyit jelent: nem volt szerencsénk, vagyis mi voltunk az áldozati nemzedék. El kell tűnnünk. Lehet, hogy egyenesen ki kell irtanunk egymást. Mi már nem vagyunk jók az új világra. Ezt kellene megértenetek nektek is, odaát. És füttyülök az összes neves báróra, országépítőre, tudósra, amikor a saját életemről van szó.

PÉTER: Mégiscsak ők a példa, a megtartó erő.

IMRE: Meghalni viszont én fogok. (*Csend után.*) Jöhetne már Józsi bácsi. Nem őt tolják ott?

PÉTER: Az az én volt földrajztanárom. Hogy vigyázott magára, s most mégis tolókosiban ül! Szegény öreg, az egész földkerekségről tanított minket, kivéve egy országot.

IMRE: Annyira azért nem tiltották.

PÉTER: Mondom, hogy kímélte magát. Vagy nem akarta, hogy megismerjük. Hiszen csak annak az elvesztése fáj, amit ismerünk. Vagy annak az elérhetetlensége. Menjek oda hozzá?

IMRE: Csalódást okoznál neki. Hiszen te eljutottál arra a nem létező földre. Őt meg itt helyben tologatják. Lehet, féltékeny volt az öreg. Nem akarta, hogy ti átéljétek azt, amit ő.

PÉTER: Álmaiban.

IMRE: Meg amire emlékezett. A háború előtti időkből. Egy nagyobb országból. Mondom neked, hogy ez egy Józsi bácsi.

PÉTER: Most meg ő az egyetlen ismerősöm, akivel itt találkozom. Egy meddő földrajztanár. Legalább egy órája itt állunk, és senki nem köszön rám.

IMRE: Jó napot kívánok, Péter öcsém. Hogy és mint?

PÉTER: Istenem, nekem ez a város...

IMRE: Nekem is az volt.

NACCSÁGA: Tinere! Caut strada Petofi.

PÉTER: A Petőfi utcát tetszik keresni? Tessék itt szemben felmenni az Egyetem utcán, a Házsongárdi temető felé. A saroktól balra kezdődik a Petőfi utca. A volt Szent Jóska kollégium mellett. Azzal szemben áll a ház, ahol megszállt Petőfi Sándor, emléktábla is van rajta.

IMRE: Még.

NACCSÁGA: Ce tot vorbești, domnule?

IMRE: Azt kérdezi, mit hablatyolsz összevissza.

PÉTER: Csak annyit kérdezett: mit mondok? Mit beszélek?

IMRE: És a hangja? A hanghordozás? De azért jól elmagyaráztad neki. Az életben nem talál oda.

PÉTER: Miért nem magyaráztad el neki te? Ismered a nyelvet.

IMRE: Én, miért?

PÉTER: Hogy ne csak a visszhangot játszd itt nekem.

IMRE: Öregem, én itt békésen várom Józsi bácsit a kedvéért...

PÉTER: A márkáért. Ne aggódj, behozza. A lúdtalpbetétje is csupa márka. Ki van tapétázva valutával a Józsi bácsi. Kár, hogy nem tudja, mit visel a kabátjában, értékesebb-

nek tartaná magát. Úgyhogy kitartás. Szerintem mondj valamit.

IMRE: Kár, hogy már nincs feleséged. Megkérdezném, hogy érzi magát, hogy bír téged elviselni.

PÉTER: Azt felelném, hogy boldog. Te is azt mondtad a feleségedről.

IMRE: Miért bántjuk mi egymást, Péter?

PÉTER: Talán, mert mi meg is tudunk bocsátani egymásnak. Vagy mert másokat nem merünk bántani. Ez egy ilyen hely. Éppen csak túlságosan sokan járkálnak itt.

IMRE: Keresnek valamit. Úgy jönnek-mennek, mint akik keresnek valamit. Azt sem tudják talán, hogy mi az. Az egyik a régi városát keresi, a másik a helyét. Az otthonát keresi ebben az új városban. De egyiknek sem jó ez a mostani.

PÉTER: Én úgy képelem, hogy egy óriási bendőben bolyonganak. Valami erjedő, koszos ürben. Félig már meg vannak emésztve ők maguk is. Ez se nem az eredeti, se nem a végterméke.

IMRE: A folyamat viszont egyirányú. Visszafordíthatatlan.

PÉTER: Az Istenbe! Ne fogadd el. Sőt ne hidd el.

IMRE: Tudod, az a baj, hogy már elképzelni sem bírok mást. A legrémesebb álmom az, ha valóságosat álmodunk. Olyankor aztán mindegy, ébren vagyunk-e vagy sem.

PÉTER: Józsi bácsi!

IMRE: Bizony, ez olyan. Illetve az ellenkezője.

PÉTER: Megérkezett Józsi bácsi. Ott, abban a sárga kocsi-ban, a hosszú hajú srác mellett. Integessünk neki.

IMRE: A tied.

PÉTER *(kiáltva)*: Húzz ide, Jimmy. Ide! Farolj be. Rá se ránts, majd félreállnak. Dudálj csak nyugodtan. Imre, kérlek, ne hagyd, hogy lerohanják ezek a valutájukkal meg a hü-

lyeségeikkel. A végén tényleg infarktust kap tőlük. Előbb hadd akkomodálódjon egy kicsit. Lökdd már odébb azt a füstöképut! Jól van, Jimmy. Szusszanjatok meg, mielőtt kiszálltok. Na, Józsi bácsi, milyen volt az út?

JÓZSI BÁCSI: Péterkém, mi van itt, hogy ennyien vannak az utcán? Ezek megint tüntetnek?

PÉTER: Csak zajlik az élet.

JÓZSI BÁCSI: De akkor ki dolgozik ilyenkor?

PÉTER: Szusszanjon meg, Józsi bácsi, nézzen körül egy kicsit. Aztán elmegyünk ebédelni, a New Yorkba. Ne tessék kiszállni addig. Jimmy majd odafuvarozza.

JÓZSI BÁCSI: Te Péter, a Biasini az ott?

PÉTER: Imre, kérlek, a Biasini az ott?

IMRE: Nem, az ott nem a Biasini.

PÉTER: AZ nem a Biasini, Józsi bácsi. A Biasini nem látszik. A Biasini odább van.

JÓZSI BÁCSI: Na és a szobor? Előbb a szobrot akarom látni. De nem látom a szobrot.

PÉTER: A kocsiból nem is látszik.

JÓZSI BÁCSI: Hallottam már régebb, hogy ezek eladták az olaszoknak. Szerencsére, szokás szerint ezt sem szállították le. De lehet, hogy ebben a nagy szabadságban már odaadják, hajóba akarnak lenni velük.

PÉTER: Nincs itt még olyan rend meg fegyelem, Józsi bácsi.

JÓZSI BÁCSI: Na jó, ne töltsük itt az időt hiába. Hajtsunk körbe a főtéren szép csendesen. Holnap aztán körbejárok lassan.

PÉTER: Bírni fogja, Józsi bácsi?

JÓZSI BÁCSI: Ezért jöttem, nem igaz? Ötven éve készülök ide.

PÉTER: Talán nem éppen ide.

JÓZSI BÁCSI: Ide figyelj, Péterkém. Megfogadtam, hogy az életben egyszer eljutok még a szülővárosomba.

PÉTER: Kolozsvárra, nyilván. Látja a Mátyás-szobrot, Józsi bácsi?

JÓZSI BÁCSI: Mondom, hogy nem látom.

PÉTER: És a Biasinit?

JÓZSI BÁCSI: Azt mondod, nincs is Biasini.

PÉTER: Itt éppen nincs Biasini. És a Bánffy-palotát sem tessék látni. Ott meg, az a kőfal, az tényleg egy templom fala. De nem azé a templomé.

JÓZSI BÁCSI: Itt valami tévedés van, Péterkém. Én kívülről ismerem ezt a várost, akár a Himnuszt. De ez a himnusz falsul van énekelve.

PÉTER: Jimmy, Jimmy, hová hoztad öreg barátodat? Kisöcsém, te legalább húsz kilométert tévedtél.

IMRE (*halkan*): Meg egy fél századot.

PÉTER: Józsi bácsi szülővárosa fél napi járással odább van, Jimmy! Sebaj, majd oda is eljutunk. Előbb pihenünk itt egy kicsit. Józsi bácsi megnézi ezt a várost. Rendkívül érdekes. Hogy úgy mondjam, történelmi kísérletnek sem utolsó. Tulajdonképpen a régi Kolozsvár mintájára építették. Hát, hogy *nekik* is legyen egy Kolozsvárjuk. A Cluj-Napoca.

JÓZSI BÁCSI: AZ volt kiírva.

PÉTER: Nagyjából felhúzták a jellegzetesebb kolozsvári épületeket, a főter alaprajzát is megtartották úgy-ahogy. A kintebbi részeknél ez már nem sikerült.

JÓZSI BÁCSI: A széle bizony elég ronda.

PÉTER: Na szóval. Építettek nagytemplomot, egy New York-szerű szállodát, még egy szobrot is tettek a közepére. De, láthatja Józsi bácsi, az egész jóval kisebb. Kisebb és je-

lentéktelenebb. Mintha rosszul emlékeztek volna az eredetire. Olyan ez, mint mikor az ember szembekerül a gyerekkori emlékeivel. Kiderül, hogy minden kisebb, és nem pontosan azon a helyen áll. Meg hát koszos is egy kicsit. Omlik is imitt-amott. Ezek az újfajta építőanyagok hamarabb romlanak, mint a régiek. Az időjárás jobban megviseli. Az egész város beázott. Úgyhogy ez a Cluj-Napoca megelőzte a leromlásban a százados Kolozsvárt. Igazam van, Imi?

IMRE: Valóban, kedves József bácsi, a romlásban itt mi nagyon elől járunk.

JÓZSI BÁCSI: Megállj, Péterkém, megállj. Én Kolozsváron a hangszerboltban dolgoztam a háború előtt. Zongorahangoló voltam. Az a bolt ott szemben pedig éppen olyan...

PÉTER: Éppen, hogy éppen olyan. De nem *az*. Hasonlít, de nem azonos.

JÓZSI BÁCSI: Onnan vonultam be.

PÉTER: Mint karpaszományos honvéd, ha jól tudom.

JÓZSI BÁCSI: Most nem rólam van szó, fiam. Akkoriban csak az ilyen mozgósításokkor vagy nagyobb nemzeti ünnepek-kor volt ekkora nyüzsgés, mint most itt.

PÉTER: Kolozsváron az úgy is lehetett. Az most is csendes város.

JÓZSI BÁCSI: Lakott a Magyar utcában egy gyönyörű asszonyka...

PÉTER: Itt meg nincs is Magyar utca.

JÓZSI BÁCSI: Egy ügyvéd felesége volt. Mi, fiatal emberek, mindig eljártunk az erkélyük alatt, akárhova mentünk. Néztük, ahogy fészülködik. Kint az erkélyen fészülte azt a gyönyörű vörös haját, csak hogy nekünk örömet szerezzen. Rendes asszony volt, nem?

PÉTER: Azt az erkélyt itt nem építették meg. Vörös hajú asszonyok azért még vannak.

JÓZSI BÁCSI: Olyanok biztosan nincsenek. Román asszony volt. A mócoktól hozta a férje. Egy zsidó ügyvéd. Képzelted! A zsidókat még elfogadták úgy-ahogy, de a mócokat... Szerencséje annak az asszonynak, hogy olyan szép volt. Őt mindenki látni akarta. Hanem a bátyja! A bátyja, egy csóró falusi tanító, az belépett a Vasgárdába...

IMRE (*kajánul beleszó*): Most megint megjelent a lapjuk. A Garda de Fier.

Józsi BÁCSI: Kolozsváron?

PÉTER: Dehogy Kolozsváron. Itt.

IMRE: El lehet olvasni újra a Zelea Codreanu szövegeit.

JÓZSI BÁCSI: Olyan volt az, Péterkém, mint nálunk a Szálasi.

PÉTER: Ami volt, elmúlt, Józsi bácsi.

Józsi BÁCSI: Hallod, hogy megjelent a lapjuk.

IMRE: Megvegyem neked? Azt írja, mindenért a zsidók a felelősek.

JÓZSI BÁCSI: Hát...

IMRE: Jó vicc. Az egész országban tizenháromezer zsidó van, azok többsége is csak azért maradt itt, mert olyan öreg már, nem tud kivándorolni.

PÉTER: Akkor most mit marhászkodsz?

IMRE: Ácsi. A vasgárdista lap azt írja, az utóbbi időben hárommillió zsidó települt be Romániába.

PÉTER: Melyik „utóbbi időben”? És: be?

IMRE: A fő az, hogy megvan a bűnbakjuk.

PÉTER: Látja, Józsi bácsi, milyen hülye viccei vannak a barátomnak. Jaj, be sem mutattam. Ő, Józsi bácsi, őslakos ebben a városban. Nagyjából a születése évében kezd-

ték építeni. Imre látta, ahogy kialakul ez a város, és ahogy romlik. Ez a másolat.

IMRE: Ilyen leromlottnak építették. De tényleg.

JÓZSI BÁCSI: Ne haragudj, Péterkém, annyi mindent beszéltek itt összevissza, azt se tudom, hol áll a fejem. Azért kérdezd meg a barátodat, mit szólnak ők, a románok a székely autonómiához.

PÉTER: Mi a helyzet a székely autonómiával, Imre?

IMRE: AZ a baj velem, hogy én nem kerülök bele, ha meglesz.

JÓZSI BÁCSI: Te, az ott nem a városháza mégis?

PÉTER: Melyikre tetszik gondolni?

JÓZSI BÁCSI: Az ott, a banktól a második, tetején Kolozsvár címerével. Az a vaskapus.

PÉTER: Én nem látok se címert, se vaskaput.

JÓZSI BÁCSI: Annak az erkélyéről beszélt negyvenben a...

PÉTER: Imre, te látsz ott házat vaskapuvál meg szónokkal?

IMRE: AZ moziplakát. Ilyen nagy moziplakát. Valami történelmi film.

JÓZSI BÁCSI: Mivel foglalkozik ez a te román barátod?

PÉTER: Imre?

JÓZSI BÁCSI: Egész jól beszél magyarul. Habár azért használ idegen szavakat. Mi, régiiek, mind ismertük egymás nyelvét. De azért meglátszott, ki kicsoda. Úgy is kell az. Mindenkinek vállalnia kell azt, aminek született. Ez a barátod rendesnek látszik. Kedves öcsém, örvendek a találkozásnak...

IMRE: Mit mond? Ez beszél, vagy csak jár a szája?

JÓZSI BÁCSI: Péterkém, fordítsd le neki, kérlek, hogy szerintem ő egy rendes ember. De azért mondd meg, hogy az ő városa nyomába sem ér az enyémnek. Ezt is mondd meg neki, mert ez az igazság. Az én szülővárosom több szá-

zad alatt épült fel, az övé meg csak a háború után. Ez a különbség közöttük. Mondd csak meg neki.

PÉTER: Mondja meg maga, ha olyan jól ismerték egymás nyelvét.

JÓZSI BÁCSI: Közöld vele, hogy én már elfelejtettem románul, és ezért elnézést kérek.

IMRE: Én magyarul fogok elfelejteni!

JÓZSI BÁCSI: Azt nem szabad. Azt ne tegye. Ki tudja, mi jön még, hogy fordul a dolog, még hasznát veheti.

IMRE: Oké. Adja ide a vénember a márkáimat, aztán mehet a maga Kolozsvárjába.

PÉTER: Józsi bácsi, kedves. Ki kellene szednünk a cipőjéből a lúdtalpbetétet. Van benne egy kis pénz. A barátom hála, amiért áthozta neki.

JÓZSI BÁCSI: Pénzt akar, mi? Látod, fiam, ilyenek ezek. Érdek nélkül ők semmit, de semmit...

IMRE: Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen.

JÓZSI BÁCSI: De azok zsidók voltak, barátom, ne feledje.

IMRE: Rómaiak.

JÓZSI BÁCSI: A maga ősei, mi? Tőlük örökölte a hajlamot. Akkor azt is fordítsd le neki, hogy az én őseim lófő nemesek voltak, három előnévvel. Azért is érdekelt a székely köztársaság.

PÉTER: Nem kellene inkább elindulnunk, Józsi bácsi? Ránk ne esteledjen.

IMRE: Maga most talán visszajönne székely királynak. A köztársaságba...

JÓZSI BÁCSI: A székelyeknek főkapitányuk volt, kedves barátom. Ez most talán nem időszerű. Péterkém, szerintem el kellene indulnunk, mert még ránk esteledik. Szeret-

ném látni végre a szülővárosomat. Ki nem állhattam soha a másolatokat, hogy őszinte legyek.

PÉTER: Más is az. Ott zajlik az igazi magyar élet.

JÓZSI BÁCSI: Ne haragudj, nem akarlak kioktatni, de a magyar élet nem zajlik. A magyar élet csöndes, szívós. A munka és a tisztesség ilyen csöndes, soha nem hivalkodó.

PÉTER: Mondják, hogy ott most újra szerveződik minden. Az önkormányzat, sőt az autonómia. Vannak már saját vállalataik. Még dalárdáik is vannak.

JÓZSI BÁCSI: (*inkább csak magában*): És a pestisoszlop az Óvárban, a Ferenciek templomával szemben. Tudod, esténként mindig olyan kellemesen meleg volt a talapzata. Ott tanultam meg szájharmonikázni. Csókolózni meg a Fellegváron. A császári kaszárnyák mellett. Elöl meg, a Szamos felől valami barlanglakók éltek. A szegényebb emberek nagy lyukakat vájtak a löszbe. Mert lösz az egész. Mondták is, hogy egyszer az egész Fellegvár beköltözik a Szamosba.

IMRE: A szöke Szamosba, hát persze.

PÉTER: Egy pillanat csak, Józsi bácsi. Mindjárt indulunk. (*Halkan.*) Imre, kérlek. Ne vedd zokon. Ilyen, mit tegyek?

IMRE: Vidd el a városába. Oda, ahol minden szép és jó. Hadd haljon meg boldogan.

PÉTER: Úristen, tényleg, hova vigyem?

IMRE: A fő az, hogy elinduljatok. Aztán igyekezz nem odatalálni. Még mindig jobb, mintha megérkezne. Így majd ellesz az emlékeivel.

PÉTER: De meddig? Azt mondta, még életében utoljára látni akarja a szülővárosát. És hidd el, ez nem fog meghalni addig, amíg meg nem mutatom neki. Örökké élni fog...

IMRE: Esetleg fordítsd meg a sorrendet. Szóval... előbb... aztán majd meglátja a szülővárosát. Úgyis egy másik világon van az.

PÉTER: Jó, de meddig vigyem? Hordozzam körbe-körbe?

IMRE: Eleget látott már az életben. Egyforma neki minden, mi újat láthat?

PÉTER: Éppen, hogy nem újat, hanem a régit akarja látni.

IMRE: Esetleg részletekben. Itt egy oromfal, ott egy vörös hajú nő...

PÉTER: Gondolod, hogy részletekből összerakja?

IMRE: Szerintem induljatok el. Mennyi ideig tarthat? Egy-két napig ha bírja. Igazán szép tájak vannak mifelénk. Mindenesetre, boldogabb lesz útközben, ha nem jut el a városába, mint ha meglátja.

PÉTER: Hát, Isten áldjon, Imre. Ez azért hosszú út lesz. Nagyon-nagyon hosszú út.

IMRE: Szép út lesz. Nagyon szép út.

(A kocsi felbúg, majd távolodik.)